శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీమద్వాల్మీకీయరామాయణస్య

॥ కిష్కింధాకాండం ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

శ్రీ రంగరామానుజ మహాదేశికన్

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

విషయసూచీ

1	ప్రథమః సర్గః	**5**
2	ద్వితీయః సర్గః	**19**
3	తృతీయః సర్గః	**23**
4	చతుర్థః సర్గః	**28**
5	పంచమః సర్గః	**32**
6	షష్ఠః సర్గః	**36**
7	సప్తమః సర్గః	**39**
8	అష్టమః సర్గః	**42**
9	నవమః సర్గః	**47**
10	దశమః సర్గః	**50**
11	ఏకాదశః సర్గః	**54**
12	ద్వాదశః సర్గః	**64**
13	త్రయోదశః సర్గః	**69**
14	చతుర్దశః సర్గః	**73**
15	పంచదశః సర్గః	**76**
16	షోడశః సర్గః	**80**
17	సప్తదశః సర్గః	**85**
18	అష్టాదశః సర్గః	**91**
19	ఏకోనవింశః సర్గః	**99**

20	వింశః సర్గః	**102**
21	ఏకవింశః సర్గః	**106**
22	ద్వావింశః సర్గః	**108**
23	త్రయోవింశః సర్గః	**112**
24	చతుర్వింశః సర్గః	**116**
25	పంచవింశః సర్గః	**124**
26	షడ్వింశః సర్గః	**130**
27	సప్తవింశః సర్గః	**135**
28	అష్టావింశః సర్గః	**141**
29	ఏకోనత్రింశః సర్గః	**151**
30	త్రింశః సర్గః	**155**
31	ఏకత్రింశః సర్గః	**167**
32	ద్వాత్రింశః సర్గః	**173**
33	త్రయస్త్రింశః సర్గః	**176**
34	చతుస్త్రింశః సర్గః	**184**
35	పంచత్రింశః సర్గః	**187**
36	షట్త్రింశః సర్గః	**190**
37	సప్తత్రింశః సర్గః	**193**
38	అష్టాత్రింశః సర్గః	**197**
39	ఏకోనచత్వారింశః సర్గః	**201**

40	చత్వారింశః సర్గః	**206**
41	ఏకచత్వారింశః సర్గః	**214**
42	ద్విచత్వారింశః సర్గః	**220**
43	త్రిచత్వారింశః సర్గః	**227**
44	చతుశ్చత్వారింశః సర్గః	**234**
45	పంచచత్వారింశః సర్గః	**237**
46	షట్చత్వారింశః సర్గః	**239**
47	సప్తచత్వారింశః సర్గః	**242**
48	అష్టచత్వారింశః సర్గః	**244**
49	ఏకోనపంచాశః సర్గః	**247**
50	పంచాశః సర్గః	**250**
51	ఏకపంచాశః సర్గః	**255**
52	ద్విపంచాశః సర్గః	**258**
53	త్రిపంచాశః సర్గః	**262**
54	చతుఃపంచాశః సర్గః	**266**
55	పంచపంచాశః సర్గః	**269**
56	షట్పంచాశః సర్గః	**272**
57	సప్తపంచాశః సర్గః	**275**
58	అష్టపంచాశః సర్గః	**278**
59	ఏకోనషష్టితమః సర్గః	**282**

60 షష్టితమః సర్గః **286**
61 ఏకషష్టితమః సర్గః **289**
62 ద్విషష్టితమః సర్గః **291**
63 త్రిషష్టితమః సర్గః **293**
64 చతుఃషష్టితమః సర్గః **295**
65 పంచషష్టితమః సర్గః **298**
66 షట్షష్టితమః సర్గః **302**
67 సప్తషష్టితమః సర్గః **307**

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ప్రథమః సర్గః ॥

పంపాయా దర్శనేన శ్రీరామస్య వ్యాకులత్వం శ్రీరామేణ లక్ష్మణం ప్రతి పంపాశోభాయాస్తత్రత్యోద్దీపనసామగ్ర్యాశ్చ వర్ణనం లక్ష్మణేన శ్రీరామస్య ప్రబోధనమృష్యమూకం గచ్ఛంతౌ తౌ దృష్ట్వా భ్రాతరౌ వీక్ష్య సుగ్రీవస్యాన్యేషాం చ వానరాణాం భయం

స తాం పుష్కరిణీం గత్వా పద్మోత్పలఝుషాకులాం।
రామః సౌమిత్రిసహితో విలలాపాకులేంద్రియః ॥ **4.1.1** ॥ 1

తత్ర దృష్ట్వైవ తాం హర్షాదింద్రియాణి చకంపిరే।
స కామవశమాపన్నః సౌమిత్రిమిదమబ్రవీత్ ॥ **4.1.2** ॥ 2

సౌమిత్రే శోభతే పంపా వైదూర్యవిమలోదకా।
ఫుల్లపద్మోత్పలవతీ శోభితా వివిధైర్ద్రుమైః ॥ **4.1.3** ॥ 3

సౌమిత్రే పశ్య పంపాయాః కాననం శుభదర్శనం।
యత్ర రాజంతి శైలా వా ద్రుమాః సశిఖరా ఇవ ॥ **4.1.4** ॥ 4

మాం తు శోకాభిసంతప్తమాధయః పీడయంతి వై।
భరతస్య చ దుఃఖేన వైదేహ్యా హరణేన చ ॥ **4.1.5** ॥ 5

శోకార్తస్యాపి మే పంపా శోభతే చిత్రకాననా।
వ్యవకీర్ణా బహువిధైః పుష్పైః శీతోదకా శివా ॥ **4.1.6** ॥ 6

నలినైరపి సంఛన్నా హ్యత్యర్థశుభదర్శనా।
సర్పవ్యాలానుచరితా మృగద్విజసమాకులా ॥ **4.1.7** ॥ 7

అధికం ప్రవిభాత్యేతన్నీలపీతం తు శాద్వలం।
ద్రుమాణాం వివిధైః పుష్పైః పరిస్తోమైరివార్పితం ॥ **4.1.8** ॥ 8

పుష్పభారసమృద్ధాని శిఖరాణి సమంతతః।
లతాభిః పుష్పితాగ్రాభిరుపగూఢాని సర్వతః ॥ **4.1.9** ॥ 9

సుఖానిలోఽయం సౌమిత్రే కాలః ప్రచురమన్మథః।
గంధవాన్ సురభిర్మాసో జాతపుష్పఫలద్రుమః ॥ **4.1.10** ॥ 10

పశ్య రూపాణి సౌమిత్రే వనానాం పుష్పశాలినాం।
సృజతాం పుష్పవర్షాణి వర్షం తోయముచామివ ॥ **4.1.11** ॥ 11

ప్రస్తరేషు చ రమ్యేషు వివిధాః కాననద్రుమాః।
వాయువేగప్రచలితాః పుష్పైరవకిరంతి గాం ॥ **4.1.12** ॥ 12

పతితైః పతమానైశ్చ పాదపస్థైశ్చ మారుతః।
కుసుమైః పశ్య సౌమిత్రే క్రీడతీవ సమంతతః ॥ **4.1.13** ॥ 13

విక్షిపన్ వివిధాః శాఖా నగానాం కుసుమోత్కటాః।
మారుతశ్చలితస్థానైః షట్పదైరనుగీయతే ॥ **4.1.14** ॥ 14

మత్తకోకిలసన్నాదైర్నర్తయన్నివ పాదపాన్।
శైలకందరనిష్క్రాంతః ప్రగీత ఇవ చానిలః ॥ **4.1.15** ॥ 15

తేన విక్షిపతాత్యర్థం పవనేన సమంతతః।
అమీ సంసక్తశాఖాగ్రా గ్రథితా ఇవ పాదపాః ॥ **4.1.16** ॥ 16

స ఏవ సుఖసంస్పర్శో వాతి చందనశీతలః।
గంధమభ్యవహన్ పుణ్యం శ్రమాపనయనోఽనిలః ॥ **4.1.17** ॥ 17

అమీ పవనవిక్షిప్తా వినదంతీవ పాదపాః।
షట్పదైరనుకూజద్భిర్వనేషు మధుగంధిషు ॥ **4.1.18** ॥ 18

గిరిప్రస్థేషు రమ్యేషు పుష్పవద్భిర్మనోరమైః।
సంసక్తశిఖరాః శైలా విరాజంతి మహాద్రుమైః ॥ **4.1.19** ॥ 19

పుష్పసంఛన్నశిఖరా మారుతోత్క్షేపచంచలాః।
అమీ మధుకరోత్తంసాః ప్రగీతా ఇవ పాదపాః ॥ **4.1.20** ॥ 20

సుపుష్పితాంస్తు పశ్యైతాన్ కర్ణికారాన్ సమంతతః।
హాటకప్రతిసంఛన్నాన్ నరాన్ పీతాంబరానివ ॥ **4.1.21** ॥ 21

అయం వసంతః సౌమిత్రే నానావిహగనాదితః।
సీతయా విప్రహీణస్య శోకసందీపనో మమ ॥ **4.1.22** ॥ 22

మాం హి శోకసమాక్రాంతం సంతాపయతి మన్మథః।
హృష్టం ప్రవదమానశ్చ సమాహ్వయతి కోకిలః ॥ **4.1.23** ॥ 23

ఏష దాత్యూహకో హృష్టో రమ్యే మాం వననిర్ఝరే।
ప్రణదన్మన్మథావిష్టం శోచయిష్యతి లక్ష్మణ ॥ **4.1.24** ॥ 24

శ్రుత్వైతస్య పురా శబ్దమాశ్రమస్థా మమ ప్రియా।
మామాహూయ ప్రముదితాః పరమం ప్రత్యనందత ॥ **4.1.25** ॥ 25

ఏవం విచిత్రాః పతగా నానారావవిరావిణః।
వృక్షగుల్మలతాః పశ్య సంపతంతి సమంతతః ॥ **4.1.26** ॥ 26

విమిశ్రా విహగాః పుంభిరాత్మవ్యూహాభినందితాః।
భృంగరాజప్రముదితాః సౌమిత్రే మధురస్వరాః ॥ **4.1.27** ॥ 27

అస్యాః కూలే ప్రముదితాః సంఘశః శకునాస్త్విహ।
దాత్యూహరతివిక్రందైః పుంస్కోకిలరుతైరపి ॥ **4.1.28** ॥ 28

స్వనంతి పాదపాశ్చేమే మమానంగప్రదీపకాః।
అశోకస్తబకాంగారః షట్పదస్వననిఃస్వనః ॥ **4.1.29** ॥ 29

మాం హి పల్లవతామ్రార్చిర్వసంతాగ్నిః ప్రధక్ష్యతి।
నహి తాం సూక్ష్మపక్ష్మాక్షీం సుకేశీం మృదుభాషిణీం ॥ **4.1.30** ॥ 30

అపశ్యతో మే సౌమిత్రే జీవితేఽస్తి ప్రయోజనం।
అయం హి రుచిరస్తస్యాః కాలో రుచిరకాననః ॥ **4.1.31** ॥ 31

కోకిలాకులసీమాంతో దయితాయా మమానఘ।
మన్మథాయాససంభూతో వసంతగుణవర్ధితః ॥ **4.1.32** ॥ 32

అయం మాం ధక్ష్యతి క్షిప్రం శోకాగ్నిర్నచిరాదివ।
అపశ్యతస్తాం వనితాం పశ్యతో రుచిరాన్ద్రుమాన్ ॥ **4.1.33** ॥ 33

మమాయమాత్మప్రభవో భూయస్త్వముపయాస్యతి।
అదృశ్యమానా వైదేహీ శోకం వర్ధయతీహ మే ॥ **4.1.34** ॥ 34

దృశ్యమానో వసంతశ్చ స్వేదసంసర్గదూషకః।
మాం హి సా మృగశావాక్షీ చింతాశోకబలాత్కృతం ॥ **4.1.35** ॥ 35

సంతాపయతి సౌమిత్రే క్రూరశ్చైత్రవనానిలః।
అమీ మయూరాః శోభంతే ప్రనృత్యంతస్తతస్తతః ॥ **4.1.36** ॥ 36

స్వైః పక్షైః పవనోద్ధూతైర్గవాక్షైః స్ఫాటికైరివ।
శిఖినీభిః పరివృతాస్త ఏతే మదమూర్చ్ఛితాః ॥ **4.1.37** ॥ 37

మన్మథాభిపరీతస్య మమ మన్మథవర్ధనాః।
పశ్య లక్ష్మణ నృత్యంతం మయూరముపనృత్యతి ॥ **4.1.38** ॥ 38

శిఖినీ మన్మథార్తైషా భర్తారం గిరిసానుని।
తామేవ మనసా రామాం మయూరోఽప్యనుధావతి ॥ **4.1.39** ॥ 39

వితత్య రుచిరౌ పక్షౌ రుతైరుపహసన్నివ।
మయూరస్య వనే నూనం రక్షసా న హృతా ప్రియా ॥ **4.1.40** ॥ 40

తస్మాన్నృత్యతి రమ్యేషు వనేషు సహ కాంతయా।
మమ త్వయం వినా వాసః పుష్పమాసే సుదుఃసహః ॥ **4.1.41** ॥ 41

పశ్య లక్ష్మణ సంరాగస్తిర్యగ్యోనిగతేష్వపి।
యదేషా శిఖినీ కామాద్ భర్తారమభివర్తతే ॥ **4.1.42** ॥ 42

మమాప్యేవం విశాలాక్షీ జానకీ జాతసంభ్రమా।
మదనేనాభివర్తేత యది నాపహృతా భవేత్ ॥ **4.1.43** ॥ 43

పశ్య లక్ష్మణ పుష్పాణి నిష్ఫలాని భవంతి మే।
పుష్పభారసమృద్ధానాం వనానాం శిశిరాత్యయే ॥ **4.1.44** ॥ 44

రుచిరాణ్యపి పుష్పాణి పాదపానామతిశ్రియా।
నిష్ఫలాని మహీం యాంతి సమం మధుకరోత్కరైః ॥ **4.1.45** ॥ 45

నదంతి కామం శకునా ముదితాః సంఘశః కలం।
ఆహ్వయంత ఇవాన్యోన్యం కామోన్మాదకరా మమ ॥ **4.1.46** ॥ 46

వసంతో యది తత్రాపి యత్ర మే వసతి ప్రియా।
నూనం పరవశా సీతా సాపి శోచత్యహం యథా ॥ **4.1.47** ॥ 47

నూనం న తు వసంతస్తం దేశం స్పృశతి యత్ర సా।
కథం హ్యసితపద్మాక్షీ వర్తయేత్ సా మయా వినా ॥ **4.1.48** ॥ 48

అథవా వర్తతే తత్ర వసంతో యత్ర మే ప్రియా।
కిం కరిష్యతి సుశ్రోణీ సా తు నిర్భర్త్సితా పరైః ॥ **4.1.49** ॥ 49

శ్యామా పద్మపలాశాక్షీ మృదుభాషా చ మే ప్రియా।
నూనం వసంతమాసాద్య పరిత్యక్ష్యతి జీవితం ॥ **4.1.50** ॥ 50

దృఢం హి హృదయే బుద్ధిర్మమ సంపరివర్తతే।
నాలం వర్తయితుం సీతా సాధ్వీ మద్విరహం గతా ॥ **4.1.51** ॥ 51

మయి భావో హి వైదేహ్యాస్తత్త్వతో వినివేశితః।
మమాపి భావః సీతాయాం సర్వథా వినివేశితః ॥ **4.1.52** ॥ 52

ఏష పుష్పవహో వాయుః సుఖస్పర్శో హిమావహః।
తాం విచింతయతః కాంతాం పావకప్రతిమో మమ ॥ **4.1.53** ॥ 53

సదా సుఖమహం మన్యే యం పురా సహ సీతయా।
మారుతః స వినా సీతాం శోకసంజననో మమ ॥ **4.1.54** ॥ 54

తాం వినాథ విహంగోఽసౌ పక్షీ ప్రణదితస్తదా।
వాయసః పాదపగతః ప్రహృష్టమభికూజతి ॥ **4.1.55** ॥ 55

ఏష వై తత్ర వైదేహ్యా విహగః ప్రతిహారకః।
పక్షీ మాం తు విశాలాక్ష్యాః సమీపముపనేష్యతి ॥ **4.1.56** ॥ 56

పశ్య లక్ష్మణ సన్నాదం వనే మదవివర్ధనం।
పుష్పితాగ్రేషు వృక్షేషు ద్విజానామవకూజతాం ॥ **4.1.57** ॥ 57

విక్షిప్తాం పవనేనైతామసౌ తిలకమంజరీం।
షట్పదః సహసాభ్యేతి మదోద్ధూతామివ ప్రియాం ॥ **4.1.58** ॥ 58

కామినామయమత్యంతమశోకః శోకవర్ధనః।
స్తబకైః పవనోత్క్షిప్తైస్తర్జయన్నివ మాం స్థితః ॥ **4.1.59** ॥ 59

అమీ లక్ష్మణ దృశ్యంతే చూతాః కుసుమశాలినః।
విభ్రమోత్సిక్తమనసః సాంగరాగా నరా ఇవ ॥ **4.1.60** ॥ 60

సౌమిత్రే పశ్య పంపాయాశ్చిత్రాసు వనరాజిషు।
కిన్నరా నరశార్దూల విచరంతి యతస్తతః ॥ **4.1.61** ॥ 61

ఇమాని శుభగంధీని పశ్య లక్ష్మణ సర్వశః।
నలినాని ప్రకాశంతే జలే తరుణసూర్యవత్ ॥ **4.1.62** ॥ 62

ఏషా ప్రసన్నసలిలా పద్మనీలోత్పలాయుతా।
హంసకారండవాకీర్ణా పంపా సౌగంధికాయుతా ॥ **4.1.63** ॥ 63

జలే తరుణసూర్యాభైః షట్పదాహతకేసరైః।
పంకజైః శోభతే పంపా సమంతాదభిసంవృతా ॥ **4.1.64** ॥ 64

చక్రవాకయుతా నిత్యం చిత్రప్రస్థవనాంతరా।
మాతంగమృగయూథైశ్చ శోభతే సలిలార్థిభిః ॥ **4.1.65** ॥ 65

పవనాహతవేగాభిరూర్మిభిర్విమలేఽంభసి।
పంకజాని విరాజంతే తాడ్యమానాని లక్ష్మణ ॥ **4.1.66** ॥ 66

పద్మపత్రవిశాలాక్షీం సతతం ప్రియపంకజాం।
అపశ్యతో మే వైదేహీం జీవితం నాభిరోచతే ॥ **4.1.67** ॥ 67

అహో కామస్య వామత్వం యో గతామపి దుర్లభాం।
స్మారయిష్యతి కల్యాణీం కల్యాణతరవాదినీం ॥ **4.1.68** ॥ 68

శక్యో ధారయితుం కామో భవేదభ్యాగతో మయా।
యది భూయో వసంతో మాం న హన్యాత్ పుష్పితద్రుమః ॥ **4.1.69** ॥ 69

యాని స్మ రమణీయాని తయా సహ భవంతి మే।
తాన్యేవారమణీయాని జాయంతే మే తయా వినా ॥ **4.1.70** ॥ 70

పద్మకోశపలాశాని ద్రష్టుం దృష్టిర్హి మన్యతే।
సీతాయా నేత్రకోశాభ్యాం సదృశానీతి లక్ష్మణ ॥ **4.1.71** ॥ 71

పద్మకేసరసంసృష్టో వృక్షాంతరవినిఃసృతః।
నిఃశ్వాస ఇవ సీతాయా వాతి వాయుర్మనోహరః ॥ **4.1.72** ॥ 72

సౌమిత్రే పశ్య పంపాయా దక్షిణే గిరిసానుషు।
పుష్పితాం కర్ణికారస్య యష్టిం పరమశోభితాం ॥ **4.1.73** ॥ 73

అధికం శైలరాజోఽయం ధాతుభిస్తు విభూషితః।
విచిత్రం సృజతే రేణుం వాయువేగవిఘట్టితం ॥ **4.1.74** ॥ 74

గిరిప్రస్థాస్తు సౌమిత్రే సర్వతః సంప్రపుష్పితైః।
నిష్పత్రైః సర్వతో రమ్యైః ప్రదీప్తా ఇవ కింశుకైః ॥ **4.1.75** ॥ 75

పంపాతీరరుహాశ్చేమే సంసిక్తా మధుగంధినః।
మాలతీమల్లికాపద్మకరవీరాశ్చ పుష్పితాః ॥ **4.1.76** ॥ 76

కేతక్యః సిందువారాశ్చ వాసంత్యశ్చ సుపుష్పితాః।
మాధవ్యో గంధపూర్ణాశ్చ కుందగుల్మాశ్చ సర్వశః ॥ **4.1.77** ॥ 77

చిరిబిల్వా మధూకాశ్చ వంజులా బకులాస్తథా।
చంపకాస్తిలకాశ్చైవ నాగవృక్షాశ్చ పుష్పితాః ॥ **4.1.78** ॥ 78

పద్మకాశ్చైవ శోభంతే నీలాశోకాశ్చ పుష్పితాః।
లోధ్రాశ్చ గిరిపృష్ఠేషు సింహకేసరపింజరాః ॥ **4.1.79** ॥ 79

అంకోలాశ్చ కురంటాశ్చ చూర్ణకాః పారిభద్రకాః।
చూతాః పాటలయశ్చాపి కోవిదారాశ్చ పుష్పితాః ॥ **4.1.80** ॥ 80

ముచుకుందార్జునాశ్చైవ దృశ్యంతే గిరిసానుషు।
కేతకోద్దాలకాశ్చైవ శిరీషాః శింశపా ధవాః ॥ **4.1.81** ॥ 81

శాల్మల్యః కింశుకాశ్చైవ రక్తాః కురవకాస్తథా।
తినిశా నక్తమాలాశ్చ చందనాః స్యందనాస్తథా ॥ **4.1.82** ॥ 82

హింతాలాస్తిలకాశ్చైవ నాగవృక్షాశ్చ పుష్పితాః।
పుష్పితాన్ పుష్పితాగ్రాభిర్లతాభిః పరివేష్టితాన్ ॥ **4.1.83** ॥ 83

ద్రుమాన్ పశ్యేహ సౌమిత్రే పంపాయా రుచిరాన్ బహూన్।
వాతవిక్షిప్తవిటపాన్ యథాసన్నాన్ ద్రుమానిమాన్ ॥ **4.1.84** ॥ 84

లతాః సమనువర్తంతే మత్తా ఇవ వరస్త్రియః।
పాదపాత్ పాదపం గచ్ఛఞ్శైలాచ్ఛైలం వనాద్ వనం ॥ **4.1.85** ॥ 85

వాతి నైకరసాస్వాదసమ్మోదిత ఇవానిలః।
కేచిత్ పర్యాప్తకుసుమాః పాదపా మధుగంధినః ॥ **4.1.86** ॥ 86

కేచిన్ముకులసంవీతాః శ్యామవర్ణా ఇవాబభుః।
ఇదం మృష్టమిదం స్వాదు ప్రఫుల్లమిదమిత్యపి ॥ **4.1.87** ॥ 87

రాగరక్తో మధుకరః కుసుమేష్వేవ లీయతే।
నిలీయ పునరుత్పత్య సహసాన్యత్ర గచ్ఛతి।
మధులుబ్ధో మధుకరః పంపాతీరద్రుమేష్వసౌ ॥ **4.1.88** ॥ 88

ఇయం కుసుమసంఘాతైరుపస్తీర్ణా సుఖాకృతా।
స్వయం నిపతితైర్భూమిః శయనప్రస్తరైరివ ॥ **4.1.89** ॥ 89

వివిధా వివిధైః పుష్పైస్తైరేవ నగసానుషు।
విస్తీర్ణాః పీతరక్తాభాః సౌమిత్రే ప్రస్తరాః కృతాః ॥ **4.1.90** ॥ 90

హిమాంతే పశ్య సౌమిత్రే వృక్షాణాం పుష్పసంభవం।
పుష్పమాసే హి తరవః సంఘర్షాదివ పుష్పితాః ॥ **4.1.91** ॥ 91

ఆహ్వయంత ఇవాన్యోన్యం నగాః షట్పదనాదితాః।
కుసుమోత్తంసవిటపాః శోభంతే బహు లక్ష్మణ ॥ **4.1.92** ॥ 92

ఏష కారండవః పక్షీ విగాహ్య సలిలం శుభం।
రమతే కాంతయా సార్ధం కామముద్దీపయన్నివ ॥ **4.1.93** ॥ 93

మందాకిన్యాస్తు యదిదం రూపమేతన్మనోరమం।
స్థానే జగతి విఖ్యాతా గుణాస్తస్యా మనోరమాః ॥ **4.1.94** ॥ 94

యది దృశ్యేత సా సాధ్వీ యది చేహ వసేమహి।
స్పృహయేయం న శక్రాయ నాయోధ్యాయై రఘూత్తమ ॥ **4.1.95** ॥ 95

న హ్యేవం రమణీయేషు శాద్వలేషు తయా సహ।
రమతో మే భవేచ్చింతా న స్పృహాన్యేషు వా భవేత్ ॥ **4.1.96** ॥ 96

అమీ హి వివిధైః పుష్పైస్తరవో వివిధచ్ఛదాః।
కాననేఽస్మిన్ వినా కాంతాం చింతాముత్పాదయంతి మే ॥ **4.1.97** ॥ 97

పశ్య శీతజలాం చేమాం సౌమిత్రే పుష్కరాయుతాం।
చక్రవాకానుచరితాం కారండవనిషేవితాం ॥ **4.1.98** ॥ 98

ప్లవైః క్రౌంచైశ్చ సంపూర్ణాం మహామృగనిషేవితాం।
అధికం శోభతే పంపా వికూజద్భిర్విహంగమైః ॥ **4.1.99** ॥ 99

దీపయంతీవ మే కామం వివిధా ముదితా ద్విజాః।
శ్యామాం చంద్రముఖీం స్మృత్వా ప్రియాం పద్మనిభేక్షణాం ॥ **4.1.100** ॥ 100

పశ్య సానుషు చిత్రేషు మృగీభిః సహితాన్ మృగాన్।
మాం పునర్మృగశావాక్ష్యా వైదేహ్యా విరహీకృతం।
వ్యథయంతీవ మే చిత్తం సంచరంతస్తతస్తతః ॥ **4.1.101** ॥ 101

అస్మిన్ సానుని రమ్యే హి మత్తద్విజగణాకులే।
పశ్యేయం యది తాం కాంతాం తతః స్వస్తి భవేన్మమ ॥ **4.1.102** ॥ 102

జీవేయం ఖలు సౌమిత్రే మయా సహ సుమధ్యమా।
సేవేత యది వైదేహీ పంపాయాః పవనం శుభం ॥ **4.1.103** ॥ 103

పద్మసౌగంధికవహం శివం శోకవినాశనం।
ధన్యా లక్ష్మణ సేవంతే పంపాయా వనమారుతం ॥ **4.1.104** ॥ 104

శ్యామా పద్మపలాశాక్షీ ప్రియా విరహితా మయా।
కథం ధారయతి ప్రాణాన్ వివశా జనకాత్మజా ॥ **4.1.105** ॥ 105

కిం ను వక్ష్యామి ధర్మజ్ఞం రాజానం సత్యవాదినం।
జనకం పృష్టసీతం తం కుశలం జనసంసది ॥ **4.1.106** ॥ 106

యా మామనుగతా మందం పిత్రా ప్రస్థాపితం వనం।
సీతా ధర్మం సమాస్థాయ క్వ ను సా వర్తతే ప్రియా ॥ **4.1.107** ॥ 107

తయా విహీనః కృపణః కథం లక్ష్మణ ధారయే।
యా మామనుగతా రాజ్యాద్ భ్రష్టం విహతచేతసం ॥ **4.1.108** ॥ 108

తచ్చార్వంచితపద్మాక్షం సుగంధి శుభమవ్రణం।
అపశ్యతో ముఖం తస్యాః సీదతీవ మతిర్మమ ॥ **4.1.109** ॥ 109

స్మితహాస్యాంతరయుతం గుణవన్మధురం హితం।
వైదేహ్యా వాక్యమతులం కదా శ్రోష్యామి లక్ష్మణ ॥ **4.1.110** ॥ 110

ప్రాప్య దుఃఖం వనే శ్యామా మాం మన్మథవికర్శితం।
నష్టదుఃఖేవ హృష్టేవ సాధ్వీ సాధ్వభ్యభాషత ॥ **4.1.111** ॥ 111

కిం ను వక్ష్యామ్యయోధ్యాయాం కౌసల్యాం హి నృపాత్మజ।
క్వ సా స్నుషేతి పృచ్ఛంతీం కథం చాపి మనస్వినీం ॥ **4.1.112** ॥ 112

గచ్ఛ లక్ష్మణ పశ్య త్వం భరతం భ్రాతృవత్సలం।
నహ్యహం జీవితుం శక్తస్తామృతే జనకాత్మజాం ॥ **4.1.113** ॥ 113

ఇతి రామం మహాత్మానం విలపంతమనాథవత్।
ఉవాచ లక్ష్మణో భ్రాతా వచనం యుక్తమవ్యయం ॥ **4.1.114** ॥ 114

సంస్తంభ రామ భద్రం తే మా శుచః పురుషోత్తమ।
నేదృశానాం మతిర్మందా భవత్యకలుషాత్మనాం ॥ **4.1.115** ॥ 115

స్మృత్వా వియోగజం దుఃఖం త్యజ స్నేహం ప్రియే జనే।
అతిస్నేహపరిష్వంగాద్ వర్తిరార్ద్రాపి దహ్యతే ॥ **4.1.116** ॥ 116

యది గచ్ఛతి పాతాలం తతోఽభ్యధికమేవ వా।
సర్వథా రావణస్తాత న భవిష్యతి రాఘవ ॥ **4.1.117** ॥ 117

ప్రవృత్తిర్లభ్యతాం తావత్ తస్య పాపస్య రక్షసః।
తతో హాస్యతి వా సీతాం నిధనం వా గమిష్యతి ॥ **4.1.118** ॥ 118

యది యాతి దితేర్గర్భం రావణం సహ సీతయా।
తత్రాప్యేనం హనిష్యామి న చేద్ దాస్యతి మైథిలీం ॥ **4.1.119** ॥ 119

స్వాస్థ్యం భద్రం భజస్వార్య త్యజ్యతాం కృపణా మతిః।
అర్థో హి నష్టకార్యార్థైరయత్నేనాధిగమ్యతే ॥ **4.1.120** ॥ 120

ఉత్సాహో బలవానార్య నాస్త్యుత్సాహాత్ పరం బలం।
సోత్సాహస్య హి లోకేషు న కించిదపి దుర్లభం ॥ **4.1.121** ॥ 121

ఉత్సాహవంతః పురుషా నావసీదంతి కర్మసు।
ఉత్సాహమాత్రమాశ్రిత్య ప్రతిలప్స్యామ జానకీం ॥ **4.1.122** ॥ 122

త్యజతాం కామవృత్తత్వం శోకం సన్న్యస్య పృష్ఠతః।
మహాత్మానం కృతాత్మానమాత్మానం నావబుధ్యసే ॥ **4.1.123** ॥ 123

ఏవం సంబోధితస్తేన శోకోపహతచేతనః।
త్యజ్య శోకం చ మోహం చ రామో ధైర్యముపాగమత్ ॥ **4.1.124** ॥ 124

సోఽభ్యతిక్రామదవ్యగ్రస్తామచింత్యపరాక్రమః।
రామః పంపాం సురుచిరాం రమ్యాం పారిప్లవద్రుమాం ॥ **4.1.125** ॥ 125

నిరీక్షమాణః సహసా మహాత్మా
సర్వం వనం నిర్ఝరకందరం చ।
ఉద్విగ్నచేతాః సహ లక్ష్మణేన
విచార్య దుఃఖోపహతః ప్రతస్థే ॥ **4.1.126** ॥ 126

తం మత్తమాతంగవిలాసగామీ
గచ్ఛంతమవ్యగ్రమనా మహాత్మా।
స లక్ష్మణో రాఘవమిష్టచేష్టో
రరక్ష ధర్మేణ బలేన చైవ ॥ **4.1.127** ॥ 127

తావృష్యమూకస్య సమీపచారీ
చరన్ దదర్శాద్భుతదర్శనీయౌ।

శాఖామృగాణామధిపస్తరస్వీ
వితత్రసే నైవ విచేష్ట చేష్టాం ॥ **4.1.128** ॥ 128

స తౌ మహాత్మా గజమందగామీ
శాఖామృగస్తత్ర చరంశ్చరంతౌ।
దృష్ట్వా విషాదం పరమం జగామ
చింతాపరీతో భయభారభగ్నః ॥ **4.1.129** ॥ 129

తమాశ్రమం పుణ్యసుఖం శరణ్యం
సదైవ శాఖామృగసేవితాంతం।
త్రస్తాశ్చ దృష్ట్వా హరయోఽభిజగ్ము -
ర్మహౌజసౌ రాఘవలక్ష్మణౌ తౌ ॥ **4.1.130** ॥ 130

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే ప్రథమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ద్వితీయః సర్గః ॥

సుగ్రీవస్య వానరాణాం చాశంకా హనుమతా తస్యా నివారణం సుగ్రీవేణ శ్రీరామలక్ష్మణయోర్భావం సమీక్షితుం హనుమతస్తత్సవిధే ప్రేషణం

తౌ తు దృష్ట్వా మహాత్మానౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ।
వరాయుధధరౌ వీరౌ సుగ్రీవః శంకితోఽభవత్ ॥ **4.2.1** ॥ 131

ఉద్విగ్నహృదయః సర్వా దిశః సమవలోకయన్।
న వ్యతిష్ఠత కస్మింశ్చిద్ దేశే వానరపుంగవః ॥ **4.2.2** ॥ 132

నైవ చక్రే మనః స్థాతుం వీక్షమాణౌ మహాబలౌ।
కపేః పరమభీతస్య చిత్తం వ్యవససాద హ ॥ **4.2.3** ॥ 133

చింతయిత్వా స ధర్మాత్మా విమృశ్య గురులాఘవం।
సుగ్రీవః పరమోద్విగ్నః సర్వైస్తైర్వానరైః సహ ॥ **4.2.4** ॥ 134

తతః స సచివేభ్యస్తు సుగ్రీవః ప్లవగాధిపః।
శశంస పరమోద్విగ్నః పశ్యంస్తౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ **4.2.5** ॥ 135

ఏతౌ వనమిదం దుర్గం వాలిప్రణిహితౌ ధ్రువం।
ఛద్మనా చీరవసనౌ ప్రచరంతావిహాగతౌ ॥ **4.2.6** ॥ 136

తతః సుగ్రీవసచివా దృష్ట్వా పరమధన్వినౌ।
జగ్ముర్గిరితటాత్ తస్మాదన్యచ్ఛిఖరముత్తమం ॥ **4.2.7** ॥ 137

తే క్షిప్రమభిగమ్యాథ యూథపా యూథపర్షభం।
హరయో వానరశ్రేష్ఠం పరివార్యోపతస్థిరే ॥ **4.2.8** ॥ 138

ఏవమేకాయనగతాః ప్లవమానా గిరేర్గిరిం।
ప్రకంపయంతో వేగేన గిరీణాం శిఖరాణి చ ॥ **4.2.9** ॥ 139

తతః శాఖామృగాః సర్వే ప్లవమానా మహాబలాః।
బభంజుశ్చ నగాంస్తత్ర పుష్పితాన్ దుర్గమాశ్రితాన్ ॥ **4.2.10** ॥ 140

ఆప్లవంతో హరివరాః సర్వతస్తం మహాగిరిం।
మృగమార్జారశార్దూలాంస్త్రాసయంతో యయుస్తదా ॥ **4.2.11** ॥ 141

తతః సుగ్రీవసచివాః పర్వతేంద్రే సమాహితాః।
సంగమ్య కపిముఖ్యేన సర్వే ప్రాంజలయః స్థితాః ॥ **4.2.12** ॥ 142

తతస్తు భయసంత్రస్తం వాలికిల్బిషశంకితం।
ఉవాచ హనుమాన్ వాక్యం సుగ్రీవం వాక్యకోవిదః ॥ **4.2.13** ॥ 143

సంభ్రమస్త్యజ్యతామేష సర్వైర్వాలికృతే మహాన్।
మలయోఽయం గిరివరో భయం నేహాస్తి వాలినః ॥ **4.2.14** ॥ 144

యస్మాదుద్విగ్నచేతాస్త్వం విద్రుతో హరిపుంగవ।
తం క్రూరదర్శనం క్రూరం నేహ పశ్యామి వాలినం ॥ **4.2.15** ॥ 145

యస్మాత్ తవ భయం సౌమ్య పూర్వజాత్ పాపకర్మణః।
స నేహ వాలీ దుష్టాత్మా న తే పశ్యామ్యహం భయం ॥ **4.2.16** ॥ 146

అహో శాఖామృగత్వం తే వ్యక్తమేవ ప్లవంగమ।
లఘుచిత్తతయాఽఽత్మానం న స్థాపయసి యో మతౌ ॥ **4.2.17** ॥ 147

బుద్ధివిజ్ఞానసంపన్న ఇంగితైః సర్వమాచర।
నహ్యబుద్ధిం గతో రాజా సర్వభూతాని శాస్తి హి ॥ **4.2.18** ॥ 148

సుగ్రీవస్తు శుభం వాక్యం శ్రుత్వా సర్వం హనూమతః।
తతః శుభతరం వాక్యం హనూమంతమువాచ హ ॥ **4.2.19** ॥ 149

దీర్ఘబాహూ విశాలాక్షౌ శరచాపాసిధారిణౌ।
కస్య న స్యాద్ భయం దృష్ట్వా హ్యేతౌ సురసుతోపమౌ ॥ **4.2.20** ॥ 150

వాలిప్రణిహితావేవ శంకేఽహం పురుషోత్తమౌ।
రాజానో బహుమిత్రాశ్చ విశ్వాసో నాత్ర హి క్షమః ॥ **4.2.21** ॥ 151

అరయశ్చ మనుష్యేణ విజ్ఞేయాశ్ఛద్మచారిణః।
విశ్వస్తానామవిశ్వస్తాశ్ఛిద్రేషు ప్రహరంత్యపి ॥ **4.2.22** ॥ 152

కృత్యేషు వాలీ మేధావీ రాజానో బహుదర్శినః।
భవంతి పరహంతారస్తే జ్ఞేయాః ప్రాకృతైర్నరైః ॥ **4.2.23** ॥ 153

తౌ త్వయా ప్రాకృతేనేవ గత్వా జ్ఞేయౌ ప్లవంగమ।
ఇంగితానాం ప్రకారైశ్చ రూపవ్యాభాషణేన చ ॥ **4.2.24** ॥ 154

లక్షయస్వ తయోర్భావం ప్రహృష్టమనసౌ యది।
విశ్వాసయన్ ప్రశంసాభిరింగితైశ్చ పునః పునః ॥ **4.2.25** ॥ 155

మమైవాభిముఖం స్థిత్వా పృచ్ఛ త్వం హరిపుంగవ।
ప్రయోజనం ప్రవేశస్య వనస్యాస్య ధనుర్ధరౌ ॥ **4.2.26** ॥ 156

శుద్ధాత్మానౌ యది త్వేతౌ జానీహి త్వం ప్లవంగమ।
వ్యాభాషితైర్వా రూపైర్వా విజ్ఞేయా దుష్టతానయోః ॥ **4.2.27** ॥ 157

ఇత్యేవం కపిరాజేన సందిష్టో మారుతాత్మజః।
చకార గమనే బుద్ధిం యత్ర తౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ **4.2.28** ॥ 158

తథేతి సంపూజ్య వచస్తు తస్య తత్ -
కపేః సుభీతస్య దురాసదస్య చ।

మహానుభావో హనుమాన్ యయౌ తదా
స యత్ర రామోఽతిబలశ్చ లక్ష్మణః ॥ **4.2.29** ॥

159

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే ద్వితీయః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ తృతీయః సర్గః ॥

హనుమతా శ్రీరామలక్ష్మణయోర్వనే ఆగమనస్య కిం కారణమితి జిజ్ఞాసాకరణమాత్మనః సుగ్రీవస్య చ పరిచయదానం శ్రీరామేణ తద్వచనానాం ప్రశంసనం కృత్వా లక్ష్మణస్య స్వపక్షతో వార్తాకరణే నియోజనం లక్ష్మణేన స్వీయేఽభ్యర్థనే స్వీకృతే హనుమతో హర్షశ్చ

వచో విజ్ఞాయ హనుమాన్ సుగ్రీవస్య మహాత్మనః।
పర్వతాదృష్యమూకాత్ తు పుప్లువే యత్ర రాఘవౌ ॥ **4.3.1** ॥ 160

కపిరూపం పరిత్యజ్య హనుమాన్ మారుతాత్మజః।
భిక్షురూపం తతో భేజే శఠబుద్ధితయా కపిః ॥ **4.3.2** ॥ 161

తతశ్చ హనుమాన్ వాచా శ్లక్ష్ణయా సుమనోజ్ఞయా।
వినీతవదుపాగమ్య రాఘవౌ ప్రణిపత్య చ ॥ **4.3.3** ॥ 162

ఆబభాషే చ తౌ వీరౌ యథావత్ ప్రశశంస చ।
సంపూజ్య విధివద్ వీరౌ హనుమాన్ వానరోత్తమః ॥ **4.3.4** ॥ 163

ఉవాచ కామతో వాక్యం మృదు సత్యపరాక్రమౌ।
రాజర్షిదేవప్రతిమౌ తాపసౌ సంశితవ్రతౌ ॥ **4.3.5** ॥ 164

దేశం కథమిమం ప్రాప్తౌ భవంతౌ వరవర్ణినౌ।
త్రాసయంతౌ మృగగణాననన్యాంశ్చ వనచారిణః ॥ **4.3.6** ॥ 165

పంపాతీరరుహాన్ వృక్షాన్ వీక్షమాణౌ సమంతతః।
ఇమాం నదీం శుభజలాం శోభయంతౌ తరస్వినౌ ॥ **4.3.7** ॥ 166

ధైర్యవంతౌ సువర్ణాభౌ కౌ యువాం చీరవాససౌ।
నిఃశ్వసంతౌ వరభుజౌ పీడయంతావిమాః ప్రజాః ॥ **4.3.8** ॥ 167

సింహవిప్రేక్షితౌ వీరౌ మహాబలపరాక్రమౌ।
శక్రచాపనిభే చాపే గృహీత్వా శత్రునాశనౌ ॥ **4.3.9** ॥ 168

శ్రీమంతౌ రూపసంపన్నౌ వృషభశ్రేష్ఠవిక్రమౌ।
హస్తిహస్తోపమభుజౌ ద్యుతిమంతౌ నరర్షభౌ ॥ **4.3.10** ॥ 169

ప్రభయా పర్వతేంద్రోఽసౌ యువయోరవభాసితః।
రాజ్యార్హావమరప్రఖ్యౌ కథం దేశమిహాగతౌ ॥ **4.3.11** ॥ 170

పద్మపత్రేక్షణౌ వీరౌ జటామండలధారిణౌ।
అన్యోన్యసదృశౌ వీరౌ దేవలోకాదిహాగతౌ ॥ **4.3.12** ॥ 171

యదృచ్ఛయేవ సంప్రాప్తౌ చంద్రసూర్యౌ వసుంధరాం।
విశాలవక్షసౌ వీరౌ మానుషౌ దేవరూపిణౌ ॥ **4.3.13** ॥ 172

సింహస్కంధౌ మహోత్సాహౌ సమదావివ గోవృషౌ।
ఆయతాశ్చ సువృత్తాశ్చ బాహవః పరిఘోపమాః ॥ **4.3.14** ॥ 173

సర్వభూషణభూషార్హాః కిమర్థం న విభూషితాః।
ఉభౌ యోగ్యావహం మన్యే రక్షితుం పృథివీమిమాం ॥ **4.3.15** ॥ 174

ససాగరవనాం కృత్స్నాం వింధ్యమేరువిభూషితాం।
ఇమే చ ధనుషీ చిత్రే శ్లక్ష్ణే చిత్రానులేపనే ॥ **4.3.16** ॥ 175

ప్రకాశేతే యథేంద్రస్య వజ్రే హేమవిభూషితే।
సంపూర్ణాశ్చ శితైర్బాణైస్తూణాశ్చ శుభదర్శనాః ॥ **4.3.17** ॥ 176

జీవితాంతకరైర్ఘోరైర్జ్వలద్భిరివ పన్నగైః।
మహాప్రమాణౌ విపులౌ తప్తహాటకభూషణౌ ॥ **4.3.18** ॥ 177

ఖడ్గావేతౌ విరాజేతే నిర్ముక్తభుజగావివ।
ఏవం మాం పరిభాషంతం కస్మాద్ వై నాభిభాషతః ॥ **4.3.19** ॥ 178

సుగ్రీవో నామ ధర్మాత్మా కశ్చిద్ వానరపుంగవః।
వీరో వినికృతో భ్రాత్రా జగద్భ్రమతి దుఃఖితః ॥ **4.3.20** ॥ 179

ప్రాప్తోఽహం ప్రేషితస్తేన సుగ్రీవేణ మహాత్మనా।
రాజ్ఞా వానరముఖ్యానాం హనుమాన్ నామ వానరః ॥ **4.3.21** ॥ 180

యువాభ్యాం స హి ధర్మాత్మా సుగ్రీవః సఖ్యమిచ్ఛతి।
తస్య మాం సచివం విత్తం వానరం పవనాత్మజం ॥ **4.3.22** ॥ 181

భిక్షురూపప్రతిచ్ఛన్నం సుగ్రీవప్రియకారణాత్।
ఋష్యమూకాదిహ ప్రాప్తం కామగం కామచారిణం ॥ **4.3.23** ॥ 182

ఏవముక్త్వా తు హనుమాంస్తౌ వీరౌ రామలక్ష్మణౌ।
వాక్యజ్ఞో వాక్యకుశలః పునర్నోవాచ కించన ॥ **4.3.24** ॥ 183

ఏతచ్ఛ్రుత్వా వచస్తస్య రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్।
ప్రహృష్టవదనః శ్రీమాన్ భ్రాతరం పార్శ్వతః స్థితం ॥ **4.3.25** ॥ 184

సచివోఽయం కపీంద్రస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః।
తమేవ కాంక్షమాణస్య మమాంతికమిహాగతః ॥ **4.3.26** ॥ 185

తమభ్యభాష సౌమిత్రే సుగ్రీవసచివం కపిం।
వాక్యజ్ఞం మధురైర్వాక్యైః స్నేహయుక్తమరిందమం ॥ **4.3.27** ॥ 186

నానృగ్వేదవినీతస్య నాయజుర్వేదధారిణః।
నాసామవేదవిదుషః శక్యమేవం విభాషితుం ॥ **4.3.28** ॥ 187

నూనం వ్యాకరణం కృత్స్నమనేన బహుధా శ్రుతం।
బహు వ్యాహరతానేన న కించిదపశబ్దితం ॥ **4.3.29** ॥ 188

న ముఖే నేత్రయోశ్చాపి లలాటే చ భ్రువోస్తథా।
అన్యేష్వపి చ సర్వేషు దోషః సంవిదితః క్వచిత్ ॥ **4.3.30** ॥ 189

అవిస్తరమసందిగ్ధమవిలంబితమవ్యథం।
ఉరఃస్థం కంఠగం వాక్యం వర్తతే మధ్యమస్వరం ॥ **4.3.31** ॥ 190

సంస్కారక్రమసంపన్నామద్భుతామవిలంబితాం।
ఉచ్చారయతి కల్యాణీం వాచం హృదయహర్షిణీం ॥ **4.3.32** ॥ 191

అనయా చిత్రయా వాచా త్రిస్థానవ్యంజనస్థయా।
కస్య నారాధ్యతే చిత్తముద్యతాసేరరేరపి ॥ **4.3.33** ॥ 192

ఏవంవిధో యస్య దూతో న భవేత్ పార్థివస్య తు।
సిద్ధ్యంతి హి కథం తస్య కార్యాణాం గతయోఽనఘ ॥ **4.3.34** ॥ 193

ఏవంగుణగణైర్యుక్తా యస్య స్యుః కార్యసాధకాః।
తస్య సిద్ధ్యంతి సర్వేఽర్థా దూతవాక్యప్రచోదితాః ॥ **4.3.35** ॥ 194

ఏవముక్తస్తు సౌమిత్రిః సుగ్రీవసచివం కపిం।
అభ్యభాషత వాక్యజ్ఞో వాక్యజ్ఞం పవనాత్మజం ॥ **4.3.36** ॥ 195

విదితా నౌ గుణా విద్వన్ సుగ్రీవస్య మహాత్మనః।
తమేవ చావాం మార్గావః సుగ్రీవం ప్లవగేశ్వరం ॥ **4.3.37** ॥ 196

యథా బ్రవీషి హనుమన్ సుగ్రీవవచనాదిహ।
తత్ తథా హి కరిష్యావో వచనాత్ తవ సత్తమ ॥ **4.3.38** ॥ 197

తత్ తస్య వాక్యం నిపుణం నిశమ్య
ప్రహృష్టరూపః పవనాత్మజః కపిః।

మనః సమాధాయ జయోపపత్తౌ
సఖ్యం తదా కర్తుమియేష తాభ్యాం ॥ **4.3.39** ॥ 198

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే తృతీయః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ చతుర్థః సర్గః ॥

లక్ష్మణేన శ్రీరామవనాగమనస్య సీతాహరణస్య చ వృత్తాంతస్య వర్ణనం తత్ర సీతాన్వేషణే సుగ్రీవః సహయోగం కరోత్వితీచ్ఛాయాః ప్రకటనం హనుమతా తయోరాశ్వాసనపూర్వకమాత్మనా సహ నయనం

తతః ప్రహృష్టో హనుమాన్ కృత్యవానితి తద్వచః।
శ్రుత్వా మధురభావం చ సుగ్రీవం మనసా గతః ॥ **4.4.1** ॥ 199

భావ్యో రాజ్యాగమస్తస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః।
యదయం కృత్యవాన్ ప్రాప్తః కృత్యం చైతదుపాగతం ॥ **4.4.2** ॥ 200

తతః పరమసంహృష్టో హనూమాన్ ప్లవగోత్తమః।
ప్రత్యువాచ తతో వాక్యం రామం వాక్యవిశారదః ॥ **4.4.3** ॥ 201

కిమర్థం త్వం వనం ఘోరం పంపాకాననమండితం।
ఆగతః సానుజో దుర్గం నానావ్యాలమృగాయుతం ॥ **4.4.4** ॥ 202

తస్య తద్ వచనం శ్రుత్వా లక్ష్మణో రామచోదితః।
ఆచచక్షే మహాత్మానం రామం దశరథాత్మజం ॥ **4.4.5** ॥ 203

రాజా దశరథో నామ ద్యుతిమాన్ ధర్మవత్సలః।
చాతుర్వర్ణ్యం స్వధర్మేణ నిత్యమేవాభిపాలయన్ ॥ **4.4.6** ॥ 204

న ద్వేష్టా విద్యతే తస్య స తు ద్వేష్టి న కంచన।
స తు సర్వేషు భూతేషు పితామహ ఇవాపరః ॥ **4.4.7** ॥ 205

అగ్నిష్టోమాదిభిర్యజ్ఞైరిష్టవానాప్తదక్షిణైః।
తస్యాయం పూర్వజః పుత్రో రామో నామ జనైః శ్రుతః॥ **4.4.8**॥ 206

శరణ్యః సర్వభూతానాం పితుర్నిర్దేశపారగః।
జ్యేష్ఠో దశరథస్యాయం పుత్రాణాం గుణవత్తరః॥ **4.4.9**॥ 207

రాజలక్షణసంయుక్తః సంయుక్తో రాజ్యసంపదా।
రాజ్యాద్ భ్రష్టో మయా వస్తుం వనే సార్ధమిహాగతః॥ **4.4.10**॥ 208

భార్యయా చ మహాభాగ సీతయానుగతో వశీ।
దినక్షయే మహాతేజాః ప్రభయేవ దివాకరః॥ **4.4.11**॥ 209

అహమస్యావరో భ్రాతా గుణైర్దాస్యముపాగతః।
కృతజ్ఞస్య బహుజ్ఞస్య లక్ష్మణో నామ నామతః॥ **4.4.12**॥ 210

సుఖార్హస్య మహార్హస్య సర్వభూతహితాత్మనః।
ఐశ్వర్యేణ విహీనస్య వనవాసే రతస్య చ॥ **4.4.13**॥ 211

రక్షసాపహృతా భార్యా రహితే కామరూపిణా।
తచ్చ న జ్ఞాయతే రక్షః పత్నీ యేనాస్య వా హృతా॥ **4.4.14**॥ 212

దనుర్నామ దితేః పుత్రః శాపాద్ రాక్షసతాం గతః।
ఆఖ్యాతస్తేన సుగ్రీవః సమర్థో వానరాధిపః॥ **4.4.15**॥ 213

స జ్ఞాస్యతి మహావీర్యస్తవ భార్యాపహారిణం।
ఏవముక్త్వా దనుః స్వర్గం భ్రాజమానో దివం గతః॥ **4.4.16**॥ 214

ఏతత్ తే సర్వమాఖ్యాతం యాథాతథ్యేన పృచ్ఛతః।
అహం చైవ చ రామశ్చ సుగ్రీవం శరణం గతౌ॥ **4.4.17**॥ 215

ఏష దత్త్వా చ విత్తాని ప్రాప్య చానుత్తమం యశః।
లోకనాథః పురా భూత్వా సుగ్రీవం నాథమిచ్ఛతి ॥ **4.4.18** ॥ 216

సీతా యస్య స్నుషా చాసీచ్ఛరణ్యో ధర్మవత్సలః।
తస్య పుత్రః శరణ్యశ్చ సుగ్రీవం శరణం గతః ॥ **4.4.19** ॥ 217

సర్వలోకస్య ధర్మాత్మా శరణ్యః శరణం పురా।
గురుర్మే రాఘవః సోఽయం సుగ్రీవం శరణం గతః ॥ **4.4.20** ॥ 218

యస్య ప్రసాదే సతతం ప్రసీదేయురిమాః ప్రజాః।
స రామో వానరేంద్రస్య ప్రసాదమభికాంక్షతే ॥ **4.4.21** ॥ 219

యేన సర్వగుణోపేతాః పృథివ్యాం సర్వపార్థివాః।
మానితాః సతతం రాజ్ఞా సదా దశరథేన వై ॥ **4.4.22** ॥ 220

తస్యాయం పూర్వజః పుత్రస్త్రిషు లోకేషు విశ్రుతః।
సుగ్రీవం వానరేంద్రం తు రామః శరణమాగతః ॥ **4.4.23** ॥ 221

శోకాభిభూతే రామే తు శోకార్తే శరణం గతే।
కర్తుమర్హతి సుగ్రీవః ప్రసాదం సహ యూథపైః ॥ **4.4.24** ॥ 222

ఏవం బ్రువాణం సౌమిత్రిం కరుణం సాశ్రుపాతనం।
హనూమాన్ ప్రత్యువాచేదం వాక్యం వాక్యవిశారదః ॥ **4.4.25** ॥ 223

ఈదృశా బుద్ధిసంపన్నా జితక్రోధా జితేంద్రియాః।
ద్రష్టవ్యా వానరేంద్రేణ దిష్ట్యా దర్శనమాగతాః ॥ **4.4.26** ॥ 224

స హి రాజ్యాచ్చ విభ్రష్టః కృతవైరశ్చ వాలినా।
హృతదారో వనే త్రస్తో భ్రాత్రా వినికృతో భృశం ॥ **4.4.27** ॥ 225

కరిష్యతి స సాహాయ్యం యువయోర్బాస్కరాత్మజః।
సుగ్రీవః సహ చాస్మాభిః సీతాయాః పరిమార్గణే ॥ **4.4.28** ॥ 226

ఇత్యేవముక్త్వా హనుమాఞ్శ్లక్ష్ణం మధురయా గిరా।
బభాషే సాధు గచ్ఛామః సుగ్రీవమితి రాఘవం ॥ **4.4.29** ॥ 227

ఏవం బ్రువంతం ధర్మాత్మా హనూమంతం స లక్ష్మణః।
ప్రతిపూజ్య యథాన్యాయమిదం ప్రోవాచ రాఘవం ॥ **4.4.30** ॥ 228

కపిః కథయతే హృష్టో యథాయం మారుతాత్మజః।
కృత్యవాన్ సోఽపి సంప్రాప్తః కృతకృత్యోఽసి రాఘవ ॥ **4.4.31** ॥ 229

ప్రసన్నముఖవర్ణశ్చ వ్యక్తం హృష్టశ్చ భాషతే।
నానృతం వక్ష్యతే వీరో హనూమాన్ మారుతాత్మజః ॥ **4.4.32** ॥ 230

తతః స సుమహాప్రాజ్ఞో హనూమాన్ మారుతాత్మజః।
జగామాదాయ తౌ వీరౌ హరిరాజాయ రాఘవౌ ॥ **4.4.33** ॥ 231

భిక్షురూపం పరిత్యజ్య వానరం రూపమాస్థితః।
పృష్ఠమారోప్య తౌ వీరౌ జగామ కపికుంజరః ॥ **4.4.34** ॥ 232

స తు విపులయశాః కపిప్రవీరః
పవనసుతః కృతకృత్యవత్ ప్రహృష్టః।
గిరివరమురువిక్రమః ప్రయాతః
స శుభమతిః సహ రామలక్ష్మణాభ్యాం ॥ **4.4.35** ॥ 233

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే చతుర్థః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ పంచమః సర్గః ॥

శ్రీరామసుగ్రీవయోర్మైత్రీ శ్రీరామేణ వాలివధాయ ప్రతిజ్ఞాకరణం చ

ఋష్యమూకాత్ తు హనుమాన్ గత్వా తం మలయం గిరిం।
ఆచచక్షే తదా వీరౌ కపిరాజాయ రాఘవౌ ॥ **4.5.1** ॥ 234

అయం రామో మహాప్రాజ్ఞ సంప్రాప్తో దృఢవిక్రమః।
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా రామోఽయం సత్యవిక్రమః ॥ **4.5.2** ॥ 235

ఇక్ష్వాకూణాం కులే జాతో రామో దశరథాత్మజః।
ధర్మే నిగదితశ్చైవ పితుర్నిర్దేశకారకః ॥ **4.5.3** ॥ 236

రాజసూయాశ్వమేధైశ్చ వహ్నిర్యేనాభితర్పితః।
దక్షిణాశ్చ తథోత్సృష్టా గావః శతసహస్రశః ॥ **4.5.4** ॥ 237

తపసా సత్యవాక్యేన వసుధా యేన పాలితా।
స్త్రీహేతోస్తస్య పుత్రోఽయం రామోఽరణ్యం సమాగతః ॥ **4.5.5** ॥ 238

తస్యాస్య వసతోఽరణ్యే నియతస్య మహాత్మనః।
రావణేన హృతా భార్యా స త్వాం శరణమాగతః ॥ **4.5.6** ॥ 239

భవతా సఖ్యకామౌ తౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ।
ప్రగృహ్య చార్చయస్వైతౌ పూజనీయతమావుభౌ ॥ **4.5.7** ॥ 240

శ్రుత్వా హనూమతో వాక్యం సుగ్రీవో వానరాధిపః।
దర్శనీయతమో భూత్వా ప్రీత్యోవాచ చ రాఘవం ॥ **4.5.8** ॥ 241

భవాన్ ధర్మవినీతశ్చ సుతపాః సర్వవత్సలః।
ఆఖ్యాతా వాయుపుత్రేణ తత్త్వతో మే భవద్గుణాః ॥ **4.5.9** ॥ 242

తన్మమైవైష సత్కారో లాభశ్చైవోత్తమః ప్రభో।
యత్త్వమిచ్ఛసి సౌహార్దం వానరేణ మయా సహ ॥ **4.5.10** ॥ 243

రోచతే యది మే సఖ్యం బాహురేష ప్రసారితః।
గృహ్యతాం పాణినా పాణిర్మర్యాదా బధ్యతాం ధ్రువా ॥ **4.5.11** ॥ 244

ఏతత్ తు వచనం శ్రుత్వా సుగ్రీవస్య సుభాషితం।
సంప్రహృష్టమనా హస్తం పీడయామాస పాణినా ॥ **4.5.12** ॥ 245

హృష్టః సౌహృదమాలంబ్య పర్యష్వజత పీడితం।
తతో హనూమాన్ సంత్యజ్య భిక్షురూపమరిందమః ॥ **4.5.13** ॥ 246

కాష్ఠయోః స్వేన రూపేణ జనయామాస పావకం।
దీప్యమానం తతో వహ్నిం పుష్పైరభ్యర్చ్య సత్కృతం ॥ **4.5.14** ॥ 247

తయోర్మధ్యే తు సుప్రీతో నిదధౌ సుసమాహితః।
తతోఽగ్నిం దీప్యమానం తౌ చక్రతుశ్చ ప్రదక్షిణం ॥ **4.5.15** ॥ 248

సుగ్రీవో రాఘవశ్చైవ వయస్యత్వముపాగతౌ।
తతః సుప్రీతమనసౌ తావుభౌ హరిరాఘవౌ ॥ **4.5.16** ॥ 249

అన్యోన్యమభివీక్షంతౌ న తృప్తిమభిజగ్మతుః।
త్వం వయస్యోఽసి హృద్యో మే హ్యేకం దుఃఖం సుఖం చ నౌ ॥ **4.5.17** ॥ 250

సుగ్రీవో రాఘవం వాక్యమిత్యువాచ ప్రహృష్టవత్।
తతః సుపర్ణబహులాం భంక్త్వా శాఖాం సుపుష్పితాం ॥ **4.5.18** ॥ 251

సాలస్యాస్తీర్య సుగ్రీవో నిషసాద సరాఘవః।
లక్ష్మణాయాథ సంహృష్టో హనుమాన్ మారుతాత్మజః ॥ **4.5.19** ॥ 252

శాఖాం చందనవృక్షస్య దదౌ పరమపుష్పితాం।
తతః ప్రహృష్టః సుగ్రీవః శ్లక్ష్ణం మధురయా గిరా ॥ **4.5.20** ॥ 253

ప్రత్యువాచ తదా రామం హర్షవ్యాకులలోచనః।
అహం వినికృతో రామ చరామీహ భయార్దితః ॥ **4.5.21** ॥ 254

హృతభార్యో వనే త్రస్తో దుర్గమేతదుపాశ్రితః।
సోఽహం త్రస్తో వనే భీతో వసామ్యుభ్రాంతచేతనః ॥ **4.5.22** ॥ 255

వాలినా నికృతో భ్రాత్రా కృతవైరశ్చ రాఘవ।
వాలినో మే మహాభాగ భయార్తస్యాభయం కురు ॥ **4.5.23** ॥ 256

కర్తుమర్హసి కాకుత్స్థ భయం మే న భవేద్ యథా।
ఏవముక్తస్తు తేజస్వీ ధర్మజ్ఞో ధర్మవత్సలః ॥ **4.5.24** ॥ 257

ప్రత్యభాషత కాకుత్స్థః సుగ్రీవం ప్రహసన్నివ।
ఉపకారఫలం మిత్రం విదితం మే మహాకపే ॥ **4.5.25** ॥ 258

వాలినం తం వధిష్యామి తవ భార్యాపహారిణం।
అమోఘాః సూర్యసంకాశా మమేమే నిశితాః శరాః ॥ **4.5.26** ॥ 259

తస్మిన్ వాలిని దుర్వృత్తే నిపతిష్యంతి వేగితాః।
కంకపత్రప్రతిచ్ఛన్నా మహేంద్రాశనిసన్నిభాః ॥ **4.5.27** ॥ 260

తీక్ష్ణాగ్రా ఋజుపర్వాణః సరోషా భుజగా ఇవ।
తమద్య వాలినం పశ్య తీక్ష్ణైరాశీవిషోపమైః ॥ **4.5.28** ॥ 261

శరైర్వినిహతం భూమౌ ప్రకీర్ణమివ పర్వతం।
స తు తద్ వచనం శ్రుత్వా రాఘవస్యాత్మనో హితం।
సుగ్రీవః పరమప్రీతః పరమం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ **4.5.29** ॥ 262

తవ ప్రసాదేన నృసింహ రాఘవ
ప్రియాం చ రాజ్యం చ సమాప్నుయామహం।
తథా కురు త్వం నరదేవ వైరిణం
యథా న హింస్యాత్ స పునర్మమాగ్రజం ॥ **4.5.30** ॥ 263

సీతాకపీంద్రక్షణదాచరాణాం
రాజీవహేమజ్వలనోపమాని।
సుగ్రీవరామప్రణయప్రసంగే
వామాని నేత్రాణి సమం స్ఫురంతి ॥ **4.5.31** ॥ 264

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే పంచమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ షష్ఠః సర్గః ॥

సుగ్రీవేణ శ్రీరామసమక్షే సీతాభూషణానాం సమానయనం శ్రీరామస్య శోకరోషమయం వచనం చ

పునరేవాబ్రవీత్ ప్రీతో రాఘవం రఘునందనం।
అయమాఖ్యాతి తే రామ సచివో మంత్రిసత్తమః ॥ **4.6.1** ॥ 265

హనుమాన్ యన్నిమిత్తం త్వం నిర్జనం వనమాగతః।
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా వసతశ్చ వనే తవ ॥ **4.6.2** ॥ 266

రక్షసాపహృతా భార్యా మైథిలీ జనకాత్మజా।
త్వయా వియుక్తా రుదతీ లక్ష్మణేన చ ధీమతా ॥ **4.6.3** ॥ 267

అంతరం ప్రేప్సునా తేన హత్వా గృధ్రం జటాయుషం।
భార్యావియోగజం దుఃఖం ప్రాపితస్తేన రక్షసా ॥ **4.6.4** ॥ 268

భార్యావియోగజం దుఃఖం నచిరాత్ త్వం విమోక్ష్యసే।
అహం తామానయిష్యామి నష్టాం వేదశ్రుతీమివ ॥ **4.6.5** ॥ 269

రసాతలే వా వర్తంతీం వర్తంతీం వా నభస్తలే।
అహమానీయ దాస్యామి తవ భార్యామరిందమ ॥ **4.6.6** ॥ 270

ఇదం తథ్యం మమ వచస్త్వమవేహి చ రాఘవ।
న శక్యా సా జరయితుమపి సేంద్రైః సురాసురైః ॥ **4.6.7** ॥ 271

తవ భార్యా మహాబాహో భక్ష్యం విషకృతం యథా।
త్యజ శోకం మహాబాహో తాం కాంతామానయామి తే ॥ **4.6.8** ॥ 272

అనుమానాత్ తు జానామి మైథిలీ సా న సంశయః।
హ్రియమాణా మయా దృష్టా రక్షసా రౌద్రకర్మణా ॥ **4.6.9** ॥ 273

క్రోశంతీ రామరామేతి లక్ష్మణేతి చ విస్వరం।
స్ఫురంతీ రావణస్యాంకే పన్నగేంద్రవధూర్యథా ॥ **4.6.10** ॥ 274

ఆత్మనా పంచమం మాం హి దృష్ట్వా శైలతలే స్థితం।
ఉత్తరీయం తయా త్యక్తం శుభాన్యాభరణాని చ ॥ **4.6.11** ॥ 275

తాన్యస్మాభిర్గృహీతాని నిహితాని చ రాఘవ।
ఆనయిష్యామ్యహం తాని ప్రత్యభిజ్ఞాతుమర్హసి ॥ **4.6.12** ॥ 276

తమబ్రవీత్ తతో రామః సుగ్రీవం ప్రియవాదినం।
ఆనయస్వ సఖే శీఘ్రం కిమర్థం ప్రవిలంబసే ॥ **4.6.13** ॥ 277

ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవః శైలస్య గహనాం గుహాం।
ప్రవివేశ తతః శీఘ్రం రాఘవప్రియకామ్యయా ॥ **4.6.14** ॥ 278

ఉత్తరీయం గృహీత్వా తు స తాన్యాభరణాని చ।
ఇదం పశ్యేతి రామాయ దర్శయామాస వానరః ॥ **4.6.15** ॥ 279

తతో గృహీత్వా వాసస్తు శుభాన్యాభరణాని చ।
అభవద్ బాష్పసంరుద్ధో నీహారేణేవ చంద్రమాః ॥ **4.6.16** ॥ 280

సీతాస్నేహప్రవృత్తేన స తు బాష్పేణ దూషితః।
హా ప్రియేతి రుదన్ ధైర్యముత్సృజ్య న్యపతత్ క్షితౌ ॥ **4.6.17** ॥ 281

హృది కృత్వా స బహుశస్తమలంకారముత్తమం।
నిశశ్వాస భృశం సర్పో బిలస్థ ఇవ రోషితః ॥ **4.6.18** ॥ 282

అవిచ్ఛిన్నాశ్రువేగస్తు సౌమిత్రిం ప్రేక్ష్య పార్శ్వతః।
పరిదేవయితుం దీనం రామః సముపచక్రమే ॥ **4.6.19** ॥ 283

పశ్య లక్ష్మణ వైదేహ్యా సంత్యక్తం హ్రియమాణయా।
ఉత్తరీయమిదం భూమౌ శరీరాద్ భూషణాని చ ॥ **4.6.20** ॥ 284

శాద్వలిన్యాం ధ్రువం భూమ్యాం సీతయా హ్రియమాణయా।
ఉత్సృష్టం భూషణమిదం తథా రూపం హి దృశ్యతే ॥ **4.6.21** ॥ 285

ఏవముక్తస్తు రామేణ లక్ష్మణో వాక్యమబ్రవీత్।
నాహం జానామి కేయూరే నాహం జానామి కుండలే ॥ **4.6.22** ॥ 286

నూపురే త్వభిజానామి నిత్యం పాదాభివందనాత్।
తతస్తు రాఘవో వాక్యం సుగ్రీవమిదమబ్రవీత్ ॥ **4.6.23** ॥ 287

బ్రూహి సుగ్రీవ కం దేశం హ్రియంతీ లక్షితా త్వయా।
రక్షసా రౌద్రరూపేణ మమ ప్రాణప్రియా హృతా ॥ **4.6.24** ॥ 288

క్వ వా వసతి తద్ రక్షో మహద్ వ్యసనదం మమ।
యనిమిత్తమహం సర్వాన్ నాశయిష్యామి రాక్షసాన్ ॥ **4.6.25** ॥ 289

హరతా మైథిలీం యేన మాం చ రోషయతా ధ్రువం।
ఆత్మనో జీవితాంతాయ మృత్యుద్వారమపావృతం ॥ **4.6.26** ॥ 290

మమ దయితతమా హృతా వనాద్
రజనిచరేణ విమథ్య యేన సా।
కథయ మమ రిపుం తమద్య వై
ప్లవగపతే యమసన్నిధిం నయామి ॥ **4.6.27** ॥ 291

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే షష్ఠః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ సప్తమః సర్గః ॥

సుగ్రీవేణ శ్రీరామస్య సమాశ్వాసనం శ్రీరామేణ సుగ్రీవస్య కార్యసిద్ధ్యై విశ్వాసదాపనం

ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవో రామేణార్తేన వానరః।
అబ్రవీత్ ప్రాంజలిర్వాక్యం సబాష్పం బాష్పగద్గదః ॥ **4.7.1** ॥ 292

న జానే నిలయం తస్య సర్వథా పాపరక్షసః।
సామర్థ్య విక్రమం వాపి దౌష్కులేయస్య వా కులం ॥ **4.7.2** ॥ 293

సత్యం తు ప్రతిజానామి త్యజ శోకమరిందమ।
కరిష్యామి తథా యత్నం యథా ప్రాప్స్యసి మైథిలీం ॥ **4.7.3** ॥ 294

రావణం సగణం హత్వా పరితోష్యాత్మపౌరుషం।
తథాస్మి కర్తా నచిరాద్ యథా ప్రీతో భవిష్యసి ॥ **4.7.4** ॥ 295

అలం వైక్లవ్యమాలంబ్య ధైర్యమాత్మగతం స్మర।
త్వద్ విధానాం న సదృశమీదృశం బుద్ధిలాఘవం ॥ **4.7.5** ॥ 296

మయాపి వ్యసనం ప్రాప్తం భార్యావిరహజం మహత్।
నాహమేవం హి శోచామి ధైర్యం న చ పరిత్యజే ॥ **4.7.6** ॥ 297

నాహం తామనుశోచామి ప్రాకృతో వానరోఽపి సన్।
మహాత్మా చ వినీతశ్చ కిం పునర్ధృతిమాన్ మహాన్ ॥ **4.7.7** ॥ 298

బాష్పమాపతితం ధైర్యాన్నిగ్రహీతుం త్వమర్హసి।
మర్యాదాం సత్త్వయుక్తానాం ధృతిం నోత్సృష్టుమర్హసి ॥ **4.7.8** ॥ 299

వ్యసనే వార్థకృచ్ఛ్రే వా భయే వా జీవితాంతగే।
విమృశంశ్చ స్వయా బుద్ధ్యా ధృతిమాన్ నావసీదతి ॥ **4.7.9** ॥ 300

బాలిశస్తు నరో నిత్యం వైక్లవ్యం యోఽనువర్తతే।
స మజ్జత్యవశః శోకే భారాక్రాంతేవ నౌర్జలే ॥ **4.7.10** ॥ 301

ఏషోఽంజలిర్మయా బద్ధః ప్రణయాత్ త్వాం ప్రసాదయే।
పౌరుషం శ్రయ శోకస్య నాంతరం దాతుమర్హసి ॥ **4.7.11** ॥ 302

యే శోకమనువర్తంతే న తేషాం విద్యతే సుఖం।
తేజశ్చ క్షీయతే తేషాం న త్వం శోచితుమర్హసి ॥ **4.7.12** ॥ 303

శోకేనాభిప్రపన్నస్య జీవితే చాపి సంశయః।
స శోకం త్యజ రాజేంద్ర ధైర్యమాశ్రయ కేవలం ॥ **4.7.13** ॥ 304

హితం వయస్యభావేన బ్రూమి నోపదిశామి తే।
వయస్యతాం పూజయన్మే న త్వం శోచితుమర్హసి ॥ **4.7.14** ॥ 305

మధురం సాంత్వితస్తేన సుగ్రీవేణ స రాఘవః।
ముఖమశ్రుపరిక్లిన్నం వస్త్రాంతేన ప్రమార్జయత్ ॥ **4.7.15** ॥ 306

ప్రకృతిస్థస్తు కాకుత్స్థః సుగ్రీవవచనాత్ ప్రభుః।
సంపరిష్వజ్య సుగ్రీవమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ **4.7.16** ॥ 307

కర్తవ్యం యద్ వయస్యేన స్నిగ్ధేన చ హితేన చ।
అనురూపం చ యుక్తం చ కృతం సుగ్రీవ తత్ త్వయా ॥ **4.7.17** ॥ 308

ఏష చ ప్రకృతిస్థోఽహమనునీతస్త్వయా సఖే।
దుర్లభో హీదృశో బంధురస్మిన్ కాలే విశేషతః ॥ **4.7.18** ॥ 309

కిం తు యత్నస్త్వయా కార్యో మైథిల్యాః పరిమార్గణే।
రాక్షసస్య చ రౌద్రస్య రావణస్య దురాత్మనః ॥ **4.7.19** ॥ 310

మయా చ యదనుష్ఠేయం విస్రబ్ధేన తదుచ్యతాం।
వర్షాస్వివ చ సుక్షేత్రే సర్వం సంపద్యతే తవ ॥ **4.7.20** ॥ 311

మయా చ యదిదం వాక్యమభిమానాత్ సమీరితం।
తత్త్వయా హరిశార్దూల తత్త్వమిత్యుపధార్యతాం ॥ **4.7.21** ॥ 312

అనృతం నోక్తపూర్వం మే న చ వక్ష్యే కదాచన।
ఏతత్తే ప్రతిజానామి సత్యేనైవ శపామ్యహం ॥ **4.7.22** ॥ 313

తతః ప్రహృష్టః సుగ్రీవో వానరైః సచివైః సహ।
రాఘవస్య వచః శ్రుత్వా ప్రతిజ్ఞాతం విశేషతః ॥ **4.7.23** ॥ 314

ఏవమేకాంతసంపృక్తౌ తతస్తౌ నరవానరౌ।
ఉభావన్యోన్యసదృశం సుఖం దుఃఖమభాషతాం ॥ **4.7.24** ॥ 315

మహానుభావస్య వచో నిశమ్య
హరిర్నృపాణామధిపస్య తస్య।
కృతం స మేనే హరివీరముఖ్య-
స్తదా చ కార్యం హృదయేన విద్వాన్ ॥ **4.7.25** ॥ 316

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే సప్తమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ అష్టమః సర్గః ॥

సుగ్రీవేణ శ్రీరామం ప్రతి నిజదుఃఖనివేదనం శ్రీరామేణ తమాశ్వాస్య తయోరుభయోర్భ్రాత్రోర్వైరస్య కిం కారణమితి ప్రశ్నకరణం

పరితుష్టస్తు సుగ్రీవస్తేన వాక్యేన హర్షితః।
లక్ష్మణస్యాగ్రజం శూరమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ **4.8.1** ॥ 317

సర్వథాహమనుగ్రాహ్యో దేవతానాం న సంశయః।
ఉపపన్నో గుణోపేతః సఖా యస్య భవాన్ మమ ॥ **4.8.2** ॥ 318

శక్యం ఖలు భవేద్ రామ సహాయేన త్వయానఘ।
సురరాజ్యమపి ప్రాప్తుం స్వరాజ్యం కిముత ప్రభో ॥ **4.8.3** ॥ 319

సోఽహం సభాజ్యో బంధూనాం సుహృదాం చైవ రాఘవ।
యస్యాగ్నిసాక్షికం మిత్రం లబ్ధం రాఘవవంశజం ॥ **4.8.4** ॥ 320

అహమప్యనురూపస్తే వయస్యో జ్ఞాస్యసే శనైః।
న తు వక్తుం సమర్థోఽహం త్వయి ఆత్మగతాన్ గుణాన్ ॥ **4.8.5** ॥ 321

మహాత్మనాం తు భూయిష్ఠం త్వద్విధానాం కృతాత్మనాం।
నిశ్చలా భవతి ప్రీతిర్ధైర్యమాత్మవతాం వర ॥ **4.8.6** ॥ 322

రజతం వా సువర్ణం వా శుభాన్యాభరణాని చ।
అవిభక్తాని సాధూనామవగచ్ఛంతి సాధవః ॥ **4.8.7** ॥ 323

ఆఢ్యో వాపి దరిద్రో వా దుఃఖితః సుఖితోఽపి వా।
నిర్దోషశ్చ సదోషశ్చ వయస్యః పరమా గతిః ॥ **4.8.8** ॥ 324

ధనత్యాగః సుఖత్యాగో దేశత్యాగోఽపి వానఘ।
వయస్యార్థే ప్రవర్తంతే స్నేహం దృష్ట్వా తథావిధం ॥ **4.8.9** ॥ 325

తత్ తథేత్యబ్రవీద్ రామః సుగ్రీవం ప్రియవాదినం।
లక్ష్మణస్యాగ్రతో లక్ష్మ్యా వాసవస్యేవ ధీమతః ॥ **4.8.10** ॥ 326

తతో రామం స్థితం దృష్ట్వా లక్ష్మణం చ మహాబలం।
సుగ్రీవః సర్వతశ్చక్షుర్వనే లోలమపాతయత్ ॥ **4.8.11** ॥ 327

స దదర్శ తతః సాలమవిదూరే హరీశ్వరః।
సుపుష్పమీషత్పత్రాఢ్యం భ్రమరైరుపశోభితం ॥ **4.8.12** ॥ 328

తస్యైకాం పర్ణబహులాం శాఖాం భంక్త్వా సుశోభితాం।
రామస్యాస్తీర్య సుగ్రీవో నిషసాద సరాఘవః ॥ **4.8.13** ॥ 329

తావాసీనౌ తతో దృష్ట్వా హనూమానపి లక్ష్మణం।
శాలశాఖాం సముత్పాట్య వినీతముపవేశయత్ ॥ **4.8.14** ॥ 330

సుఖోపవిష్టం రామం తు ప్రసన్నముదధిం యథా।
సాలపుష్పావసంకీర్ణే తస్మిన్ గిరివరోత్తమే ॥ **4.8.15** ॥ 331

తతః ప్రహృష్టః సుగ్రీవః శ్లక్ష్ణయా శుభయా గిరా।
ఉవాచ ప్రణయాద్ రామం హర్షవ్యాకులితాక్షరం ॥ **4.8.16** ॥ 332

అహం వినికృతో భ్రాత్రా చరామ్యేష భయార్దితః।
ఋష్యమూకం గిరివరం హృతభార్యః సుదుఃఖితః ॥ **4.8.17** ॥ 333

సోఽహం త్రస్తో భయే మగ్నో వనే సంభ్రాంతచేతనః।
వాలినా నికృతో భ్రాత్రా కృతవైరశ్చ రాఘవ ॥ **4.8.18** ॥ 334

వాలినో మే భయార్తస్య సర్వలోకాభయంకర।
మమాపి త్వమనాథస్య ప్రసాదం కర్తుమర్హసి ॥ **4.8.19** ॥ 335

ఏవముక్తస్తు తేజస్వీ ధర్మజ్ఞో ధర్మవత్సలః।
ప్రత్యువాచ స కాకుత్స్థః సుగ్రీవం ప్రహసన్నివ ॥ **4.8.20** ॥ 336

ఉపకారఫలం మిత్రమపకారోఽరిలక్షణం।
అద్యైవ తం వధిష్యామి తవ భార్యాపహారిణం ॥ **4.8.21** ॥ 337

ఇమే హి మే మహాభాగ పత్రిణస్తిగ్మతేజసః।
కార్తికేయవనోద్భూతాః శరా హేమవిభూషితాః ॥ **4.8.22** ॥ 338

కంకపత్రపరిచ్ఛన్నా మహేంద్రాశనిసన్నిభాః।
సుపర్వాణః సుతీక్ష్ణాగ్రాః సరోషా భుజగా ఇవ ॥ **4.8.23** ॥ 339

వాలిసంజ్ఞమమిత్రం తే భ్రాతరం కృతకిల్బిషం।
శరైర్వినిహతం పశ్య వికీర్ణమివ పర్వతం ॥ **4.8.24** ॥ 340

రాఘవస్య వచః శ్రుత్వా సుగ్రీవో వాహినీపతిః।
ప్రహర్షమతులం లేభే సాధు సాధ్వితి చాబ్రవీత్ ॥ **4.8.25** ॥ 341

రామ శోకాభిభూతోఽహం శోకార్తానాం భవాన్ గతిః।
వయస్య ఇతి కృత్వా హి త్వయ్యహం పరిదేవయే ॥ **4.8.26** ॥ 342

త్వం హి పాణిప్రదానేన వయస్యో మేఽగ్నిసాక్షికం।
కృతః ప్రాణైర్బహుమతః సత్యేన చ శపామ్యహం ॥ **4.8.27** ॥ 343

వయస్య ఇతి కృత్వా చ విస్రబ్ధః ప్రవదామ్యహం।
దుఃఖమంతర్గతం తన్మే మనో హరతి నిత్యశః ॥ **4.8.28** ॥ 344

ఏతావదుక్త్వా వచనం బాష్పదూషితలోచనః।
బాష్పదూషితయా వాచా నోచ్చైఃశక్నోతి భాషితుం ॥ **4.8.29** ॥ 345

బాష్పవేగం తు సహసా నదీవేగమివాగతం।
ధారయామాస ధైర్యేణ సుగ్రీవో రామసన్నిధౌ ॥ **4.8.30** ॥ 346

స నిగృహ్య తు తం బాష్పం ప్రమృజ్య నయనే శుభే।
వినిఃశ్వస్య చ తేజస్వీ రాఘవం పునరూచివాన్ ॥ **4.8.31** ॥ 347

పురాహం వాలినా రామ రాజ్యాత్ స్వాదవరోపితః।
పరుషాణి చ సంశ్రావ్య నిర్ధూతోఽస్మి బలీయసా ॥ **4.8.32** ॥ 348

హృతా భార్యా చ మే తేన ప్రాణేభ్యోఽపి గరీయసీ।
సుహృదశ్చ మదీయా యే సంయతా బంధనేషు తే ॥ **4.8.33** ॥ 349

యత్నవాంశ్చ స దుష్టాత్మా మద్వినాశాయ రాఘవ।
బహుశస్తత్ప్రయుక్తాశ్చ వానరా నిహతా మయా ॥ **4.8.34** ॥ 350

శంకయా త్వేతయాహం చ దృష్ట్వా త్వామపి రాఘవ।
నోపసర్పామ్యహం భీతో భయే సర్వే హి బిభ్యతి ॥ **4.8.35** ॥ 351

కేవలం హి సహాయా మే హనుమత్ప్రముఖాస్త్విమే।
అతోఽహం ధారయామ్యద్య ప్రాణాన్ కృచ్ఛ్రగతోఽపి సన్ ॥ **4.8.36** ॥ 352

ఏతే హి కపయః స్నిగ్ధా మాం రక్షంతి సమంతతః।
సహ గచ్ఛంతి గంతవ్యే నిత్యం తిష్ఠంతి చాస్థితే ॥ **4.8.37** ॥ 353

సంక్షేపస్త్వేష మే రామ కిముక్త్వా విస్తరం హి తే।
స మే జ్యేష్ఠో రిపుర్భ్రాతా వాలీ విశ్రుతపౌరుషః ॥ **4.8.38** ॥ 354

తద్వినాశేఽపి మే దుఃఖం ప్రమృష్టం స్యాదనంతరం।
సుఖం మే జీవితం చైవ తద్వినాశనిబంధనం ॥ **4.8.39** ॥ 355

ఏష మే రామ శోకాంతః శోకార్తేన నివేదితః।
దుఃఖితః సుఖితో వాపి సఖ్యుర్నిత్యం సఖా గతిః ॥ **4.8.40** ॥ 356

శ్రుత్వైతచ్చ వచో రామః సుగ్రీవమిదమబ్రవీత్।
కిం నిమిత్తమభూద్ వైరం శ్రోతుమిచ్ఛామి తత్త్వతః ॥ **4.8.41** ॥ 357

సుఖం హి కారణం శ్రుత్వా వైరస్య తవ వానర।
ఆనంతర్యాద్ విధాస్యామి సంప్రధార్య బలాబలం ॥ **4.8.42** ॥ 358

బలవాన్ హి మమామర్షః శ్రుత్వా త్వామవమానితం।
వర్ధతే హృదయోత్కంపీ ప్రావృడ్వేగ ఇవాంభసః ॥ **4.8.43** ॥ 359

హృష్టః కథయ విస్రబ్ధో యావదారోప్యతే ధనుః।
సృష్టశ్చ హి మయా బాణో నిరస్తశ్చ రిపుస్తవ ॥ **4.8.44** ॥ 360

ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవః కాకుత్స్థేన మహాత్మనా।
ప్రహర్షమతులం లేభే చతుర్భిః సహ వానరైః ॥ **4.8.45** ॥ 361

తతః ప్రహృష్టవదనః సుగ్రీవో లక్ష్మణాగ్రజే।
వైరస్య కారణం తత్త్వమాఖ్యాతుముపచక్రమే ॥ **4.8.46** ॥ 362

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే అష్టమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ నవమః సర్గః ॥

సుగ్రీవేణ శ్రీరామం ప్రతి వాలినా సహ స్వకీయవైరసంబంధికారణస్య కథనం

వాలీ నామ మమ భ్రాతా జ్యేష్ఠః శత్రునిషూదనః।
పితుర్బహుమతో నిత్యం మమ చాపి తథా పురా ॥ **4.9.1** ॥ 363

పితర్యుపరతే తస్మిజ్యేష్ఠోఽయమితి మంత్రిభిః।
కపీనామీశ్వరో రాజ్యే కృతః పరమసమ్మతః ॥ **4.9.2** ॥ 364

రాజ్యం ప్రశాసతస్తస్య పితృపైతామహం మహత్।
అహం సర్వేషు కాలేషు ప్రణతః ప్రేష్యవత్ స్థితః ॥ **4.9.3** ॥ 365

మాయావీ నామ తేజస్వీ పూర్వజో దుందుభేః సుతః।
తేన తస్య మహద్వైరం వాలినః స్త్రీకృతం పురా ॥ **4.9.4** ॥ 366

స తు సుప్తే జనే రాత్రౌ కిష్కింధాద్వారమాగతః।
నర్దతి స్మ సుసంరబ్ధో వాలినం చాహ్వయద్ రణే ॥ **4.9.5** ॥ 367

ప్రసుప్తస్తు మమ భ్రాతా నర్దతో భైరవస్వనం।
శ్రుత్వా న మమృషే వాలీ నిష్పపాత జవాత్ తదా ॥ **4.9.6** ॥ 368

స తు వై నిఃసృతః క్రోధాత్ తం హంతుమసురోత్తమం।
వార్యమాణస్తతః స్త్రీభిర్మయా చ ప్రణతాత్మనా ॥ **4.9.7** ॥ 369

స తు నిర్ధూయ సర్వాన్ నో నిర్జగామ మహాబలః।
తతోఽహమపి సౌహార్దాన్నిఃసృతో వాలినా సహ ॥ **4.9.8** ॥ 370

స తు మే భ్రాతరం దృష్ట్వా మాం చ దూరాదవస్థితం।
అసురో జాతసంత్రాసః ప్రదుద్రావ తదా భృశం ॥ **4.9.9** ॥ 371

తస్మిన్ ద్రవతి సంత్రస్తే హ్యావాం ద్రుతతరం గతౌ।
ప్రకాశోఽపి కృతో మార్గశ్చంద్రేణోద్గచ్ఛతా తదా ॥ **4.9.10** ॥ 372

స తృణైరావృతం దుర్గం ధరణ్యా వివరం మహత్।
ప్రవివేశాసురో వేగాదావామాసాద్య విష్ఠితౌ ॥ **4.9.11** ॥ 373

తం ప్రవిష్టం రిపుం దృష్ట్వా బిలం రోషవశం గతః।
మామువాచ తతో వాలీ వచనం క్షుభితేంద్రియః ॥ **4.9.12** ॥ 374

ఇహ తిష్ఠాద్య సుగ్రీవ బిలద్వారి సమాహితః।
యావదత్ర ప్రవిశ్యాహం నిహన్మి సమరే రిపుం ॥ **4.9.13** ॥ 375

మయా త్వేతద్ వచః శ్రుత్వా యాచితః స పరంతపః।
శాపయిత్వా చ మాం పద్భ్యాం ప్రవివేశ బిలం తతః ॥ **4.9.14** ॥ 376

తస్య ప్రవిష్టస్య బిలం సాగ్రః సంవత్సరో గతః।
స్థితస్య చ బిలద్వారి స కాలో వ్యత్యవర్తత ॥ **4.9.15** ॥ 377

అహం తు నష్టం తం జ్ఞాత్వా స్నేహాదాగతసంభ్రమః।
భ్రాతరం న ప్రపశ్యామి పాపశంకి చ మే మనః ॥ **4.9.16** ॥ 378

అథ దీర్ఘస్య కాలస్య బిలాత్ తస్మాద్ వినిఃసృతం।
సఫేనం రుధిరం దృష్ట్వా తతోఽహం భృశదుఃఖితః ॥ **4.9.17** ॥ 379

నర్దతామసురాణాం చ ధ్వనిర్మే శ్రోత్రమాగతః।
న రతస్య చ సంగ్రామే క్రోశతోఽపి స్వనో గురోః ॥ **4.9.18** ॥ 380

అహం త్వవగతో బుద్ధ్యా చిహ్నైస్తైర్భ్రాతరం హతం।
పిధాయ చ బిలద్వారం శిలయా గిరిమాత్రయా ॥ **4.9.19** ॥ 381

శోకార్తశ్చోదకం కృత్వా కిష్కింధామాగతః సఖే।
గూహమానస్య మే తత్ త్వం యత్నతో మంత్రిభిః శ్రుతం ॥ **4.9.20** ॥ 382

తతోఽహం తైః సమాగమ్య సమేతైరభిషేచితః।
రాజ్యం ప్రశాసతస్తస్య న్యాయతో మమ రాఘవ ॥ **4.9.21** ॥ 383

ఆజగామ రిపుం హత్వా దానవం స తు వానరః।
అభిషిక్తం తు మాం దృష్ట్వా క్రోధాత్ సంరక్తలోచనః ॥ **4.9.22** ॥ 384

మదీయాన్ మంత్రిణో బద్ధ్వా పరుషం వాక్యమబ్రవీత్।
నిగ్రహే చ సమర్థస్య తం పాపం ప్రతి రాఘవ ॥ **4.9.23** ॥ 385

న ప్రావర్తత మే బుద్ధిర్భ్రాతృగౌరవయంత్రితా।
హత్వా శత్రుం స మే భ్రాతా ప్రవివేశ పురం తదా ॥ **4.9.24** ॥ 386

మానయంస్తం మహాత్మానం యథావచ్చాభివాదయం।
ఉక్తాశ్చ నాశిషస్తేన ప్రహృష్టేనాంతరాత్మనా ॥ **4.9.25** ॥ 387

నత్వా పాదావహం తస్య ముకుటేనాస్పృశం ప్రభోః।
అపి వాలీ మమ క్రోధాన్న ప్రసాదం చకార సః ॥ **4.9.26** ॥ 388

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే నవమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ దశమః సర్గః ॥

భ్రాత్రా సహ వైరకారణస్య కథనప్రసంగే సుగ్రీవేణ స్వకర్తృకే వాలినః ప్రసాదనే వాలికర్తృకే చ స్వస్య నిష్కాసనే ఘటితస్య వృత్తాంతస్య వర్ణనం

తతః క్రోధసమావిష్టం సంరబ్ధం తముపాగతం।
అహం ప్రసాదయాంచక్రే భ్రాతరం హితకామ్యయా ॥ **4.10.1** ॥ 389

దిష్ట్యాసి కుశలీ ప్రాప్తో నిహతశ్చ త్వయా రిపుః।
అనాథస్య హి మే నాథస్త్వమేకోఽనాథనందన ॥ **4.10.2** ॥ 390

ఇదం బహుశలాకం తే పూర్ణచంద్రమివోదితం।
ఛత్రం సవాలవ్యజనం ప్రతీచ్ఛస్వ మయా ధృతం ॥ **4.10.3** ॥ 391

ఆర్తస్తత్ర బిలద్వారి స్థితః సంవత్సరం నృప।
దృష్ట్వా చ శోణితం ద్వారి బిలాచ్చాపి సముత్థితం ॥ **4.10.4** ॥ 392

శోకసంవిగ్నహృదయో భృశం వ్యాకులితేంద్రియః।
అపిధాయ బిలద్వారం శైలశృంగేణ తత్ తదా ॥ **4.10.5** ॥ 393

తస్మాద్ దేశాదపాక్రమ్య కిష్కింధాం ప్రావిశం పునః।
విషాదాత్త్వీహ మాం దృష్ట్వా పౌరైర్మంత్రిభిరేవ చ ॥ **4.10.6** ॥ 394

అభిషిక్తో న కామేన తన్మే క్షంతుం త్వమర్హసి।
త్వమేవ రాజా మానార్హః సదా చాహం యథా పురా ॥ **4.10.7** ॥ 395

రాజభావే నియోగోఽయం మమ త్వద్విరహాత్ కృతః।
సామాత్యపౌరనగరం స్థితం నిహతకంటకం ॥ **4.10.8** ॥ 396

న్యాసభూతమిదం రాజ్యం తవ నిర్యాతయామ్యహం।
మా చ రోషం కృథాః సౌమ్య మమ శత్రునిషూదన ॥ **4.10.9** ॥ 397

యాచే త్వాం శిరసా రాజన్ మయా బద్ధోఽయమంజలిః।
బలాదస్మిన్ సమాగమ్య మంత్రిభిః పురవాసిభిః ॥ **4.10.10** ॥ 398

రాజభావే నియుక్తోఽహం శూన్యదేశజిగీషయా।
స్నిగ్ధమేవం బ్రువాణం మాం స వినిర్భర్త్స్య వానరః ॥ **4.10.11** ॥ 399

ధిక్త్వామితి చ మాముక్త్వా బహు తత్తదువాచ హ।
ప్రకృతీశ్చ సమానీయ మంత్రిణశ్చైవ సమ్మతాన్ ॥ **4.10.12** ॥ 400

మామాహ సుహృదాం మధ్యే వాక్యం పరమగర్హితం।
విదితం వో మయా రాత్రౌ మాయావీ స మహాసురః ॥ **4.10.13** ॥ 401

మాం సమాహ్వయత క్రుద్ధో యుద్ధాకాంక్షీ తదా పురా।
తస్య తద్ భాషితం శ్రుత్వా నిఃసృతోఽహం నృపాలయాత్ ॥ **4.10.14** ॥ 402

అనుయాతశ్చ మాం తూర్ణమయం భ్రాతా సుదారుణః।
స తు దృష్ట్వైవ మాం రాత్రౌ సద్వితీయం మహాబలః ॥ **4.10.15** ॥ 403

ప్రాద్రవద్ భయసంత్రస్తో వీక్ష్యావాం సముపాగతౌ।
అభిద్రుతస్తు వేగేన వివేశ స మహాబిలం ॥ **4.10.16** ॥ 404

తం ప్రవిష్టం విదిత్వా తు సుఘోరం సుమహద్బిలం।
అయముక్తోఽథ మే భ్రాతా మయా తు క్రూరదర్శనః ॥ **4.10.17** ॥ 405

అహత్వా నాస్తి మే శక్తిః ప్రతిగంతుమితః పురీం।
బిలద్వారి ప్రతీక్ష త్వం యావదేనం నిహన్మ్యహం ॥ **4.10.18** ॥ 406

స్థితోఽయమితి మత్వాహం ప్రవిష్టస్తు దురాసదం।
తం మే మార్గయతస్తత్ర గతః సంవత్సరస్తదా ॥ **4.10.19** ॥ 407

స తు దృష్టో మయా శత్రురనిర్వేదాద్ భయావహః।
నిహతశ్చ మయా సద్యః స సర్వైః సహ బంధుభిః ॥ **4.10.20** ॥ 408

తస్యాస్యాత్తు ప్రవృత్తేన రుధిరౌఘేణ తద్బిలం।
పూర్ణమాసీద్ దురాక్రామం స్తనతస్తస్య భూతలే ॥ **4.10.21** ॥ 409

సూదయిత్వా తు తం శత్రుం విక్రాంతం తమహం సుఖం।
నిష్క్రమం నైవ పశ్యామి బిలస్య పిహితం ముఖం ॥ **4.10.22** ॥ 410

విక్రోశమానస్య తు మే సుగ్రీవేతి పునః పునః।
యతః ప్రతివచో నాస్తి తతోఽహం భృశదుఃఖితః ॥ **4.10.23** ॥ 411

పాదప్రహారైస్తు మయా బహుభిః పరిపాతితం।
తతోఽహం తేన నిష్క్రమ్య పథా పురముపాగతః ॥ **4.10.24** ॥ 412

తత్రానేనాస్మి సంరుద్ధో రాజ్యం మృగయతాఽఽత్మనః।
సుగ్రీవేణ నృశంసేన విస్మృత్య భ్రాతృసౌహృదం ॥ **4.10.25** ॥ 413

ఏవముక్త్వా తు మాం తత్ర వస్త్రేణైకేన వానరః।
తదా నిర్వాసయామాస వాలీ విగతసాధ్వసః ॥ **4.10.26** ॥ 414

తేనాహమపవిద్ధశ్చ హృతదారశ్చ రాఘవ।
తద్భయాచ్చ మహీం సర్వాం క్రాంతవాన్ సవనార్ణవాం ॥ **4.10.27** ॥ 415

ఋష్యమూకం గిరివరం భార్యాహరణదుఃఖితః।
ప్రవిష్టోఽస్మి దురాధర్షం వాలినః కారణాంతరే ॥ **4.10.28** ॥ 416

ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతం వైరానుకథనం మహత్।
అనాగసా మయా ప్రాప్తం వ్యసనం పశ్య రాఘవ ॥ **4.10.29** ॥ 417

వాలినశ్చ భయాత్ తస్య సర్వలోకభయాపహా।
కర్తుమర్హసి మే వీర ప్రసాదం తస్య నిగ్రహాత్ ॥ **4.10.30** ॥ 418

ఏవముక్తః స తేజస్వీ ధర్మజ్ఞో ధర్మసంహితం।
వచనం వక్తుమారేభే సుగ్రీవం ప్రహసన్నివ ॥ **4.10.31** ॥ 419

అమోఘాః సూర్యసంకాశా నిశితా మే శరా ఇమే।
తస్మిన్ వాలిని దుర్వృత్తే పతిష్యంతి రుషాన్వితాః ॥ **4.10.32** ॥ 420

యావత్ తం నహి పశ్యేయం తవ భార్యాపహారిణం।
తావత్ స జీవేత్ పాపాత్మా వాలీ చారిత్రదూషకః ॥ **4.10.33** ॥ 421

ఆత్మానుమానాత్ పశ్యామి మగ్నస్త్వం శోకసాగరే।
త్వామహం తారయిష్యామి బాఢం ప్రాప్స్యసి పుష్కలం ॥ **4.10.34** ॥ 422

తస్య తద్ వచనం శ్రుత్వా హర్షపౌరుషవర్ధనం।
సుగ్రీవః పరమప్రీతః సుమహద్వాక్యమబ్రవీత్ ॥ **4.10.35** ॥ 423

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే దశమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ఏకాదశః సర్గః ॥

సుగ్రీవేణ వాలినః పరాక్రమస్య వర్ణనం వాలినా దుందుభిం హత్వా తస్య శవస్య మతంగవనే క్షేపణం మతంగమునినా వాలినే శాపదానం శ్రీరామేణ దుందుభేరస్థిసమూహస్య దూరే క్షేపణం సుగ్రీవేణ తం ప్రతి సాలభేదనార్థమాగ్రహకరణం

రామస్య వచనం శ్రుత్వా హర్షపౌరుషవర్ధనం।
సుగ్రీవః పూజయాంచక్రే రాఘవం ప్రశశంస చ ॥ **4.11.1** ॥ 424

అసంశయం ప్రజ్వలితైస్తీక్ష్ణైర్మర్మాతిగైః శరైః।
త్వం దహేః కుపితో లోకాన్ యుగాంత ఇవ భాస్కరః ॥ **4.11.2** ॥ 425

వాలినః పౌరుషం యత్తద్ యచ్చ వీర్యం ధృతిశ్చ యా।
తన్మమైకమనాః శ్రుత్వా విధత్స్వ యదనంతరం ॥ **4.11.3** ॥ 426

సముద్రాత్ పశ్చిమాత్ పూర్వం దక్షిణాదపి చోత్తరం।
క్రామత్యనుదితే సూర్యే వాలీ వ్యపగతక్లమః ॥ **4.11.4** ॥ 427

అగ్రాణ్యారుహ్య శైలానాం శిఖరాణి మహాంత్యపి।
ఊర్ధ్వముత్పాత్య తరసా ప్రతిగృహ్ణాతి వీర్యవాన్ ॥ **4.11.5** ॥ 428

బహవః సారవంతశ్చ వనేషు వివిధా ద్రుమాః।
వాలినా తరసా భగ్నా బలం ప్రథయతాఽఽత్మనః ॥ **4.11.6** ॥ 429

మహిషో దుందుభిర్నామ కైలాసశిఖరప్రభః।
బలం నాగసహస్రస్య ధారయామాస వీర్యవాన్ ॥ **4.11.7** ॥ 430

స వీర్యోత్సేకదుష్టాత్మా వరదానేన మోహితః।
జగామ స మహాకాయః సముద్రం సరితాం పతిం ॥ **4.11.8** ॥ 431

ఊర్మిమంతమతిక్రమ్య సాగరం రత్నసంచయం।
మమ యుద్ధం ప్రయచ్ఛేతి తమువాచ మహార్ణవం ॥ **4.11.9** ॥ 432

తతః సముద్రో ధర్మాత్మా సముత్థాయ మహాబలః।
అబ్రవీద్ వచనం రాజన్నసురం కాలచోదితం ॥ **4.11.10** ॥ 433

సమర్థో నాస్మి తే దాతుం యుద్ధం యుద్ధవిశారద।
శ్రూయతాం త్వభిధాస్యామి యస్తే యుద్ధం ప్రదాస్యతి ॥ **4.11.11** ॥ 434

శైలరాజో మహారణ్యే తపస్విశరణం పరం।
శంకరశ్వశురో నామ్నా హిమవానితి విశ్రుతః ॥ **4.11.12** ॥ 435

మహాప్రస్రవణోపేతో బహుకందరనిర్ఝరః।
స సమర్థస్తవ ప్రీతిమతులాం కర్తుమర్హతి ॥ **4.11.13** ॥ 436

తం భీతమితి విజ్ఞాయ సముద్రమసురోత్తమః।
హిమవద్వనమాగమ్య శరశ్చాపాదివ చ్యుతః ॥ **4.11.14** ॥ 437

తతస్తస్య గిరేః శ్వేతా గజేంద్రప్రతిమాః శిలాః।
చిక్షేప బహుధా భూమౌ దుందుభిర్విననాద చ ॥ **4.11.15** ॥ 438

తతః శ్వేతాంబుదాకారః సౌమ్యః ప్రీతికరాకృతిః।
హిమవానబ్రవీద్ వాక్యం స్వ ఏవ శిఖరే స్థితః ॥ **4.11.16** ॥ 439

క్లేష్టుమర్హసి మాం న త్వం దుందుభే ధర్మవత్సల।
రణకర్మస్వకుశలస్తపస్విశరణో హ్యహం ॥ **4.11.17** ॥ 440

తస్య తద్ వచనం శ్రుత్వా గిరిరాజస్య ధీమతః।
ఉవాచ దుందుభిర్వాక్యం క్రోధాత్ సంరక్తలోచనః ॥ **4.11.18** ॥ 441

యది యుద్ధేఽసమర్థస్త్వం మద్భయాద్ వా నిరుద్యమః।
తమాచక్ష్వ ప్రదద్యాన్మే యో హి యుద్ధం యుయుత్సతః ॥ **4.11.19** ॥ 442

హిమవానబ్రవీద్ వాక్యం శ్రుత్వా వాక్యవిశారదః।
అనుక్తపూర్వం ధర్మాత్మా క్రోధాత్ తమసురోత్తమం ॥ **4.11.20** ॥ 443

వాలీ నామ మహాప్రాజ్ఞ శక్రపుత్రః ప్రతాపవాన్।
అధ్యాస్తే వానరః శ్రీమాన్ కిష్కింధామతులప్రభాం ॥ **4.11.21** ॥ 444

స సమర్థో మహాప్రాజ్ఞస్తవ యుద్ధవిశారదః।
ద్వంద్వయుద్ధం స దాతుం తే నముచేరివ వాసవః ॥ **4.11.22** ॥ 445

తం శీఘ్రమభిగచ్ఛ త్వం యది యుద్ధమిహేచ్ఛసి।
స హి దుర్మర్షణో నిత్యం శూరః సమరకర్మణి ॥ **4.11.23** ॥ 446

శ్రుత్వా హిమవతో వాక్యం కోపావిష్టః స దుందుభిః।
జగామ తాం పురీం తస్య కిష్కింధాం వాలినస్తదా ॥ **4.11.24** ॥ 447

ధారయన్ మాహిషం రూపం తీక్ష్ణశృంగో భయావహః।
ప్రావృషీవ మహామేఘస్తోయపూర్ణో నభస్తలే ॥ **4.11.25** ॥ 448

తతస్తు ద్వారమాగమ్య కిష్కింధాయా మహాబలః।
ననర్ద కంపయన్ భూమిం దుందుభిర్దుందుభిర్యథా ॥ **4.11.26** ॥ 449

సమీపజాన్ద్రుమాన్ భంజన్ వసుధాం దారయన్ ఖురైః।
విషాణేనోల్లిఖన్ దర్పాత్ తద్ద్వారం ద్విరదో యథా ॥ **4.11.27** ॥ 450

అంతఃపురగతో వాలీ శ్రుత్వా శబ్దమమర్షణః।
నిష్పపాత సహ స్త్రీభిస్తారాభిరివ చంద్రమాః ॥ **4.11.28** ॥ 451

మితం వ్యక్తాక్షరపదం తమువాచ స దుందుభిం।
హరీణామీశ్వరో వాలీ సర్వేషాం వనచారిణాం ॥ **4.11.29** ॥ 452

కిమర్థం నగరద్వారమిదం రుద్ధ్వా వినర్దసే।
దుందుభే విదితో మేఽసి రక్ష ప్రాణాన్ మహాబల ॥ **4.11.30** ॥ 453

తస్య తద్ వచనం శ్రుత్వా వానరేంద్రస్య ధీమతః।
ఉవాచ దుందుభిర్వాక్యం క్రోధాత్ సంరక్తలోచనః ॥ **4.11.31** ॥ 454

న త్వం స్త్రీసన్నిధౌ వీర వచనం వక్తుమర్హసి।
మమ యుద్ధం ప్రయచ్ఛాద్య తతో జ్ఞాస్యామి తే బలం ॥ **4.11.32** ॥ 455

అథవా ధారయిష్యామి క్రోధమద్య నిశామిమాం।
గృహ్యతాముదయః స్వైరం కామభోగేషు వానర ॥ **4.11.33** ॥ 456

దీయతాం సంప్రదానం చ పరిష్వజ్య చ వానరాన్।
సర్వశాఖామృగేంద్రస్త్వం సంసాదయ సుహృజ్జనం ॥ **4.11.34** ॥ 457

సుదృష్టాం కురు కిష్కింధాం కురుష్వాత్మసమం పురే।
క్రీడస్వ చ సమం స్త్రీభిరహం తే దర్పశాసనః ॥ **4.11.35** ॥ 458

యో హి మత్తం ప్రమత్తం వా భగ్నం వా రహితం కృశం।
హన్యాత్ స భ్రూణహా లోకే త్వద్విధం మదమోహితం ॥ **4.11.36** ॥ 459

స ప్రహస్యాబ్రవీన్మందం క్రోధాత్ తమసురేశ్వరం।
విసృజ్య తాః స్త్రియః సర్వాస్తారాప్రభృతికాస్తదా ॥ **4.11.37** ॥ 460

మత్తోఽయమితి మా మంస్థా యద్యభీతోఽసి సంయుగే।
మదోఽయం సంప్రహారేఽస్మిన్ వీరపానం సమర్థ్యతాం ॥ **4.11.38** ॥ 461

తమేవముక్త్వా సంక్రుద్ధో మాలాముత్క్షిప్య కాంచనీం।
పిత్రా దత్తాం మహేంద్రేణ యుద్ధాయ వ్యవతిష్ఠత ॥ **4.11.39** ॥ 462

విషాణయోర్గృహీత్వా తం దుందుభిం గిరిసన్నిభం।
ఆవిధ్యత తథా వాలీ వినదన్ కపికుంజరః ॥ **4.11.40** ॥ 463

బలాద్ వ్యాపాదయాంచక్రే ననర్ద చ మహాస్వనం।
శ్రోత్రాభ్యామథ రక్తం తు తస్య సుస్రావ పాత్యతః ॥ **4.11.41** ॥ 464

తయోస్తు క్రోధసంరంభాత్ పరస్పరజయైషిణోః।
యుద్ధం సమభవద్ ఘోరం దుందుభేర్వాలినస్తథా ॥ **4.11.42** ॥ 465

అయుధ్యత తదా వాలీ శక్రతుల్యపరాక్రమః।
ముష్టిభిర్జానుభిః పద్భిః శిలాభిః పాదపైస్తథా ॥ **4.11.43** ॥ 466

పరస్పరం ఘ్నతోస్తత్ర వానరాసురయోస్తదా।
ఆసీద్ధీనోఽసురో యుద్ధే శక్రసూనుర్వ్యవర్ధత ॥ **4.11.44** ॥ 467

తం తు దుందుభిముద్యమ్య ధరణ్యామభ్యపాతయత్।
యుద్ధే ప్రాణహరే తస్మిన్నిష్పిష్టో దుందుభిస్తదా ॥ **4.11.45** ॥ 468

స్రోతోభ్యో బహు రక్తం తు తస్య సుస్రావ పాత్యతః।
పపాత చ మహాబాహుః క్షితౌ పంచత్వమాగతః ॥ **4.11.46** ॥ 469

తం తోలయిత్వా బాహుభ్యాం గతసత్త్వమచేతనం।
చిక్షేప వేగవాన్ వాలీ వేగేనైకేన యోజనం ॥ **4.11.47** ॥ 470

తస్య వేగప్రవిద్ధస్య వక్త్రాత్ క్షతజబిందవః।
ప్రపేతుర్మారుతోత్క్షిప్తా మతంగస్యాశ్రమం ప్రతి ॥ **4.11.48** ॥ 471

తాన్ దృష్ట్వా పతితాంస్తత్ర మునిః శోణితవిప్రుషః।
క్రుద్ధస్తస్య మహాభాగ చింతయామాస కో న్వయం ॥ **4.11.49** ॥ 472

యేనాహం సహసా స్పృష్టః శోణితేన దురాత్మనా।
కోఽయం దురాత్మా దుర్బుద్ధిరకృతాత్మా చ బాలిశః ॥ **4.11.50** ॥ 473

ఇత్యుక్త్వా స వినిష్క్రమ్య దదృశే మునిసత్తమః।
మహిషం పర్వతాకారం గతాసుం పతితం భువి ॥ **4.11.51** ॥ 474

స తు విజ్ఞాయ తపసా వానరేణ కృతం హి తత్।
ఉత్ససర్జ మహాశాపం క్షేప్తారం వానరం ప్రతి ॥ **4.11.52** ॥ 475

ఇహ తేనాప్రవేష్టవ్యం ప్రవిష్టస్య వధో భవేత్।
వనం మత్సంశ్రయం యేన దూషితం రుధిరస్రవైః ॥ **4.11.53** ॥ 476

క్షిపతా పాదపాశ్చేమే సంభగ్నాశ్చాసురీం తనుం।
సమంతాదాశ్రమం పూర్ణ యోజనం మామకం యది ॥ **4.11.54** ॥ 477

ఆగమిష్యతి దుర్బుద్ధిర్వ్యక్తం స న భవిష్యతి।
యే చాస్య సచివాః కేచిత్ సంశ్రితా మామకం వనం ॥ **4.11.55** ॥ 478

న చ తైరిహ వస్తవ్యం శ్రుత్వా యాంతు యథాసుఖం।
తేఽపి వా యది తిష్ఠంతి శపిష్యే తానపి ధ్రువం ॥ **4.11.56** ॥ 479

వనేఽస్మిన్ మామకే నిత్యం పుత్రవత్ పరిరక్షితే।
పత్రాంకురవినాశాయ ఫలమూలాభవాయ చ ॥ **4.11.57** ॥ 480

దివసశ్చాద్య మర్యాదా యం ద్రష్టా శ్వోఽస్మి వానరం।
బహువర్షసహస్రాణి స వై శైలో భవిష్యతి ॥ **4.11.58** ॥ 481

తతస్తే వానరాః శ్రుత్వా గిరం మునిసమీరితాం।
నిశ్చక్రముర్వనాత్ తస్మాత్ తాన్ దృష్ట్వా వాలిరబ్రవీత్ ॥ **4.11.59** ॥ 482

కిం భవంతః సమస్తాశ్చ మతంగవనవాసినః।
మత్సమీపమనుప్రాప్తా అపి స్వస్తి వనౌకసాం ॥ **4.11.60** ॥ 483

తతస్తే కారణం సర్వం తథా శాపం చ వాలినః।
శశంసుర్వానరాః సర్వే వాలినే హేమమాలినే ॥ **4.11.61** ॥ 484

ఏతచ్ఛ్రుత్వా తదా వాలీ వచనం వానరేరితం।
స మహర్షిం సమాసాద్య యాచతే స్మ కృతాంజలిః ॥ **4.11.62** ॥ 485

మహర్షిస్తమనాదృత్య ప్రవివేశాశ్రమం ప్రతి।
శాపధారణభీతస్తు వాలీ విహ్వలతాం గతః ॥ **4.11.63** ॥ 486

తతః శాపభయాద్ భీతో ఋష్యమూకం మహాగిరిం।
ప్రవేష్టుం నేచ్ఛతి హరిర్ధ్రష్టుం వాపి నరేశ్వర ॥ **4.11.64** ॥ 487

తస్యాప్రవేశం జ్ఞాత్వాహమిదం రామ మహావనం।
విచరామి సహామాత్యో విషాదేన వివర్జితః ॥ **4.11.65** ॥ 488

ఏషోఽస్థినిచయస్తస్య దుందుభేః సంప్రకాశతే।
వీర్యోత్సేకాన్నిరస్తస్య గిరికూటనిభో మహాన్ ॥ **4.11.66** ॥ 489

ఇమే చ విపులాః సాలాః సప్త శాఖావలంబినః।
యత్రైకం ఘటతే వాలీ నిష్పత్రయితుమోజసా ॥ **4.11.67** ॥ 490

ఏతదస్యాసమం వీర్యం మయా రామ ప్రకాశితం।
కథం తం వాలినం హంతుం సమరే శక్ష్యసే నృప ॥ **4.11.68** ॥ 491

తథా బ్రువాణం సుగ్రీవం ప్రహసన్ లక్ష్మణోఽబ్రవీత్।
కస్మిన్ కర్మణి నిర్వృత్తే శ్రద్దధ్యా వాలినో వధం ॥ **4.11.69** ॥ 492

తమువాచాథ సుగ్రీవః సప్త సాలానిమాన్ పురా।
ఏవమేకైకశో వాలీ విధ్యాథ స చాసకృత్ ॥ **4.11.70** ॥ 493

రామో నిర్దారయేదేషాం బాణేనైకేన చ ద్రుమం।
వాలినం నిహతం మన్యే దృష్ట్వా రామస్య విక్రమం ॥ **4.11.71** ॥ 494

హతస్య మహిషస్యాస్థి పాదేనైకేన లక్ష్మణ।
ఉద్యమ్య ప్రక్షిపేచ్చాపి తరసా ద్వే ధనుఃశతే ॥ **4.11.72** ॥ 495

ఏవముక్త్వా తు సుగ్రీవో రామం రక్తాంతలోచనం।
ధ్యాత్వా ముహూర్తం కాకుత్స్థం పునరేవ వచోఽబ్రవీత్ ॥ **4.11.73** ॥ 496

శూరశ్చ శూరమానీ చ ప్రఖ్యాతబలపౌరుషః।
బలవాన్ వానరో వాలీ సంయుగేష్వపరాజితః ॥ **4.11.74** ॥ 497

దృశ్యంతే చాస్య కర్మాణి దుష్కరాణి సురైరపి।
యాని సంచింత్య భీతోఽహమృష్యమూకముపాశ్రితః ॥ **4.11.75** ॥ 498

తమజయ్యమధృష్యం చ వానరేంద్రమమర్షణం।
విచింతయన్న ముంచాపి ఋష్యమూకమముం త్వహం ॥ **4.11.76** ॥ 499

ఉద్విగ్నః శంకితశ్చాహం విచరామి మహావనే।
అనురక్తైః సహామాత్యైర్హనుమత్ప్రముఖైర్వరైః ॥ **4.11.77** ॥ 500

ఉపలబ్ధం చ మే శ్లాఘ్యం సన్మిత్రం మిత్రవత్సల।
త్వామహం పురుషవ్యాఘ్ర హిమవంతమివాశ్రితః ॥ **4.11.78** ॥ 501

కిం తు తస్య బలజ్ఞోఽహం దుర్భ్రాతుర్బలశాలినః।
అప్రత్యక్షం తు మే వీర్యం సమరే తవ రాఘవ ॥ **4.11.79** ॥ 502

న ఖల్వహం త్వాం తులయే నావమన్యే న భీషయే।
కర్మభిస్తస్య భీమైశ్చ కాతర్యం జనితం మమ ॥ **4.11.80** ॥ 503

కామం రాఘవ తే వాణీ ప్రమాణం ధైర్యమాకృతిః।
సూచయంతి పరం తేజో భస్మచ్ఛన్నమివానలం ॥ **4.11.81** ॥ 504

తస్య తద్ వచనం శ్రుత్వా సుగ్రీవస్య మహాత్మనః।
స్మితపూర్వమథో రామః ప్రత్యువాచ హరిం ప్రతి ॥ **4.11.82** ॥ 505

యది న ప్రత్యయోఽస్మాసు విక్రమే తవ వానర।
ప్రత్యయం సమరే శ్లాఘ్యమహముత్పాదయామి తే ॥ **4.11.83** ॥ 506

ఏవముక్త్వా తు సుగ్రీవం సాంత్వయన్ లక్ష్మణాగ్రజః।
రాఘవో దుందుభేః కాయం పాదాంగుష్ఠేన లీలయా ॥ **4.11.84** ॥ 507

తోలయిత్వా మహాబాహుశ్చిక్షేప దశయోజనం।
అసురస్య తనుం శుష్కాం పాదాంగష్ఠేన వీర్యవాన్ ॥ **4.11.85** ॥ 508

క్షిప్తం దృష్ట్వా తతః కాయం సుగ్రీవః పునరబ్రవీత్।
లక్ష్మణస్యాగ్రతో రామం తపంతమివ భాస్కరం।
హరీణామగ్రతో వీరమిదం వచనమర్థవత్ ॥ **4.11.86** ॥ 509

ఆర్ద్రః సమాంసః ప్రత్యగ్రః క్షిప్తః కాయః పురా సఖే।
పరిశ్రాంతేన మత్తేన భ్రాత్రా మే వాలినా తదా ॥ **4.11.87** ॥ 510

లఘుః సంప్రతి నిర్మాంసస్తృణభూతశ్చ రాఘవ।
క్షిప్త ఏవం ప్రహర్షేణ భవతా రఘునందన ॥ **4.11.88** ॥ 511

నాత్ర శక్యం బలం జ్ఞాతుం తవ వా తస్య వాధికం।
ఆర్ద్రం శుష్కమితి హ్యేతత్ సుమహద్ రాఘవాంతరం ॥ **4.11.89** ॥ 512

స ఏవ సంశయస్తాత తవ తస్య చ యద్బలం।
సాలమేకం వినిర్భిద్య భవేద్ వ్యక్తిర్బలాబలే ॥ **4.11.90** ॥ 513

కృత్వైతత్ కార్ముకం సజ్యం హస్తిహస్తమివాతతం।
ఆకర్ణపూర్ణమాయమ్య విసృజస్వ మహాశరం ॥ **4.11.91** ॥ 514

ఇమం హి సాలం ప్రహితస్త్వయా శరో
న సంశయోఽత్రాస్తి విదారయిష్యతి।
అలం విమర్శేన మమ ప్రియం ధ్రువం
కురుష్వ రాజన్ ప్రతిశాపితో మయా ॥ **4.11.92** ॥ 515

యథా హి తేజఃసు వరః సదా రవి -
ర్యథా హి శైలో హిమవాన్ మహాద్రిషు।
యథా చతుష్పాత్సు చ కేసరీ వర -
స్తథా నరాణామసి విక్రమే వరః ॥ **4.11.93** ॥ 516

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే ఏకాదశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ద్వాదశః సర్గః ॥

శ్రీరామేణ సప్తసాలవృక్షాణాం భేదనం శ్రీరామస్యాజ్ఞయా సుగ్రీవేణ కిష్కింధాయామాగత్య వాలినో యుద్ధాయాహ్వానం యుద్ధే తతః పరాజితస్య తస్య మతంగవనే పలాయనం తత్ర శ్రీరామేణ తస్య సమాశ్వాసనం తదభిజ్ఞానార్థం గలే గజపుష్పీలతాం నిక్షిప్య తస్య పునః ప్రేషణం చ

ఏతచ్చ వచనం శ్రుత్వా సుగ్రీవస్య సుభాషితం।
ప్రత్యయార్థం మహాతేజా రామో జగ్రాహ కార్ముకం ॥ **4.12.1** ॥ 517

స గృహీత్వా ధనుర్ఘోరం శరమేకం చ మానదః।
సాలముద్దిశ్య చిక్షేప పూరయన్ స రవైర్దిశః ॥ **4.12.2** ॥ 518

స విసృష్టో బలవతా బాణః స్వర్ణపరిష్కృతః।
భిత్త్వా సాలాన్ గిరిప్రస్థం సప్తభూమిం వివేశ హ ॥ **4.12.3** ॥ 519

సాయకస్తు ముహూర్తేన సాలాన్ భిత్త్వా మహాజవః।
నిష్పత్య చ పునస్తూర్ణం తమేవ ప్రవివేశ హ ॥ **4.12.4** ॥ 520

తాన్ దృష్ట్వా సప్త నిర్భిన్నాన్ సాలాన్ వానరపుంగవః।
రామస్య శరవేగేన విస్మయం పరమం గతః ॥ **4.12.5** ॥ 521

స మూర్ధ్నా న్యపతద్ భూమౌ ప్రలంబీకృతభూషణః।
సుగ్రీవః పరమప్రీతో రాఘవాయ కృతాంజలిః ॥ **4.12.6** ॥ 522

ఇదం చోవాచ ధర్మజ్ఞం కర్మణా తేన హర్షితః।
రామం సర్వాస్త్రవిదుషాం శ్రేష్ఠం శూరమవస్థితం ॥ **4.12.7** ॥ 523

సేంద్రానపి సురాన్ సర్వాంస్త్వం బాణైః పురుషర్షభ।
సమర్థః సమరే హంతుం కిం పునర్వాలినం ప్రభో ॥ **4.12.8** ॥ 524

యేన సప్త మహాసాలా గిరిర్భూమిశ్చ దారితాః।
బాణేనైకేన కాకుత్స్థ స్థాతా తే కో రణాగ్రతః ॥ **4.12.9** ॥ 525

అద్య మే విగతః శోకః ప్రీతిరద్య పరా మమ।
సుహృదం త్వాం సమాసాద్య మహేంద్రవరుణోపమం ॥ **4.12.10** ॥ 526

తమద్యైవ ప్రియార్థం మే వైరిణం భ్రాతృరూపిణం।
వాలినం జహి కాకుత్స్థ మయా బద్ధోఽయమంజలిః ॥ **4.12.11** ॥ 527

తతో రామః పరిష్వజ్య సుగ్రీవం ప్రియదర్శనం।
ప్రత్యువాచ మహాప్రాజ్ఞో లక్ష్మణానుగతం వచః ॥ **4.12.12** ॥ 528

అస్మాద్గచ్ఛామ కిష్కింధాం క్షిప్రం గచ్ఛ త్వమగ్రతః।
గత్వా చాహ్వయ సుగ్రీవ వాలినం భ్రాతృగంధినం ॥ **4.12.13** ॥ 529

సర్వే తే త్వరితం గత్వా కిష్కింధాం వాలినః పురీం।
వృక్షైరాత్మానమావృత్య హ్యతిష్ఠన్ గహనే వనే ॥ **4.12.14** ॥ 530

సుగ్రీవోఽప్యనదద్ ఘోరం వాలినో హ్వానకారణాత్।
గాఢం పరిహితో వేగాన్నాదైర్భిందన్నివాంబరం ॥ **4.12.15** ॥ 531

తం శ్రుత్వా నినదం భ్రాతుః క్రుద్ధో వాలీ మహాబలః।
నిష్పపాత సుసంరబ్ధో భాస్కరోఽస్తతటాదివ ॥ **4.12.16** ॥ 532

తతః సుతుములం యుద్ధం వాలిసుగ్రీవయోరభూత్।
గగనే గ్రహయోర్ఘోరం బుధాంగారకయోరివ ॥ **4.12.17** ॥ 533

తలైరశనికల్పైశ్చ వజ్రకల్పైశ్చ ముష్టిభిః।
జఘ్నతుః సమరేఽన్యోన్యం భ్రాతరౌ క్రోధమూర్చ్ఛితౌ ॥ **4.12.18** ॥ 534

తతో రామో ధనుష్పాణిస్తావుభౌ సముదైక్షత।
అన్యోన్యసదృశౌ వీరావుభౌ దేవావివాశ్వినౌ ॥ **4.12.19** ॥ 535

యన్నావగచ్ఛత్ సుగ్రీవం వాలినం వాపి రాఘవః।
తతో న కృతవాన్ బుద్ధిం మోక్తుమంతకరం శరం ॥ **4.12.20** ॥ 536

ఏతస్మిన్నంతరే భగ్నః సుగ్రీవస్తేన వాలినా।
అపశ్యన్ రాఘవం నాథమృష్యమూకం ప్రదుద్రువే ॥ **4.12.21** ॥ 537

క్లాంతో రుధిరసిక్తాంగః ప్రహారైర్జర్జరీకృతః।
వాలినాభిద్రుతః క్రోధాత్ ప్రవివేశ మహావనం ॥ **4.12.22** ॥ 538

తం ప్రవిష్టం వనం దృష్ట్వా వాలీ శాపభయాత్ తతః।
ముక్తో హ్యసి త్వమిత్యుక్త్వా స నివృత్తో మహాబలః ॥ **4.12.23** ॥ 539

రాఘవోఽపి సహ భ్రాత్రా సహ చైవ హనూమతా।
తదేవ వనమాగచ్ఛత్ సుగ్రీవో యత్ర వానరః ॥ **4.12.24** ॥ 540

తం సమీక్ష్యాగతం రామం సుగ్రీవః సహలక్ష్మణం।
హ్రీమాన్ దీనమువాచేదం వసుధామవలోకయన్ ॥ **4.12.25** ॥ 541

ఆహ్వాయస్వేతి మాముక్త్వా దర్శయిత్వా చ విక్రమం।
వైరిణా ఘాతయిత్వా చ కిమిదానీం త్వయా కృతం ॥ **4.12.26** ॥ 542

తామేవ వేలాం వక్తవ్యం త్వయా రాఘవ తత్త్వతః।
వాలినం న నిహన్మీతి తతో నాహమితో వ్రజే ॥ **4.12.27** ॥ 543

తస్య చైవం బ్రువాణస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః।
కరుణం దీనయా వాచా రాఘవః పునరబ్రవీత్ ॥ **4.12.28** ॥ 544

సుగ్రీవ శ్రూయతాం తాత క్రోధశ్చ వ్యపనీయతాం।
కారణం యేన బాణోఽయం స మయా న విసర్జితః ॥ **4.12.29** ॥ 545

అలంకారేణ వేషేణ ప్రమాణేన గతేన చ।
త్వం చ సుగ్రీవ వాలీ చ సదృశౌ స్థః పరస్పరం ॥ **4.12.30** ॥ 546

స్వరేణ వర్చసా చైవ ప్రేక్షితేన చ వానర।
విక్రమేణ చ వాక్యైశ్చ వ్యక్తిం వాం నోపలక్షయే ॥ **4.12.31** ॥ 547

తతోఽహం రూపసాదృశ్యాన్మోహితో వానరోత్తమ।
నోత్సృజామి మహావేగం శరం శత్రునిబర్హణం ॥ **4.12.32** ॥ 548

జీవితాంతకరం ఘోరం సాదృశ్యాత్ తు విశంకితః।
మూలఘాతో న నౌ స్యాద్ధి ద్వయోరితి కృతో మయా ॥ **4.12.33** ॥ 549

త్వయి వీర విపన్నే హి అజ్ఞానాల్లాఘవాన్మయా।
మౌఢ్యం చ మమ బాల్యం చ ఖ్యాపితం స్యాత్ కపీశ్వర ॥ **4.12.34** ॥ 550

దత్తాభయవధో నామ పాతకం మహదద్భుతం।
అహం చ లక్ష్మణశ్చైవ సీతా చ వరవర్ణినీ ॥ **4.12.35** ॥ 551

త్వదధీనా వయం సర్వే వనేఽస్మిన్ శరణం భవాన్।
తస్మాద్ యుధ్యస్వ భూయస్త్వం మా మాశంకీశ్చ వానర ॥ **4.12.36** ॥ 552

ఏతన్మహార్హే తు మయా పశ్య వాలినమాహవే।
నిరస్తమిషుణైకేన చేష్టమానం మహీతలే ॥ **4.12.37** ॥ 553

అభిజ్ఞానం కురుష్వ త్వమాత్మనో వానరేశ్వర।
యేన త్వామభిజానీయాం ద్వంద్వయుద్ధముపాగతం ॥ **4.12.38** ॥ 554

గజపుష్పీమిమాం ఫుల్లాముత్పాట్య శుభలక్షణాం।
కురు లక్ష్మణ కంఠేఽస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః ॥ **4.12.39** ॥ 555

తతో గిరితటే జాతాముత్పాట్య కుసుమాయుతాం।
లక్ష్మణో గజపుష్పీం తాం తస్య కంఠే వ్యసర్జయత్ ॥ **4.12.40** ॥ 556

స తయా శుశుభే శ్రీమాన్ లతయా కంఠసక్తయా।
మాలయేవ బలాకానాం ససంధ్య ఇవ తోయదః ॥ **4.12.41** ॥ 557

విభ్రాజమానో వపుషా రామవాక్యసమాహితః।
జగామ సహ రామేణ కిష్కింధాం పునరాప సః ॥ **4.12.42** ॥ 558

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే ద్వాదశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ త్రయోదశః సర్గః ॥

శ్రీరామాదీనాం మార్గే వృక్షాన్ వివిధజంతూంజలాశయాంశ్చ సప్తజనాశ్రమం చ దూరతః పశ్యతాం పునః కిష్కింధాయాం ప్రవేశః

ఋష్యమూకాత్ స ధర్మాత్మా కిష్కింధాం లక్ష్మణాగ్రజః।
జగామ సహ సుగ్రీవో వాలివిక్రమపాలితాం ॥ **4.13.1** ॥ 559

సముద్యమ్య మహచ్చాపం రామః కాంచనభూషితం।
శరాంశ్చాదిత్యసంకాశాన్ గృహీత్వా రణసాధకాన్ ॥ **4.13.2** ॥ 560

అగ్రతస్తు యయౌ తస్య రాఘవస్య మహాత్మనః।
సుగ్రీవః సంహతగ్రీవో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః ॥ **4.13.3** ॥ 561

పృష్ఠతో హనుమాన్ వీరో నలో నీలశ్చ వీర్యవాన్।
తారశ్చైవ మహాతేజా హరియూథపయూథపః ॥ **4.13.4** ॥ 562

తే వీక్షమాణా వృక్షాంశ్చ పుష్పభారావలంబినః।
ప్రసన్నాంబువహాశ్చైవ సరితః సాగరంగమాః ॥ **4.13.5** ॥ 563

కందరాణి చ శైలాంశ్చ నిర్ధరాణి గుహాస్తథా।
శిఖరాణి చ ముఖ్యాని దరీశ్చ ప్రియదర్శనాః ॥ **4.13.6** ॥ 564

వైదూర్యవిమలైస్తోయైః పద్మైశ్చాకోశకుడ్మలైః।
శోభితాన్ సజలాన్ మార్గే తటాకాంశ్చావలోకయన్ ॥ **4.13.7** ॥ 565

కారండైః సారసైర్హంసైర్వంజులైర్జలకుక్కుటైః।
చక్రవాకైస్తథా చాన్యైః శకునైః ప్రతినాదితాన్ ॥ **4.13.8** ॥ 566

మృదుశష్పాంకురాహారాన్నిర్భయాన్ వనగోచరాన్।
చరతః సర్వతః పశ్యన్ స్థలీషు హరిణాన్ స్థితాన్ ॥ **4.13.9** ॥ 567

తటాకవైరిణశ్చాపి శుక్లదంతవిభూషితాన్।
ఘోరానేకచరాన్ వన్యాన్ ద్విరదాన్ కూలఘాతినః ॥ **4.13.10** ॥ 568

మత్తాన్ గిరితటోత్కృష్టాన్ పర్వతానివ జంగమాన్।
వానరాన్ ద్విరదప్రఖ్యాన్ మహీరేణుసముక్షితాన్ ॥ **4.13.11** ॥ 569

వనే వనచరాంశ్చాన్యాన్ ఖేచరాంశ్చ విహంగమాన్।
పశ్యంతస్త్వరితా జగ్ముః సుగ్రీవవశవర్తినః ॥ **4.13.12** ॥ 570

తేషాం తు గచ్ఛతాం తత్ర త్వరితం రఘునందనః।
ద్రుమషండవనం దృష్ట్వా రామః సుగ్రీవమబ్రవీత్ ॥ **4.13.13** ॥ 571

ఏష మేఘ ఇవాకాశే వృక్షషండః ప్రకాశతే।
మేఘసంఘాతవిపులః పర్యంతకదలీవృతః ॥ **4.13.14** ॥ 572

కిమేతజ్జ్ఞాతుమిచ్ఛామి సఖే కౌతూహలం మమ।
కౌతూహలాపనయనం కర్తుమిచ్ఛామ్యహం త్వయా ॥ **4.13.15** ॥ 573

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాఘవస్య మహాత్మనః।
గచ్ఛన్నేవాచచక్షేఽథ సుగ్రీవస్తన్మహద్ వనం ॥ **4.13.16** ॥ 574

ఏతద్ రాఘవ విస్తీర్ణమాశ్రమం శ్రమనాశనం।
ఉద్యానవనసంపన్నం స్వాదుమూలఫలోదకం ॥ **4.13.17** ॥ 575

అత్ర సప్తజనా నామ మునయః సంశితవ్రతాః।
సప్తైవాసన్నధఃశీర్షా నియతం జలశాయినః॥ **4.13.18**॥ 576

సప్తరాత్రే కృతాహారా వాయునాచలవాసినః।
దివం వర్షశతైర్యాతాః సప్తభిః సకలేవరాః॥ **4.13.19**॥ 577

తేషామేతత్ప్రభావేణ ద్రుమప్రాకారసంవృతం।
ఆశ్రమం సుదురాధర్షమపి సేంద్రైః సురాసురైః॥ **4.13.20**॥ 578

పక్షిణో వర్జయంత్యేతత్ తథాన్యే వనచారిణః।
విశంతి మోహాద్ యేఽప్యత్ర న నివర్తంతి తే పునః॥ **4.13.21**॥ 579

విభూషణరవాశ్చాత్ర శ్రూయంతే సకలాక్షరాః।
తూర్యగీతస్వనశ్చాపి గంధో దివ్యశ్చ రాఘవ॥ **4.13.22**॥ 580

త్రేతాగ్నయోఽపి దీప్యంతే ధూమో హ్యేష ప్రదృశ్యతే।
వేష్టయన్నివ వృక్షాగ్రాన్ కపోతాంగారుణో ఘనః॥ **4.13.23**॥ 581

ఏతే వృక్షాః ప్రకాశంతే ధూమసంసక్తమస్తకాః।
మేఘజాలప్రతిచ్ఛన్నా వైడూర్యగిరయో యథా॥ **4.13.24**॥ 582

కురు ప్రణామం ధర్మాత్మంస్తేషాముద్దిశ్య రాఘవ।
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా ప్రయతః సంహతాంజలిః॥ **4.13.25**॥ 583

ప్రణమంతి హి యే తేషామృషీణాం భావితాత్మనాం।
న తేషామశుభం కించిచ్ఛరీరే రామ విద్యతే॥ **4.13.26**॥ 584

తతో రామః సహ భ్రాత్రా లక్ష్మణేన కృతాంజలిః।
సముద్దిశ్య మహాత్మానస్తానృషీనభ్యవాదయత్॥ **4.13.27**॥ 585

అభివాద్య చ ధర్మాత్మా రామో భ్రాతా చ లక్ష్మణః।
సుగ్రీవో వానరాశ్చైవ జగ్ముః సంహృష్టమానసాః ॥ **4.13.28** ॥ 586

తే గత్వా దూరమధ్వానం తస్మాత్ సప్తజనాశ్రమాత్।
దదృశుస్తాం దురాధర్షాం కిష్కింధాం వాలిపాలితాం ॥ **4.13.29** ॥ 587

తతస్తు రామానుజరామవానరాః
ప్రగృహ్య శస్త్రాణ్యుదితోగ్రతేజసః।
పురీం సురేశాత్మజవీర్యపాలితాం
వధాయ శత్రోః పునరాగతాస్త్వహ ॥ **4.13.30** ॥ 588

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే త్రయోదశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ చతుర్దశః సర్గః ॥

వాలినో వధాయ శ్రీరామస్యాశ్వాసనం ప్రాప్య సుగ్రీవస్య ఘోరం గర్జనం

సర్వే తే త్వరితం గత్వా కిష్కింధాం వాలినః పురీం।
వృక్షైరాత్మానమావృత్య వ్యతిష్ఠన్ గహనే వనే ॥ **4.14.1** ॥ 589

విసార్య సర్వతో దృష్టిం కాననే కాననప్రియః।
సుగ్రీవో విపులగ్రీవః క్రోధమాహారయద్ భృశం ॥ **4.14.2** ॥ 590

తతస్తు నినదం ఘోరం కృత్వా యుద్ధాయ చాహ్వయత్।
పరివారైః పరివృతో నాదైర్భిందన్నివాంబరం ॥ **4.14.3** ॥ 591

గర్జన్నివ మహామేఘో వాయువేగపురఃసరః।
అథ బాలార్కసదృశో దృప్తసింహగతిస్తతః ॥ **4.14.4** ॥ 592

దృష్ట్వా రామం క్రియాదక్షం సుగ్రీవో వాక్యమబ్రవీత్।
హరివాగురయా వ్యాప్తాం తప్తకాంచనతోరణాం ॥ **4.14.5** ॥ 593

ప్రాప్తాః స్మ ధ్వజయంత్రాఢ్యాం కిష్కింధాం వాలినః పురీం।
ప్రతిజ్ఞా యా కృతా వీర త్వయా వాలివధే పురా ॥ **4.14.6** ॥ 594

సఫలాం కురు తాం క్షిప్రం లతాం కాల ఇవాగతః।
ఏవముక్తస్తు ధర్మాత్మా సుగ్రీవేణ స రాఘవః ॥ **4.14.7** ॥ 595

తమేవోవాచ వచనం సుగ్రీవం శత్రుసూదనః।
కృతాభిజ్ఞానచిహ్నాస్త్వమనయా గజసాహ్వయా ॥ **4.14.8** ॥ 596

లక్ష్మణేన సముత్పాట్య ఏషా కంఠే కృతా తవ।
శోభసేఽప్యధికం వీర లతయా కంఠసక్తయా ॥ **4.14.9** ॥ 597

విపరీత ఇవాకాశే సూర్యో నక్షత్రమాలయా।
అద్య వాలిసముత్థం తే భయం వైరం చ వానర ॥ **4.14.10** ॥ 598

ఏకేనాహం ప్రమోక్ష్యామి బాణమోక్షేణ సంయుగే।
మమ దర్శయ సుగ్రీవ వైరిణం భ్రాతృరూపిణం ॥ **4.14.11** ॥ 599

వాలీ వినిహతో యావద్వనే పాంసుషు చేష్టతే।
యది దృష్టిపథం ప్రాప్తో జీవన్ స వినివర్తతే ॥ **4.14.12** ॥ 600

తతో దోషేణ మా గచ్ఛేత్ సద్యో గర్హ్యేచ్చ మాం భవాన్।
ప్రత్యక్షం సప్త తే సాలా మయా బాణేన దారితాః ॥ **4.14.13** ॥ 601

తేనావేహి బలేనాద్య వాలినం నిహతం రణే।
అనృతం నోక్తపూర్వం మే చిరం కృచ్ఛ్రేఽపి తిష్ఠతా ॥ **4.14.14** ॥ 602

ధర్మలోభపరీతేన న చ వక్ష్యే కథంచన।
సఫలాం చ కరిష్యామి ప్రతిజ్ఞాం జహి సంభ్రమం ॥ **4.14.15** ॥ 603

ప్రసూతం కలమక్షేత్రం వర్షేణేవ శతక్రతుః।
తదాహ్వాననిమిత్తం చ వాలినో హేమమాలినః ॥ **4.14.16** ॥ 604

సుగ్రీవ కురు తం శబ్దం నిష్పతేద్ యేన వానరః।
జితకాశీ జయశ్లాఘీ త్వయా చాధర్షితః పురాత్ ॥ **4.14.17** ॥ 605

నిష్పతిష్యత్యసంగేన వాలీ స ప్రియసంయుగః।
రిపూణాం ధర్షితం శ్రుత్వా మర్షయంతి న సంయుగే ॥ **4.14.18** ॥ 606

జానంతస్తు స్వకం వీర్యం స్త్రీసమక్షం విశేషతః।
స తు రామవచః శ్రుత్వా సుగ్రీవో హేమపింగలః ॥ **4.14.19** ॥ 607

ననర్ద క్రూరనాదేన వినిర్భిందన్నివాంబరం।
తత్ర శబ్దేన విత్రస్తా గావో యాంతి హతప్రభాః ॥ **4.14.20** ॥ 608

రాజదోషపరామృష్టాః కులస్త్రియ ఇవాకులాః।
ద్రవంతి చ మృగాః శీఘ్రం భగ్నా ఇవ రణే హయాః।
పతంతి చ ఖగా భూమౌ క్షీణపుణ్యా ఇవ గ్రహాః ॥ **4.14.21** ॥ 609

తతః స జీమూతకృతప్రణాదో
నాదం హ్యముంచత్ త్వరయా ప్రతీతః।
సూర్యాత్మజః శౌర్యవివృద్ధతేజాః
సరిత్పతిర్వానిలచంచలోర్మిః ॥ **4.14.22** ॥ 610

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే చతుర్దశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ పంచదశః సర్గః ॥

సుగ్రీవస్య సింహనాదమాకర్ణ్య వాలినో యుద్ధాయ నిర్గమనం తారయా తమవరుద్ధ్య సుగ్రీవేణ శ్రీరామేణ చ సహ మైత్రీం కర్తుం తస్య ప్రబోధనం చ

అథ తస్య నినాదం తం సుగ్రీవస్య మహాత్మనః।
శుశ్రావాంతఃపురగతో వాలీ భ్రాతురమర్షణః ॥ **4.15.1** ॥ 611

శ్రుత్వా తు తస్య నినదం సర్వభూతప్రకంపనం।
మదశ్చైకపదే నష్టః క్రోధశ్చాపాదితో మహాన్ ॥ **4.15.2** ॥ 612

తతో రోషపరీతాంగో వాలీ స కనకప్రభః।
ఉపరక్త ఇవాదిత్యః సద్యో నిష్ప్రభతాం గతః ॥ **4.15.3** ॥ 613

వాలీ దంష్ట్రాకరాలస్తు క్రోధాద్ దీప్తాగ్నిలోచనః।
భాత్యుత్పతితపద్మాభః సమృణాల ఇవ హ్రదః ॥ **4.15.4** ॥ 614

శబ్దం దుర్మర్షణం శ్రుత్వా నిష్పపాత తతో హరిః।
వేగేన చ పదన్యాసైర్దారయన్నివ మేదినీం ॥ **4.15.5** ॥ 615

తం తు తారా పరిష్వజ్య స్నేహాద్ దర్శితసౌహృదా।
ఉవాచ త్రస్తసంభ్రాంతా హితోదర్కమిదం వచః ॥ **4.15.6** ॥ 616

సాధు క్రోధమిమం వీర నదీవేగమివాగతం।
శయనాదుత్థితః కాల్యం త్యజ భుక్తామివ స్రజం ॥ **4.15.7** ॥ 617

కాల్యమేతేన సంగ్రామం కరిష్యసి చ వానర।
వీర తే శత్రుబాహుల్యం ఫల్గుతా వా న విద్యతే ॥ **4.15.8** ॥ 618

సహసా తవ నిష్క్రామో మమ తావన్న రోచతే।
శ్రూయతామభిధాస్యామి యన్నిమిత్తం నివార్యతే ॥ **4.15.9** ॥ 619

పూర్వమాపతితః క్రోధాత్ స త్వామాహ్వయతే యుధి।
నిష్పత్య చ నిరస్తస్తే హన్యమానో దిశో గతః ॥ **4.15.10** ॥ 620

త్వయా తస్య నిరస్తస్య పీడితస్య విశేషతః।
ఇహైత్య పునరాహ్వానం శంకాం జనయతీవ మే ॥ **4.15.11** ॥ 621

దర్పశ్చ వ్యవసాయశ్చ యాదృశస్తస్య నర్దతః।
నినాదస్య చ సంరంభో నైతదల్పం హి కారణం ॥ **4.15.12** ॥ 622

నాసహాయమహం మన్యే సుగ్రీవం తమిహాగతం।
అవష్టబ్ధసహాయశ్చ యమాశ్రిత్యైష గర్జతి ॥ **4.15.13** ॥ 623

ప్రకృత్యా నిపుణశ్చైవ బుద్ధిమాంశ్చైవ వానరః।
నాపరీక్షితవీర్యేణ సుగ్రీవః సఖ్యమేష్యతి ॥ **4.15.14** ॥ 624

పూర్వమేవ మయా వీర శ్రుతం కథయతో వచః।
అంగదస్య కుమారస్య వక్ష్యామ్యద్య హితం వచః ॥ **4.15.15** ॥ 625

అంగదస్తు కుమారోఽయం వనాంతముపనిర్గతః।
ప్రవృత్తిస్తేన కథితా చారైరాసీన్నివేదితా ॥ **4.15.16** ॥ 626

అయోధ్యాధిపతేః పుత్రౌ శూరౌ సమరదుర్జయౌ।
ఇక్ష్వాకూణాం కులే జాతౌ ప్రథితౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ **4.15.17** ॥ 627

సుగ్రీవప్రియకామార్థం ప్రాప్తౌ తత్ర దురాసదౌ।
స తే భ్రాతుర్హి విఖ్యాతః సహాయో రణకర్మణి ॥ **4.15.18** ॥ 628

రామః పరబలామర్దీ యుగాంతాగ్నిరివోత్థితః।
నివాసవృక్షః సాధూనామాపన్నానాం పరా గతిః ॥ **4.15.19** ॥ 629

ఆర్తానాం సంశ్రయశ్చైవ యశసశ్చైకభాజనం।
జ్ఞానవిజ్ఞానసంపన్నో నిదేశే నిరతః పితుః ॥ **4.15.20** ॥ 630

ధాతూనామివ శైలేంద్రో గుణానామాకరో మహాన్।
తత్ క్షమో న విరోధస్తే సహ తేన మహాత్మనా ॥ **4.15.21** ॥ 631

దుర్జయేనాప్రమేయేణ రామేణ రణకర్మసు।
శూర వక్ష్యామి తే కించిన్న చేచ్ఛామ్యభ్యసూయితుం ॥ **4.15.22** ॥ 632

శ్రూయతాం క్రియతాం చైవ తవ వక్ష్యామి యద్ధితం।
యౌవరాజ్యేన సుగ్రీవం తూర్ణం సాధ్వభిషేచయ ॥ **4.15.23** ॥ 633

విగ్రహం మా కృథా వీర భ్రాత్రా రాజన్ యవీయసా।
అహం హి తే క్షమం మన్యే తేన రామేణ సౌహృదం ॥ **4.15.24** ॥ 634

సుగ్రీవేణ చ సంప్రీతిం వైరముత్సృజ్య దూరతః।
లాలనీయో హి తే భ్రాతా యవీయానేష వానరః ॥ **4.15.25** ॥ 635

తత్ర వా సన్నిహస్థో వా సర్వథా బంధురేవ తే।
నహి తేన సమం బంధుం భువి పశ్యామి కంచన ॥ **4.15.26** ॥ 636

దానమానాదిసత్కారైః కురుష్వ ప్రత్యనంతరం।
వైరమేతత్ సముత్సృజ్య తవ పార్శ్వే స తిష్ఠతు ॥ **4.15.27** ॥ 637

సుగ్రీవో విపులగ్రీవో మహాబంధుర్మతస్తవ।
భ్రాతృసౌహృదమాలంబ్య నాన్యా గతిరిహాస్తి తే ॥ **4.15.28** ॥ 638

యది తే మత్ప్రియం కార్యం యది చావైషి మాం హితాం।
యాచ్యమానః ప్రియత్వేన సాధు వాక్యం కురుష్వ మే ॥ **4.15.29** ॥ 639

ప్రసీద పథ్యం శృణు జల్పితం హి మే
న రోషమేవానువిధాతుమర్హసి।
క్షమో హి తే కోశలరాజసూనునా
న విగ్రహః శక్రసమానతేజసా ॥ **4.15.30** ॥ 640

తదా హి తారా హితమేవ వాక్యం
తం వాలినం పథ్యమిదం బభాషే।
న రోచతే తద్ వచనం హి తస్య
కాలాభిపన్నస్య వినాశకాలే ॥ **4.15.31** ॥ 641

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే పంచదశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ షోడశః సర్గః ॥

వాలినా తారాం నిర్భర్త్స్య నివర్తనం సుగ్రీవేణ సహ యోధనం చ శ్రీరామేణ బాణేన విద్ధస్య తస్య పృథ్వ్యాం పతనం చ

తామేవం బ్రువతీం తారాం తారాధిపనిభాననాం।
వాలీ నిర్భర్త్సయామాస వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ **4.16.1** ॥ 642

గర్జతోఽస్య సుసంరబ్ధం భ్రాతుః శత్రోర్విశేషతః।
మర్షయిష్యామి కేనాపి కారణేన వరాననే ॥ **4.16.2** ॥ 643

అధర్షితానాం శూరాణాం సమరేష్వనివర్తినాం।
ధర్షణామర్షణం భీరు మరణాదతిరిచ్యతే ॥ **4.16.3** ॥ 644

సోఢుం న చ సమర్థోఽహం యుద్ధకామస్య సంయుగే।
సుగ్రీవస్య చ సంరంభం హీనగ్రీవస్య గర్జితం ॥ **4.16.4** ॥ 645

న చ కార్యో విషాదస్తే రాఘవం ప్రతి మత్కృతే।
ధర్మజ్ఞశ్చ కృతజ్ఞశ్చ కథం పాపం కరిష్యతి ॥ **4.16.5** ॥ 646

నివర్తస్వ సహ స్త్రీభిః కథం భూయోఽనుగచ్ఛసి।
సౌహృదం దర్శితం తావన్మయి భక్తిస్త్వయా కృతా ॥ **4.16.6** ॥ 647

ప్రతియోత్స్యామ్యహం గత్వా సుగ్రీవం జహి సంభ్రమం।
దర్పం చాస్య వినేష్యామి న చ ప్రాణైర్వియోక్ష్యతే ॥ **4.16.7** ॥ 648

అహం హ్యాజిస్థితస్యాస్య కరిష్యామి యదీప్సితం।
వృక్షైర్ముష్టిప్రహారైశ్చ పీడితః ప్రతియాస్యతి ॥ **4.16.8** ॥ 649

న మే గర్వితమాయస్తం సహిష్యతి దురాత్మవాన్।
కృతం తారే సహాయత్వం దర్శితం సౌహృదం మయి ॥ **4.16.9** ॥ 650

శాపితాసి మమ ప్రాణైర్నివర్తస్వ జనేన చ।
అలం జిత్వా నివర్తిష్యే తమహం భ్రాతరం రణే ॥ **4.16.10** ॥ 651

తం తు తారా పరిష్వజ్య వాలినం ప్రియవాదినీ।
చకార రుదతీ మందం దక్షిణా సా ప్రదక్షిణం ॥ **4.16.11** ॥ 652

తతః స్వస్త్యయనం కృత్వా మంత్రవిద్ విజయైషిణీ।
అంతఃపురం సహ స్త్రీభిః ప్రవిష్టా శోకమోహితా ॥ **4.16.12** ॥ 653

ప్రవిష్టాయాం తు తారాయాం సహ స్త్రీభిః స్వమాలయం।
నగర్యా నిర్యయౌ క్రుద్ధో మహాసర్ప ఇవ శ్వసన్ ॥ **4.16.13** ॥ 654

స నిఃశ్వస్య మహారోషో వాలీ పరమవేగవాన్।
సర్వతశ్చారయన్ దృష్టిం శత్రుదర్శనకాంక్షయా ॥ **4.16.14** ॥ 655

స దదర్శ తతః శ్రీమాన్ సుగ్రీవం హేమపింగలం।
సుసంవీతమవష్టబ్ధం దీప్యమానమివానలం ॥ **4.16.15** ॥ 656

తం స దృష్ట్వా మహాబాహుః సుగ్రీవం పర్యవస్థితం।
గాఢం పరిదధే వాసో వాలీ పరమకోపనః ॥ **4.16.16** ॥ 657

స వాలీ గాఢసంవీతో ముష్టిముద్యమ్య వీర్యవాన్।
సుగ్రీవమేవాభిముఖో యయౌ యోద్ధుం కృతక్షణః ॥ **4.16.17** ॥ 658

శ్లిష్టం ముష్టిం సముద్యమ్య సంరబ్ధతరమాగతః।
సుగ్రీవోఽపి సముద్దిశ్య వాలినం హేమమాలినం ॥ **4.16.18** ॥ 659

తం వాలీ క్రోధతామ్రాక్షః సుగ్రీవం రణకోవిదం।
ఆపతంతం మహావేగమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ **4.16.19** ॥ 660

ఏష ముష్టిర్మహాన్ బద్ధో గాఢః సునియతాంగులిః।
మయా వేగవిముక్తస్తే ప్రాణానాదాయ యాస్యతి ॥ **4.16.20** ॥ 661

ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవః క్రుద్ధో వాలినమబ్రవీత్।
తవ చైష హరన్ ప్రాణాన్ ముష్టిః పతతు మూర్ధని ॥ **4.16.21** ॥ 662

తాడితస్తేన తం క్రుద్ధః సమభిక్రమ్య వేగతః।
అభవచ్ఛోణితోద్గారీ సాపీడ ఇవ పర్వతః ॥ **4.16.22** ॥ 663

సుగ్రీవేణ తు నిఃశంకం సాలముత్పాట్య తేజసా।
గాత్రేష్వభిహతో వాలీ వజ్రేణేవ మహాగిరిః ॥ **4.16.23** ॥ 664

స తు వృక్షేణ నిర్భగ్నః సాలతాడనవిహ్వలః।
గురుభారభరాక్రాంతా నౌః ససార్థేవ సాగరే ॥ **4.16.24** ॥ 665

తౌ భీమబలవిక్రాంతౌ సుపర్ణసమవేగితౌ।
ప్రవృద్ధౌ ఘోరవపుషౌ చంద్రసూర్యావివాంబరే ॥ **4.16.25** ॥ 666

పరస్పరమమిత్రఘ్నౌ ఛిద్రాన్వేషణతత్పరౌ।
తతోఽవర్ధత వాలీ తు బలవీర్యసమన్వితః ॥ **4.16.26** ॥ 667

సూర్యపుత్రో మహావీర్యః సుగ్రీవః పరిహీయత।
వాలినా భగ్నదర్పస్తు సుగ్రీవో మందవిక్రమః ॥ **4.16.27** ॥ 668

వాలినం ప్రతి సామర్షో దర్శయామాస రాఘవం।
వృక్షైః సశాఖైః శిఖరైర్వజ్రకోటినిభైర్నఖైః ॥ **4.16.28** ॥ 669

ముష్టిభిర్జానుభిః పద్భిర్బాహుభిశ్చ పునః పునః।
తయోర్యుద్ధమభూద్ఘోరం వృత్రవాసవయోరివ ॥ **4.16.29** ॥ 670

తౌ శోణితాక్తౌ యుధ్యేతాం వానరౌ వనచారిణౌ।
మేఘావివ మహాశబ్దైస్తర్జమానౌ పరస్పరం ॥ **4.16.30** ॥ 671

హీయమానమథాపశ్యత్ సుగ్రీవం వానరేశ్వరం।
ప్రేక్షమాణం దిశశ్చైవ రాఘవః స ముహుర్ముహుః ॥ **4.16.31** ॥ 672

తతో రామో మహాతేజా ఆర్తం దృష్ట్వా హరీశ్వరం।
స శరం వీక్షతే వీరో వాలినో వధకాంక్షయా ॥ **4.16.32** ॥ 673

తతో ధనుషి సంధాయ శరమాశీవిషోపమం।
పూరయామాస తచ్చాపం కాలచక్రమివాంతకః ॥ **4.16.33** ॥ 674

తస్య జ్యాతలఘోషేణ త్రస్తాః పత్రరథేశ్వరాః।
ప్రదుద్రువుర్మృగాశ్చైవ యుగాంత ఇవ మోహితాః ॥ **4.16.34** ॥ 675

ముక్తస్తు వజ్రనిర్ఘోషః ప్రదీప్తాశనిసన్నిభః।
రాఘవేణ మహాబాణో వాలివక్షసి పాతితః ॥ **4.16.35** ॥ 676

తతస్తేన మహాతేజా వీర్యయుక్తః కపీశ్వరః।
వేగేనాభిహతో వాలీ నిపపాత మహీతలే ॥ **4.16.36** ॥ 677

ఇంద్రధ్వజ ఇవోద్ధూతః పౌర్ణమాస్యాం మహీతలే।
ఆశ్వయుక్సమయే మాసి గతశ్రీకో విచేతనః।
బాష్పసంరుద్ధకంఠస్తు వాలీ చార్తస్వరః శనైః ॥ **4.16.37** ॥ 678

నరోత్తమః కాలయుగాంతకోపమం
శరోత్తమం కాంచనరూప్యభూషితం।
ససర్జ దీప్తం తమమిత్రమర్దనం
సధూమమగ్నిం ముఖతో యథా హరః ॥ **4.16.38** ॥ 679

అథోక్షితః శోణితతోయవిస్రవైః
సుపుష్పితాశోక ఇవానిలోద్ధతః।
విచేతనో వాసవసూనురాహవే
ప్రభ్రంశితేంద్రధ్వజవత్ క్షితిం గతః ॥ **4.16.39** ॥ 680

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే షోడశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ సప్తదశః సర్గః ॥

వాలినా శ్రీరామస్య భర్త్సనం

తతః శరేణాభిహతో రామేణ రణకర్కశః।
పపాత సహసా వాలీ నికృత్త ఇవ పాదపః ॥ **4.17.1** ॥ 681

స భూమౌ న్యస్తసర్వాంగస్తప్తకాంచనభూషణః।
అపతద్ దేవరాజస్య ముక్తరశ్మిరివ ధ్వజః ॥ **4.17.2** ॥ 682

అస్మిన్ నిపతితే భూమౌ హర్యృక్షాణాం గణేశ్వరే।
నష్టచంద్రమివ వ్యోమ న వ్యరాజత మేదినీ ॥ **4.17.3** ॥ 683

భూమౌ నిపతితస్యాపి తస్య దేహం మహాత్మనః।
న శ్రీర్జహాతి న ప్రాణా న తేజో న పరాక్రమః ॥ **4.17.4** ॥ 684

శక్రదత్తా వరా మాలా కాంచనీ రత్నభూషితా।
దధార హరిముఖ్యస్య ప్రాణాంస్తేజః శ్రియం చ సా ॥ **4.17.5** ॥ 685

స తయా మాలయా వీరో హైమయా హరియూథపః।
సంధ్యానుగతపర్యంతః పయోధర ఇవాభవత్ ॥ **4.17.6** ॥ 686

తస్య మాలా చ దేహశ్చ మర్మఘాతీ చ యః శరః।
త్రిధేవ రచితా లక్ష్మీః పతితస్యాపి శోభతే ॥ **4.17.7** ॥ 687

తదస్త్రం తస్య వీరస్య స్వర్గమార్గప్రభావనం।
రామబాణాసనక్షిప్తమావహత్ పరమాం గతిం ॥ **4.17.8** ॥ 688

తం తథా పతితం సంఖ్యే గతార్చిషమివానలం।
యయాతిమివ పుణ్యాంతే దేవలోకాదిహ చ్యుతం ॥ **4.17.9** ॥ 689

ఆదిత్యమివ కాలేన యుగాంతే భువి పాతితం।
మహేంద్రమివ దుర్ధర్షముపేంద్రమివ దుఃసహం ॥ **4.17.10** ॥ 690

మహేంద్రపుత్రం పతితం వాలినం హేమమాలినం।
వ్యూఢోరస్కం మహాబాహుం దీప్తాస్యం హరిలోచనం ॥ **4.17.11** ॥ 691

లక్ష్మణానుచరో రామో దదర్శోపససర్ప చ।
తం తథా పతితం వీరం గతార్చిషమివానలం ॥ **4.17.12** ॥ 692

బహుమాన్య చ తం వీరం వీక్షమాణం శనైరివ।
ఉపయాతౌ మహావీర్యౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ **4.17.13** ॥ 693

తం దృష్ట్వా రాఘవం వాలీ లక్ష్మణం చ మహాబలం।
అబ్రవీత్ పరుషం వాక్యం ప్రశ్రితం ధర్మసంహితం ॥ **4.17.14** ॥ 694

స భూమావల్పతేజోఽసుర్నిహతో నష్టచేతనః।
అర్థసంహితయా వాచా గర్వితం రణగర్వితం ॥ **4.17.15** ॥ 695

త్వం నరాధిపతేః పుత్రః ప్రథితః ప్రియదర్శనః।
పరాఙ్ముఖ వధం కృత్వా కోఽత్ర ప్రాప్తస్త్వయా గుణః।
యదహం యుద్ధసంరబ్ధస్త్వత్కృతే నిధనం గతః ॥ **4.17.16** ॥ 696

కులీనః సత్త్వసంపన్నస్తేజస్వీ చరితవ్రతః।
రామః కరుణవేదీ చ ప్రజానాం చ హితే రతః ॥ **4.17.17** ॥ 697

సానుక్రోశో మహోత్సాహః సమయజ్ఞో దృఢవ్రతః।
ఇత్యేతత్ సర్వభూతాని కథయంతి యశో భువి ॥ **4.17.18** ॥ 698

దమః శమః క్షమా ధర్మో ధృతిః సత్యం పరాక్రమః।
పార్థివానాం గుణా రాజన్ దండశ్చాప్యపకారిషు ॥ **4.17.19** ॥ 699

తాన్ గుణాన్ సంప్రధార్యాహమగ్ర్యం చాభిజనం తవ।
తారయా ప్రతిషిద్ధః సన్ సుగ్రీవేణ సమాగతః ॥ **4.17.20** ॥ 700

న మామన్యేన సంరబ్ధం ప్రమత్తం వేద్ధుమర్హసి।
ఇతి మే బుద్ధిరుత్పన్నా బభూవాదర్శనే తవ ॥ **4.17.21** ॥ 701

స త్వాం వినిహతాత్మానం ధర్మధ్వజమధార్మికం।
జానే పాపసమాచారం తృణైః కూపమివావృతం ॥ **4.17.22** ॥ 702

సతాం వేషధరం పాపం ప్రచ్ఛన్నమివ పావకం।
నాహం త్వామభిజానామి ధర్మచ్ఛద్మాభిసంవృతం ॥ **4.17.23** ॥ 703

విషయే వా పురే వా తే యదా పాపం కరోమ్యహం।
న చ త్వామవజానేఽహం కస్మాత్ తం హంస్యకిల్బిషం ॥ **4.17.24** ॥ 704

ఫలమూలాశనం నిత్యం వానరం వనగోచరం।
మామిహాప్రతియుధ్యంతమన్యేన చ సమాగతం ॥ **4.17.25** ॥ 705

త్వం నరాధిపతేః పుత్రః ప్రతీతః ప్రియదర్శనః।
లింగమప్యస్తి తే రాజన్ దృశ్యతే ధర్మసంహితం ॥ **4.17.26** ॥ 706

కః క్షత్రియకులే జాతః శ్రుతవాన్ నష్టసంశయః।
ధర్మలింగప్రతిచ్ఛన్నః క్రూరం కర్మ సమాచరేత్ ॥ **4.17.27** ॥ 707

త్వం రాఘవకులే జాతో ధర్మవానితి విశ్రుతః।
అభవ్యో భవ్యరూపేణ కిమర్థం పరిధావసే ॥ **4.17.28** ॥ 708

సామ దానం క్షమా ధర్మః సత్యం ధృతిపరాక్రమౌ।
పార్థివానాం గుణా రాజన్ దండశ్చాప్యపకారిషు ॥ **4.17.29** ॥ 709

వయం వనచరా రామ మృగా మూలఫలాశినః।
ఏషా ప్రకృతిరస్మాకం పురుషస్త్వం నరేశ్వర ॥ **4.17.30** ॥ 710

భూమిర్హిరణ్యం రూపం చ విగ్రహే కారణాని చ।
తత్ర కస్తే వనే లోభో మదీయేషు ఫలేషు వా ॥ **4.17.31** ॥ 711

నయశ్చ వినయశ్చోభౌ నిగ్రహానుగ్రహావపి।
రాజవృత్తిరసంకీర్ణా న నృపాః కామవృత్తయః ॥ **4.17.32** ॥ 712

త్వం తు కామప్రధానశ్చ కోపనశ్చానవస్థితః।
రాజవృత్తేషు సంకీర్ణః శరాసనపరాయణః ॥ **4.17.33** ॥ 713

న తేఽస్త్యపచితిధర్మే నార్థే బుద్ధిరవస్థితా।
ఇంద్రియైః కామవృత్తః సన్ కృష్యసే మనుజేశ్వర ॥ **4.17.34** ॥ 714

హత్వా బాణేన కాకుత్స్థ మామిహానపరాధినం।
కిం వక్ష్యసి సతాం మధ్యే కర్మ కృత్వా జగుప్సితం ॥ **4.17.35** ॥ 715

రాజహా బ్రహ్మహా గోఘ్నశ్చోరః ప్రాణివధే రతః।
నాస్తికః పరివేత్తా చ సర్వే నిరయగామినః ॥ **4.17.36** ॥ 716

సూచకశ్చ కదర్యశ్చ మిత్రఘ్నో గురుతల్పగః।
లోకం పాపాత్మనామేతే గచ్ఛంతే నాత్ర సంశయః ॥ **4.17.37** ॥ 717

అధార్యం చర్మ మే సద్భీ రోమాణ్యస్థి చ వర్జితం।
అభక్ష్యాణి చ మాంసాని త్వద్విధైర్ధర్మచారిభిః ॥ **4.17.38** ॥ 718

పంచ పంచనఖా భక్ష్యా బ్రహ్మక్షత్రేణ రాఘవ।
శల్యకః శ్వావిధో గోధా శశః కూర్మశ్చ పంచమః ॥ **4.17.39** ॥ 719

చర్మ చాస్థి చ మే రామ న స్పృశంతి మనీషిణః।
అభక్ష్యాణి చ మాంసాని సోఽహం పంచనఖో హతః ॥ **4.17.40** ॥ 720

తారయా వాక్యముక్తోఽహం సత్యం సర్వజ్ఞయా హితం।
తదతిక్రమ్య మోహేన కాలస్య వశమాగతః ॥ **4.17.41** ॥ 721

త్వయా నాథేన కాకుత్స్థ న సనాథా వసుంధరా।
ప్రమదా శీలసంపూర్ణా పత్యేవ చ విధర్మణా ॥ **4.17.42** ॥ 722

శఠో నైకృతికః క్షుద్రో మిథ్యాప్రశ్రితమానసః।
కథం దశరథేన త్వం జాతః పాపో మహాత్మనా ॥ **4.17.43** ॥ 723

ఛిన్నచారిత్ర్యకక్ష్యేణ సతాం ధర్మాతివర్తినా।
త్యక్తధర్మాంకుశేనాహం నిహతో రామహస్తినా ॥ **4.17.44** ॥ 724

అశుభం చాప్యయుక్తం చ సతాం చైవ విగర్హితం।
వక్ష్యసే చేదృశం కృత్వా సద్భిః సహ సమాగతః ॥ **4.17.45** ॥ 725

ఉదాసీనేషు యోఽస్మాసు విక్రమోఽయం ప్రకాశితః।
అపకారిషు తే రామ నైవం పశ్యామి విక్రమం ॥ **4.17.46** ॥ 726

దృశ్యమానస్తు యుధ్యేథా మయా యుధి నృపాత్మజ।
అద్య వైవస్వతం దేవం పశ్యేస్త్వం నిహతో మయా ॥ **4.17.47** ॥ 727

త్వయాదృశ్యేన తు రణే నిహతోఽహం దురాసదః।
ప్రసుప్తః పన్నగేనైవ నరః పాపవశం గతః ॥ **4.17.48** ॥ 728

సుగ్రీవప్రియకామేన యదహం నిహతస్త్వయా।
మామేవ యది పూర్వం త్వమేతదర్థమచోదయః।
మైథిలీమహమేకాహ్నా తవ చానీతవాన్ భవేః ॥ **4.17.49** ॥ 729

రాక్షసం చ దురాత్మానం తవ భార్యాపహారిణం।
కంఠే బద్ధ్వా ప్రదద్యాం తేఽనిహతం రావణం రణే ॥ **4.17.50** ॥ 730

న్యస్తాం సాగరతోయే వా పాతాలే వాపి మైథిలీం।
ఆనయేయం తవాదేశాచ్ఛ్వేతామశ్వతరీమివ ॥ **4.17.51** ॥ 731

యుక్తం యత్ప్రాప్నుయాద్ రాజ్యం సుగ్రీవః స్వర్గతే మయి।
అయుక్తం యదధర్మేణ త్వయాహం నిహతో రణే ॥ **4.17.52** ॥ 732

కామమేవంవిధో లోకః కాలేన వినియుజ్యతే।
క్షమం చేద్భవతా ప్రాప్తముత్తరం సాధు చింత్యతాం ॥ **4.17.53** ॥ 733

ఇత్యేవముక్త్వా పరిశుష్కవక్త్రః
శరాభిఘాతాద్ వ్యథితో మహాత్మా।
సమీక్ష్య రామం రవిసన్నికాశం
తూష్ణీం బభౌ వానరరాజసూనుః ॥ **4.17.54** ॥ 734

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే సప్తదశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ అష్టాదశః సర్గః ॥

వాలినో వచనస్యోత్తరం దదతా శ్రీరామేణ తస్మై దత్తస్య దండస్య యథౌచిత్యం సిద్ధ్యేత్తథా ప్రతిపాదనం స్వాపరాధక్షమామభ్యర్థయతా నిరుత్తరేణ వాలినాంగదరక్షార్థం ప్రార్థనాకరణం శ్రీరామేణ తస్మై సాంత్వనాప్రదానం చ

ఇత్యుక్తః ప్రశ్రితం వాక్యం ధర్మార్థసహితం హితం।
పరుషం వాలినా రామో నిహతేన విచేతసా ॥ **4.18.1** ॥ 735

తం నిష్ప్రభమివాదిత్యం ముక్తతోయమివాంబుదం।
ఉక్తవాక్యం హరిశ్రేష్ఠముపశాంతమివానలం ॥ **4.18.2** ॥ 736

ధర్మార్థగుణసంపన్నం హరీశ్వరమనుత్తమం।
అధిక్షిప్తస్తదా రామః పశ్చాద్ వాలినమబ్రవీత్ ॥ **4.18.3** ॥ 737

ధర్మమర్థం చ కామం చ సమయం చాపి లౌకికం।
అవిజ్ఞాయ కథం బాల్యాన్మామిహాద్య విగర్హసే ॥ **4.18.4** ॥ 738

అపృష్ట్వా బుద్ధిసంపన్నాన్ వృద్ధానాచార్యసమ్మతాన్।
సౌమ్య వానరచాపల్యాత్ త్వం మాం వక్తుమిహేచ్ఛసి ॥ **4.18.5** ॥ 739

ఇక్ష్వాకూణామియం భూమిః సశైలవనకాననా।
మృగపక్షిమనుష్యాణాం నిగ్రహానుగ్రహేష్వపి ॥ **4.18.6** ॥ 740

తాం పాలయతి ధర్మాత్మా భరతః సత్యవానృజుః।
ధర్మకామార్థతత్త్వజ్ఞో నిగ్రహానుగ్రహే రతః ॥ **4.18.7** ॥ 741

నయశ్చ వినయశ్చోభౌ యస్మిన్ సత్యం చ సుస్థితం।
విక్రమశ్చ యథా దృష్టః స రాజా దేశకాలవిత్ ॥ **4.18.8** ॥ 742

తస్య ధర్మకృతాదేశా వయమన్యే చ పార్థివాః।
చరామో వసుధాం కృత్స్నాం ధర్మసంతానమిచ్ఛవః ॥ **4.18.9** ॥ 743

తస్మిన్ నృపతిశార్దూలే భరతే ధర్మవత్సలే।
పాలయత్యఖిలాం పృథ్వీం కశ్చరేద్ ధర్మవిప్రియం ॥ **4.18.10** ॥ 744

తే వయం మార్గవిభ్రష్టం స్వధర్మే పరమే స్థితాః।
భరతాజ్ఞాం పురస్కృత్య నిగృహ్ణీమో యథావిధి ॥ **4.18.11** ॥ 745

త్వం తు సంక్లిష్టధర్మశ్చ కర్మణా చ విగర్హితః।
కామతంత్రప్రధానశ్చ న స్థితో రాజవర్త్మని ॥ **4.18.12** ॥ 746

జ్యేష్ఠో భ్రాతా పితా వాపి యశ్చ విద్యాం ప్రయచ్ఛతి।
త్రయస్తే పితరో జ్ఞేయా ధర్మే చ పథి వర్తినః ॥ **4.18.13** ॥ 747

యవీయానాత్మనః పుత్రః శిష్యశ్చాపి గుణోదితః।
పుత్రవత్తే త్రయశ్చింత్యా ధర్మశ్చైవాత్ర కారణం ॥ **4.18.14** ॥ 748

సూక్ష్మః పరమదుర్జ్ఞేయః సతాం ధర్మః ప్లవంగమ।
హృదిస్థః సర్వభూతానామాత్మా వేద శుభాశుభం ॥ **4.18.15** ॥ 749

చపలశ్చపలైః సార్ధం వానరైరకృతాత్మభిః।
జాత్యంధ ఇవ జాత్యంధైర్మంత్రయన్ ప్రేక్షసే ను కిం ॥ **4.18.16** ॥ 750

అహం తు వ్యక్తతామస్య వచనస్య బ్రవీమి తే।
నహి మాం కేవలం రోషాత్ త్వం విగర్హితుమర్హసి ॥ **4.18.17** ॥ 751

తదేతత్ కారణం పశ్య యదర్థం త్వం మయా హతః।
భ్రాతుర్వర్తసి భార్యాయాం త్యక్త్వా ధర్మం సనాతనం ॥ **4.18.18** ॥ 752

అస్య త్వం ధరమాణస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః।
రుమాయాం వర్తసే కామాత్ స్నుషాయాం పాపకర్మకృత్ ॥ **4.18.19** ॥ 753

తద్ వ్యతీతస్య తే ధర్మాత్ కామవృత్తస్య వానర।
భ్రాతృభార్యాభిమశేఽస్మిన్ దండోఽయం ప్రతిపాదితః ॥ **4.18.20** ॥ 754

నహి లోకవిరుద్ధస్య లోకవృత్తాదపేయుషః।
దండాదన్యత్ర పశ్యామి నిగ్రహం హరియూథప ॥ **4.18.21** ॥ 755

న చ తే మర్షయే పాపం క్షత్రియోఽహం కులోద్గతః।
ఔరసీం భగినీం వాపి భార్యాం వాప్యనుజస్య యః ॥ **4.18.22** ॥ 756

ప్రచరేత నరః కామాత్ తస్య దండో వధః స్మృతః।
భరతస్తు మహీపాలో వయం త్వాదేశవర్తినః ॥ **4.18.23** ॥ 757

త్వం చ ధర్మాదతిక్రాంతః కథం శక్యముపేక్షితుం।
గురుధర్మవ్యతిక్రాంతం ప్రాజ్ఞో ధర్మేణ పాలయన్ ॥ **4.18.24** ॥ 758

భరతః కామయుక్తానాం నిగ్రహే పర్యవస్థితః।
వయం తు భరతాదేశావధిం కృత్వా హరీశ్వర।
త్వద్విధాన్ భిన్నమర్యాదాన్ నిగ్రహీతుం వ్యవస్థితాః ॥ **4.18.25** ॥ 759

సుగ్రీవేణ చ మే సఖ్యం లక్ష్మణేన యథా తథా।
దారరాజ్యనిమిత్తం చ నిఃశ్రేయసకరః స మే ॥ **4.18.26** ॥ 760

ప్రతిజ్ఞా చ మయా దత్తా తదా వానరసన్నిధౌ।
ప్రతిజ్ఞా చ కథం శక్యా మద్విధేనానవేక్షితుం ॥ **4.18.27** ॥ 761

తదేభిః కారణైః సర్వైర్మహద్భిర్ధర్మసంశ్రితైః।
శాసనం తవ యద్ యుక్తం తద్ భవాననుమన్యతాం ॥ **4.18.28** ॥ 762

సర్వథా ధర్మ ఇత్యేవ ద్రష్టవ్యస్తవ నిగ్రహః।
వయస్యస్యోపకర్తవ్యం ధర్మమేవానుపశ్యతా ॥ **4.18.29** ॥ 763

శక్యం త్వయాపి తత్కార్యం ధర్మమేవానువర్తతా।
శ్రూయతే మనునా గీతౌ శ్లోకౌ చారిత్రవత్సలౌ।
గృహీతౌ ధర్మకుశలైస్తథా తచ్చరితం మయా ॥ **4.18.30** ॥ 764

రాజభిర్ధృతదండాశ్చ కృత్వా పాపాని మానవాః।
నిర్మలాః స్వర్గమాయాంతి సంతః సుకృతినో యథా ॥ **4.18.31** ॥ 765

శాసనాద్ వాపి మోక్షాద్ వా స్తేనః పాపాత్ ప్రముచ్యతే।
రాజా త్వశాసన్ పాపస్య తదవాప్నోతి కిల్బిషం ॥ **4.18.32** ॥ 766

ఆర్యేణ మమ మాంధాత్రా వ్యసనం ఘోరమీప్సితం।
శ్రమణేన కృతే పాపే యథా పాపం కృతం త్వయా ॥ **4.18.33** ॥ 767

అన్యైరపి కృతం పాపం ప్రమత్తైర్వసుధాధిపైః।
ప్రాయశ్చిత్తం చ కుర్వంతి తేన తచ్ఛామ్యతే రజః ॥ **4.18.34** ॥ 768

తదలం పరితాపేన ధర్మతః పరికల్పితః।
వధో వానరశార్దూల న వయం స్వవశే స్థితాః ॥ **4.18.35** ॥ 769

శృణు చాప్యపరం భూయః కారణం హరిపుంగవ।
తచ్ఛ్రుత్వా హి మహద్ వీర న మన్యుం కర్తుమర్హసి ॥ **4.18.36** ॥ 770

న మే తత్ర మనస్తాపో న మన్యుర్హరిపుంగవ।
వాగురాభిశ్చ పాశైశ్చ కూటైశ్చ వివిధైర్నరాః ॥ **4.18.37** ॥ 771

ప్రతిచ్ఛన్నాశ్చ దృశ్యాశ్చ గృహ్ణంతి సుబహూన్ మృగాన్।
ప్రధావితాన్ వా విత్రస్తాన్ విస్రబ్ధానతివిష్ఠితాన్ ॥ **4.18.38** ॥ 772

ప్రమత్తానప్రమత్తాన్ వా నరా మాంసాశినో భృశం।
విధ్యంతి విముఖాంశ్చాపి న చ దోషోఽత్ర విద్యతే ॥ **4.18.39** ॥ 773

యాంతి రాజర్షయశ్చాత్ర మృగయాం ధర్మకోవిదాః।
తస్మాత్ త్వం నిహతో యుద్ధే మయా బాణేన వానర।
అయుధ్యన్ ప్రతియుధ్యన్ వా యస్మాచ్ఛాఖామృగో హ్యసి ॥ **4.18.40** ॥ 774

దుర్లభస్య చ ధర్మస్య జీవితస్య శుభస్య చ।
రాజానో వానరశ్రేష్ఠ ప్రదాతారో న సంశయః ॥ **4.18.41** ॥ 775

తాన్ న హింస్యాన్న చాక్రోశేన్నాక్షిపేన్నాప్రియం వదేత్।
దేవా మానుషరూపేణ చరంత్యేతే మహీతలే ॥ **4.18.42** ॥ 776

త్వం తు ధర్మమవిజ్ఞాయ కేవలం రోషమాస్థితః।
విదూషయసి మాం ధర్మే పితృపైతామహే స్థితం ॥ **4.18.43** ॥ 777

ఏవముక్తస్తు రామేణ వాలీ ప్రవ్యథితో భృశం।
న దోషం రాఘవే దధ్యౌ ధర్మేఽధిగతనిశ్చయః ॥ **4.18.44** ॥ 778

ప్రత్యువాచ తతో రామం ప్రాంజలిర్వానరేశ్వరః।
యత్ త్వమాత్థ నరశ్రేష్ఠ తత్ తథైవ న సంశయః ॥ **4.18.45** ॥ 779

ప్రతివక్తుం ప్రకృష్టే హి నాపకృష్టస్తు శక్నుయాత్।
యదయుక్తం మయా పూర్వం ప్రమాదాద్ వాక్యమప్రియం ॥ **4.18.46** ॥ 780

తత్రాపి ఖలు మాం దోషం కర్తుం నార్హసి రాఘవ।
త్వం హి దృష్టార్థతత్త్వజ్ఞః ప్రజానాం చ హితే రతః।
కార్యకారణసిద్ధౌ చ ప్రసన్నా బుద్ధిరవ్యయా ॥ **4.18.47** ॥ 781

మామప్యవగతం ధర్మాద్ వ్యతిక్రాంతపురస్కృతం।
ధర్మసంహితయా వాచా ధర్మజ్ఞ పరిపాలయ ॥ **4.18.48** ॥ 782

బాష్పసంరుద్ధకంఠస్తు వాలీ సార్తరవః శనైః।
ఉవాచ రామం సంప్రేక్ష్య పంకలగ్న ఇవ ద్విపః ॥ **4.18.49** ॥ 783

న చాత్మానమహం శోచే న తారాం నాపి బాంధవాన్।
యథా పుత్రం గుణజ్యేష్ఠమంగదం కనకాంగదం ॥ **4.18.50** ॥ 784

స మమాదర్శనాద్ దీనో బాల్యాత్ ప్రభృతి లాలితః।
తటాక ఇవ పీతాంబురుపశోషం గమిష్యతి ॥ **4.18.51** ॥ 785

బాలశ్చాకృతబుద్ధిశ్చ ఏకపుత్రశ్చ మే ప్రియః।
తారేయో రామ భవతా రక్షణీయో మహాబలః ॥ **4.18.52** ॥ 786

సుగ్రీవే చాంగదే చైవ విధత్స్వ మతిముత్తమాం।
త్వం హి గోప్తా చ శాస్తా చ కార్యాకార్యవిధౌ స్థితః ॥ **4.18.53** ॥ 787

యా తే నరపతే వృత్తిర్భరతే లక్ష్మణే చ యా।
సుగ్రీవే చాంగదే రాజంస్తాం చింతయితుమర్హసి ॥ **4.18.54** ॥ 788

మద్దోషకృతదోషాం తాం యథా తారాం తపస్వినీం।
సుగ్రీవో నావమన్యేత తథావస్థాతుమర్హసి ॥ **4.18.55** ॥ 789

త్వయా హ్యనుగృహీతేన శక్యం రాజ్యముపాసితుం।
త్వద్వశే వర్తమానేన తవ చిత్తానువర్తినా ॥ **4.18.56** ॥ 790

శక్యం దివం చార్జయితుం వసుధాం చాపి శాసితుం।
త్వత్తోఽహం వధమాకాంక్షన్ వార్యమాణోఽపి తారయా ॥ **4.18.57** ॥ 791

సుగ్రీవేణ సహ భ్రాత్రా ద్వంద్వయుద్ధముపాగతః।
ఇత్యుక్త్వా వానరో రామం విరరామ హరీశ్వరః ॥ **4.18.58** ॥ 792

స తమాశ్వాసయద్ రామో వాలినం వ్యక్తదర్శనం।
సాధుసమ్మతయా వాచా ధర్మతత్త్వార్థయుక్తయా ॥ **4.18.59** ॥ 793

న సంతాపస్త్వయా కార్య ఏతదర్థం ప్లవంగమ।
న వయం భవతా చింత్యా నాప్యాత్మా హరిసత్తమ।
వయం భవద్విశేషేణ ధర్మతః కృతనిశ్చయాః ॥ **4.18.60** ॥ 794

దండ్యే యః పాతయేద్ దండం దండ్యో యశ్చాపి దండ్యతే।
కార్యకారణసిద్ధార్థావుభౌ తౌ నావసీదతః ॥ **4.18.61** ॥ 795

తద్ భవాన్ దండసంయోగాదస్మాద్ విగతకల్మషః।
గతః స్వాం ప్రకృతిం ధార్మ్యం దండదిష్టేన వర్త్మనా ॥ **4.18.62** ॥ 796

త్యజ శోకం చ మోహం చ భయం చ హృదయే స్థితం।
త్వయా విధానం హర్యగ్ర్య న శక్యమతివర్తితుం ॥ **4.18.63** ॥ 797

యథా త్వయ్యంగదో నిత్యం వర్తతే వానరేశ్వర।
తథా వర్తేత సుగ్రీవే మయి చాపి న సంశయః ॥ **4.18.64** ॥ 798

స తస్య వాక్యం మధురం మహాత్మనః
సమాహితం ధర్మపథానువర్తితం।
నిశమ్య రామస్య రణావమర్దినో
వచః సుయుక్తం నిజగాద వానరః ॥ **4.18.65** ॥ 799

శరాభితప్తేన విచేతసా మయా
ప్రభాషితస్త్వం యదజానతా విభో।
ఇదం మహేంద్రోపమభీమవిక్రమ
ప్రసాదితస్త్వం క్షమ మే నరేశ్వర ॥ **4.18.66** ॥ 800

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే అష్టాదశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ఏకోనవింశః సర్గః ॥

పలాయమానైర్వానరైః సహ వార్తాలాపం కృత్వా సాంగదాయాస్తారాయా వాలినః సమీప ఆగమనం తస్య దురవస్థామాలోక్య తస్యా రోదనం చ

స వానరమహారాజః శయానః శరపీడితః।
ప్రత్యుక్తో హేతుమదాక్ష్యైర్నోత్తరం ప్రత్యపద్యత ॥ **4.19.1** ॥ 801

అశ్మభిః పరిభిన్నాంగః పాదపైరాహతో భృశం।
రామబాణేన చాక్రాంతో జీవితాంతే ముమోహ సః ॥ **4.19.2** ॥ 802

తం భార్యా బాణమోక్షేణ రామదత్తేన సంయుగే।
హతం ప్లవగశార్దూలం తారా శుశ్రావ వాలినం ॥ **4.19.3** ॥ 803

సా సపుత్రాప్రియం శ్రుత్వా వధం భర్తుః సుదారుణం।
నిష్పపాత భృశం తస్మాదుద్విగ్నా గిరికందరాత్ ॥ **4.19.4** ॥ 804

యే త్వంగదపరీవారా వానరా హి మహాబలాః।
తే సకార్ముకమాలోక్య రామం త్రస్తాః ప్రదుద్రువుః ॥ **4.19.5** ॥ 805

సా దదర్శ తతస్తస్తాన్ హరీనాపతతో ద్రుతం।
యూథాదేవ పరిభ్రష్టాన్ మృగాన్ నిహతయూథపాన్ ॥ **4.19.6** ॥ 806

తానువాచ సమాసాద్య దుఃఖితాన్ దుఃఖితా సతీ।
రామవిత్రాసితాన్ సర్వాననుబద్ధానివేషుభిః ॥ **4.19.7** ॥ 807

వానరా రాజసింహస్య యస్య యూయం పురఃసరాః।
తం విహాయ సువిత్రస్తాః కస్మాద్ ద్రవత దుర్గతాః ॥ **4.19.8** ॥ 808

రాజ్యహేతోఃస చేద్ భ్రాతా భ్రాత్రా క్రూరేణ పాతితః।
రామేణ ప్రహితైర్దూరాన్మార్గణైర్దూరపాతిభిః ॥ **4.19.9** ॥ 809

కపిపత్న్యా వచఃశ్రుత్వా కపయఃకామరూపిణః।
ప్రాప్తకాలమవిశ్లిష్టమూచుర్వచనమంగనాం ॥ **4.19.10** ॥ 810

జీవపుత్రే నివర్తస్వ పుత్రం రక్షస్వ చాంగదం।
అంతకో రామరూపేణ హత్వా నయతి వాలినం ॥ **4.19.11** ॥ 811

క్షిప్తాన్ వృక్షాన్ సమావిధ్య విపులాశ్చ తథా శిలాః।
వాలీ వజ్రసమైర్బాణైర్వజ్రేణేవ నిపాతితః ॥ **4.19.12** ॥ 812

అభిభూతమిదం సర్వం విద్రుతం వానరం బలం।
అస్మిన్ ప్లవగశార్దూలే హతే శక్రసమప్రభే ॥ **4.19.13** ॥ 813

రక్ష్యతాం నగరీ శూరైరంగదశ్చాభిషిచ్యతాం।
పదస్థం వాలినఃపుత్రం భజిష్యంతి ప్లవంగమాః ॥ **4.19.14** ॥ 814

అథవారుచితం స్థానమిహ తే రుచిరాననే।
ఆవిశంతి చ దుర్గాణి క్షిప్రమద్యైవ వానరాః ॥ **4.19.15** ॥ 815

అభార్యాఃసహభార్యాశ్చ సంత్యత్ర వనచారిణః।
లుబ్ధేభ్యో విప్రలబ్ధేభ్యస్తేభ్యో నఃసుమహద్భయం ॥ **4.19.16** ॥ 816

అల్పాంతరగతానాం తు శ్రుత్వా వచనమంగనా।
ఆత్మనఃప్రతిరూపం సా బభాషే చారుహాసినీ ॥ **4.19.17** ॥ 817

పుత్రేణ మమ కిం కార్యం రాజ్యేనాపి కిమాత్మనా।
కపిసింహే మహాభాగే తస్మిన్ భర్తరి నశ్యతి ॥ **4.19.18** ॥ 818

పాదమూలం గమిష్యామి తస్యైవాహం మహాత్మనః।
యోఽసౌ రామప్రయుక్తేన శరేణ వినిపాతితః ॥ **4.19.19** ॥ 819

ఏవముక్త్వా ప్రదుద్రావ రుదతీ శోకమూర్చ్ఛితా।
శిరశ్చోరశ్చ బాహుభ్యాం దుఃఖేన సమభిఘ్నతీ ॥ **4.19.20** ॥ 820

సా వ్రజంతీ దదర్శాథ పతిం నిపతితం భువి।
హంతారం దానవేంద్రాణాం సమరేష్వనివర్తినాం ॥ **4.19.21** ॥ 821

క్షేప్తారం పర్వతేంద్రాణాం వజ్రాణామివ వాసవం।
మహావాతసమావిష్టం మహామేఘౌఘనిఃస్వనం ॥ **4.19.22** ॥ 822

శక్రతుల్యపరాక్రాంతం వృష్ట్వేవోపరతం ఘనం।
నర్దంతం నర్దతాం భీమం శూరం శూరేణ పాతితం।
శార్దూలేనామిషస్యార్థే మృగరాజమివాహతం ॥ **4.19.23** ॥ 823

అర్చితం సర్వలోకస్య సపతాకం సవేదికం।
నాగహేతోఃసుపర్ణేన చైత్యమున్మథితం యథా ॥ **4.19.24** ॥ 824

అవష్టభ్యావతిష్ఠంతం దదర్శ ధనురూర్జితం।
రామం రామానుజం చైవ భర్తుశ్చైవ తథానుజం ॥ **4.19.25** ॥ 825

తానతీత్య సమాసాద్య భర్తారం నిహతం రణే।
సమీక్ష్య వ్యథితా భూమౌ సంభ్రాంతా నిపపాత హ ॥ **4.19.26** ॥ 826

సుప్తేవ పునరుత్థాయ ఆర్యపుత్రేతి వాదినీ।
రురోద సా పతిం దృష్ట్వా సంవీతం మృత్యుదామభిః ॥ **4.19.27** ॥ 827

తామవేక్ష్య తు సుగ్రీవఃక్రోశంతీం కురరీమివ।
విషాదమగమత్ కష్టం దృష్ట్వా చాంగదమాగతం ॥ **4.19.28** ॥ 828

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కింధాకాండే ఏకోనవింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ వింశః సర్గః ॥

తారాయా విలాపః

రామచాపవిసృష్టేన శరేణాంతకరేణ తం।
దృష్ట్వా వినిహతం భూమౌ తారా తారాధిపాననా ॥ **4.20.1** ॥ 829

సా సమాసాద్య భర్తారం పర్యష్వజత భామినీ।
ఇషుణాభిహతం దృష్ట్వా వాలినం కుంజరోపమం ॥ **4.20.2** ॥ 830

వానరం పర్వతేంద్రాభం శోకసంతప్తమానసా।
తారా తరుమివోన్మూలం పర్యదేవయతాతురా ॥ **4.20.3** ॥ 831

రణే దారుణవిక్రాంత ప్రవీర ప్లవతాం వర।
కిమిదానీం పురోభాగామద్య త్వం నాభిభాషసే ॥ **4.20.4** ॥ 832

ఉత్తిష్ఠ హరిశార్దూల భజస్వ శయనోత్తమం।
నైవంవిధాః శేరతే హి భూమౌ నృపతిసత్తమాః ॥ **4.20.5** ॥ 833

అతీవ ఖలు తే కాంతా వసుధా వసుధాధిప।
గతాసురపి తాం గాత్రైర్మాం విహాయ నిషేవసే ॥ **4.20.6** ॥ 834

వ్యక్తమద్య త్వయా వీర ధర్మతః సంప్రవర్తతా।
కిష్కింధేవ పురీ రమ్యా స్వర్గమార్గే వినిర్మితా ॥ **4.20.7** ॥ 835

యాన్యస్మాభిస్త్వయా సార్ధం వనేషు మధుగంధిషు।
విహృతాని త్వయా కాలే తేషాముపరమః కృతః ॥ **4.20.8** ॥ 836

నిరానందా నిరాశాహం నిమగ్నా శోకసాగరే।
త్వయి పంచత్వమాపన్నే మహాయూథపయూథపే ॥ **4.20.9** ॥ 837

హృదయం సుస్థితం మహ్యం దృష్ట్వా నిపతితం భువి।
యన్న శోకాభిసంతప్తం స్ఫుటతేఽద్య సహస్రధా ॥ **4.20.10** ॥ 838

సుగ్రీవస్య త్వయా భార్యా హృతా స చ వివాసితః।
యత్ తత్ తస్య త్వయా వ్యుష్టిః ప్రాప్తేయం ప్లవగాధిప ॥ **4.20.11** ॥ 839

నిఃశ్రేయసపరా మోహాత్ త్వయా చాహం విగర్హితా।
యైషాబ్రువం హితం వాక్యం వానరేంద్ర హితైషిణీ ॥ **4.20.12** ॥ 840

రూపయౌవనదృప్తానాం దక్షిణానాం చ మానద।
నూనమప్సరసామార్య చిత్తాని ప్రమథిష్యసి ॥ **4.20.13** ॥ 841

కాలో నిఃసంశయో నూనం జీవితాంతకరస్తవ।
బలాద్ యేనావపన్నోఽసి సుగ్రీవస్యావశో వశం ॥ **4.20.14** ॥ 842

అస్థానే వాలినం హత్వా యుధ్యమానం పరేణ చ।
న సంతప్యతి కాకుత్స్థః కృత్వా కర్మ సుగర్హితం ॥ **4.20.15** ॥ 843

వైధవ్యం శోకసంతాపం కృపణాకృపణా సతీ।
అదుఃఖోపచితా పూర్వం వర్తయిష్యామ్యనాథవత్ ॥ **4.20.16** ॥ 844

లాలితశ్చాంగదో వీరః సుకుమారః సుఖోచితః।
వత్స్యతే కామవస్థాం మే పితృవ్యే క్రోధమూర్చ్ఛతే ॥ **4.20.17** ॥ 845

కురుష్వ పితరం పుత్ర సుదృష్టం ధర్మవత్సలం।
దుర్లభం దర్శనం తస్య తవ వత్స భవిష్యతి ॥ **4.20.18** ॥ 846

సమాశ్వాసయ పుత్రం త్వం సందేశం సందిశస్వ మే।
మూర్ధ్ని చైనం సమాఘ్రాయ ప్రవాసం ప్రస్థితో హ్యసి ॥ **4.20.19** ॥ 847

రామేణ హి మహత్ కర్మ కృతం త్వామభినిఘ్నతా।
ఆనృణ్యం తు గతం తస్య సుగ్రీవస్య ప్రతిశ్రవే ॥ **4.20.20** ॥ 848

సకామో భవ సుగ్రీవ రుమాం త్వం ప్రతిపత్స్యసే।
భుంక్ష్వ రాజ్యమనుద్విగ్నః శస్తో భ్రాతా రిపుస్తవ ॥ **4.20.21** ॥ 849

కిం మామేవం ప్రలపతీం ప్రియాం త్వం నాభిభాషసే।
ఇమాః పశ్య వరా బహ్వ్యో భార్యాస్తే వానరేశ్వర ॥ **4.20.22** ॥ 850

తస్యా విలపితం శ్రుత్వా వానర్యః సర్వతశ్చ తాః।
పరిగృహ్యాంగదం దీనా దుఃఖార్తాః ప్రతిచుక్రుశుః ॥ **4.20.23** ॥ 851

కిమంగదం సాంగదవీరబాహో
విహాయ యాతోఽసి చిరం ప్రవాసం।
న యుక్తమేవం గుణసన్నికృష్టం
విహాయ పుత్రం ప్రియచారువేషం ॥ **4.20.24** ॥ 852

యద్యప్రియం కించిదసంప్రధార్య
కృతం మయా స్యాత్ తవ దీర్ఘబాహో।
క్షమస్వ మే తద్ధరివంశనాథ
వ్రజామి మూర్ధ్నా తవ వీర పాదౌ ॥ **4.20.25** ॥ 853

తథా తు తారా కరుణం రుదంతీ
భర్తుః సమీపే సహ వానరీభిః।

వ్యవస్యత ప్రాయమనింద్యవర్ణా
ఉపోపవేష్టుం భువి యత్ర వాలీ ॥ **4.20.26** ॥ 854

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే వింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ఏకవింశః సర్గః ॥

హనుమతా తారాయాః ప్రబోధనం తారాకర్తృకః పత్యనుగమననిశ్చయశ్చ

తతో నిపతితాం తారాం చ్యుతాం తారామివాంబరాత్।
శనైరాశ్వాసయామాస హనుమాన్ హరియూథపః ॥ **4.21.1** ॥ 855

గుణదోషకృతం జంతుః స్వకర్మ ఫలహేతుకం।
అవ్యగ్రస్తదవాప్నోతి సర్వం ప్రేత్య శుభాశుభం ॥ **4.21.2** ॥ 856

శోచ్యా శోచసి కం శోచ్యం దీనం దీనానుకంపసే।
కశ్చ కస్యానుశోచ్యోఽస్తి దేహేఽస్మిన్ బుద్బుదోపమే ॥ **4.21.3** ॥ 857

అంగదస్తు కుమారోఽయం ద్రష్టవ్యో జీవపుత్రయా।
ఆయత్యాం చ విధేయాని సమర్థాన్యస్య చింతయ ॥ **4.21.4** ॥ 858

జానాస్యనియతామేవం భూతానామాగతిం గతిం।
తస్మాచ్ఛుభం హి కర్తవ్యం పండితే నేహ లౌకికం ॥ **4.21.5** ॥ 859

యస్మిన్ హరిసహస్రాణి శతాని నియుతాని చ।
వర్తయంతి కృతాశాని సోఽయం దిష్టాంతమాగతః ॥ **4.21.6** ॥ 860

యదయం న్యాయదృష్టార్థః సామదానక్షమాపరః।
గతో ధర్మజితాం భూమిం నైనం శోచితుమర్హసి ॥ **4.21.7** ॥ 861

సర్వే చ హరిశార్దూలాః పుత్రశ్చాయం తవాంగదః।
హర్యృక్షపతిరాజ్యం చ త్వత్సనాథమనిందితే ॥ **4.21.8** ॥ 862

తావిమౌ శోకసంతప్తౌ శనైః ప్రేరయ భామిని।
త్వయా పరిగృహీతోఽయమంగదః శాస్తు మేదినీం ॥ **4.21.9** ॥ 863

సంతతిశ్చ యథా దృష్టా కృత్యం యచ్చాపి సాంప్రతం।
రాజ్ఞస్తత్ క్రియతాం సర్వమేష కాలస్య నిశ్చయః ॥ **4.21.10** ॥ 864

సంస్కార్యో హరిరాజస్తు అంగదశ్చాభిషిచ్యతాం।
సింహాసనగతం పుత్రం పశ్యంతీ శాంతిమేష్యసి ॥ **4.21.11** ॥ 865

సా తస్య వచనం శ్రుత్వా భర్తృవ్యసనపీడితా।
అబ్రవీదుత్తరం తారా హనూమంతమవస్థితం ॥ **4.21.12** ॥ 866

అంగదప్రతిరూపాణాం పుత్రాణామేకతః శతం।
హతస్యాప్యస్య వీరస్య గాత్రసంశ్లేషణం వరం ॥ **4.21.13** ॥ 867

న చాహం హరిరాజ్యస్య ప్రభవామ్యంగదస్య వా।
పితృవ్యస్తస్య సుగ్రీవః సర్వకార్యేష్వనంతరః ॥ **4.21.14** ॥ 868

నహ్యేషా బుద్ధిరాస్థేయా హనూమన్నంగదం ప్రతి।
పితా హి బంధుః పుత్రస్య న మాతా హరిసత్తమ ॥ **4.21.15** ॥ 869

నహి మమ హరిరాజసంశ్రయాత్
క్షమతరమస్తి పరత్ర చేహ వా।
అభిముఖహతవీరసేవితం
శయనమిదం మమ సేవితుం క్షమం ॥ **4.21.16** ॥ 870

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే ఏకవింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ద్వావింశః సర్గః ॥

వాలినా సుగ్రీవాంగదౌ ప్రతి మనసో వార్తా నివేద్య స్వప్రాణానాం పరిత్యాగః

వీక్షమాణస్తు మందాసుః సర్వతో మందముచ్ఛ్వసన్।
ఆదావేవ తు సుగ్రీవం దదర్శానుజమగ్రతః ॥ **4.22.1** ॥ 871

తం ప్రాప్తవిజయం వాలీ సుగ్రీవం ప్లవగేశ్వరం।
ఆభాష్య వ్యక్తయా వాచా సస్నేహమిదమబ్రవీత్ ॥ **4.22.2** ॥ 872

సుగ్రీవ దోషేణ న మాం గంతుమర్హసి కిల్బిషాత్।
కృష్యమాణం భవిష్యేణ బుద్ధిమోహేన మాం బలాత్ ॥ **4.22.3** ॥ 873

యుగపద్ విహితం తాత న మన్యే సుఖమావయోః।
సౌహార్దం భ్రాతృయుక్తం హి తదిదం జాతమన్యథా ॥ **4.22.4** ॥ 874

ప్రతిపద్య త్వమద్యైవ రాజ్యమేషాం వనౌకసాం।
మామప్యద్యైవ గచ్ఛంతం విద్ధి వైవస్వతక్షయం ॥ **4.22.5** ॥ 875

జీవితం చ హి రాజ్యం చ శ్రియం చ విపులాం తథా।
ప్రజహామ్యేష వై తూర్ణమహం చాగర్హితం యశః ॥ **4.22.6** ॥ 876

అస్యాం త్వహమవస్థాయాం వీర వక్ష్యామి యద్ వచః।
యద్యప్యసుకరం రాజన్ కర్తుమేవ త్వమర్హసి ॥ **4.22.7** ॥ 877

సుఖార్హం సుఖసంవృద్ధం బాలమేనమబాలిశం।
బాష్పపూర్ణముఖం పశ్య భూమౌ పతితమంగదం ॥ **4.22.8** ॥ 878

మమ ప్రాణైః ప్రియతరం పుత్రం పుత్రమివౌరసం।
మయా హీనమహీనార్థం సర్వతః పరిపాలయ ॥ **4.22.9** ॥ 879

త్వమప్యస్య పితా దాతా పరిత్రాతా చ సర్వశః।
భయేష్వభయదశ్చైవ యథాహం ప్లవగేశ్వర ॥ **4.22.10** ॥ 880

ఏష తారాత్మజః శ్రీమాంస్త్వయా తుల్యపరాక్రమః।
రక్షసాం చ వధే తేషామగ్రతస్తే భవిష్యతి ॥ **4.22.11** ॥ 881

అనురూపాణి కర్మాణి విక్రమ్య బలవాన్ రణే।
కరిష్యత్యేష తారేయస్తేజస్వీ తరుణోఽంగదః ॥ **4.22.12** ॥ 882

సుషేణదుహితా చేయమర్థసూక్ష్మవినిశ్చయే।
ఔత్పాతికే చ వివిధే సర్వతః పరినిష్ఠితా ॥ **4.22.13** ॥ 883

యదేషా సాధ్వితి బ్రూయాత్ కార్యం తన్ముక్తసంశయం।
నహి తారామతం కించిదన్యథా పరివర్తతే ॥ **4.22.14** ॥ 884

రాఘవస్య చ తే కార్యం కర్తవ్యమవిశంకయా।
స్యాదధర్మో హ్యకరణే త్వాం చ హింస్యాదమానితః ॥ **4.22.15** ॥ 885

ఇమాం చ మాలామాధత్స్వ దివ్యాం సుగ్రీవ కాంచనీం।
ఉదారా శ్రీః స్థితా హ్యస్యాం సంప్రజహ్యాన్మృతే మయి ॥ **4.22.16** ॥ 886

ఇత్యేవముక్తః సుగ్రీవో వాలినా భ్రాతృసౌహృదాత్।
హర్షం త్యక్త్వా పునర్దీనో గ్రహగ్రస్త ఇవోడురాట్ ॥ **4.22.17** ॥ 887

తద్వాలివచనాచ్చాంతః కుర్వన్ యుక్తమతంద్రితః।
జగ్రాహ సోఽభ్యనుజ్ఞాతో మాలాం తాం చైవ కాంచనీం ॥ **4.22.18** ॥ 888

తాం మాలాం కాంచనీం దత్త్వా దృష్ట్వా చైవాత్మజం స్థితం।
సంసిద్ధః ప్రేత్యభావాయ స్నేహాదంగదమబ్రవీత్ ॥ **4.22.19** ॥ 889

దేశకాలౌ భజస్వాద్య క్షమమాణః ప్రియాప్రియే।
సుఖదుఃఖసహః కాలే సుగ్రీవవశగో భవ ॥ **4.22.20** ॥ 890

యథా హి త్వం మహాబాహో లాలితః సతతం మయా।
న తథా వర్తమానం త్వాం సుగ్రీవో బహు మన్యతే ॥ **4.22.21** ॥ 891

నాస్యామిత్రైర్గతం గచ్ఛేర్మా శత్రుభిరరిందమ।
భర్తురర్థపరో దాంతః సుగ్రీవవశగో భవ ॥ **4.22.22** ॥ 892

న చాతిప్రణయః కార్యః కర్తవ్యోఽప్రణయశ్చ తే।
ఉభయం హి మహాదోషం తస్మాదంతరదృగ్ భవ ॥ **4.22.23** ॥ 893

ఇత్యుక్త్వాథ వివృత్తాక్షః శరసంపీడితో భృశం।
వివృతైర్దశనైర్భీమైర్బభూవోత్క్రాంతజీవితః ॥ **4.22.24** ॥ 894

తతో విచుక్రుశుస్తత్ర వానరా హతయూథపాః।
పరిదేవయమానాస్తే సర్వే ప్లవగసత్తమాః ॥ **4.22.25** ॥ 895

కిష్కింధా హ్యద్య శూన్యా చ స్వర్గతే వానరేశ్వరే।
ఉద్యానాని చ శూన్యాని పర్వతాః కాననాని చ ॥ **4.22.26** ॥ 896

హతే ప్లవగశార్దూలే నిష్ప్రభా వానరాః కృతాః।
యస్య వేగేన మహతా కాననాని వనాని చ ॥ **4.22.27** ॥ 897

పుష్పాఘేణానుబద్ధ్యంతే కరిష్యతి తదద్య కః।
యేన దత్తం మహద్ యుద్ధం గంధర్వస్య మహాత్మనః ॥ **4.22.28** ॥ 898

గోలభస్య మహాబాహోర్దశ వర్షాణి పంచ చ।
నైవ రాత్రౌ న దివసే తద్ యుద్ధముపశామ్యతి ॥ **4.22.29** ॥ 899

తతః షోడశమే వర్షే గోలభో వినిపాతితః।
తం హత్వా దుర్వినీతం తు వాలీ దంష్ట్రాకరాలవాన్।
సర్వాభయంకరోఽస్మాకం కథమేష నిపాతితః ॥ **4.22.30** ॥ 900

హతే తు వీరే ప్లవగాధిపే తదా
ప్లవంగమాస్తత్ర న శర్మ లేభిరే।
వనేచరాః సింహయుతే మహావనే
యథా హి గావో నిహతే గవాం పతౌ ॥ **4.22.31** ॥ 901

తతస్తు తారా వ్యసనార్ణవప్లుతా
మృతస్య భర్తుర్వదనం సమీక్ష్య సా।
జగామ భూమిం పరిరభ్య వాలినం
మహాద్రుమం ఛిన్నమివాశ్రితా లతా ॥ **4.22.32** ॥ 902

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే ద్వావింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ త్రయోవింశః సర్గః ॥

తారాయా విలాపః

తతః సముపజిఘ్రంతీ కపిరాజస్య తన్ముఖం।
పతిం లోకశ్రుతా తారా మృతం వచనమబ్రవీత్ ॥ **4.23.1** ॥ 903

శేషే త్వం విషమే దుఃఖమకృత్వా వచనం మమ।
ఉపలోపచితే వీర సుదుఃఖే వసుధాతలే ॥ **4.23.2** ॥ 904

మత్తః ప్రియతరా నూనం వానరేంద్ర మహీ తవ।
శేషే హి తాం పరిష్వజ్య మాం చ న ప్రతిభాషసే ॥ **4.23.3** ॥ 905

సుగ్రీవస్య వశం ప్రాప్తో విధిరేష భవత్యహో।
సుగ్రీవ ఏవ విక్రాంతో వీర సాహసికప్రియ ॥ **4.23.4** ॥ 906

ఋక్షవానరముఖ్యాస్త్వాం బలినం పర్యుపాసతే।
తేషాం విలపితం కృచ్ఛ్రమంగదస్య చ శోచతః ॥ **4.23.5** ॥ 907

మమ చేమా గిరః శ్రుత్వా కిం త్వం న ప్రతిబుధ్యసే।
ఇదం తద్ వీరశయనం తత్ర శేషే హతో యుధి ॥ **4.23.6** ॥ 908

శాయితా నిహతా యత్ర త్వయైవ రిపవః పురా।
విశుద్ధసత్త్వాభిజన ప్రియయుద్ధ మమ ప్రియ ॥ **4.23.7** ॥ 909

మామనాథాం విహాయైకాం గతస్త్వమసి మానద।
శూరాయ న ప్రదాతవ్యా కన్యా ఖలు విపశ్చితా ॥ **4.23.8** ॥ 910

శూరభార్యాం హతాం పశ్య సద్యో మాం విధవాం కృతాం।
అవభగ్నశ్చ మే మానో భగ్నా మే శాశ్వతీ గతిః ॥ **4.23.9** ॥ 911

అగాధే చ నిమగ్నాస్మి విపులే శోకసాగరే।
అశ్మసారమయం నూనమిదం మే హృదయం దృఢం ॥ **4.23.10** ॥ 912

భర్తారం నిహతం దృష్ట్వా యన్నాద్య శతధా కృతం।
సుహృచ్చైవ చ భర్తా చ ప్రకృత్యా చ మమ ప్రియః ॥ **4.23.11** ॥ 913

ప్రహారే చ పరాక్రాంతః శూరః పంచత్వమాగతః।
పతిహీనా తు యా నారీ కామం భవతు పుత్రిణీ ॥ **4.23.12** ॥ 914

ధనధాన్యసమృద్ధాపి విధవేత్యుచ్యతే జనైః।
స్వగాత్రప్రభవే వీర శేషే రుధిరమండలే ॥ **4.23.13** ॥ 915

కృమిరాగపరిస్తోమే స్వకీయే శయనే యథా।
రేణుశోణితసంవీతం గాత్రం తవ సమంతతః ॥ **4.23.14** ॥ 916

పరిరబ్ధుం న శక్నోమి భుజాభ్యాం ప్లవగర్షభ।
కృతకృత్యోఽద్య సుగ్రీవో వైరేఽస్మిన్నతిదారుణే ॥ **4.23.15** ॥ 917

యస్య రామవిముక్తేన హృతమేకేషుణా భయం।
శరేణ హృది లగ్నేన గాత్రసంస్పర్శనే తవ ॥ **4.23.16** ॥ 918

వార్యామి త్వాం నిరీక్షంతీ త్వయి పంచత్వమాగతే।
ఉద్బబర్హ శరం నీలస్తస్య గాత్రగతం తదా ॥ **4.23.17** ॥ 919

గిరిగహ్వరసంలీనం దీప్తమాశీవిషం యథా।
తస్య నిష్కృష్యమాణస్య బాణస్యాపి బభౌ ద్యుతిః ॥ **4.23.18** ॥ 920

అస్తమస్తకసంరుద్ధరశ్మేర్దినకరాదివ।
పేతుః క్షతజధారాస్తు వ్రణేభ్యస్తస్య సర్వశః ॥ **4.23.19** ॥ 921

తామ్రగైరికసంపృక్తా ధారా ఇవ ధరాధరాత్।
అవకీర్ణం విమార్జంతీ భర్తారం రణరేణునా ॥ **4.23.20** ॥ 922

అస్త్రైర్నయనజైః శూరం సిషేచాస్త్రసమాహతం।
రుధిరోక్షితసర్వాంగం దృష్ట్వా వినిహతం పతిం ॥ **4.23.21** ॥ 923

ఉవాచ తారా పింగాక్షం పుత్రమంగదమంగనా।
అవస్థాం పశ్చిమాం పశ్య పితుః పుత్ర సుదారుణాం ॥ **4.23.22** ॥ 924

సంప్రసక్తస్య వైరస్య గతోఽంతః పాపకర్మణా।
బాలసూర్యోజ్జ్వలతనుం ప్రయాతం యమసాదనం ॥ **4.23.23** ॥ 925

అభివాదయ రాజానం పితరం పుత్ర మానదం।
ఏవముక్తః సముత్థాయ జగ్రాహ చరణౌ పితుః ॥ **4.23.24** ॥ 926

భుజాభ్యాం పీనవృత్తాభ్యామంగదోఽహమితి బ్రువన్।
అభివాదయమానం త్వామంగదం త్వం యథా పురా ॥ **4.23.25** ॥ 927

దీర్ఘాయుర్భవ పుత్రేతి కిమర్థం నాభిభాషసే।
అహం పుత్రసహాయా త్వాముపాసే గతచేతనం।
సింహేన పాతితం సద్యో గౌః సవత్సేవ గోవృషం ॥ **4.23.26** ॥ 928

ఇష్ట్వా సంగ్రామయజ్ఞేన రామప్రహరణాంభసా।
తస్మిన్నవభృథే స్నాతః కథం పత్న్యా మయా వినా ॥ **4.23.27** ॥ 929

యా దత్తా దేవరాజేన తవ తుష్టేన సంయుగే।
శాతకౌంభీం ప్రియాం మాలాం తాం తే పశ్యామి నేహ కిం ॥ **4.23.28** ॥ 930

రాజ్యశ్రీర్న జహాతి త్వాం గతాసుమపి మానద।
సూర్యస్యావర్తమానస్య శైలరాజమివ ప్రభా ॥ **4.23.29** ॥ 931

న మే వచః పథ్యమిదం త్వయా కృతం
న చాస్మి శక్తా హి నివారణే తవ।
హతా సపుత్రాస్మి హతేన సంయుగే
సహ త్వయా శ్రీర్విజహాతి మామపి ॥ **4.23.30** ॥ 932

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే త్రయోవింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ చతుర్వింశః సర్గః ॥

శోకమగ్నేన సుగ్రీవేణ శ్రీరామం ప్రతి స్వప్రాణానాం పరిత్యాగాయానుమతేః ప్రార్థనం తారయా శ్రీరామం ప్రతి స్వవధాయ ప్రార్థనాకరణం శ్రీరామేణ తస్యాః ప్రబోధనం చ

తామాశు వేగేన దురాసదేన
త్వభిప్లుతాం శోకమహార్ణవేన।
పశ్యంస్తదా వాల్యనుజస్తరస్వీ
భ్రాతుర్వధేనాప్రతిమేన తేపే ॥ **4.24.1** ॥ 933

స బాష్పపూర్ణేన ముఖేన పశ్యన్
క్షణేన నిర్విణ్ణమనా మనస్వీ।
జగామ రామస్య శనైః సమీపం
భృత్యైర్వృతః సంపరిదూయమానః ॥ **4.24.2** ॥ 934

స తం సమాసాద్య గృహీతచాప -
ముదాత్తమాశీవిషతుల్యబాణం।
యశస్వినం లక్షణలక్షితాంగ -
మవస్థితం రాఘవమిత్యువాచ ॥ **4.24.3** ॥ 935

యథా ప్రతిజ్ఞాతమిదం నరేంద్ర
కృతం త్వయా దృష్టఫలం చ కర్మ।

మమాద్య భోగేషు నరేంద్రసూనో
మనో నివృత్తం హతజీవితేన ॥ **4.24.4** ॥ 936

అస్యాం మహిష్యాం తు భృశం రుదత్యాం
పురేఽతివిక్రోశతి దుఃఖతప్తే ।
హతే నృపే సంశయితేఽంగదే చ
న రామ రాజ్యే రమతే మనో మే ॥ **4.24.5** ॥ 937

క్రోధాదమర్షాదతివిప్రధర్షాద్
భ్రాతుర్వధో మేఽనుమతః పురస్తాత్ ।
హతే త్విదానీం హరియూథపేఽస్మిన్
సుతీక్ష్ణమిక్ష్వాకువర ప్రతప్స్యే ॥ **4.24.6** ॥ 938

శ్రేయోఽద్య మన్యే మమ శైలముఖ్యే
తస్మిన్ హి వాసశ్చిరమృష్యమూకే ।
యథా తథా వర్తయతః స్వవృత్త్యా
నేమం నిహత్య త్రిదివస్య లాభః ॥ **4.24.7** ॥ 939

న త్వా జిఘాంసామి చరేతి యన్మా -
మయం మహాత్మా మతిమానువాచ ।
తస్యైవ తద్ రామ వచోఽనురూప -
మిదం వచః కర్మ చ మేఽనురూపం ॥ **4.24.8** ॥ 940

భ్రాతా కథం నామ మహాగుణస్య
భ్రాతుర్వధం రామ విరోచయేత ।
రాజ్యస్య దుఃఖస్య చ వీర సారం
విచింతయన్ కామపురస్కృతోఽపి ॥ **4.24.9** ॥ 941

వధో హి మే మతో నాసీత్ స్వమాహాత్మ్యవ్యతిక్రమాత్।
మమాసీద్ బుద్ధిదౌరాత్మ్యాత్ ప్రాణహారీ వ్యతిక్రమః ॥ **4.24.10** ॥ 942

ద్రుమశాఖావభగ్నోఽహం ముహూర్తం పరినిష్టనన్।
సాంత్వయిత్వా త్వనేనోక్తో న పునః కర్తుమర్హసి ॥ **4.24.11** ॥ 943

భ్రాతృత్వమార్యభావశ్చ ధర్మశ్చానేన రక్షితః।
మయా క్రోధశ్చ కామశ్చ కపిత్వం చ ప్రదర్శితం ॥ **4.24.12** ॥ 944

అచింతనీయం పరివర్జనీయ -
మనీప్సనీయం స్వనవేక్షణీయం।
ప్రాప్తోఽస్మి పాప్మానమిదం వయస్య
భ్రాతుర్వధాత్ తాప్తవధాదివేంద్రః ॥ **4.24.13** ॥ 945

పాప్మానమింద్రస్య మహీ జలం చ
వృక్షాశ్చ కామం జగృహుః స్త్రియశ్చ।
కో నామ పాప్మానమిమం సహేత
శాఖామృగస్య ప్రతిపత్తుమిచ్ఛేత్ ॥ **4.24.14** ॥ 946

నార్హామి సమ్మానమిమం ప్రజానాం
న యౌవరాజ్యం కుత ఏవ రాజ్యం।
అధర్మయుక్తం కులనాశయుక్త -
మేవంవిధం రాఘవ కర్మ కృత్వా ॥ **4.24.15** ॥ 947

పాపస్య కర్తాస్మి విగర్హితస్య
క్షుద్రస్య లోకాపకృతస్య లోకే।
శోకో మహాన్ మామభివర్తతేఽయం
వృష్టేర్యథా నిమ్నమివాంబువేగః ॥ **4.24.16** ॥ 948

సోదర్యఘాతాపరగాత్రవాలః
సంతాపహస్తాక్షిశిరోవిషాణః।
ఏనోమయో మామభిహంతి హస్తీ
దృప్తో నదీకూలమివ ప్రవృద్ధః॥ **4.24.17**॥ 949

అంహో బతేదం నృవరావిషహ్యం
నివర్తతే మే హృది సాధువృత్తం।
అగ్నౌ వివర్ణం పరితప్యమానం
కిట్టం యథా రాఘవ జాతరూపం॥ **4.24.18**॥ 950

మహాబలానాం హరియూథపానా -
మిదం కులం రాఘవ మన్నిమిత్తం।
అస్యాంగదస్యాపి చ శోకతాపా -
దర్ధస్థితప్రాణమితీవ మన్యే॥ **4.24.19**॥ 951

సుతః సులభ్యః సుజనః సువశ్యః
కుతస్తు పుత్రః సదృశోఽంగదేన।
న చాపి విద్యేత స వీర దేశో
యస్మిన్ భవేత్ సోదరసన్నికర్షః॥ **4.24.20**॥ 952

అద్యాంగదో వీరవరో న జీవే -
జ్జీవేత మాతా పరిపాలనార్థం।
వినా తు పుత్రం పరితాపదీనా
సా నైవ జీవేదితి నిశ్చితం మే॥ **4.24.21**॥ 953

సోఽహం ప్రవేక్ష్యామ్యతిదీప్తమగ్నిం
భ్రాత్రా చ పుత్రేణ చ సఖ్యమిచ్ఛన్।
ఇమే విచేష్యంతి హరిప్రవీరాః
సీతాం నిదేశే పరివర్తమానాః॥ **4.24.22**॥ 954

కృత్స్నం తు తే సేత్స్యతి కార్యమేత -
న్మయ్యప్యతీతే మనుజేంద్రపుత్ర।
కులస్య హంతారమజీవనార్హం
రామానుజానీహి కృతాగసం మాం ॥ **4.24.23** ॥ 955

ఇత్యేవమార్తస్య రఘుప్రవీరః
శ్రుత్వా వచో వాలిజఘన్యజస్య।
సంజాతబాష్పః పరవీరహంతా
రామో ముహూర్తం విమనా బభూవ ॥ **4.24.24** ॥ 956

తస్మిన్ క్షణేఽభీక్ష్ణమవేక్షమాణః
క్షితిక్షమావాన్ భువనస్య గోప్తా।
రామో రుదంతీం వ్యసనే నిమగ్నాం
సముత్సుకః సోఽథ దదర్శ తారాం ॥ **4.24.25** ॥ 957

తాం చారునేత్రాం కపిసింహనాథాం
పతిం సమాశ్లిష్య తదా శయానాం।
ఉత్థాపయామాసురదీనసత్త్వాం
మంత్రిప్రధానాః కపిరాజపత్నీం ॥ **4.24.26** ॥ 958

సా విస్ఫురంతీ పరిరభ్యమాణా
భర్తుః సమీపాదపనీయమానా।
దదర్శ రామం శరచాపపాణిం
స్వతేజసా సూర్యమివ జ్వలంతం ॥ **4.24.27** ॥ 959

సుసంవృతం పార్థివలక్షణైశ్చ
తం చారునేత్రం మృగశావనేత్రా।
అదృష్టపూర్వం పురుషప్రధాన -
మయం స కాకుత్స్థ ఇతి ప్రజజ్ఞే ॥ **4.24.28** ॥ 960

తస్యేంద్రకల్పస్య దురాసదస్య
మహానుభావస్య సమీపమార్యా।
ఆర్తాతితూర్ణం వ్యసనం ప్రపన్నా
జగామ తారా పరివిహ్వలంతీ ॥ **4.24.29** ॥ 961

తం సా సమాసాద్య విశుద్ధసత్త్వం
శోకేన సంభ్రాంతశరీరభావా।
మనస్వినీ వాక్యమువాచ తారా
రామం రణోత్కర్షణలబ్ధలక్ష్యం ॥ **4.24.30** ॥ 962

త్వమప్రమేయశ్చ దురాసదశ్చ
జితేంద్రియశ్చోత్తమధర్మకశ్చ।
అక్షీణకీర్తిశ్చ విచక్షణశ్చ
క్షితిక్షమావాన్ క్షతజోపమాక్షః ॥ **4.24.31** ॥ 963

త్వమాత్తబాణాసనబాణపాణి -
ర్మహాబలః సంహననోపపన్నః।
మనుష్యదేహాభ్యుదయం విహాయ
దివ్యేన దేహాభ్యుదయేన యుక్తః ॥ **4.24.32** ॥ 964

యేనైవ బాణేన హతః ప్రియో మే
తేనైవ బాణేన హి మాం జహీహి।
హతా గమిష్యామి సమీపమస్య
న మాం వినా వీర రమేత వాలీ ॥ **4.24.33** ॥ 965

స్వర్గేఽపి పద్మామలపత్రనేత్ర
సమేత్య సంప్రేక్ష్య చ మామపశ్యన్।
న హ్యేష ఉచ్చావచతామ్రచూడా
విచిత్రవేషాప్సరసోఽభజిష్యత్ ॥ **4.24.34** ॥ 966

స్వర్గేఽపి శోకం చ వివర్ణతాం చ
మయా వినా ప్రాప్స్యతి వీర వాలీ।
రమ్యే నగేంద్రస్య తటావకాశే
విదేహకన్యారహితో యథా త్వం ॥ **4.24.35** ॥ 967

త్వం వేత్థ తావద్ వనితావిహీనః
ప్రాప్నోతి దుఃఖం పురుషః కుమారః।
తత్ త్వం ప్రజానంజహి మాం న వాలీ
దుఃఖం మమాదర్శనజం భజేత ॥ **4.24.36** ॥ 968

యచ్చాపి మన్యేత భవాన్ మహాత్మా
స్త్రీఘాతదోషస్తు భవేన్న మహ్యం।
ఆత్మేయమస్యేతి హి మాం జహి త్వం
న స్త్రీవధః స్యాన్మనుజేంద్రపుత్ర ॥ **4.24.37** ॥ 969

శాస్త్రప్రయోగాద్ వివిధాశ్చ వేదా -
దనన్యరూపాః పురుషస్య దారాః।
దారప్రదానాద్ధి న దానమన్యత్
ప్రదృశ్యతే జ్ఞానవతాం హి లోకే ॥ **4.24.38** ॥ 970

త్వం చాపి మాం తస్య మమ ప్రియస్య
ప్రదాస్యసే ధర్మమవేక్ష్య వీర।
అనేన దానేన న లప్స్యసే త్వ -
మధర్మయోగం మమ వీర ఘాతాత్ ॥ **4.24.39** ॥ 971

ఆర్తామనాథామపనీయమానా -
మేవంగతాం నార్హసి మామహంతుం।
అహం హి మాతంగవిలాసగామినా
ప్లవంగమానామృషభేణ ధీమతా।

వినా వరార్హోత్తమహేమమాలినా
చిరం న శక్ష్యామి నరేంద్ర జీవితుం ॥ **4.24.40** ॥ 972

ఇత్యేవముక్తస్తు విభుర్మహాత్మా
తారాం సమాశ్వాస్య హితం బభాషే।
మా వీరభార్యే విమతిం కురుష్వ
లోకో హి సర్వో విహితో విధాత్రా ॥ **4.24.41** ॥ 973

తం చైవ సర్వం సుఖదుఃఖయోగం
లోకోఽబ్రవీత్ తేన కృతం విధాత్రా।
త్రయోఽపి లోకా విహితం విధానం
నాతిక్రమంతే వశగా హి తస్య ॥ **4.24.42** ॥ 974

ప్రీతిం పరాం ప్రాప్స్యసి తాం తథైవ
పుత్రశ్చ తే ప్రాప్స్యతి యౌవరాజ్యం।
ధాత్రా విధానం విహితం తథైవ
న శూరపత్న్యః పరిదేవయంతి ॥ **4.24.43** ॥ 975

ఆశ్వాసితా తేన మహాత్మనా తు
ప్రభావయుక్తేన పరంతపేన।
సా వీరపత్నీ ధ్వనతా ముఖేన
సువేషరూపా విరరామ తారా ॥ **4.24.44** ॥ 976

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే చతుర్వింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ పంచవింశః సర్గః ॥

సలక్ష్మణేన శ్రీరామేణ సుగ్రీవస్య తారాయా అంగదస్య చ ప్రబోధనం వాలినో
దాహసంస్కారార్థం ప్రేరణం చ తదను తారాప్రభృతిభిః సహ
సర్వైర్వానరైర్వాలినః శవస్య శ్మశానభూమౌ నయనమంగదేన తస్య
దాహసంస్కారస్య సంపాదనం తదర్థం జలాంజలీనాం దానం చ

స సుగ్రీవం చ తారాం చ సాంగదాం సహలక్ష్మణః।
సమానశోకః కాకుత్స్థః సాంత్వయన్నిదమబ్రవీత్ ॥ **4.25.1** ॥ 977

న శోకపరితాపేన శ్రేయసా యుజ్యతే మృతః।
యదత్రానంతరం కార్యం తత్ సమాధాతుమర్హథ ॥ **4.25.2** ॥ 978

లోకవృత్తమనుష్ఠేయం కృతం వో బాష్పమోక్షణం।
న కాలాదుత్తరం కించిత్ కర్మశక్యముపాసితుం ॥ **4.25.3** ॥ 979

నియతిః కారణం లోకే నియతిః కర్మసాధనం।
నియతిః సర్వభూతానాం నియోగేష్విహ కారణం ॥ **4.25.4** ॥ 980

న కర్తా కస్యచిత్ కశ్చిన్నియోగే నాపి చేశ్వరః।
స్వభావే వర్తతే లోకస్తస్య కాలః పరాయణం ॥ **4.25.5** ॥ 981

న కాలః కాలమత్యేతి న కాలః పరిహీయతే।
స్వభావం చ సమాసాద్య న కశ్చిదతివర్తతే ॥ **4.25.6** ॥ 982

న కాలస్యాస్తి బంధుత్వం న హేతుర్న పరాక్రమః।
న మిత్రజ్ఞాతిసంబంధః కారణం నాత్మనో వశః ॥ **4.25.7** ॥ 983

కిం తు కాలపరీణామో ద్రష్టవ్యః సాధు పశ్యతా।
ధర్మశ్చార్థశ్చ కామశ్చ కాలక్రమసమాహితాః ॥ **4.25.8** ॥ 984

ఇతః స్వాం ప్రకృతిం వాలీ గతః ప్రాప్తః క్రియాఫలం।
సామదానార్థసంయోగైః పవిత్రం ప్లవగేశ్వరః ॥ **4.25.9** ॥ 985

స్వధర్మస్య చ సంయోగాజితస్తేన మహాత్మనా।
స్వర్గః పరిగృహీతశ్చ ప్రాణానపరిరక్షతా ॥ **4.25.10** ॥ 986

ఏషా వై నియతిః శ్రేష్ఠా యాం గతో హరియూథపః।
తదలం పరితాపేన ప్రాప్తకాలముపాస్యతాం ॥ **4.25.11** ॥ 987

వచనాంతే తు రామస్య లక్ష్మణః పరవీరహా।
అవదత్ ప్రశ్రితం వాక్యం సుగ్రీవం గతచేతసం ॥ **4.25.12** ॥ 988

కురు త్వమస్య సుగ్రీవ ప్రేతకార్యమనంతరం।
తారాంగదాభ్యాం సహితో వాలినో దహనం ప్రతి ॥ **4.25.13** ॥ 989

సమాజ్ఞాపయ కాష్ఠాని శుష్కాణి చ బహూని చ।
చందనాని చ దివ్యాని వాలిసంస్కారకారణాత్ ॥ **4.25.14** ॥ 990

సమాశ్వాసయ దీనం త్వమంగదం దీనచేతసం।
మా భూర్బాలిశబుద్ధిస్త్వం త్వదధీనమిదం పురం ॥ **4.25.15** ॥ 991

అంగదస్త్వానయేన్మాల్యం వస్త్రాణి వివిధాని చ।
ఘృతం తైలమథో గంధాన్ యచ్చాత్ర సమనంతరం ॥ **4.25.16** ॥ 992

త్వం తార శిబికాం శీఘ్రమాదాయాగచ్ఛసంభ్రమాత్।
త్వరా గుణవతీ యుక్తా హ్యస్మిన్ కాలే విశేషతః ॥ **4.25.17** ॥ 993

సజ్జీభవంతు ప్లవగాః శిబికావాహనోచితాః।
సమర్థా బలినశ్చైవ నిర్వహిష్యంతి వాలినం ॥ **4.25.18** ॥ 994

ఏవముక్త్వా తు సుగ్రీవం సుమిత్రానందవర్ధనః।
తస్థౌ భ్రాతృసమీపస్థో లక్ష్మణః పరవీరహా ॥ **4.25.19** ॥ 995

లక్ష్మణస్య వచః శ్రుత్వా తారః సంభ్రాంతమానసః।
ప్రవివేశ గుహాం శీఘ్రం శిబికాసక్తమానసః ॥ **4.25.20** ॥ 996

ఆదాయ శిబికాం తారః స తు పర్యాపతత్ పునః।
వానరైరుహ్యమానాం తాం శూరైరుద్వహనోచితైః ॥ **4.25.21** ॥ 997

దివ్యాం భద్రాసనయుతాం శిబికాం స్యందనోపమాం।
పక్షికర్మభిరాచిత్రాం ద్రుమకర్మవిభూషితాం ॥ **4.25.22** ॥ 998

ఆచితాం చిత్రపత్తీభిః సునివిష్టాం సమంతతః।
విమానమివ సిద్ధానాం జాలవాతాయనాయుతాం ॥ **4.25.23** ॥ 999

సునియుక్తాం విశాలాం చ సుకృతాం శిల్పిభిః కృతాం।
దారుపర్వతకోపేతాం చారుకర్మపరిష్కృతాం ॥ **4.25.24** ॥ 1000

వరాభరణహారైశ్చ చిత్రమాల్యోపశోభితాం।
గుహాగహనసంఛన్నాం రక్తచందనభూషితాం ॥ **4.25.25** ॥ 1001

పుష్పౌఘైః సమభిచ్ఛన్నాం పద్మమాలాభిరేవ చ।
తరుణాదిత్యవర్ణాభిర్భ్రాజమానాభిరావృతాం ॥ **4.25.26** ॥ 1002

ఈదృశీం శిబికాం దృష్ట్వా రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్।
క్షిప్రం వినీయతాం వాలీ ప్రేతకార్యం విధీయతాం ॥ **4.25.27** ॥ 1003

తతో వాలినముద్యమ్య సుగ్రీవః శిబికాం తదా।
ఆరోపయత విక్రోశన్నంగదేన సహైవ తు ॥ **4.25.28** ॥ 1004

ఆరోగ్య శిబికాం చైవ వాలినం గతజీవితం।
అలంకారైశ్చ వివిధైర్మాల్యైరస్త్రైశ్చ భూషితం ॥ **4.25.29** ॥ 1005

ఆజ్ఞాపయత్ తదా రాజా సుగ్రీవః ప్లవగేశ్వరః।
ఔర్ధ్వదేహికమార్యస్య క్రియతామనుకూలతః ॥ **4.25.30** ॥ 1006

విశ్రాణయంతో రత్నాని వివిధాని బహూని చ।
అగ్రతః ప్లవగా యాంతు శిబికా తదనంతరం ॥ **4.25.31** ॥ 1007

రాజ్ఞామృద్ధివిశేషా హి దృశ్యంతే భువి యాదృశాః।
తాదృశైరిహ కుర్వంతు వానరా భర్తృసత్క్రియాం ॥ **4.25.32** ॥ 1008

తాదృశం వాలినః క్షిప్రం ప్రాకుర్వన్నౌర్ధ్వదేహికం।
అంగదం పరిరభ్యాశు తారప్రభృతయస్తథా ॥ **4.25.33** ॥ 1009

క్రోశంతః ప్రయయుః సర్వే వానరా హతబాంధవాః।
తతః ప్రణిహితాః సర్వా వానర్యోఽస్య వశానుగాః ॥ **4.25.34** ॥ 1010

చుక్రుశుర్వీరవీరేతి భూయః క్రోశంతి తాః ప్రియం।
తారాప్రభృతయః సర్వా వానర్యో హతబాంధవాః ॥ **4.25.35** ॥ 1011

అనుజగ్ముశ్చ భర్తారం క్రోశంత్యః కరుణస్వనాః।
తాసాం రుదితశబ్దేన వానరీణాం వనాంతరే ॥ **4.25.36** ॥ 1012

వనాని గిరయశ్చైవ విక్రోశంతీవ సర్వతః।
పులినే గిరినద్యాస్తు వివిక్తే జలసంవృతే ॥ **4.25.37** ॥ 1013

చితాం చక్రుః సుబహవో వానరా వనచారిణః।
అవరోప్య తతః స్కంధాచ్ఛిబికాం వానరోత్తమాః ॥ **4.25.38** ॥ 1014

తస్థురేకాంతమాశ్రిత్య సర్వే శోకపరాయణాః।
తతస్తారా పతిం దృష్ట్వా శిబికాతలశాయినం ॥ **4.25.39** ॥ 1015

ఆరోప్యాంకే శిరస్తస్య విలలాప సుదుఃఖితా।
హా వానరమహారాజ హా నాథ మమ వత్సల ॥ **4.25.40** ॥ 1016

హా మహార్హ మహాబాహో హా మమ ప్రియ పశ్య మాం।
జనం న పశ్యసీమం త్వం కస్మాచ్ఛోకాభిపీడితం ॥ **4.25.41** ॥ 1017

ప్రహృష్టమిహ తే వక్త్రం గతాసోరపి మానద।
అస్తార్కసమవర్ణం చ దృశ్యతే జీవతో యథా ॥ **4.25.42** ॥ 1018

ఏష త్వాం రామరూపేణ కాలః కర్షతి వానర।
యేన స్మ విధవాః సర్వాః కృతా ఏకేషుణా రణే ॥ **4.25.43** ॥ 1019

ఇమాస్తాస్తవ రాజేంద్ర వానర్యోఽప్లవగాస్తవ।
పాదైర్వికృష్టమధ్వానమాగతాః కిం న బుధ్యసే ॥ **4.25.44** ॥ 1020

తవేష్టా నను చైవేమా భార్యాశ్చంద్రనిభాననాః।
ఇదానీం నేక్షసే కస్మాత్ సుగ్రీవం ప్లవగేశ్వర ॥ **4.25.45** ॥ 1021

ఏతే హి సచివా రాజంస్తారప్రభృతయస్తవ।
పురవాసిజనశ్చాయం పరివార్య విషీదతి ॥ **4.25.46** ॥ 1022

విసర్జయైనాన్ సచివాన్ యథాపురమరిందమ।
తతః క్రీడామహే సర్వా వనేషు మదనోత్కటాః ॥ **4.25.47** ॥ 1023

ఏవం విలపతీం తారాం పతిశోకపరీవృతాం।
ఉత్థాపయంతి స్మ తదా వానర్యః శోకకర్శితాః ॥ **4.25.48** ॥ 1024

సుగ్రీవేణ తతః సార్ధం సోఽంగదః పితరం రుదన్।
చితామారోపయామాస శోకేనాభిప్లుతేంద్రియః ॥ **4.25.49** ॥ 1025

తతోఽగ్నిం విధివద్ దత్త్వా సోఽపసవ్యం చకార హ।
పితరం దీర్ఘమధ్వానం ప్రస్థితం వ్యాకులేంద్రియః ॥ **4.25.50** ॥ 1026

సంస్కృత్య వాలినం తం తు విధివత్ ప్లవగర్షభాః।
ఆజగ్మురుదకం కర్తుం నదీం శుభజలాం శివాం ॥ **4.25.51** ॥ 1027

తతస్తే సహితాస్తత్ర హ్యంగదం స్థాప్య చాగ్రతః।
సుగ్రీవతారాసహితాః సిషిచుర్వానరా జలం ॥ **4.25.52** ॥ 1028

సుగ్రీవేణేవ దీనేన దీనో భూత్వా మహాబలః।
సమానశోకః కాకుత్స్థః ప్రేతకార్యాణ్యకారయత్ ॥ **4.25.53** ॥ 1029

తతోఽథ తం వాలినమగ్ర్యపౌరుషం
ప్రకాశమిక్ష్వాకువరేషుణా హతం।
ప్రదీప్య దీప్తాగ్నిసమౌజసం తదా
సలక్ష్మణం రామముపేయివాన్ హరిః ॥ **4.25.54** ॥ 1030

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే పంచవింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ షడ్వింశః సర్గః ॥

హనుమతా సుగ్రీవస్యాభిషేకాయ శ్రీరామం ప్రతి కిష్కింధాం గంతుం ప్రార్థనం శ్రీరామేణ తత్ర గమనం వినైవానుమతిప్రదానం తదను సుగ్రీవాంగదయోరభిషేకః

తతః శోకాభిసంతప్తం సుగ్రీవం క్లిన్నవాससం।
శాఖామృగమహామాత్రాః పరివార్యోపతస్థిరే ॥ **4.26.1** ॥ 1031

అభిగమ్య మహాబాహుం రామమక్లిష్టకారిణం।
స్థితాః ప్రాంజలయః సర్వే పితామహమివర్షయః ॥ **4.26.2** ॥ 1032

తతః కాంచనశైలాభస్తరుణార్కనిభాననః।
అబ్రవీత్ ప్రాంజలిర్వాక్యం హనూమాన్ మారుతాత్మజః ॥ **4.26.3** ॥ 1033

భవత్ప్రసాదాత్ కాకుత్స్థ పితృపైతామహం మహత్।
వానరాణాం సుదంష్ట్రాణాం సంపన్నబలశాలినాం ॥ **4.26.4** ॥ 1034

మహాత్మనాం సుదుష్ప్రాపం ప్రాప్తం రాజ్యమిదం ప్రభో।
భవతా సమనుజ్ఞాతః ప్రవిశ్య నగరం శుభం ॥ **4.26.5** ॥ 1035

సంవిధాస్యతి కార్యాణి సర్వాణి ససుహృద్గణః।
స్నాతోఽయం వివిధైర్గంధైరౌషధైశ్చ యథావిధి ॥ **4.26.6** ॥ 1036

అర్చయిష్యతి మాల్యైశ్చ రత్నైశ్చ త్వాం విశేషతః।
ఇమాం గిరిగుహాం రమ్యామభిగంతుం త్వమర్హసి ॥ **4.26.7** ॥ 1037

కురుష్వ స్వామిసంబంధం వానరాన్ సంప్రహర్షయ।
ఏవముక్తో హనుమతా రాఘవః పరవీరహా ॥ **4.26.8** ॥ 1038

ప్రత్యువాచ హనూమంతం బుద్ధిమాన్ వాక్యకోవిదః।
చతుర్దశ సమాః సౌమ్య గ్రామం వా యది వా పురం ॥ **4.26.9** ॥ 1039

న ప్రవేక్ష్యామి హనుమన్ పితుర్నిర్దేశపాలకః।
సుసమృద్ధాం గుహాం దివ్యాం సుగ్రీవో వానరర్షభః ॥ **4.26.10** ॥ 1040

ప్రవిష్టో విధివద్ వీరః క్షిప్రం రాజ్యేఽభిషిచ్యతాం।
ఏవముక్త్వా హనూమంతం రామః సుగ్రీవమబ్రవీత్ ॥ **4.26.11** ॥ 1041

వృత్తజ్ఞో వృత్తసంపన్నముదారబలవిక్రమం।
ఇమమప్యంగదం వీరం యౌవరాజ్యేఽభిషేచయ ॥ **4.26.12** ॥ 1042

జ్యేష్ఠస్య హి సుతో జ్యేష్ఠః సదృశో విక్రమేణ చ।
అంగదోఽయమదీనాత్మా యౌవరాజ్యస్య భాజనం ॥ **4.26.13** ॥ 1043

పూర్వోఽయం వార్షికో మాసః శ్రావణః సలిలాగమః।
ప్రవృత్తాః సౌమ్య చత్వారో మాసా వార్షిక సంజ్ఞితాః ॥ **4.26.14** ॥ 1044

నాయముద్యోగసమయః ప్రవిశ త్వం పురీం శుభాం।
అస్మిన్ వత్స్యామ్యహం సౌమ్య పర్వతే సహలక్ష్మణః ॥ **4.26.15** ॥ 1045

ఇయం గిరిగుహా రమ్యా విశాలా యుక్తమారుతా।
ప్రభూతసలిలా సౌమ్య ప్రభూతకమలోత్పలా ॥ **4.26.16** ॥ 1046

కార్తికే సమనుప్రాప్తే త్వం రావణవధే యత।
ఏష నః సమయః సౌమ్య ప్రవిశ త్వం స్వమాలయం ॥ **4.26.17** ॥ 1047

అభిషించస్వ రాజ్యే చ సుహృదః సంప్రహర్షయ।
ఇతి రామాభ్యనుజ్ఞాతః సుగ్రీవో వానరర్షభః ॥ **4.26.18** ॥ 1048

ప్రవివేశ పురీం రమ్యాం కిష్కింధాం వాలిపాలితాం।
తం వానరసహస్రాణి ప్రవిష్టం వానరేశ్వరం ॥ **4.26.19** ॥ 1049

అభివార్య ప్రవిష్టాని సర్వతః ప్లవగేశ్వరం।
తతః ప్రకృతయః సర్వా దృష్ట్వా హరిగణేశ్వరం ॥ **4.26.20** ॥ 1050

ప్రణమ్య మూర్ధ్నా పతితా వసుధాయాం సమాహితాః।
సుగ్రీవః ప్రకృతీః సర్వాః సంభాష్యోత్థాప్య వీర్యవాన్ ॥ **4.26.21** ॥ 1051

భ్రాతురంతఃపురం సౌమ్యం ప్రవివేశ మహాబలః।
ప్రవిష్టం భీమవిక్రాంతం సుగ్రీవం వానరర్షభం ॥ **4.26.22** ॥ 1052

అభ్యషించంత సుహృదః సహస్రాక్షమివామరాః।
తస్య పాండురమాజహ్రుశ్ఛత్రం హేమపరిష్కృతం ॥ **4.26.23** ॥ 1053

శుక్లే చ వాలవ్యజనే హేమదండే యశస్కరే।
తథా రత్నాని సర్వాణి సర్వబీజౌషధాని చ ॥ **4.26.24** ॥ 1054

సక్షీరాణాం చ వృక్షాణాం ప్రరోహాన్ కుసుమాని చ।
శుక్లాని చైవ వస్త్రాణి శ్వేతం చైవానులేపనం ॥ **4.26.25** ॥ 1055

సుగంధీని చ మాల్యాని స్థలజాన్యంబుజాని చ।
చందనాని చ దివ్యాని గంధాంశ్చ వివిధాన్ బహూన్ ॥ **4.26.26** ॥ 1056

అక్షతం జాతరూపం చ ప్రియంగుం మధుసర్పిషీ।
దధి చర్మ చ వైయాఘ్రం పరార్ధ్యే చాప్యుపానహౌ ॥ **4.26.27** ॥ 1057

సమాలంభనమాదాయ గోరోచనం మనఃశిలాం।
ఆజగ్ముస్తత్ర ముదితా వరాః కన్యాశ్చ షోడశ ॥ **4.26.28** ॥ 1058

తతస్తే వానరశ్రేష్ఠమభిషేక్తుం యథావిధి।
రత్నైరన్నైశ్చ భక్ష్యైశ్చ తోషయిత్వా ద్విజర్షభాన్ ॥ **4.26.29** ॥ 1059

తతః కుశపరిస్తీర్ణం సమిద్ధం జాతవేదసం।
మంత్రపూతేన హవిషా హుత్వా మంత్రవిదో జనాః ॥ **4.26.30** ॥ 1060

తతో హేమప్రతిష్ఠానే వరాస్తరణసంవృతే।
ప్రాసాదశిఖరే రమ్యే చిత్రమాల్యోపశోభితే ॥ **4.26.31** ॥ 1061

ప్రాఙ్ముఖం విధివన్మంత్రైః స్థాపయిత్వా వరాసనే।
నదీనదేభ్యః సంహృత్య తీర్థేభ్యశ్చ సమంతతః ॥ **4.26.32** ॥ 1062

ఆహృత్య చ సముద్రేభ్యః సర్వేభ్యో వానరర్షభాః।
అపః కనకకుంభేషు నిధాయ విమలం జలం ॥ **4.26.33** ॥ 1063

శుభైర్వృషభశృంగైశ్చ కలశైశ్చైవ కాంచనైః।
శాస్త్రదృష్టేన విధినా మహర్షివిహితేన చ ॥ **4.26.34** ॥ 1064

గజో గవాక్షో గవయః శరభో గంధమాదనః।
మైందశ్చ ద్వివిదశ్చైవ హనూమాంజాంబవాంస్తథా ॥ **4.26.35** ॥ 1065

అభ్యషించత సుగ్రీవం ప్రసన్నేన సుగంధినా।
సలిలేన సహస్రాక్షం వసవో వాసవం యథా ॥ **4.26.36** ॥ 1066

అభిషిక్తే తు సుగ్రీవే సర్వే వానరపుంగవాః।
ప్రచుక్రుశుర్మహాత్మానో హృష్టాః శతసహస్రశః ॥ **4.26.37** ॥ 1067

రామస్య తు వచః కుర్వన్ సుగ్రీవో వానరేశ్వరః।
అంగదం సంపరిష్వజ్య యౌవరాజ్యేఽభ్యషేచయత్ ॥ **4.26.38** ॥ 1068

అంగదే చాభిషిక్తే తు సానుక్రోశాః ప్లవంగమాః।
సాధు సాధ్వితి సుగ్రీవం మహాత్మానో హ్యపూజయన్ ॥ **4.26.39** ॥ 1069

రామం చైవ మహాత్మానం లక్ష్మణం చ పునః పునః।
ప్రీతాశ్చ తుష్టువుః సర్వే తాదృశే తత్ర వర్తిని ॥ **4.26.40** ॥ 1070

హృష్టపుష్టజనాకీర్ణా పతాకాధ్వజశోభితా।
బభూవ నగరీ రమ్యా కిష్కింధా గిరిగహ్వరే ॥ **4.26.41** ॥ 1071

నివేద్య రామాయ తదా మహాత్మనే
మహాభిషేకం కపివాహినీపతిః।
రుమాం చ భార్యాముపలభ్య వీర్యవా
నవాప రాజ్యం త్రిదశాధిపో యథా ॥ **4.26.42** ॥ 1072

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే షడ్వింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ సప్తవింశః సర్గః ॥

ప్రస్రవణగిరౌ శ్రీరామలక్ష్మణయోర్మిథః సంలాపః

అభిషిక్తే తు సుగ్రీవే ప్రవిష్టే వానరే గుహాం।
ఆజగామ సహ భ్రాత్రా రామః ప్రస్రవణం గిరిం ॥ **4.27.1** ॥ 1073

శార్దూలమృగసంఘుష్టం సింహైర్భీమరవైర్వృతం।
నానాగుల్మలతాగూఢం బహుపాదపసంకులం ॥ **4.27.2** ॥ 1074

ఋక్షవానరగోపుచ్ఛైర్మార్జారైశ్చ నిషేవితం।
మేఘరాశినిభం శైలం నిత్యం శుచికరం శివం ॥ **4.27.3** ॥ 1075

తస్య శైలస్య శిఖరే మహతీమాయతాం గుహాం।
ప్రత్యగృహ్ణీత వాసార్థం రామః సౌమిత్రిణా సహ ॥ **4.27.4** ॥ 1076

కృత్వా చ సమయం రామః సుగ్రీవేణ సహానఘః।
కాలయుక్తం మహద్వాక్యమువాచ రఘునందనః ॥ **4.27.5** ॥ 1077

వినీతం భ్రాతరం భ్రాతా లక్ష్మణం లక్ష్మివర్ధనం।
ఇయం గిరిగుహా రమ్యా విశాలా యుక్తమారుతా ॥ **4.27.6** ॥ 1078

అస్యాం వత్స్యామ సౌమిత్రే వర్షరాత్రమరిందమ।
గిరిశృంగమిదం రమ్యముత్తమం పార్థివాత్మజ ॥ **4.27.7** ॥ 1079

శ్వేతాభిః కృష్ణతామ్రాభిః శిలాభిరుపశోభితం।
నానాధాతుసమాకీర్ణం నదీదర్దురసంయుతం ॥ **4.27.8** ॥ 1080

వివిధైర్వృక్షషండైశ్చ చారుచిత్రలతాయుతం।
నానావిహగసంఘుష్టం మయూరవరనాదితం ॥ **4.27.9** ॥ 1081

మాలతీకుందగుల్మైశ్చ సిందువారైః శిరీషకైః।
కదంబార్జునసర్జైశ్చ పుష్పితైరుపశోభితం ॥ **4.27.10** ॥ 1082

ఇయం చ నలినీ రమ్యా ఫుల్లపంకజమండితా।
నాతిదూరే గుహాయా నౌ భవిష్యతి నృపాత్మజ ॥ **4.27.11** ॥ 1083

ప్రాగుదక్ప్రవణే దేశే గుహా సాధు భవిష్యతి।
పశ్చాచ్చైవోన్నతా సౌమ్య నివాతేయం భవిష్యతి ॥ **4.27.12** ॥ 1084

గుహాద్వారే చ సౌమిత్రే శిలా సమతలా శివా।
కృష్ణా చైవాయతా చైవ భిన్నాంజనచయోపమా ॥ **4.27.13** ॥ 1085

గిరిశృంగమిదం తాత పశ్య చోత్తరతః శుభం।
భిన్నాంజనచయాకారమంభోధరమివోదితం ॥ **4.27.14** ॥ 1086

దక్షిణస్యామపి దిశి స్థితం శ్వేతమివాంబరం।
కైలాసశిఖరప్రఖ్యం నానాధాతువిరాజితం ॥ **4.27.15** ॥ 1087

ప్రాచీనవాహినీం చైవ నదీం భృశమకర్దమాం।
గుహాయాః పరతః పశ్య త్రికూటే జాహ్నవీమివ ॥ **4.27.16** ॥ 1088

చందనైస్తిలకైః సాలైస్తమాలైరతిముక్తకైః।
పద్మకైః సరలైశ్చైవ అశోకైశ్చైవ శోభితాం ॥ **4.27.17** ॥ 1089

వానీరైస్తిమిదైశ్చైవ బకులైః కేతకైరపి।
హింతాలైస్తినిశైర్నీపైర్వేతసైః కృతమాలకైః ॥ **4.27.18** ॥ 1090

తీరజైః శోభితా భాతి నానారూపైస్తతస్తతః।
వసనాభరణోపేతా ప్రమదేవాభ్యలంకృతా ॥ **4.27.19** ॥ 1091

శతశః పక్షిసంఘైశ్చ నానానాదవినాదితా।
ఏకైకమనురక్తైశ్చ చక్రవాకైరలంకృతా ॥ **4.27.20** ॥ 1092

పులినైరతిరమ్యైశ్చ హంససారససేవితా।
ప్రహసంత్యేవ భాత్యేషా నానారత్నసమన్వితా ॥ **4.27.21** ॥ 1093

క్వచిన్నీలోత్పలైశ్చన్నా భాతిరక్తోత్పలైః క్వచిత్।
క్వచిదాభాతి శుక్లైశ్చ దివ్యైః కుముదకుడ్మలైః ॥ **4.27.22** ॥ 1094

పారిప్లవశతైర్జుష్టా బర్హిక్రౌంచవినాదితా।
రమణీయా నదీ సౌమ్య మునిసంఘనిషేవితా ॥ **4.27.23** ॥ 1095

పశ్య చందనవృక్షాణాం పంక్తీః సురుచిరా ఇవ।
ककుభానాం చ దృశ్యంతే మనసైవోదితాః సమం ॥ **4.27.24** ॥ 1096

అహో సురమణీయోఽయం దేశః శత్రునిషూదన।
దృఢం రంస్యావ సౌమిత్రే సాధ్వత్ర నివసావహే ॥ **4.27.25** ॥ 1097

ఇతశ్చ నాతిదూరే సా కిష్కింధా చిత్రకాననా।
సుగ్రీవస్య పురీ రమ్యా భవిష్యతి నృపాత్మజ ॥ **4.27.26** ॥ 1098

గీతవాదిత్రనిర్ఘోషః శ్రూయతే జయతాం వర।
నదతాం వానరాణాం చ మృదంగాడంబరైః సహ ॥ **4.27.27** ॥ 1099

లబ్ధ్వా భార్యాం కపివరః ప్రాప్య రాజ్యం సుహృద్వృతః।
ధ్రువం నందతి సుగ్రీవః సంప్రాప్య మహతీం శ్రియం ॥ **4.27.28** ॥ 1100

ఇత్యుక్త్వా న్యవసత్ తత్ర రాఘవః సహలక్ష్మణః।
బహుదృశ్యదరీకుంజే తస్మిన్ ప్రస్రవణే గిరౌ ॥ **4.27.29** ॥ 1101

సుసుఖే హి బహుద్రవ్యే తస్మిన్ హి ధరణీధరే।
వసతస్తస్య రామస్య రతిరల్పాపి నాభవత్ ॥ **4.27.30** ॥ 1102

హృతాం హి భార్యాం స్మరతః ప్రాణేభ్యోఽపి గరీయసీం।
ఉదయాభ్యుదితం దృష్ట్వా శశాంకం చ విశేషతః ॥ **4.27.31** ॥ 1103

ఆవివేశ న తం నిద్రా నిశాసు శయనం గతం।
తత్స్ముత్థేన శోకేన బాష్పోపహతచేతనం ॥ **4.27.32** ॥ 1104

తం శోచమానం కాకుత్స్థం నిత్యం శోకపరాయణం।
తుల్యదుఃఖోఽబ్రవీద్భ్రాతా లక్ష్మణోఽనునయం వచః ॥ **4.27.33** ॥ 1105

అలం వీర వ్యథాం గత్వా న త్వం శోచితుమర్హసి।
శోచతో హ్యవసీదంతి సర్వార్థా విదితం హి తే ॥ **4.27.34** ॥ 1106

భవాన్ క్రియాపరో లోకే భవాన్ దేవపరాయణః।
ఆస్తికో ధర్మశీలశ్చ వ్యవసాయీ చ రాఘవ ॥ **4.27.35** ॥ 1107

న హ్యవ్యవసితః శత్రుం రాక్షసం తం విశేషతః।
సమర్థస్త్వం రణే హంతుం విక్రమే జిహ్మకారిణం ॥ **4.27.36** ॥ 1108

సమున్మూలయ శోకం త్వం వ్యవసాయం స్థిరీకురు।
తతః సపరివారం తం రాక్షసం హంతుమర్హసి ॥ **4.27.37** ॥ 1109

పృథివీమపి కాకుత్స్థ ససాగరవనాచలాం।
పరివర్తయితుం శక్తః కిం పునస్తం హి రావణం ॥ **4.27.38** ॥ 1110

శరత్కాలం ప్రతీక్షస్వ ప్రావృట్కాలోఽయమాగతః।
తతః సరాష్ట్రం సగణం రావణం తం వధిష్యసి ॥ **4.27.39** ॥ 1111

అహం తు ఖలు తే వీర్యం ప్రసుప్తం ప్రతిబోధయే।
దీప్తైరాహుతిభిః కాలే భస్మచ్ఛన్నమివానలం ॥ **4.27.40** ॥ 1112

లక్ష్మణస్య హి తద్ వాక్యం ప్రతిపూజ్య హితం శుభం।
రాఘవః సుహృదం స్నిగ్ధమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ **4.27.41** ॥ 1113

వాచ్యం యదనురక్తేన స్నిగ్ధేనం చ హితేన చ।
సత్యవిక్రమయుక్తేన తదుక్తం లక్ష్మణ త్వయా ॥ **4.27.42** ॥ 1114

ఏష శోకః పరిత్యక్తః సర్వకార్యావసాదకః।
విక్రమేష్వప్రతిహతం తేజః ప్రోత్సాహయామ్యహం ॥ **4.27.43** ॥ 1115

శరత్కాలం ప్రతీక్షిష్యే స్థితోఽస్మి వచనే తవ।
సుగ్రీవస్య నదీనాం చ ప్రసాదమనుపాలయన్ ॥ **4.27.44** ॥ 1116

ఉపకారేణ వీరస్తు ప్రతికారేణ యుజ్యతే।
అకృతజ్ఞోఽప్రతికృతో హంతి సత్త్వవతాం మనః ॥ **4.27.45** ॥ 1117

తదేవ యుక్తం ప్రణిధాయ లక్ష్మణః
కృతాంజలిస్తత్ ప్రతిపూజ్య భాషితం।
ఉవాచ రామం స్వభిరామదర్శనం
ప్రదర్శయన్ దర్శనమాత్మనః శుభం ॥ **4.27.46** ॥ 1118

యథోక్తమేతత్ తవ సర్వమీప్సితం
నరేంద్ర కర్తా నచిరాత్ తు వానరః।

శరత్ప్రతీక్షః క్షమతామిమం భవాన్
జలప్రపాతం రిపునిగ్రహే ధృతః ॥ **4.27.47** ॥ 1119

నియమ్య కోపం పరిపాల్యతాం శరత్
క్షమస్వ మాసాంశ్చతురో మయా సహ।
వసాచలేఽస్మిన్ మృగరాజసేవితే
సంవర్తయఞ్ఛత్రువధే సముద్యమం ॥ **4.27.48** ॥ 1120

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే సప్తవింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ అష్టావింశః సర్గః ॥

శ్రీరామేణ వర్షర్తోర్వర్ణనం

స తదా వాలినం హత్వా సుగ్రీవమభిషిచ్య చ।
వసన్ మాల్యవతః పృష్ఠే రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ **4.28.1** ॥ 1121

అయం స కాలః సంప్రాప్తః సమయోఽద్య జలాగమః।
సంపశ్య త్వం నభో మేఘైః సంవృతం గిరిసన్నిభైః ॥ **4.28.2** ॥ 1122

నవమాసధృతం గర్భ భాస్కరస్య గభస్తిభిః।
పీత్వా రసం సముద్రాణాం ద్యౌః ప్రసూతే రసాయనం ॥ **4.28.3** ॥ 1123

శక్యమంబరమారుహ్య మేఘసోపానపంక్తిభిః।
కుటజార్జునమాలాభిరలంకర్తుం దివాకరః ॥ **4.28.4** ॥ 1124

సంధ్యారాగోత్థితైస్తామ్రైరంతేష్వపి చ పాండుభిః।
స్నిగ్ధైరభ్రపటచ్ఛేదైర్బద్ధవ్రణమివాంబరం ॥ **4.28.5** ॥ 1125

మందమారుతినిఃశ్వాసం సంధ్యాచందనరంజితం।
ఆపాండుజలదం భాతి కామాతురమివాంబరం ॥ **4.28.6** ॥ 1126

ఏషా ఘర్మపరిక్లిష్టా నవవారిపరిప్లుతా।
సీతేవ శోకసంతప్తా మహీ బాష్పం విముంచతి ॥ **4.28.7** ॥ 1127

మేఘోదరవినిర్ముక్తాః కర్పూరదలశీతలాః।
శక్యమంజలిభిః పాతుం వాతాః కేతకగంధినః ॥ **4.28.8** ॥ 1128

ఏష ఫుల్లార్జునః శైలః కేతకైరభివాసితః।
సుగ్రీవ ఇవ శాంతారిర్ధారాభిరభిషిచ్యతే ॥ **4.28.9** ॥ 1129

మేఘకృష్ణాజినధరా ధారాయజ్ఞోపవీతినః।
మారుతాపూరితగుహాః ప్రాధీతా ఇవ పర్వతాః ॥ **4.28.10** ॥ 1130

కశాభిరివ హైమీభిర్విద్యుద్భిరభితాడితం।
అంతఃస్తనితనిర్ఘోషం సవేదనమివాంబరం ॥ **4.28.11** ॥ 1131

నీలమేఘాశ్రితా విద్యుత్ స్ఫురంతీ ప్రతిభాతి మే।
స్ఫురంతీ రావణస్యాంకే వైదేహీవ తపస్వినీ ॥ **4.28.12** ॥ 1132

ఇమాస్తా మన్మథవతాం హితాః ప్రతిహతా దిశః।
అనులిప్తా ఇవ ఘనైర్నష్టగ్రహనిశాకరాః ॥ **4.28.13** ॥ 1133

క్వచిద్ బాష్పాభిసంరుద్ధాన్ వర్షాగమసముత్సుకాన్।
కుటజాన్ పశ్య సౌమిత్రే పుష్పితాన్ గిరిసానుషు।
మమ శోకాభిభూతస్య కామసందీపనాన్ స్థితాన్ ॥ **4.28.14** ॥ 1134

రజః ప్రశాంతం సహిమోఽద్య వాయు -
ర్నిదాఘదోషప్రసరాః ప్రశాంతాః।
స్థితా హి యాత్రా వసుధాధిపానాం
ప్రవాసినో యాంతి నరాః స్వదేశాన్ ॥ **4.28.15** ॥ 1135

సంప్రస్థితా మానసవాసలుబ్ధాః
ప్రియాన్వితాః సంప్రతి చక్రవాకాః।
అభీక్ష్ణవర్షోదకవిక్షతేషు
యానాని మార్గేషు న సంపతంతి ॥ **4.28.16** ॥ 1136

క్వచిత్ ప్రకాశం క్వచిదప్రకాశం
నభః ప్రకీర్ణాంబుధరం విభాతి।
క్వచిత్క్వచిత్ పర్వతసన్నిరుద్ధం
రూపం యథా శాంతమహార్ణవస్య ॥ **4.28.17** ॥ 1137

వ్యామిశ్రితం సర్జకదంబపుష్పై -
ర్నవం జలం పర్వతధాతుతామ్రం।
మయూరకేకాభిరనుప్రయాతం
శైలాపగాః శీఘ్రతరం వహంతి ॥ **4.28.18** ॥ 1138

రసాకులం షట్పదసన్నికాశం
ప్రభుజ్యతే జంబుఫలం ప్రకామం।
అనేకవర్ణం పవనావధూతం
భూమౌ పతత్యామ్రఫలం విపక్వం ॥ **4.28.19** ॥ 1139

విద్యుత్పతాకాః సబలాకమాలాః
శైలేంద్రకూటాకృతిసన్నికాశాః।
గర్జంతి మేఘాః సముదీర్ణనాదా
మత్తా గజేంద్రా ఇవ సంయుగస్థాః ॥ **4.28.20** ॥ 1140

వర్షోదకాప్యాయితశాద్వలాని
ప్రవృత్తనృత్తోత్సవబర్హిణాని।
వనాని నిర్వృష్టబలాహకాని
పశ్యాపరాహ్ణేష్వధికం విభాంతి ॥ **4.28.21** ॥ 1141

సముద్వహంతః సలిలాతిభారం
బలాకినో వారిధరా నదంతః।
మహత్సు శృంగేషు మహీధరాణాం
విశ్రమ్య విశ్రమ్య పునః ప్రయాంతి ॥ **4.28.22** ॥ 1142

మేఘాభికామా పరిసంపతంతీ
సమ్మోదితా భాతి బలాకపంక్తిః।
వాతావధూతా వరపౌండరీకీ
లంబేవ మాలా రుచిరాంబరస్య ॥ **4.28.23** ॥ 1143

బాలేంద్రగోపాంతరచిత్రితేన
విభాతి భూమిర్నవశాద్వలేన।
గాత్రానుపృక్తేన శుకప్రభేణ
నారీవ లాక్షోక్షితకంబలేన ॥ **4.28.24** ॥ 1144

నిద్రా శనైః కేశవమభ్యుపైతి
ద్రుతం నదీ సాగరమభ్యుపైతి।
హృష్టా బలాకా ఘనమభ్యుపైతి
కాంతా సకామా ప్రియమభ్యుపైతి ॥ **4.28.25** ॥ 1145

జాతా వనాంతాః శిఖిసుప్రనృత్తా
జాతాః కదంబాః సకదంబశాఖాః।
జాతా వృషా గోషు సమానకామా
జాతా మహీ సస్యవనాభిరామా ॥ **4.28.26** ॥ 1146

వహంతి వర్షంతి నదంతి భాంతి
ధ్యాయంతి నృత్యంతి సమాశ్వసంతి।
నద్యో ఘనా మత్తగజా వనాంతాః
ప్రియావిహీనాః శిఖినః ప్లవంగమాః ॥ **4.28.27** ॥ 1147

ప్రహర్షితాః కేతకిపుష్పగంధ -
మాఘ్రాయ మత్తా వననిర్ఝరేషు।
ప్రపాతశబ్దాకులితా గజేంద్రాః
సార్ధం మయూరైః సమదా నదంతి ॥ **4.28.28** ॥ 1148

ధారానిపాతైరభిహన్యమానాః
కదంబశాఖాసు విలంబమానాః।
క్షణార్జితం పుష్పరసావగాఢం
శనైర్మదం షట్చరణాస్త్యజంతి ॥ **4.28.29** ॥ 1149

అంగారచూర్ణోత్కరసన్నికాశైః
ఫలైః సుపర్యాప్తరసైః సమృద్ధైః।
జంబూద్రుమాణాం ప్రవిభాంతి శాఖా
నిపీయమానా ఇవ షట్పదౌఘైః ॥ **4.28.30** ॥ 1150

తడిత్పతాకాభిరలంకృతానా -
ముదీర్ణగంభీరమహారవాణాం।
విభాంతి రూపాణి బలాహకానాం
రణోత్సుకానామివ వారణానాం ॥ **4.28.31** ॥ 1151

మార్గానుగః శైలవనానుసారీ
సంప్రస్థితో మేఘరవం నిశమ్య।
యుద్ధాభికామః ప్రతినాదశంకీ
మత్తో గజేంద్రః ప్రతిసన్నివృత్తః ॥ **4.28.32** ॥ 1152

క్వచిత్ ప్రగీతా ఇవ షట్పదౌఘైః
క్వచిత్ ప్రనృత్తా ఇవ నీలకంఠైః।
క్వచిత్ ప్రమత్తా ఇవ వారణేంద్రై -
ర్విభాంత్యనేకాశ్రయిణో వనాంతాః ॥ **4.28.33** ॥ 1153

కదంబసర్జార్జునకందలాఢ్యా
వనాంతభూమిర్మధువారిపూర్ణా।
మయూరమత్తాభిరుతప్రనృత్తై -
రాపానభూమిప్రతిమా విభాతి ॥ **4.28.34** ॥ 1154

ముక్తాసమాభం సలిలం పతద్ వై
సునిర్మలం పత్రపుటేషు లగ్నం।
హృష్టా వివర్ణచ్ఛదనా విహంగాః
సురేంద్రదత్తం తృషితాః పిబంతి ॥ **4.28.35** ॥ 1155

షట్పాదతంత్రీమధురాభిధానం
ప్లవంగమోదీరితకంఠతాలం।
ఆవిష్కృతం మేఘమృదంగనాదై -
ర్వనేషు సంగీతమివ ప్రవృత్తం ॥ **4.28.36** ॥ 1156

క్వచిత్ ప్రనృత్తైః క్వచిదున్నదద్భిః
క్వచిచ్చ వృక్షాగ్రనిషణ్ణకాయైఃl
వ్యాలంబబర్హాభరణైర్మయూరై -
ర్వనేషు సంగీతమివ ప్రవృత్తం ॥ **4.28.37** ॥ 1157

స్వనైర్ఘనానాం ప్లవగాః ప్రబుద్ధా
విహాయ నిద్రాం చిరసన్నిరుద్ధాం।
అనేకరూపాకృతివర్ణనాదా
నవాంబుధారాభిహతా నదంతి ॥ **4.28.38** ॥ 1158

నద్యః సముద్వాహితచక్రవాకా -
స్తటాని శీర్ణాన్యపవాహయిత్వా।
దృప్తా నవప్రావృతపూర్ణభోగా -
దృతం స్వభర్తారముపోపయాంతి ॥ **4.28.39** ॥ 1159

నీలేషు నీలా నవవారిపూర్ణా
మేఘేషు మేఘాః ప్రతిభాంతి సక్తాఃl
దవాగ్నిదగ్ధేషు దవాగ్నిదగ్ధాః
శైలేషు శైలా ఇవ బద్ధమూలాః ॥ **4.28.40** ॥ 1160

ప్రమత్తసన్నాదితబర్హిణాని
సశక్రగోపాకులశాద్వలాని।
చరంతి నీపార్జునవాసితాని
గజాః సురమ్యాణి వనాంతరాణి ॥ **4.28.41** ॥ 1161

నవాంబుధారాహతకేసరాణి
ద్రుతం పరిత్యజ్య సరోరుహాణి।
కదంబపుష్పాణి సకేసరాణి
నవాని హృష్టా భ్రమరాః పిబంతి ॥ **4.28.42** ॥ 1162

మత్తా గజేంద్రా ముదితా గవేంద్రా
వనేషు విక్రాంతతరా మృగేంద్రాః।
రమ్యా నగేంద్రా నిభృతా నరేంద్రాః
ప్రక్రీడితో వారిధరైః సురేంద్రః ॥ **4.28.43** ॥ 1163

మేఘాః సముద్భూతసముద్రనాదా
మహాజలౌఘైర్గగనావలంబాః।
నదీస్తటాకాని సరాంసి వాపీ -
ర్మహీం చ కృత్స్నామపవాహయంతి ॥ **4.28.44** ॥ 1164

వర్షప్రవేగా విపులాః పతంతి
ప్రవాంతి వాతాః సముదీర్ణవేగాః।
ప్రణష్టకూలాః ప్రవహంతి శీఘ్రం
నద్యో జలం విప్రతిపన్నమార్గాః ॥ **4.28.45** ॥ 1165

నరైర్నరేంద్రా ఇవ పర్వతేంద్రాః
సురేంద్రదత్తైః పవనోపనీతైః।
ఘనాంబుకుంభైరభిషిచ్యమానా
రూపం శ్రియం స్వామివ దర్శయంతి ॥ **4.28.46** ॥ 1166

ఘనోపగూఢం గగనం న తారా
న భాస్కరో దర్శనమభ్యుపైతి।
నవైర్జలౌఘైర్ధరణీ వితృప్తా
తమోవిలిప్తా న దిశః ప్రకాశాః ॥ **4.28.47** ॥ 1167

మహాంతి కూటాని మహీధరాణాం
ధారావిధౌతాన్యధికం విభాంతి।
మహాప్రమాణైర్విపులైః ప్రపాతై -
ర్ముక్తాకలాపైరివ లంబమానైః ॥ **4.28.48** ॥ 1168

శైలోపలప్రస్ఖలమానవేగాః
శైలోత్తమానాం విపులాః ప్రపాతాః।
గుహాసు సన్నాదితబర్హిణాసు
హారా వికీర్యంత ఇవావభాంతి ॥ **4.28.49** ॥ 1169

శీఘ్రప్రవేగా విపులాః ప్రపాతా
నిర్ధౌతశృంగోపతలా గిరీణాం।
ముక్తాకలాపప్రతిమాః పతంతో
మహాగుహోత్సంగతలైర్ధ్రియంతే ॥ **4.28.50** ॥ 1170

సురతామర్దవిచ్ఛిన్నాః స్వర్గస్త్రీహారమౌక్తికాః।
పతంతి చాతులా దిక్షు తోయధారాః సమంతతః ॥ **4.28.51** ॥ 1171

విలీయమానైర్విహగైర్నిమీలద్భిశ్చ పంకజైః।
వికసంత్యా చ మాలత్యా గతోఽస్తం జ్ఞాయతే రవిః ॥ **4.28.52** ॥ 1172

వృత్తా యాత్రా నరేంద్రాణాం సేనా పథ్యేవ వర్తతే।
వైరాణి చైవ మార్గాశ్చ సలిలేన సమీకృతాః ॥ **4.28.53** ॥ 1173

మాసి ప్రౌష్ఠపదే బ్రహ్మ బ్రాహ్మణానాం వివక్షతాం।
అయమధ్యాయసమయః సామగానాముపస్థితః ॥ **4.28.54** ॥ 1174

వివృత్తకర్మాయతనో నూనం సంచితసంచయః।
ఆషాఢీమభ్యుపగతో భరతః కోసలాధిపః ॥ **4.28.55** ॥ 1175

నూనమాపూర్యమాణాయాః సరయ్వా వర్ధతే రయః।
మాం సమీక్ష్య సమాయాంతమయోధ్యాయా ఇవ స్వనః ॥ **4.28.56** ॥ 1176

ఇమాః స్నిగ్ధగుణా వర్షాః సుగ్రీవః సుఖమశ్నుతే।
విజితారిః సదారశ్చ రాజ్యే మహతి చ స్థితః ॥ **4.28.57** ॥ 1177

అహం తు హృతదారశ్చ రాజ్యాచ్చ మహతశ్చ్యుతః।
నదీకూలమివ క్లిన్నమవసీదామి లక్ష్మణ ॥ **4.28.58** ॥ 1178

శోకశ్చ మమ విస్తీర్ణో వర్షాశ్చ భృశదుర్గమాః।
రావణశ్చ మహాంఛత్రురపారః ప్రతిభాతి మే ॥ **4.28.59** ॥ 1179

అయాత్రాం చైవ దృష్ట్వేమాం మార్గాంశ్చ భృశదుర్గమాన్।
ప్రణతే చైవ సుగ్రీవే న మయా కించిదీరితం ॥ **4.28.60** ॥ 1180

అపి చాపి పరిక్లిష్టం చిరాద్ దారైః సమాగతం।
ఆత్మకార్యగరీయస్త్వాద్ వక్తుం నేచ్ఛామి వానరం ॥ **4.28.61** ॥ 1181

స్వయమేవ హి విశ్రమ్య జ్ఞాత్వా కాలముపాగతం।
ఉపకారం చ సుగ్రీవో వేత్స్యతే నాత్ర సంశయః ॥ **4.28.62** ॥ 1182

తస్మాత్ కాలప్రతీక్షోఽహం స్థితోఽస్మి శుభలక్షణ।
సుగ్రీవస్య నదీనాం చ ప్రసాదమభికాంక్షయన్ ॥ **4.28.63** ॥ 1183

ఉపకారేణ వీరో హి ప్రతీకారేణ యుజ్యతే।
అకృతజ్ఞోఽప్రతికృతో హంతి సత్త్వవతాం మనః ॥ **4.28.64** ॥ 1184

అథైవముక్తః ప్రణిధాయ లక్ష్మణః
కృతాంజలిస్తత్ ప్రతిపూజ్య భాషితం।
ఉవాచ రామం స్వభిరామదర్శనం
ప్రదర్శయన్ దర్శనమాత్మనః శుభం ॥ **4.28.65** ॥ 1185

యదుక్తమేతత్ తవ సర్వమీప్సితం
నరేంద్ర కర్తా నచిరాద్ధరీశ్వరః।
శరత్ప్రతీక్షః క్షమతామిమం భవాఞ్
జలప్రపాతం రిపునిగ్రహే ధృతః ॥ **4.28.66** ॥ 1186

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే అష్టావింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ఏకోనత్రింశః సర్గః ॥

హనుమతా బోధితేన సుగ్రీవేణ నీలం ప్రతి వానరసైనికానామేకత్రకరణాయాదేశదానం

సమీక్ష్య విమలం వ్యోమ గతవిద్యుద్బలాహకం।
సారసాకులసంఘుష్టం రమ్యజ్యోత్స్నానులేపనం ॥ **4.29.1** ॥ 1187

సమృద్ధార్థం చ సుగ్రీవం మందధర్మార్థసంగ్రహం।
అత్యర్థం చాసతాం మార్గమేకాంతగతమానసం ॥ **4.29.2** ॥ 1188

నివృత్తకార్యం సిద్ధార్థం ప్రమదాభిరతం సదా।
ప్రాప్తవంతమభిప్రేతాన్ సర్వానేవ మనోరథాన్ ॥ **4.29.3** ॥ 1189

స్వాం చ పత్నీమభిప్రేతాం తారాం చాపి సమీప్సితాం।
విహరంతమహోరాత్రం కృతార్థం విగతజ్వరం ॥ **4.29.4** ॥ 1190

క్రీడంతమివ దేవేశం గంధర్వాప్సరసాం గణైః।
మంత్రిషు న్యస్తకార్యం చ మంత్రిణామనవేక్షకం ॥ **4.29.5** ॥ 1191

ఉచ్ఛిన్నరాజ్యసందేహం కామవృత్తమివ స్థితం।
నిశ్చితార్థోఽర్థతత్త్వజ్ఞః కాలధర్మవిశేషవిత్ ॥ **4.29.6** ॥ 1192

ప్రసాద్య వాక్యైర్వివిధైర్హేతుమద్భిర్మనోరమైః।
వాక్యవిద్ వాక్యతత్త్వజ్ఞం హరీశం మారుతాత్మజః ॥ **4.29.7** ॥ 1193

హితం తథ్యం చ పథ్యం చ సామధర్మార్థనీతిమత్।
ప్రణయప్రీతిసంయుక్తం విశ్వాసకృతనిశ్చయం ॥ **4.29.8** ॥ 1194

హరీశ్వరముపాగమ్య హనూమాన్ వాక్యమబ్రవీత్।
రాజ్యం ప్రాప్తం యశశ్చైవ కౌలీ శ్రీరభివర్ధితా ॥ **4.29.9** ॥ 1195

మిత్రాణాం సంగ్రహః శేషస్తద్ భవాన్ కర్తుమర్హతి।
యో హి మిత్రేషు కాలజ్ఞః సతతం సాధు వర్తతే ॥ **4.29.10** ॥ 1196

తస్య రాజ్యం చ కీర్తిశ్చ ప్రతాపశ్చాపి వర్ధతే।
యస్య కోశశ్చ దండశ్చ మిత్రాణ్యాత్మా చ భూమిప।
సమాన్యేతాని సర్వాణి స రాజ్యం మహదశ్నుతే ॥ **4.29.11** ॥ 1197

తద్ భవాన్ వృత్తసంపన్నః స్థితఃపథి నిరత్యయే।
మిత్రార్థమభినీతార్థం యథావత్ కర్తుమర్హతి ॥ **4.29.12** ॥ 1198

సంత్యజ్య సర్వకర్మాణి మిత్రార్థే యో న వర్తతే।
సంభ్రమాద్ వికృతోత్సాహః సోఽనర్థేనావరుధ్యతే ॥ **4.29.13** ॥ 1199

యో హి కాలవ్యతీతేషు మిత్రకార్యేషు వర్తతే।
స కృత్వా మహతోఽప్యర్థాన్న మిత్రార్థేన యుజ్యతే ॥ **4.29.14** ॥ 1200

తదిదం మిత్రకార్యం నః కాలాతీతమరిందమ।
క్రియతాం రాఘవస్యైతద్ వైదేహ్యాః పరిమార్గణం ॥ **4.29.15** ॥ 1201

న చ కాలమతీతం తే నివేదయతి కాలవిత్।
త్వరమాణోఽపి స ప్రాజ్ఞస్తవ రాజన్ వశానుగః ॥ **4.29.16** ॥ 1202

కులస్య హేతుః స్ఫీతస్య దీర్ఘబంధుశ్చ రాఘవః।
అప్రమేయప్రభావశ్చ స్వయం చాప్రతిమో గుణైః ॥ **4.29.17** ॥ 1203

తస్య త్వం కురు వై కార్య పూర్వం తేన కృతం తవ।
హరీశ్వర కపిశ్రేష్ఠానాజ్ఞాపయితుమర్హసి ॥ **4.29.18** ॥ 1204

నహి తావద్ భవేత్ కాలో వ్యతీతశ్చోదనాదృతే।
చోదితస్య హి కార్యస్య భవేత్ కాలవ్యతిక్రమః ॥ **4.29.19** ॥ 1205

అకర్తురపి కార్యస్య భవాన్ కర్తా హరీశ్వర।
కిం పునః ప్రతికర్తుస్తే రాజ్యేన చ వధేన చ ॥ **4.29.20** ॥ 1206

శక్తిమానతివిక్రాంతో వానరర్క్షగణేశ్వర।
కర్తుం దాశరథేః ప్రీతిమాజ్ఞాయాం కిం ను సజ్జసే ॥ **4.29.21** ॥ 1207

కామం ఖలు శరైః శక్తః సురాసురమహోరగాన్।
వశే దాశరథిః కర్తుం త్వత్ప్రతిజ్ఞామవేక్షతే ॥ **4.29.22** ॥ 1208

ప్రాణత్యాగావిశంకేన కృతం తేన మహత్ ప్రియం।
తస్య మార్గామ వైదేహీం పృథివ్యామపి చాంబరే ॥ **4.29.23** ॥ 1209

దేవదానవగంధర్వా అసురాః సమరుద్గణాః।
న చ యక్షా భయం తస్య కుర్యుః కిమివ రాక్షసాః ॥ **4.29.24** ॥ 1210

తదేవం శక్తియుక్తస్య పూర్వం ప్రతికృతస్తథా।
రామస్యార్హసి పింగేశ కర్తుం సర్వాత్మనా ప్రియం ॥ **4.29.25** ॥ 1211

నాధస్తాదవనౌ నాప్సు గతిర్మోపరి చాంబరే।
కస్యచిత్ సజ్జతేఽస్మాకం కపీశ్వర తవాజ్ఞయా ॥ **4.29.26** ॥ 1212

తదాజ్ఞాపయ కః కిం తే కుతో వాపి వ్యవస్యతు।
హరయో హ్యప్రధృష్యాస్తే సంతి కోట్యగ్రతోఽనఘ ॥ **4.29.27** ॥ 1213

తస్య తద్ వచనం శ్రుత్వా కాలే సాధు నిరూపితం।
సుగ్రీవః సత్త్వసంపన్నశ్చకార మతిముత్తమాం ॥ **4.29.28** ॥ 1214

సందిదేశాతిమతిమాన్ నీలం నిత్యకృతోద్యమం।
దిక్షు సర్వాసు సర్వేషాం సైన్యానాముపసంగ్రహే ॥ **4.29.29** ॥ 1215

యథా సేనా సమగ్రా మే యూథపాలాశ్చ సర్వశః।
సమాగచ్ఛంత్యసంగేన సేనాగ్ర్యేణ తథా కురు ॥ **4.29.30** ॥ 1216

యే త్వంతపాలాః ప్లవగాః శీఘ్రగా వ్యవసాయినః।
సమానయంతు తే శీఘ్రం త్వరితాః శాసనాన్మమ।
స్వయం చానంతరం కార్యం భవానేవానుపశ్యతు ॥ **4.29.31** ॥ 1217

త్రిపంచరాత్రాదూర్ధ్వం యః ప్రాప్నుయాదిహ వానరః।
తస్య ప్రాణాంతికో దండో నాత్ర కార్యావిచారణా ॥ **4.29.32** ॥ 1218

హరీంశ్చ వృద్ధానుపయాతు సాంగదో
భవాన్ మమాజ్ఞామధికృత్య నిశ్చితం।
ఇతి వ్యవస్థాం హరిపుంగవేశ్వరో
విధాయ వేశ్మ ప్రవివేశ వీర్యవాన్ ॥ **4.29.33** ॥ 1219

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే ఏకోనత్రింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ త్రింశః సర్గః ॥

శరద్వర్ణనం శ్రీరామేణ లక్ష్మణాయ సుగ్రీవపార్శ్వం గంతుమాదేశదానం

గృహం ప్రవిష్టే సుగ్రీవే విముక్తే గగనే ఘనైః।
వర్షరాత్రే స్థితో రామః కామశోకాభిపీడితః ॥ **4.30.1** ॥ 1220

పాండురం గగనం దృష్ట్వా విమలం చంద్రమండలం।
శారదీం రజనీం చైవ దృష్ట్వా జ్యోత్స్నానులేపనాం ॥ **4.30.2** ॥ 1221

కామవృత్తం చ సుగ్రీవం నష్టాం చ జనకాత్మజాం।
దృష్ట్వా కాలమతీతం చ ముమోహ పరమాతురః ॥ **4.30.3** ॥ 1222

స తు సంజ్ఞాముపాగమ్య ముహూర్తాన్మతిమాన్ నృపః।
మనః స్థామపి వైదేహీం చింతయామాస రాఘవః ॥ **4.30.4** ॥ 1223

దృష్ట్వా చ విమలం వ్యోమ గతవిద్యుద్బలాహకం।
సారసారావసంఘుష్టం విలలాపార్తయా గిరా ॥ **4.30.5** ॥ 1224

ఆసీనః పర్వతస్యాగ్రే హేమధాతువిభూషితే।
శారదం గగనం దృష్ట్వా జగామ మనసా ప్రియాం ॥ **4.30.6** ॥ 1225

సారసారావసన్నాదైః సారసారావనాదినీ।
యాఽఽశ్రమే రమతే బాలా సాద్య మే రమతే కథం ॥ **4.30.7** ॥ 1226

పుష్పితాంశ్చాసనాన్ దృష్ట్వా కాంచనానివ నిర్మలాన్।
కథం సా రమతే బాలా పశ్యంతీ మామపశ్యతీ ॥ **4.30.8** ॥ 1227

యా పురా కలహంసానాం కలేన కలభాషిణీ।
బుధ్యతే చారుసర్వాంగీ సాద్య మే రమతే కథం ॥ **4.30.9** ॥ 1228

నిఃస్వనం చక్రవాకానాం నిశమ్య సహచారిణాం।
పుండరీకవిశాలాక్షీ కథమేషా భవిష్యతి ॥ **4.30.10** ॥ 1229

సరాంసి సరితో వాపీఃకాననాని వనాని చ।
తాం వినా మృగశావాక్షీం చరన్నాద్య సుఖం లభే ॥ **4.30.11** ॥ 1230

అపి తాం మద్వియోగాచ్చ సౌకుమార్యాచ్చ భామినీం।
సుదూరం పీడయేత్ కామఃశరద్గుణనిరంతరః ॥ **4.30.12** ॥ 1231

ఏవమాది నరశ్రేష్ఠో విలలాప నృపాత్మజః।
విహంగ ఇవ సారంగఃసలిలం త్రిదశేశ్వరాత్ ॥ **4.30.13** ॥ 1232

తతశ్చంచూర్య రమ్యేషు ఫలార్థీ గిరిసానుషు।
దదర్శ పర్యుపావృత్తో లక్ష్మీవాన్ లక్ష్మణోఽగ్రజం ॥ **4.30.14** ॥ 1233

స చింతయా దుస్సహయా పరీతం
విసంజ్ఞమేకం విజనే మనస్వీ।
భ్రాతుర్విషాదాత్ త్వరితోఽతిదీనఃసమీక్ష్య సౌమిత్రిరువాచ దీనం ॥ **4.30.15** ॥ 1234

కిమార్య కామస్య వశంగతేన
కిమాత్మపౌరుష్యపరాభవేన।
అయం హ్రియా సంహ్రియతే సమాధిఃకిమత్ర యోగేన నివర్తతే న ॥ **4.30.16** ॥ 1235

క్రియాభియోగం మనసః ప్రసాదం
సమాధియోగానుగతం చ కాలం।
సహాయసామర్థ్యమదీనసత్త్వః
స్వకర్మహేతుం చ కురుష్వ తాత ॥ **4.30.17** ॥ 1236

న జానకీ మానవవంశనాథ
త్వయా సనాథా సులభా పరేణ।
న చాగ్నిచూడాం జ్వలితాముపేత్య
న దహ్యతే వీర వరార్హ కశ్చిత్ ॥ **4.30.18** ॥ 1237

సలక్షణం లక్ష్మణమప్రధృష్యం
స్వభావజం వాక్యమువాచ రామః।
హితం చ పథ్యం చ నయప్రసక్తం
ససామధర్మార్థసమాహితం చ ॥ **4.30.19** ॥ 1238

నిస్సంశయం కార్యమవేక్షితవ్యం
క్రియావిశేషోఽప్యనువర్తితవ్యః।
న తు ప్రవృద్ధస్య దురాసదస్య
కుమార వీర్యస్య ఫలం చ చింత్యం ॥ **4.30.20** ॥ 1239

అథ పద్మపలాశాక్షీం మైథిలీమనుచింతయన్।
ఉవాచ లక్ష్మణం రామో ముఖేన పరిశుష్యతా ॥ **4.30.21** ॥ 1240

తర్పయిత్వా సహస్రాక్షః సలిలేన వసుంధరాం।
నిర్వర్తయిత్వా సస్యాని కృతకర్మా వ్యవస్థితః ॥ **4.30.22** ॥ 1241

దీర్ఘగంభీరనిర్ఘోషాః శైలద్రుమపురోగమాః।
విసృజ్య సలిలం మేఘాః పరిశాంతా నృపాత్మజ ॥ **4.30.23** ॥ 1242

నీలోత్పలదలశ్యామాః శ్యామీకృత్వా దిశో దశ।
విమదా ఇవ మాతంగాః శాంతవేగాః పయోధరాః ॥ **4.30.24** ॥ 1243

జలగర్భా మహావేగాః కుటజార్జునగంధినః।
చరిత్వా విరతాః సౌమ్య వృష్టివాతాః సముద్యతాః ॥ **4.30.25** ॥ 1244

ఘనానాం వారణానాం చ మయూరాణాం చ లక్ష్మణ।
నాదః ప్రస్రవణానాం చ ప్రశాంతః సహసానఘ ॥ **4.30.26** ॥ 1245

అభివృష్టా మహామేఘైర్నిర్మలాశ్చిత్రసానవః।
అనులిప్తా ఇవాభాంతి గిరయశ్చంద్రరశ్మిభిః ॥ **4.30.27** ॥ 1246

శాఖాసు సప్తచ్ఛదపాదపానాం
ప్రభాసు తారార్కనిశాకరాణాం।
లీలాసు చైవోత్తమవారణానాం
శ్రియం విభజ్యాద్య శరత్ప్రవృత్తా ॥ **4.30.28** ॥ 1247

సంప్రత్యనేకాశ్రయచిత్రశోభా
లక్ష్మీః శరత్కాలగుణోపపన్నా।
సూర్యాగ్రహస్తప్రతిబోధితేషు
పద్మాకరేష్వభ్యధికం విభాతి ॥ **4.30.29** ॥ 1248

సప్తచ్ఛదానాం కుసుమోపగంధీ
షట్పాదవృందైరనుగీయమానః।
మత్తద్విపానాం పవనానుసారీ
దర్పం వినేష్యన్నధికం విభాతి ॥ **4.30.30** ॥ 1249

అభ్యాగతైశ్చారువిశాలపక్షైః
స్మరప్రియైః పద్మరజోఽవకీర్ణైః।

మహానదీనాం పులినోపయాతైః
క్రీడంతి హంసాః సహ చక్రవాకైః ॥ **4.30.31** ॥ 1250

మదప్రగల్భేషు చ వారణేషు
గవాం సమూహేషు చ దర్పితేషు।
ప్రసన్నతోయాసు చ నిమ్నగాసు
విభాతి లక్ష్మీర్బహుధా విభక్తా ॥ **4.30.32** ॥ 1251

నభః సమీక్ష్యాంబుధరైర్విముక్తం
విముక్తబర్హాభరణా వనేషు।
ప్రియాస్వరక్తా వినివృత్తశోభా
గతోత్సవా ధ్యానపరా మయూరాః ॥ **4.30.33** ॥ 1252

మనోజ్ఞగంధైః ప్రియకైరనల్పైః
పుష్పాతిభారావనతాగ్రశాఖైః।
సువర్ణగౌరైర్నయనాభిరామై -
రుద్యోతితానీవ వనాంతరాణి ॥ **4.30.34** ॥ 1253

ప్రియాన్వితానాం నలినీప్రియాణాం
వనే ప్రియాణాం కుసుమోద్గతానాం।
మదోత్కటానాం మదలాలసానాం
గజోత్తమానాం గతయోఽద్య మందాః ॥ **4.30.35** ॥ 1254

వ్యక్తం నభః శస్తవిధౌతవర్ణం
కృశప్రవాహాని నదీజలాని।
కష్టోరశీతాః పవనాః ప్రవాంతి
తమో విముక్తాశ్చ దిశః ప్రకాశాః ॥ **4.30.36** ॥ 1255

సూర్యాతపక్రామణనష్టపంకా
భూమిశ్చిరోద్ధాటితసాంద్రరేణుః।

అన్యోన్యవైరేణ సమాయుతానా -
ముద్యోగకాలోఽద్య నరాధిపానాం ॥ **4.30.37** ॥ 1256

శరద్గుణాప్యాయితరూపశోభాః
ప్రహర్షితాః పాంసుసముత్థితాంగాః।
మదోత్కటాః సంప్రతి యుద్ధలుబ్ధా
వృషా గవాం మధ్యగతా నదంతి ॥ **4.30.38** ॥ 1257

సమన్మథా తీవ్రతరానురాగా
కులాన్వితా మందగతిః కరేణుః।
మదాన్వితం సంపరివార్య యాంతం
వనేషు భర్తారమనుప్రయాతి ॥ **4.30.39** ॥ 1258

త్యక్త్వా వరాణ్యాత్మవిభూషితాని
బర్హాణి తీరోపగతా నదీనాం।
నిర్భర్త్స్యమానా ఇవ సారసౌఘైః
ప్రయాంతి దీనా విమనా మయూరాః ॥ **4.30.40** ॥ 1259

విత్రాస్య కారండవచక్రవాకాన్
మహారవైర్భిన్నకటా గజేంద్రాః।
సరస్సుబద్ధాంబుజభూషణేషు
విక్షోభ్య విక్షోభ్య జలం పిబంతి ॥ **4.30.41** ॥ 1260

వ్యపేతపంకాసు సవాలుకాసు
ప్రసన్నతోయాసు సగోకులాసు।
ససారసారావవినాదితాసు
నదీషు హంసా నిపతంతి హృష్టాః ॥ **4.30.42** ॥ 1261

నదీఘనప్రస్రవణోదకానా -
మతిప్రవృద్ధానిలబర్హిణానాం।
ప్లవంగమానాం చ గతోత్సవానాం
ధ్రువం రవాః సంప్రతి సంప్రణష్టాః ॥ **4.30.43** ॥ 1262

అనేకవర్ణాః సువినష్టకాయా
నవోదితేష్వంబుధరేషు నష్టాః।
క్షుధార్దితా ఘోరవిషా బిలేభ్య -
శ్చిరోషితా విప్రసరంతి సర్పాః ॥ **4.30.44** ॥ 1263

చంచచ్చంద్రకరస్పర్శహర్షోన్మీలితతారకా।
అహో రాగవతీ సంధ్యా జహాతి స్వయమంబరం ॥ **4.30.45** ॥ 1264

రాత్రిః శశాంకోదితసౌమ్యవక్త్రా
తారాగణోన్మీలితచారునేత్రా।
జ్యోత్స్నాంశుకప్రావరణా విభాతి
నారీవ శుక్లాంశుకసంవృతాంగీ ॥ **4.30.46** ॥ 1265

విపక్వశాలిప్రసవాని భుక్త్వా
ప్రహర్షితా సారసచారుపంక్తిః।
నభః సమాక్రామతి శీఘ్రవేగా
వాతావధూతా గ్రథితేవ మాలా ॥ **4.30.47** ॥ 1266

సుపైకహంసం కుముదైరుపేతం
మహాహ్రదస్థం సలిలం విభాతి।
ఘనైర్విముక్తం నిశి పూర్ణచంద్రం
తారాగణాకీర్ణమివాంతరిక్షం ॥ **4.30.48** ॥ 1267

ప్రకీర్ణహంసాకులమేఖలానాం
ప్రబుద్ధపద్మోత్పలమాలినీనాం।
వాప్యుత్తమానామధికాద్య లక్ష్మీ -
ర్వరాంగనానామివ భూషితానాం ॥ **4.30.49** ॥ 1268

వేణుస్వరవ్యంజితతూర్యమిశ్రః
ప్రత్యూషకాలేఽనిలసంప్రవృత్తః।
సమ్మూర్ఛితో గర్గరగోవృషాణా -
మన్యోన్యమాపూరయతీవ శబ్దః ॥ **4.30.50** ॥ 1269

నవైర్నదీనాం కుసుమప్రహాసై
ర్వ్యాధూయమానైర్మృదుమారుతేన।
ధౌతామలక్షౌమపటప్రకాశైః
కూలాని కాశైరుపశోభితాని ॥ **4.30.51** ॥ 1270

వనప్రచండా మధుపానశౌండాః
ప్రియాన్వితాః షట్చరణాః ప్రహృష్టాః।
వనేషు మత్తాః పవనానుయాత్రాం
కుర్వంతి పద్మాసనరేణుగౌరాః ॥ **4.30.52** ॥ 1271

జలం ప్రసన్నం కుసుమప్రహాసం
క్రౌంచస్వనం శాలివనం విపక్వం।
మృదుశ్చ వాయుర్విమలశ్చ చంద్రః
శంసంతి వర్షవ్యపనీతకాలం ॥ **4.30.53** ॥ 1272

మీనోపసందర్శితమేఖలానాం
నదీవధూనాం గతయోఽద్య మందాః।
కాంతోపభుక్తాలసగామినీనాం
ప్రభాతకాలేష్వివ కామినీనాం ॥ **4.30.54** ॥ 1273

సచక్రవాకాని సశైవలాని
కాశైర్దుకూలైరివ సంవృతాని।
సపత్రరేఖాణి సరోచనాని
వధూముఖానీవ నదీముఖాని ॥ **4.30.55** ॥ 1274

ప్రఫుల్లబాణాసనచిత్రితేషు
ప్రహృష్టషట్పాదనికూజితేషు।
గృహీతచాపోద్యతదండచండః
ప్రచండచాపోఽద్య వనేషు కామః ॥ **4.30.56** ॥ 1275

లోకం సువృష్ట్యా పరితోషయిత్వా
నదీస్తటాకాని చ పూరయిత్వా।
నిష్పన్నసస్యాం వసుధాం చ కృత్వా
త్యక్త్వా నభస్తోయధరాః ప్రణష్టాః ॥ **4.30.57** ॥ 1276

దర్శయంతి శరన్నద్యః పులినాని శనైః శనైః।
నవసంగమసవ్రీడా జఘనానీవ యోషితః ॥ **4.30.58** ॥ 1277

ప్రసన్నసలిలాః సౌమ్య కురరాభివినాదితాః।
చక్రవాకగణాకీర్ణా విభాంతి సలిలాశయాః ॥ **4.30.59** ॥ 1278

అన్యోన్యబద్ధవైరాణాం జిగీషూణాం నృపాత్మజ।
ఉద్యోగసమయః సౌమ్య పార్థివానాముపస్థితః ॥ **4.30.60** ॥ 1279

ఇయం సా ప్రథమా యాత్రా పార్థివానాం నృపాత్మజ।
న చ పశ్యామి సుగ్రీవముద్యోగం చ తథావిధం ॥ **4.30.61** ॥ 1280

అసనాః సప్తపర్ణాశ్చ కోవిదారాశ్చ పుష్పితాః।
దృశ్యంతే బంధుజీవాశ్చ శ్యామాశ్చ గిరిసానుషు ॥ **4.30.62** ॥ 1281

హంససారసచక్రాహ్వైః కురరైశ్చ సమంతతః।
పులినాన్యవకీర్ణాని నదీనాం పశ్య లక్ష్మణ ॥ **4.30.63** ॥ 1282

చత్వారో వార్షికా మాసా గతా వర్షశతోపమాః।
మమ శోకాభితప్తస్య తథా సీతామపశ్యతః ॥ **4.30.64** ॥ 1283

చక్రవాకీవ భర్తారం పృష్ఠతోఽనుగతా వనం।
విషమం దండకారణ్యముద్యానమివ చాంగనా ॥ **4.30.65** ॥ 1284

ప్రియావిహీనే దుఃఖార్తే హృతరాజ్యే వివాసితే।
కృపాం న కురుతే రాజా సుగ్రీవో మయి లక్ష్మణ ॥ **4.30.66** ॥ 1285

అనాథో హృతరాజ్యోఽహం రావణేన చ ధర్షితః।
దీనో దూరగృహః కామీ మాం చైవ శరణం గతః ॥ **4.30.67** ॥ 1286

ఇత్యేతైః కారణైః సౌమ్య సుగ్రీవస్య దురాత్మనః।
అహం వానరరాజస్య పరిభూతః పరంతపః ॥ **4.30.68** ॥ 1287

స కాలం పరిసంఖ్యాయ సీతాయాః పరిమార్గణే।
కృతార్థః సమయం కృత్వా దుర్మతిర్నావబుధ్యతే ॥ **4.30.69** ॥ 1288

స కిష్కింధాం ప్రవిశ్య త్వం బ్రూహి వానరపుంగవం।
మూర్ఖం గ్రామ్యసుఖే సక్తం సుగ్రీవం వచనాన్మమ ॥ **4.30.70** ॥ 1289

అర్థినాముపపన్నానాం పూర్వం చాప్యుపకారిణాం।
ఆశాం సంశ్రుత్య యో హంతి స లోకే పురుషాధమః ॥ **4.30.71** ॥ 1290

శుభం వా యది వా పాపం యో హి వాక్యముదీరితం।
సత్యేన పరిగృహ్ణాతి స వీరః పురుషోత్తమః ॥ **4.30.72** ॥ 1291

కృతార్థా హ్యకృతార్థానాం మిత్రాణాం న భవంతి యే।
తాన్ మృతానపి క్రవ్యాదాః కృతఘ్నాన్ నోపభుంజతే ॥ **4.30.73** ॥ 1292

నూనం కాంచనపృష్ఠస్య వికృష్టస్య మయా రణే।
ద్రష్టుమిచ్ఛసి చాపస్య రూపం విద్యుద్గణోపమం ॥ **4.30.74** ॥ 1293

ఘోరం జ్యాతలనిర్ఘోషం క్రుద్ధస్య మమ సంయుగే।
నిర్ఘోషమివ వజ్రస్య పునః సంశ్రోతుమిచ్ఛసి ॥ **4.30.75** ॥ 1294

కామమేవంగతేఽప్యస్య పరిజ్ఞాతే పరాక్రమే।
త్వత్సహాయస్య మే వీర న చింతా స్యాన్నృపాత్మజ ॥ **4.30.76** ॥ 1295

యదర్థమయమారంభః కృతః పరపురంజయ।
సమయం నాభిజానాతి కృతార్థః ప్లవగేశ్వరః ॥ **4.30.77** ॥ 1296

వర్షాః సమయకాలం తు ప్రతిజ్ఞాయ హరీశ్వరః।
వ్యతీతాంశ్చతురో మాసాన్ విహరన్ నావబుధ్యతే ॥ **4.30.78** ॥ 1297

సామాత్యపరిషత్క్రీడన్ పానమేవోపసేవతే।
శోకదీనేషు నాస్మాసు సుగ్రీవః కురుతే దయాం ॥ **4.30.79** ॥ 1298

ఉచ్యతాం గచ్ఛ సుగ్రీవస్త్వయా వీర మహాబల।
మమ రోషస్య యద్రూపం బ్రూయాశ్చైనమిదం వచః ॥ **4.30.80** ॥ 1299

న స సంకుచితః పంథా యేన వాలీ హతో గతః।
సమయే తిష్ఠ సుగ్రీవ మా వాలిపథమన్వగాః ॥ **4.30.81** ॥ 1300

ఏక ఏవ రణే వాలీ శరేణ నిహతో మయా।
త్వాం తు సత్యాదతిక్రాంతం హనిష్యామి సబాంధవం ॥ **4.30.82** ॥ 1301

యదేవం విహితే కార్యే యద్ధితం పురుషర్షభ।
తత్ తద్ బ్రూహి నరశ్రేష్ఠ త్వర కాలవ్యతిక్రమః ॥ **4.30.83** ॥ 1302

కురుష్వ సత్యం మమ వానరేశ్వర
ప్రతిశ్రుతం ధర్మమవేక్ష్య శాశ్వతం।

మా వాలినం ప్రేతగతో యమక్షయే
త్వమద్య పశ్యేర్మమ చోదితః శరైః ॥ **4.30.84** ॥ 1303

స పూర్వజం తీవ్రవివృద్ధకోపం
లాలప్యమానం ప్రసమీక్ష్య దీనం।
చకార తీవ్రాం మతిముగ్రతేజా
హరీశ్వరే మానవవంశనాథః ॥ **4.30.85** ॥ 1304

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే త్రింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ఏకత్రింశః సర్గః ॥

సుగ్రీవం ప్రతి లక్ష్మణస్య కోపః, శ్రీరామేణ తస్య సాంత్వనం
కిష్కింధాద్వారముపేత్య లక్ష్మణేన సుగ్రీవపార్శ్వేఽంగదస్య ప్రేషణం
వానరాణాం భయం ప్లక్షప్రభావాభ్యాం సుగ్రీవాయ కర్తవ్యస్యోపదేశశ్చ

స కామినం దీనమదీనసత్త్వం
శోకాభిపన్నం సముదీర్ణకోపం।
నరేంద్రసూనుర్నరదేవపుత్రం
రామానుజః పూర్వజమిత్యువాచ ॥ **4.31.1** ॥ 1305

న వానరః స్థాస్యతి సాధువృత్తే
న మన్యతే కర్మఫలానుషంగాన్।
న భోక్ష్యతే వానరరాజ్యలక్ష్మీం
తథా హి నాతిక్రమతేఽస్య బుద్ధిః ॥ **4.31.2** ॥ 1306

మతిక్షయాద్ గ్రామ్యసుఖేషు సక్త -
స్తవ ప్రసాదాత్ ప్రతికారబుద్ధిః।
హతోఽగ్రజం పశ్యతు వీర తస్య
న రాజ్యమేవం విగుణస్య దేయం ॥ **4.31.3** ॥ 1307

న ధారయే కోపముదీర్ణవేగం
నిహన్మి సుగ్రీవమసత్యమద్య।

హరిప్రవీరైః సహ వాలిపుత్రో
నరేంద్రపుత్ర్యా విచయం కరోతు ॥ **4.31.4** ॥ 1308

తమాత్తబాణాసనముత్పతంతం
నివేదితార్థం రణచండకోపం।
ఉవాచ రామః పరవీరహంతా
స్సువీక్షితం సానునయం చ వాక్యం ॥ **4.31.5** ॥ 1309

నహి వై త్వద్విధో లోకే పాపమేవం సమాచరేత్।
కోపమార్యేణ యో హంతి స వీరః పురుషోత్తమః ॥ **4.31.6** ॥ 1310

నేదమత్ర త్వయా గ్రాహ్యం సాధువృత్తేన లక్ష్మణ।
తాం ప్రీతిమనువర్తస్వ పూర్వవృత్తం చ సంగతం ॥ **4.31.7** ॥ 1311

సామోపహితయా వాచా రుక్షాణి పరివర్జయన్।
వక్తుమర్హసి సుగ్రీవం వ్యతీతం కాలపర్యయే ॥ **4.31.8** ॥ 1312

సోఽగ్రజేనానుశిష్టార్థో యథావత్ పురుషర్షభః।
ప్రవివేశ పురీ వీరో లక్ష్మణః పరవీరహా ॥ **4.31.9** ॥ 1313

తతః శుభమతిః ప్రాజ్ఞో భ్రాతుః ప్రియహితే రతః।
లక్ష్మణః ప్రతిసంరబ్ధో జగామ భవనం కపేః ॥ **4.31.10** ॥ 1314

శక్రబాణాసనప్రఖ్యం ధనుః కాలాంతకోపమం।
ప్రగృహ్య గిరిశృంగాభం మందరః సానుమానివ ॥ **4.31.11** ॥ 1315

యథోక్తకారీ వచనముత్తరం చైవ సోత్తరం।
బృహస్పతిసమో బుద్ధ్యా మత్వా రామానుజస్తదా ॥ **4.31.12** ॥ 1316

కామక్రోధసముత్థేన భ్రాతుః క్రోధాగ్నినా వృతః।
ప్రభంజన ఇవాప్రీతః ప్రయయౌ లక్ష్మణస్తతః ॥ **4.31.13** ॥ 1317

సాలతాలాశ్వకర్ణాంశ్చ తరసా పాతయన్ బలాత్।
పర్యస్యన్ గిరికూటాని ద్రుమానన్యాంశ్చ వేగితః ॥ **4.31.14** ॥ 1318

శిలాశ్చ శకలీకుర్వన్ పద్భ్యాం గజ ఇవాశుగః।
దూరమేకపదం త్యక్త్వా యయౌ కార్యవశాద్ ద్రుతం ॥ **4.31.15** ॥ 1319

తామపశ్యద్ బలాకీర్ణాం హరిరాజమహాపురీం।
దుర్గామిక్ష్వాకుశార్దూలః కిష్కింధాం గిరిసంకటే ॥ **4.31.16** ॥ 1320

రోషాత్ ప్రస్ఫురమాణోష్ఠః సుగ్రీవం ప్రతి లక్ష్మణః।
దదర్శ వానరాన్ భీమాన్ కిష్కింధాయాం బహిశ్చరాన్ ॥ **4.31.17** ॥ 1321

తం దృష్ట్వా వానరాః సర్వే లక్ష్మణం పురుషర్షభం।
శైలశృంగాణి శతశః ప్రవృద్ధాంశ్చ మహీరుహాన్।
జగృహుః కుంజరప్రఖ్యా వానరాః పర్వతాంతరే ॥ **4.31.18** ॥ 1322

తాన్ గృహీతప్రహరణాన్ సర్వాన్ దృష్ట్వా తు లక్ష్మణః।
బభూవ ద్విగుణం క్రుద్ధో బహ్వింధన ఇవానలః ॥ **4.31.19** ॥ 1323

తం తే భయపరీతాంగా క్షుబ్ధం దృష్ట్వా ప్లవంగమాః।
కాలమృత్యుయుగాంతాభం శతశో విద్రుతా దిశః ॥ **4.31.20** ॥ 1324

తతః సుగ్రీవభవనం ప్రవిశ్య హరిపుంగవాః।
క్రోధమాగమనం చైవ లక్ష్మణస్య న్యవేదయన్ ॥ **4.31.21** ॥ 1325

తారయా సహితః కామీ సక్తః కపివృషస్తదా।
న తేషాం కపిసింహానాం శుశ్రావ వచనం తదా ॥ **4.31.22** ॥ 1326

తతః సచివసందిష్టా హరయో రోమహర్షణాః।
గిరికుంజరమేఘాభా నగరాన్నిర్యయుస్తదా ॥ **4.31.23** ॥ 1327

నఖదంష్ట్రాయుధాః సర్వే వీరా వికృతదర్శనాః।
సర్వే శార్దూలదంష్ట్రాశ్చ సర్వే వివృతదర్శనాః ॥ **4.31.24** ॥ 1328

దశనాగబలాః కేచిత్ కేచిద్ దశగుణోత్తరాః।
కేచిన్నాగసహస్రస్య బభూవుస్తుల్యవర్చసః ॥ **4.31.25** ॥ 1329

తతస్తైః కపిభిర్వ్యాప్తాం ద్రుమహస్తైర్మహాబలైః।
అపశ్యల్లక్ష్మణః క్రుద్ధః కిష్కింధాం తాం దురాసదాం ॥ **4.31.26** ॥ 1330

తతస్తే హరయః సర్వే ప్రాకారపరిఖాంతరాత్।
నిష్క్రమ్యోదగ్రసత్త్వాస్తు తస్థురావిష్కృతం తదా ॥ **4.31.27** ॥ 1331

సుగ్రీవస్య ప్రమాదం చ పూర్వజస్యార్థమాత్మవాన్।
దృష్ట్వా క్రోధవశం వీరః పునరేవ జగామ సః ॥ **4.31.28** ॥ 1332

స దీర్ఘోష్ణమహోచ్ఛ్వాసః కోపసంరక్తలోచనః।
బభూవ నరశార్దూలః సధూమ ఇవ పావకః ॥ **4.31.29** ॥ 1333

బాణశల్యస్ఫురజ్జిహ్వః సాయకాసనభోగవాన్।
స్వతేజోవిషసంభూతః పంచాస్య ఇవ పన్నగః ॥ **4.31.30** ॥ 1334

తం దీప్తమివ కాలాగ్నిం నాగేంద్రమివ కోపితం।
సమాసాద్యాంగదస్తాసాద్ విషాదమగమత్ పరం ॥ **4.31.31** ॥ 1335

సోఽంగదం రోషతామ్రాక్షః సందిదేశ మహాయశాః।
సుగ్రీవః కథ్యతాం వత్స మమాగమనమిత్యుత ॥ **4.31.32** ॥ 1336

ఏష రామానుజః ప్రాప్తస్త్వత్సకాశమరిందమ।
భ్రాతుర్వ్యసనసంతప్తో ద్వారి తిష్ఠతి లక్ష్మణః ॥ **4.31.33** ॥ 1337

తస్య వాక్యం యది రుచిః క్రియతాం సాధు వానర।
ఇత్యుక్త్వా శీఘ్రమాగచ్ఛ వత్స వాక్యమరిందమ ॥ **4.31.34** ॥ 1338

లక్ష్మణస్య వచః శ్రుత్వా శోకావిష్టోఽంగదోఽబ్రవీత్।
పితుః సమీపమాగమ్య సౌమిత్రిరయమాగతః ॥ **4.31.35** ॥ 1339

అథాంగదస్తస్య సుతీవ్రవాచా
సంభ్రాంతభావః పరిదీనవక్త్రః।
నిర్గత్య పూర్వం నృపతేస్తరస్వీ
తతో రుమాయాశ్చరణౌ ववందే ॥ **4.31.36** ॥ 1340

సంగృహ్య పాదౌ పితురుగ్రతేజా
జగ్రాహ మాతుః పునరేవ పాదౌ।
పాదౌ రుమాయాశ్చ నిపీడయిత్వా
నివేదయామాస తతస్తదర్థం ॥ **4.31.37** ॥ 1341

స నిద్రాక్లాంతసంవీతో వానరో న విబుద్ధవాన్।
బభూవ మదమత్తశ్చ మదనేన చ మోహితః ॥ **4.31.38** ॥ 1342

తతః కిలకిలాం చక్రుర్లక్ష్మణం ప్రేక్ష్య వానరాః।
ప్రసాదయంతస్తం క్రుద్ధం భయమోహితచేతసః ॥ **4.31.39** ॥ 1343

తే మహౌఘనిభం దృష్ట్వా వజ్రాశనిసమస్వనం।
సింహనాదం సమం చక్రుర్లక్ష్మణస్య సమీపతః ॥ **4.31.40** ॥ 1344

తేన శబ్దేన మహతా ప్రత్యబుధ్యత వానరః।
మదవిహ్వలతామ్రాక్షో వ్యాకులః స్రగ్విభూషణః ॥ **4.31.41** ॥ 1345

అథాంగదవచః శ్రుత్వా తేనైవ చ సమాగతౌ।
మంత్రిణౌ వానరేంద్రస్య సమ్మతోదారదర్శనౌ ॥ **4.31.42** ॥ 1346

ప్లక్షశ్చైవ ప్రభావశ్చ మంత్రిణావర్థధర్మయోః।
వక్తుముచ్చావచం ప్రాప్తం లక్ష్మణం తౌ శశంసతుః ॥ **4.31.43** ॥ 1347

ప్రసాదయిత్వా సుగ్రీవం వచనైః సార్థనిశ్చితైః।
ఆసీనం పర్యుపాసీనౌ యథా శక్రం మరుత్పతిం ॥ **4.31.44** ॥ 1348

సత్యసంధౌ మహాభాగౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ।
మనుష్యభావం సంప్రాప్తౌ రాజ్యార్హౌ రాజ్యదాయినౌ ॥ **4.31.45** ॥ 1349

తయోరేకో ధనుష్పాణిర్ద్వారి తిష్ఠతి లక్ష్మణః।
యస్య భీతాః ప్రవేపంతో నాదాన్ ముంచంతి వానరాః ॥ **4.31.46** ॥ 1350

స ఏష రాఘవభ్రాతా లక్ష్మణో వాక్యసారథిః।
వ్యవసాయరథః ప్రాప్తస్తస్య రామస్య శాసనాత్ ॥ **4.31.47** ॥ 1351

అయం చ తనయో రాజంస్తారాయా దయితోఽంగదః।
లక్ష్మణేన సకాశం తే ప్రేషితస్త్వరయానఘ ॥ **4.31.48** ॥ 1352

సోఽయం రోషపరీతాక్షో ద్వారి తిష్ఠతి వీర్యవాన్।
వానరాన్ వానరపతే చక్షుషా నిర్దహన్నివ ॥ **4.31.49** ॥ 1353

తస్య మూర్ధ్నా ప్రణామం త్వం సపుత్రః సహబాంధవః।
గచ్ఛ శీఘ్రం మహారాజ రోషో హ్యద్యోపశామ్యతాం ॥ **4.31.50** ॥ 1354

యథా హి రామో ధర్మాత్మా తత్కురుష్వ సమాహితః।
రాజంస్తిష్ఠ స్వసమయే భవ సత్యప్రతిశ్రవః ॥ **4.31.51** ॥ 1355

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే ఏకత్రింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ద్వాత్రింశః సర్గః ॥

హనుమతా చింతాకులస్య సుగ్రీవస్య ప్రబోధనం

అంగదస్య వచః శ్రుత్వా సుగ్రీవః సచివైః సహ।
లక్ష్మణం కుపితం శ్రుత్వా ముమోచాసనమాత్మవాన్ ॥ **4.32.1** ॥ 1356

స చ తానబ్రవీద్ వాక్యం నిశ్చిత్య గురులాఘవం।
మంత్రజ్ఞాన్ మంత్రకుశలో మంత్రేషు పరినిష్ఠితః ॥ **4.32.2** ॥ 1357

న మే దుర్వ్యాహృతం కించిన్నాపి మే దురనుష్ఠితం।
లక్ష్మణో రాఘవభ్రాతా క్రుద్ధః కిమితి చింతయే ॥ **4.32.3** ॥ 1358

అసుహృద్భిర్మమామిత్రైర్నిత్యమంతరదర్శిభిః।
మమ దోషానసంభూతాఖ్యావితో రాఘవానుజః ॥ **4.32.4** ॥ 1359

అత్ర తావద్ యథాబుద్ధిః సర్వైరేవ యథావిధి।
భావస్య నిశ్చయస్తావద్ విజ్ఞేయో నిపుణం శనైః ॥ **4.32.5** ॥ 1360

న ఖల్వస్తి మమ త్రాసో లక్ష్మణాన్నాపి రాఘవాత్।
మిత్రం స్వస్థానకుపితం జనయత్యేవ సంభ్రమం ॥ **4.32.6** ॥ 1361

సర్వథా సుకరం మిత్రం దుష్కరం ప్రతిపాలనం।
అనిత్యత్వాత్ తు చిత్తానాం ప్రీతిరల్పేఽపి భిద్యతే ॥ **4.32.7** ॥ 1362

అతోనిమిత్తం త్రస్తోఽహం రామేణ తు మహాత్మనా।
యన్మమోపకృతం శక్యం ప్రతికర్తుం న తన్మయా ॥ **4.32.8** ॥ 1363

సుగ్రీవేణైవముక్తే తు హనూమాన్ హరిపుంగవః।
ఉవాచ స్వేన తర్కేణ మధ్యే వానరమంత్రిణాం ॥ **4.32.9** ॥ 1364

సర్వథా నైతదాశ్చర్యం యత్ త్వం హరిగణేశ్వర।
న విస్మరసి సుస్నిగ్ధముపకారం కృతం శుభం ॥ **4.32.10** ॥ 1365

రాఘవేణ తు వీరేణ భయముత్సృజ్య దూరతః।
త్వత్ప్రియార్థం హతో వాలీ శక్రతుల్యపరాక్రమః ॥ **4.32.11** ॥ 1366

సర్వథా ప్రణయాత్ క్రుద్ధో రాఘవో నాత్ర సంశయః।
భ్రాతరం సంప్రహితవాన్ లక్ష్మణం లక్ష్మివర్ధనం ॥ **4.32.12** ॥ 1367

త్వం ప్రమత్తో న జానీషే కాలం కాలవిదాం వర।
ఫుల్లసప్తచ్ఛదశ్యామా ప్రవృత్తా తు శరచ్ఛుభా ॥ **4.32.13** ॥ 1368

నిర్మలగ్రహనక్షత్రా ద్యౌః ప్రణష్టబలాహకా।
ప్రసన్నాశ్చ దిశః సర్వాః సరితశ్చ సరాంసి చ ॥ **4.32.14** ॥ 1369

ప్రాప్తముద్యోగకాలం తు నావైషి హరిపుంగవ।
త్వం ప్రమత్త ఇతి వ్యక్తం లక్ష్మణోఽయమిహాగతః ॥ **4.32.15** ॥ 1370

ఆర్తస్య హృతదారస్య పరుషం పురుషాంతరాత్।
వచనం మర్షణీయం తే రాఘవస్య మహాత్మనః ॥ **4.32.16** ॥ 1371

కృతాపరాధస్య హి తే నాన్యత్ పశ్యామ్యహం క్షమం।
అంతరేణాంజలిం బద్ధ్వా లక్ష్మణస్య ప్రసాదనాత్ ॥ **4.32.17** ॥ 1372

నియుక్తైర్మంత్రిభిర్వాచ్యో హ్యవశ్యం పార్థివో హితం।
ఇత ఏవ భయం త్యక్త్వా బ్రవీమ్యవధృతం వచః ॥ **4.32.18** ॥ 1373

అభిక్రుద్ధః సమర్థో హి చాపముద్యమ్య రాఘవః।
సదేవాసురగంధర్వం వశే స్థాపయితుం జగత్ ॥ **4.32.19** ॥ 1374

న స క్షమః కోపయితుం యః ప్రసాద్యః పునర్భవేత్।
పూర్వోపకారం స్మరతా కృతజ్ఞేన విశేషతః ॥ **4.32.20** ॥ 1375

తస్య మూర్ధ్నా ప్రణమ్య త్వం సపుత్రః ససుహృజ్జనః।
రాజంస్తిష్ఠ స్వసమయే భర్తుర్భార్యేవ తద్వశే ॥ **4.32.21** ॥ 1376

న రామరామానుజశాసనం త్వయా
కపీంద్రయుక్తం మనసాప్యపోహితుం।
మనో హి తే జ్ఞాస్యతి మానుషం బలం
సరాఘవస్యాస్య సురేంద్రవర్చసః ॥ **4.32.22** ॥ 1377

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే ద్వాత్రింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ త్రయస్త్రింశః సర్గః ॥

కిష్కింధాసుషమాం పశ్యతో లక్ష్మణస్య సుగ్రీవసదనే ప్రవేశః ప్రవిశ్య చ తేన సరోషం ధనుషో విష్ఫారణం భీతేన సుగ్రీవేణ తస్య రోషశమనాయ తారాయాః ప్రేషణం తారయా ప్రబోధ్య తస్యాంతఃపుర ఆనయనం

అథ ప్రతిసమాదిష్టో లక్ష్మణః పరవీరహా।
ప్రవివేశ గుహాం రమ్యాం కిష్కింధాం రామశాసనాత్ ॥ **4.33.1** ॥ 1378

ద్వారస్థా హరయస్తత్ర మహాకాయా మహాబలాః।
బభూవుర్లక్ష్మణం దృష్ట్వా సర్వే ప్రాంజలయః స్థితాః ॥ **4.33.2** ॥ 1379

నిఃశ్వసంతం తు తం దృష్ట్వా క్రుద్ధం దశరథాత్మజం।
బభూవుర్హరయస్తస్తా న చైనం పర్యవారయన్ ॥ **4.33.3** ॥ 1380

స తాం రత్నమయీం దివ్యాం శ్రీమాన్ పుష్పితకాననాం।
రమ్యాం రత్నసమాకీర్ణాం దదర్శ మహతీం గుహాం ॥ **4.33.4** ॥ 1381

హర్మ్యప్రాసాదసంబాధాం నానారత్నోపశోభితాం।
సర్వకామఫలైర్వృక్షైః పుష్పితైరుపశోభితాం ॥ **4.33.5** ॥ 1382

దేవగంధర్వపుత్రైశ్చ వానరైః కామరూపిభిః।
దివ్యమాల్యాంబరధరైః శోభితాం ప్రియదర్శనైః ॥ **4.33.6** ॥ 1383

చందనాగురుపద్మానాం గంధైః సురభిగంధితాం।
మైరేయాణాం మధూనాం చ సమ్మోదితమహాపథాం ॥ **4.33.7** ॥ 1384

వింధ్యమేరుగిరిప్రఖ్యైః ప్రాసాదైర్నైకభూమిభిః।
దదర్శ గిరినద్యశ్చ విమలాస్తత్ర రాఘవః ॥ **4.33.8** ॥ 1385

అంగదస్య గృహం రమ్యం మైందస్య ద్వివిదస్య చ।
గవయస్య గవాక్షస్య గజస్య శరభస్య చ ॥ **4.33.9** ॥ 1386

విద్యున్మాలేశ్చ సంపాతేః సూర్యాక్షస్య హనూమతః।
వీరబాహోః సుబాహోశ్చ నలస్య చ మహాత్మనః ॥ **4.33.10** ॥ 1387

కుముదస్య సుషేణస్య తారజాంబవతోస్తథా।
దధివక్త్రస్య నీలస్య సుపాటలసునేత్రయోః ॥ **4.33.11** ॥ 1388

ఏతేషాం కపిముఖ్యానాం రాజమార్గే మహాత్మనాం।
దదర్శ గృహముఖ్యాని మహాసారాణి లక్ష్మణః ॥ **4.33.12** ॥ 1389

పాండురాభ్రప్రకాశాని గంధమాల్యయుతాని చ।
ప్రభూతధనధాన్యాని స్త్రీరత్నైః శోభితాని చ ॥ **4.33.13** ॥ 1390

పాండురేణ తు శైలేన పరిక్షిప్తం దురాసదం।
వానరేంద్రగృహం రమ్యం మహేంద్రసదనోపమం ॥ **4.33.14** ॥ 1391

శుక్లైః ప్రాసాదశిఖరైః కైలాసశిఖరోపమైః।
సర్వకామఫలైర్వృక్షైః పుష్పితైరుపశోభితం ॥ **4.33.15** ॥ 1392

మహేంద్రదత్తైః శ్రీమద్భిర్నీలజీమూతసన్నిభైః।
దివ్యపుష్పఫలైర్వృక్షైః శీతచ్ఛాయైర్మనోరమైః ॥ **4.33.16** ॥ 1393

హరిభిః సంవృతద్వారం బలిభిః శస్త్రపాణిభిః।
దివ్యమాల్యావృతం శుభ్రం తప్తకాంచనతోరణం ॥ **4.33.17** ॥ 1394

సుగ్రీవస్య గృహం రమ్యం ప్రవివేశ మహాబలః।
అవార్యమాణః సౌమిత్రిర్మహాభ్రమివ భాస్కరః ॥ **4.33.18** ॥ 1395

స సప్త కక్ష్యా ధర్మాత్మా యానాసనసమావృతాః।
దదర్శ సుమహద్భుప్తం దదర్శాంతఃపురం మహత్ ॥ **4.33.19** ॥ 1396

హైమరాజతపర్యంకైర్బహుభిశ్చ వరాసనైః।
మహార్హాస్తరణోపేతైస్తత్ర తత్ర సమావృతం ॥ **4.33.20** ॥ 1397

ప్రవిశన్నేవ సతతం శుశ్రావ మధురస్వనం।
తంత్రీగీతసమాకీర్ణం సమతాలపదాక్షరం ॥ **4.33.21** ॥ 1398

బహ్వీశ్చ వివిధాకారా రూపయౌవనగర్వితాః।
స్త్రియః సుగ్రీవభవనే దదర్శ స మహాబలః ॥ **4.33.22** ॥ 1399

దృష్ట్వాభిజనసంపన్నాస్తత్ర మాల్యకృతస్రజః।
వరమాల్యకృతవ్యగ్రా భూషణోత్తమభూషితాః ॥ **4.33.23** ॥ 1400

నాతృప్తాన్ నాతి చావ్యగ్రాన్ నానుదాత్తపరిచ్ఛదాన్।
సుగ్రీవానుచరాంశ్చాపి లక్షయామాస లక్ష్మణః ॥ **4.33.24** ॥ 1401

కూజితం నూపురాణాం చ కాంచీనాం నిఃస్వనం తథా।
స నిశమ్య తతః శ్రీమాన్ సౌమిత్రిర్లజ్జితోఽభవత్ ॥ **4.33.25** ॥ 1402

రోషవేగప్రకుపితః శ్రుత్వా చాభరణస్వనం।
చకార జ్యాస్వనం వీరో దిశః శబ్దేన పూరయన్ ॥ **4.33.26** ॥ 1403

చారిత్రేణ మహాబాహురపకృష్టః స లక్ష్మణః।
తస్థావేకాంతమాశ్రిత్య రామకోపసమన్వితః ॥ **4.33.27** ॥ 1404

తేన చాపస్వనేనాథ సుగ్రీవః ప్లవగాధిపః।
విజ్ఞాయాగమనం త్రస్తః స చచాల వరాసనాత్ ॥ **4.33.28** ॥ 1405

అంగదేన యథా మహ్యం పురస్తాత్ ప్రతివేదితం।
సువ్యక్తమేష సంప్రాప్తః సౌమిత్రిర్భ్రాతృవత్సలః ॥ **4.33.29** ॥ 1406

అంగదేన సమాఖ్యాతో జ్యాస్వనేన చ వానరః।
బుబుధే లక్ష్మణం ప్రాప్తం ముఖం చాస్య వ్యశుష్యత ॥ **4.33.30** ॥ 1407

తతస్తారాం హరిశ్రేష్ఠః సుగ్రీవః ప్రియదర్శనాం।
ఉవాచ హితమవ్యగ్రస్తాససంభ్రాంతమానసః ॥ **4.33.31** ॥ 1408

కిం ను రుట్కారణం సుభ్రు ప్రకృత్యా మృదుమానసః।
సరోష ఇవ సంప్రాప్తో యేనాయం రాఘవానుజః ॥ **4.33.32** ॥ 1409

కిం పశ్యసి కుమారస్య రోషస్థానమనిందితే।
న ఖల్వకారణే కోపమాహరేన్నరపుంగవః ॥ **4.33.33** ॥ 1410

యద్యస్య కృతమస్మాభిర్బుధ్యసే కించిదప్రియం।
తద్బుద్ధ్యా సంప్రధార్యాశు క్షిప్రమేవాభిధీయతాం ॥ **4.33.34** ॥ 1411

అథవా స్వయమేవైనం ద్రష్టుమర్హసి భామిని।
వచనైః సాంత్వయుక్తైశ్చ ప్రసాదయితుమర్హసి ॥ **4.33.35** ॥ 1412

త్వద్దర్శనే విశుద్ధాత్మా న స్మ కోపం కరిష్యతి।
నహి స్త్రీషు మహాత్మానః క్వచిత్ కుర్వంతి దారుణం ॥ **4.33.36** ॥ 1413

త్వయా సాంత్వైరుపక్రాంతం ప్రసన్నేంద్రియమానసం।
తతః కమలపత్రాక్షం ద్రక్ష్యామ్యహమరిందమం ॥ **4.33.37** ॥ 1414

సా ప్రస్ఖలంతీ మదవిహ్వలాక్షీ
ప్రలంబకాంచీగుణహేమసూత్రా।
సలక్షణా లక్ష్మణసన్నిధానం
జగామ తారా నమితాంగయష్టిః ॥ **4.33.38** ॥ 1415

స తాం సమీక్ష్యైవ హరీశపత్నీం
తస్థావుదాసీనతయా మహాత్మా।
అవాఙ్ముఖోఽభూన్మనుజేంద్రపుత్రః
స్త్రీసన్నికర్షాద్ వినివృత్తకోపః ॥ **4.33.39** ॥ 1416

సా పానయోగాచ్చ నివృత్తలజ్జా
దృష్టిప్రసాదాచ్చ నరేంద్రసూనోః।
ఉవాచ తారా ప్రణయప్రగల్భం
వాక్యం మహార్థం పరిసాంత్వరూపం ॥ **4.33.40** ॥ 1417

కిం కోపమూలం మనుజేంద్రపుత్ర
కస్తే న సంతిష్ఠతి వాఙ్నిదేశే।
కః శుష్కవృక్షం వనమాపతంతం
దావాగ్నిమాసీదతి నిర్విశంకః ॥ **4.33.41** ॥ 1418

స తస్యా వచనం శ్రుత్వా సాంత్వపూర్వమశంకితః।
భూయః ప్రణయదృష్టార్థం లక్ష్మణో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ **4.33.42** ॥ 1419

కిమయం కామవృత్తస్తే లుప్తధర్మార్థసంగ్రహః।
భర్తా భర్తృహితే యుక్తే న చైనమవబుధ్యసే ॥ **4.33.43** ॥ 1420

న చింతయతి రాజ్యార్థం సోఽస్మాఞ్శోకపరాయణాన్।
సామాత్యపరిషత్ తారే కామమేవోపసేవతే ॥ **4.33.44** ॥ 1421

స మాసాంశ్చతురః కృత్వా ప్రమాణం ప్లవగేశ్వరః।
వ్యతీతాంస్తాన్ మదోదగ్రో విహరన్ నావబుధ్యతే ॥ **4.33.45** ॥ 1422

నహి ధర్మార్థసిద్ధ్యర్థం పానమేవం ప్రశస్యతే।
పానాదర్థశ్చ కామశ్చ ధర్మశ్చ పరిహీయతే ॥ **4.33.46** ॥ 1423

ధర్మలోపో మహాంస్తావత్ కృతే హ్యప్రతికుర్వతః।
అర్థలోపశ్చ మిత్రస్య నాశే గుణవతో మహాన్ ॥ **4.33.47** ॥ 1424

మిత్రం హ్యర్థగుణశ్రేష్ఠం సత్యధర్మపరాయణం।
తద్వ్యయం తు పరిత్యక్తం న తు ధర్మే వ్యవస్థితం ॥ **4.33.48** ॥ 1425

తదేవం ప్రస్తుతే కార్యే కార్యమస్మాభిరుత్తరం।
తత్ కార్యం కార్యతత్త్వజ్ఞే త్వముదాహర్తుమర్హసి ॥ **4.33.49** ॥ 1426

సా తస్య ధర్మార్థసమాధియుక్తం
నిశమ్య వాక్యం మధురస్వభావం।
తారా గతార్థే మనుజేంద్రకార్యే
విశ్వాసయుక్తం తమువాచ భూయః ॥ **4.33.50** ॥ 1427

న కోపకాలః క్షితిపాలపుత్ర
న చాపి కోపః స్వజనే విధేయః।
త్వదర్థకామస్య జనస్య తస్య
ప్రమాదమప్యర్హసి వీర సోఢుం ॥ **4.33.51** ॥ 1428

కోపం కథం నామ గుణప్రకృష్టః
కుమార కుర్యాదపకృష్టసత్త్వే।
కస్త్వద్విధః కోపవశం హి గచ్ఛేత్
సత్త్వావరుద్ధస్తపసః ప్రసూతిః ॥ **4.33.52** ॥ 1429

జానామి కోపం హరివీరబంధో -
ర్జానామి కార్యస్య చ కాలసంగం।
జానామి కార్యం త్వయి యత్కృతం న -
స్తచ్చాపి జానామి యదత్ర కార్యం ॥ **4.33.53** ॥ 1430

తచ్చాపి జానామి తథావిషహ్యం
బలం నరశ్రేష్ఠ శరీరజస్య।
జానామి యస్మింశ్చ జనేఽవబద్ధం
కామేన సుగ్రీవమసక్తమద్య ॥ **4.33.54** ॥ 1431

న కామతంత్రే తవ బుద్ధిరస్తి
త్వం వై యథా మన్యువశం ప్రపన్నః।
న దేశకాలౌ హి యథార్థధర్మా -
వవేక్షతే కామరతిర్మనుష్యః ॥ **4.33.55** ॥ 1432

తం కామవృత్తం మమ సన్నికృష్టం
కామాభియోగాచ్చ విముక్తలజ్జం।
క్షమస్వ తావత్ పరవీరహంత -
స్త్వద్భ్రాతరం వానరవంశనాథం ॥ **4.33.56** ॥ 1433

మహర్షయో ధర్మతపోఽభిరామాః
కామానుకామాః ప్రతిబద్ధమోహాః।
అయం ప్రకృత్యా చపలః కపిస్తు
కథం న సజ్జేత సుఖేషు రాజా ॥ **4.33.57** ॥ 1434

ఇత్యేవముక్త్వా వచనం మహార్థం
సా వానరీ లక్ష్మణమప్రమేయం।
పునః సఖేదం మదవిహ్వలాక్షీ
భర్తుర్హితం వాక్యమిదం బభాషే ॥ **4.33.58** ॥ 1435

ఉద్యోగస్తు చిరాజ్ఞప్తః సుగ్రీవేణ నరోత్తమ।
కామస్యాపి విధేయేన తవార్థప్రతిసాధనే ॥ **4.33.59** ॥ 1436

ఆగతా హి మహావీర్యా హరయః కామరూపిణః।
కోటీః శతసహస్రాణి నానానగనివాసినః ॥ **4.33.60** ॥ 1437

తదాగచ్ఛ మహాబాహో చారిత్రం రక్షితం త్వయా।
అచ్ఛలం మిత్రభావేన సతాం దారావలోకనం ॥ **4.33.61** ॥ 1438

తారయా చాభ్యనుజ్ఞాతస్త్వరయా వాపి చోదితః।
ప్రవివేశ మహాబాహురభ్యంతరమరిందమః ॥ **4.33.62** ॥ 1439

తతః సుగ్రీవమాసీనం కాంచనే పరమాసనే।
మహార్హాస్తరణోపేతే దదర్శాదిత్యసన్నిభం ॥ **4.33.63** ॥ 1440

దివ్యాభరణచిత్రాంగం దివ్యరూపం యశస్వినం।
దివ్యమాల్యాంబరధరం మహేంద్రమివ దుర్జయం ॥ **4.33.64** ॥ 1441

దివ్యాభరణమాల్యాభిః ప్రమదాభిః సమావృతం।
సంరబ్ధతరరక్తాక్షో బభూవాంతకసన్నిభః ॥ **4.33.65** ॥ 1442

రుమాం తు వీరః పరిరభ్య గాఢం
వరాసనస్థో వరహేమవర్ణః।
దదర్శ సౌమిత్రిమదీనసత్త్వం
విశాలనేత్రః స విశాలనేత్రం ॥ **4.33.66** ॥ 1443

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే త్రయస్త్రింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ చతుస్త్రింశః సర్గః ॥

సుగ్రీవస్య లక్ష్మణసమీపే గమనం లక్ష్మణేన తస్య భర్త్సనం చ

తమప్రతిహతం క్రుద్ధం ప్రవిష్టం పురుషర్షభం।
సుగ్రీవో లక్ష్మణం దృష్ట్వా బభూవ వ్యథితేంద్రియః ॥ **4.34.1** ॥ 1444

క్రుద్ధం నిఃశ్వసమానం తం ప్రదీప్తమివ తేజసా।
భ్రాతుర్వ్యసనసంతప్తం దృష్ట్వా దశరథాత్మజం ॥ **4.34.2** ॥ 1445

ఉత్పపాత హరిశ్రేష్ఠో హిత్వా సౌవర్ణమాసనం।
మహాన్ మహేంద్రస్య యథా స్వలంకృత ఇవ ధ్వజః ॥ **4.34.3** ॥ 1446

ఉత్పతంతమనూత్పేతూ రుమాప్రభృతయః స్త్రియః।
సుగ్రీవం గగనే పూర్ణం చంద్రం తారాగణా ఇవ ॥ **4.34.4** ॥ 1447

సంరక్తనయనః శ్రీమాన్ సంచచార కృతాంజలిః।
బభూవావస్థితస్తత్ర కల్పవృక్షో మహానివ ॥ **4.34.5** ॥ 1448

రుమాద్వితీయం సుగ్రీవం నారీమధ్యగతం స్థితం।
అబ్రవీల్లక్ష్మణః క్రుద్ధః సతారం శశినం యథా ॥ **4.34.6** ॥ 1449

సత్త్వాభిజనసంపన్నః సానుక్రోశో జితేంద్రియః।
కృతజ్ఞః సత్యవాదీ చ రాజా లోకే మహీయతే ॥ **4.34.7** ॥ 1450

యస్తు రాజా స్థితోఽధర్మే మిత్రాణాముపకారిణాం।
మిథ్యా ప్రతిజ్ఞాం కురుతే కో నృశంసతరస్తతః ॥ **4.34.8** ॥ 1451

శతమశ్వానృతే హంతి సహస్రం తు గవానృతే।
ఆత్మానం స్వజనం హంతి పురుషః పురుషానృతే ॥ **4.34.9** ॥ 1452

పూర్వం కృతార్థో మిత్రాణాం న తత్ప్రతికరోతి యః।
కృతఘ్నః సర్వభూతానాం స వధ్యః ప్లవగేశ్వర ॥ **4.34.10** ॥ 1453

గీతోఽయం బ్రహ్మణా శ్లోకః సర్వలోకనమస్కృతః।
దృష్ట్వా కృతఘ్నం క్రుద్ధేన తన్నిబోధ ప్లవంగమ ॥ **4.34.11** ॥ 1454

గోఘ్నే చైవ సురాపే చ చౌరే భగ్నవ్రతే తథా।
నిష్కృతిర్విహితా సద్భిః కృతఘ్నే నాస్తి నిష్కృతిః ॥ **4.34.12** ॥ 1455

అనార్యస్త్వం కృతఘ్నశ్చ మిథ్యావాదీ చ వానర।
పూర్వం కృతార్థో రామస్య న తత్ప్రతికరోషి యత్ ॥ **4.34.13** ॥ 1456

నను నామ కృతార్థేన త్వయా రామస్య వానర।
సీతాయా మార్గణే యత్నః కర్తవ్యః కృతమిచ్ఛతా ॥ **4.34.14** ॥ 1457

స త్వం గ్రామ్యేషు భోగేషు సక్తో మిథ్యాప్రతిశ్రవః।
న త్వాం రామో విజానీతే సర్పం మండూకరావిణం ॥ **4.34.15** ॥ 1458

మహాభాగేన రామేణ పాపః కరుణవేదినా।
హరీణాం ప్రాపితో రాజ్యం త్వం దురాత్మా మహాత్మనా ॥ **4.34.16** ॥ 1459

కృతం చేన్నాతిజానీషే రాఘవస్య మహాత్మనః।
సద్యస్త్వం నిశితైర్బాణైర్హతో ద్రక్ష్యసి వాలినం ॥ **4.34.17** ॥ 1460

న స సంకుచితః పంథా యేన వాలీ హతో గతః।
సమయే తిష్ఠ సుగ్రీవ మా వాలిపథమన్వగాః ॥ **4.34.18** ॥ 1461

న నూనమిక్ష్వాకువరస్య కార్ముకా -
చ్చరాంశ్చ తాన్ పశ్యసి వజ్రసన్నిభాన్।
తతః సుఖం నామ విషేవసే సుఖీ
న రామకార్యం మనసాప్యవేక్షసే ॥ **4.34.19** ॥ 1462

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే చతుస్త్రింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ పంచత్రింశః సర్గః ॥

తారయా యుక్తియుక్తయా వాచా లక్ష్మణస్య ప్రశమనం

తథా బ్రువాణం సౌమిత్రిం ప్రదీప్తమివ తేజసా।
అబ్రవీల్లక్ష్మణం తారా తారాధిపనిభాననా ॥ **4.35.1** ॥ 1463

నైవం లక్ష్మణ వక్తవ్యో నాయం పరుషమర్హతి।
హరీణామీశ్వరః శ్రోతుం తవ వక్త్రాద్ విశేషతః ॥ **4.35.2** ॥ 1464

నైవాకృతజ్ఞః సుగ్రీవో న శఠో నాపి దారుణః।
నైవానృతకథో వీర న జిహ్మశ్చ కపీశ్వరః ॥ **4.35.3** ॥ 1465

ఉపకారం కృతం వీరో నాప్యయం విస్మృతః కపిః।
రామేణ వీర సుగ్రీవో యదన్యైర్దుష్కరం రణే ॥ **4.35.4** ॥ 1466

రామప్రసాదాత్ కీర్తిం చ కపిరాజ్యం చ శాశ్వతం।
ప్రాప్తవానిహ సుగ్రీవో రుమాం మాం చ పరంతప ॥ **4.35.5** ॥ 1467

సుదుఃఖశయితః పూర్వం ప్రాప్యేదం సుఖముత్తమం।
ప్రాప్తకాలం న జానీతే విశ్వామిత్రో యథా మునిః ॥ **4.35.6** ॥ 1468

ఘృతాచ్యాం కిల సంసక్తో దశ వర్షాణి లక్ష్మణ।
అహోఽమన్యత ధర్మాత్మా విశ్వామిత్రో మహామునిః ॥ **4.35.7** ॥ 1469

స హి ప్రాప్తం న జానీతే కాలం కాలవిదాం వరః।
విశ్వామిత్రో మహాతేజాః కిం పునర్యః పృథగ్జనః ॥ **4.35.8** ॥ 1470

దేహధర్మగతస్యాస్య పరిశ్రాంతస్య లక్ష్మణ।
అవితృప్తస్య కామేషు రామః క్షంతుమిహార్హతి ॥ **4.35.9** ॥ 1471

న చ రోషవశం తాత గంతుమర్హసి లక్ష్మణ।
నిశ్చయార్థమవిజ్ఞాయ సహసా ప్రాకృతో యథా ॥ **4.35.10** ॥ 1472

సత్త్వయుక్తా హి పురుషాస్త్వద్విధాః పురుషర్షభ।
అవిమృశ్య న రోషస్య సహసా యాంతి వశ్యతాం ॥ **4.35.11** ॥ 1473

ప్రసాదయే త్వాం ధర్మజ్ఞ సుగ్రీవార్థం సమాహితా।
మహాన్ రోషసముత్పన్నః సంరంభస్త్యజ్యతామయం ॥ **4.35.12** ॥ 1474

రుమాం మాం చాంగదం రాజ్యం ధనధాన్యపశూని చ।
రామప్రియార్థం సుగ్రీవస్త్యజేదితి మతిర్మమ ॥ **4.35.13** ॥ 1475

సమానేష్యతి సుగ్రీవః సీతయా సహ రాఘవం।
శశాంకమివ రోహిణ్యా హత్వా తం రాక్షసాధమం ॥ **4.35.14** ॥ 1476

శతకోటిసహస్రాణి లంకాయాం కిల రక్షసాం।
అయుతాని చ షట్త్రింశత్సహస్రాణి శతాని చ ॥ **4.35.15** ॥ 1477

అహత్వా తాంశ్చ దుర్ధర్షాన్ రాక్షసాన్ కామరూపిణః।
న శక్యో రావణో హంతుం యేన సా మైథిలీ హృతా ॥ **4.35.16** ॥ 1478

తే న శక్యా రణే హంతుమసహాయేన లక్ష్మణ।
రావణః క్రూరకర్మా చ సుగ్రీవేణ విశేషతః ॥ **4.35.17** ॥ 1479

ఏవమాఖ్యాతవాన్ వాలీ స హ్యభిజ్ఞో హరీశ్వరః।
ఆగమస్తు న మే వ్యక్తః శ్రవాత్ తస్య బ్రవీమ్యహం ॥ **4.35.18** ॥ 1480

త్వత్సహాయనిమిత్తం హి ప్రేషితా హరిపుంగవాః।
ఆనేతుం వానరాన్ యుద్ధే సుబహూన్ హరిపుంగవాన్ ॥ **4.35.19** ॥ 1481

తాంశ్చ ప్రతీక్షమాణోఽయం విక్రాంతాన్ సుమహాబలాన్।
రాఘవస్యార్థసిద్ధ్యర్థం న నిర్యాతి హరీశ్వరః ॥ **4.35.20** ॥ 1482

కృతా సుసంస్థా సౌమిత్రే సుగ్రీవేణ పురా యథా।
అద్య తైర్వానరైః సర్వైరాగంతవ్యం మహాబలైః ॥ **4.35.21** ॥ 1483

ఋక్షకోటిసహస్రాణి గోలాంగూలశతాని చ।
అద్య త్వాముపయాస్యంతి జహి కోపమరిందమ।
కోట్యోఽనేకాస్తు కాకుత్స్థ కపీనాం దీప్తతేజసాం ॥ **4.35.22** ॥ 1484

తవ హి ముఖమిదం నిరీక్ష్య కోపాత్
క్షతజసమే నయనే నిరీక్షమాణాః।
హరివరవనితా న యాంతి శాంతిం
ప్రథమభయస్య హి శంకితాః స్మ సర్వాః ॥ **4.35.23** ॥ 1485

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే పంచత్రింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ షట్త్రింశః సర్గః ॥

స్వీయం లఘుత్వం శ్రీరామస్య మహత్త్వం చ ప్రతిపాదయతా సుగ్రీవేణ లక్ష్మణం ప్రతి క్షమాయాః ప్రార్థనం లక్ష్మణేన తస్య ప్రశంసాపూర్వకం తం ప్రత్యాత్మనా సహ చలితుమాదేశకరణం

ఇత్యుక్తస్తారయా వాక్యం ప్రశ్రితం ధర్మసంహితం।
మృదుస్స్వభావః సౌమిత్రిః ప్రతిజగ్రాహ తద్వచః ॥ **4.36.1** ॥ 1486

తస్మిన్ ప్రతిగృహీతే తు వాక్యే హరిగణేశ్వరః।
లక్ష్మణాత్ సుమహత్త్రాసం వస్త్రం క్లిన్నమివాత్యజత్ ॥ **4.36.2** ॥ 1487

తతః కంఠగతం మాల్యం చిత్రం బహుగుణం మహత్।
చిచ్ఛేద విమదశ్చాసీత్ సుగ్రీవో వానరేశ్వరః ॥ **4.36.3** ॥ 1488

స లక్ష్మణం భీమబలం సర్వవానరసత్తమః।
అబ్రవీత్ ప్రశ్రితం వాక్యం సుగ్రీవః సంప్రహర్షయన్ ॥ **4.36.4** ॥ 1489

ప్రణష్టా శ్రీశ్చ కీర్తిశ్చ కపిరాజ్యం చ శాశ్వతం।
రామప్రసాదాత్ సౌమిత్రే పునశ్చాప్తమిదం మయా ॥ **4.36.5** ॥ 1490

కః శక్తస్తస్య దేవస్య ఖ్యాతస్య స్వేన కర్మణా।
తాదృశం ప్రతికుర్వీత అంశేనాపి నృపాత్మజ ॥ **4.36.6** ॥ 1491

సీతాం ప్రాప్స్యతి ధర్మాత్మా వధిష్యతి చ రావణం।
సహాయమాత్రేణ మయా రాఘవః స్వేన తేజసా ॥ **4.36.7** ॥ 1492

సహాయకృత్యం కిం తస్య యేన సప్త మహాద్రుమాః।
గిరిశ్చ వసుధా చైవ బాణేనైకేన దారితాః ॥ **4.36.8** ॥ 1493

ధనుర్విస్ఫారమాణస్య యస్య శబ్దేన లక్ష్మణ।
సశైలా కంపితా భూమిః సహాయైః కిం ను తస్య వై ॥ **4.36.9** ॥ 1494

అనుయాత్రాం నరేంద్రస్య కరిష్యేఽహం నరర్షభ।
గచ్ఛతో రావణం హంతుం వైరిణం సపురస్సరం ॥ **4.36.10** ॥ 1495

యది కించిదతిక్రాంతం విశ్వాసాత్ ప్రణయేన వా।
ప్రేష్యస్య క్షమితవ్యం మే న కశ్చిన్నాపరాధ్యతి ॥ **4.36.11** ॥ 1496

ఇతి తస్య బ్రువాణస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః।
అభవల్లక్ష్మణః ప్రీతః ప్రేమ్ణా చేదమువాచ హ ॥ **4.36.12** ॥ 1497

సర్వథా హి మమ భ్రాతా సనాథో వానరేశ్వర।
త్వయా నాథేన సుగ్రీవ ప్రశ్రితేన విశేషతః ॥ **4.36.13** ॥ 1498

యస్తే ప్రభావః సుగ్రీవ యచ్చ తే శౌచమీదృశం।
అర్హస్త్వం కపిరాజ్యస్య శ్రియం భోక్తుమనుత్తమాం ॥ **4.36.14** ॥ 1499

సహాయేన చ సుగ్రీవ త్వయా రామః ప్రతాపవాన్।
వధిష్యతి రణే శత్రూనచిరాన్నాత్ర సంశయః ॥ **4.36.15** ॥ 1500

ధర్మజ్ఞస్య కృతజ్ఞస్య సంగ్రామేష్వనివర్తినః।
ఉపపన్నం చ యుక్తం చ సుగ్రీవ తవ భాషితం ॥ **4.36.16** ॥ 1501

దోషజ్ఞః సతి సామర్థ్యే కోఽన్యో భాషితుమర్హతి।
వర్జయిత్వా మమ జ్యేష్ఠం త్వాం చ వానరసత్తమ ॥ **4.36.17** ॥ 1502

సదృశశ్చాసి రామేణ విక్రమేణ బలేన చ।
సహాయో దైవతైర్దత్తశ్చిరాయ హరిపుంగవ ॥ **4.36.18** ॥ 1503

కిం తు శీఘ్రమితో వీర నిష్క్రమ త్వం మయా సహ।
సాంత్వయస్వ వయస్యం చ భార్యాహరణదుఃఖితం ॥ **4.36.19** ॥ 1504

యచ్చ శోకాభిభూతస్య శ్రుత్వా రామస్య భాషితం।
మయా త్వం పరుషాణ్యుక్తస్తత్ క్షమస్వ సఖే మమ ॥ **4.36.20** ॥ 1505

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే షట్త్రింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ సప్తత్రింశః సర్గః ॥

సుగ్రీవేణ వానరసేనాసంగ్రహాయ పునర్దూతాన్ ప్రేషయితుం హనుమత ఆజ్ఞపనం తేభ్యో రాజాజ్ఞామాకర్ణ్య సమేషాం వానరాణాం కిష్కింధాం ప్రతి ప్రస్థానం నివృత్తైర్దూతైః సుగ్రీవాయోపాయనాని సమర్ప్య వానరాగమనవృత్తాంతస్య నివేదనం

ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవో లక్ష్మణేన మహాత్మనా।
హనూమంతం స్థితం పార్శ్వే వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ **4.37.1** ॥ 1506

మహేంద్రహిమవద్వింధ్యకైలాసశిఖరేషు చ।
మందరే పాండుశిఖరే పంచశైలేషు యే స్థితాః ॥ **4.37.2** ॥ 1507

తరుణాదిత్యవర్ణేషు భ్రాజమానేషు నిత్యశః।
పర్వతేషు సముద్రాంతే పశ్చిమస్యాం తు యే దిశి ॥ **4.37.3** ॥ 1508

ఆదిత్యభవనే చైవ గిరౌ సంధ్యాభ్రసన్నిభే।
పద్మాచలవనం భీమాః సంశ్రితా హరిపుంగవాః ॥ **4.37.4** ॥ 1509

అంజనాంబుదసంకాశాః కుంజరేంద్రమహౌజసః।
అంజనే పర్వతే చైవ యే వసంతి ప్లవంగమాః ॥ **4.37.5** ॥ 1510

మహాశైలగుహావాసా వానరాః కనకప్రభాః।
మేరుపార్శ్వగతాశ్చైవ యే చ ధూమ్రగిరిం శ్రితాః ॥ **4.37.6** ॥ 1511

తరుణాదిత్యవర్ణాశ్చ పర్వతే యే మహారుణే।
పిబంతో మధు మైరేయం భీమవేగాః ప్లవంగమాః ॥ **4.37.7** ॥ 1512

వనేషు చ సురమ్యేషు సుగంధిషు మహత్సు చ।
తాపసాశ్రమరమ్యేషు వనాంతేషు సమంతతః ॥ **4.37.8** ॥ 1513

తాంస్తాంస్త్వమానయ క్షిప్రం పృథివ్యాం సర్వవానరాన్।
సామదానాదిభిః కల్పైర్వానరైర్వేగవత్తరైః ॥ **4.37.9** ॥ 1514

ప్రేషితాః ప్రథమం యే చ మయాఽఽజ్ఞాతా మహాజవాః।
త్వరణార్థం తు భూయస్త్వం సంప్రేషయ హరీశ్వరాన్ ॥ **4.37.10** ॥ 1515

యే ప్రసక్తాశ్చ కామేషు దీర్ఘసూత్రాశ్చ వానరాః।
ఇహానయస్వ తాఞ్శీఘ్రం సర్వానేవ కపీశ్వరాన్ ॥ **4.37.11** ॥ 1516

అహోభిర్దశభిర్యే చ నాగచ్ఛంతి మమాజ్ఞయా।
హంతవ్యాస్తే దురాత్మానో రాజశాసనదూషకాః ॥ **4.37.12** ॥ 1517

శతాన్యథ సహస్రాణి కోట్యశ్చ మమ శాసనాత్।
ప్రయాంతు కపిసింహానాం నిదేశే మమ యే స్థితాః ॥ **4.37.13** ॥ 1518

మేఘపర్వతసంకాశాశ్ఛాదయంత ఇవాంబరం।
ఘోరరూపాః కపిశ్రేష్ఠా యాంతు మచ్ఛాసనాదితః ॥ **4.37.14** ॥ 1519

తే గతిజ్ఞా గతిం గత్వా పృథివ్యాం సర్వవానరాః।
ఆనయంతు హరీన్ సర్వాంస్త్వరితాః శాసనాన్మమ ॥ **4.37.15** ॥ 1520

తస్య వానరరాజస్య శ్రుత్వా వాయుసుతో వచః।
దిక్షు సర్వాసు విక్రాంతాన్ ప్రేషయామాస వానరాన్ ॥ **4.37.16** ॥ 1521

తే పదం విష్ణువిక్రాంతం పతత్త్రిజ్యోతిరధ్వగాః।
ప్రయాతాః ప్రహితా రాజ్ఞా హరయస్తు క్షణేన వై ॥ **4.37.17** ॥ 1522

తే సముద్రేషు గిరిషు వనేషు చ సరస్సు చ।
వానరా వానరాన్ సర్వాన్ రామహేతోరచోదయన్ ॥ **4.37.18** ॥ 1523

మృత్యుకాలోపమస్యాజ్ఞాం రాజరాజస్య వానరాః।
సుగ్రీవస్యాయయుః శ్రుత్వా సుగ్రీవభయశంకితాః ॥ **4.37.19** ॥ 1524

తతస్తేఽంజనసంకాశా గిరేస్తస్మాన్మహాబలాః।
తిస్రః కోట్యః ప్లవంగానాం నిర్యయుర్యత్ర రాఘవః ॥ **4.37.20** ॥ 1525

అస్తం గచ్ఛతి యత్రార్కస్తస్మిన్ గిరివరే రతాః।
సంతప్తహేమవర్ణాభాస్తస్మాత్ కోట్యో దశ చ్యుతాః ॥ **4.37.21** ॥ 1526

కైలాసశిఖరేభ్యశ్చ సింహకేసరవర్చసాం।
తతః కోటిసహస్రాణి వానరాణాం సమాగమన్ ॥ **4.37.22** ॥ 1527

ఫలమూలేన జీవంతో హిమవంతముపాశ్రితాః।
తేషాం కోటిసహస్రాణాం సహస్రం సమవర్తత ॥ **4.37.23** ॥ 1528

అంగారకసమానానాం భీమానాం భీమకర్మణాం।
వింధ్యాద్ వానర కోటీనాం సహస్రాణ్యపతన్ ద్రుతం ॥ **4.37.24** ॥ 1529

క్షీరోదవేలానిలయాస్తమాలవనవాసినః।
నారికేలాశనాశ్చైవ తేషాం సంఖ్యా న విద్యతే ॥ **4.37.25** ॥ 1530

వనేభ్యో గహ్వరేభ్యశ్చ సరిద్భ్యశ్చ మహాబలాః।
ఆగచ్ఛద్ వానరీ సేనా పిబంతీవ దివాకరం ॥ **4.37.26** ॥ 1531

యే తు త్వారయితుం యాతా వానరాః సర్వవానరాన్।
తే వీరా హిమవచ్ఛైలే దదృశుస్తం మహాద్రుమం ॥ **4.37.27** ॥ 1532

తస్మిన్ గిరివరే పుణ్యే యజ్ఞో మాహేశ్వరః పురా।
సర్వదేవమనస్తోషో బభూవ సుమనోరమః ॥ **4.37.28** ॥ 1533

అన్ననిస్యందజాతాని మూలాని చ ఫలాని చ।
అమృతస్వాదుకల్పాని దదృశుస్తత్ర వానరాః ॥ **4.37.29** ॥ 1534

తదన్నసంభవం దివ్యం ఫలమూలం మనోహరం।
యః కశ్చిత్ సకృదశ్నాతి మాసం భవతి తర్పితః ॥ **4.37.30** ॥ 1535

తాని మూలాని దివ్యాని ఫలాని చ ఫలాశనాః।
ఔషధాని చ దివ్యాని జగృహుర్హరిపుంగవాః ॥ **4.37.31** ॥ 1536

తస్మాచ్చ యజ్ఞాయతనాత్ పుష్పాణి సురభీణి చ।
ఆనిన్యుర్వానరా గత్వా సుగ్రీవప్రియకారణాత్ ॥ **4.37.32** ॥ 1537

తే తు సర్వే హరివరాః పృథివ్యాం సర్వవానరాన్।
సంచోదయిత్వా త్వరితం యూథానాం జగ్మురగ్రతః ॥ **4.37.33** ॥ 1538

తే తు తేన ముహూర్తేన కపయః శీఘ్రచారిణః।
కిష్కింధాం త్వరయా ప్రాప్తాః సుగ్రీవో యత్ర వానరః ॥ **4.37.34** ॥ 1539

తే గృహీత్వౌషధీః సర్వాః ఫలమూలం చ వానరాః।
తం ప్రతిగ్రాహయామాసుర్వచనం చేదమబ్రువన్ ॥ **4.37.35** ॥ 1540

సర్వే పరిసృతాః శైలాః సరితశ్చ వనాని చ।
పృథివ్యాం వానరాః సర్వే శాసనాదుపయాంతి తే ॥ **4.37.36** ॥ 1541

ఏవం శ్రుత్వా తతో హృష్టః సుగ్రీవః ప్లవగాధిపః।
ప్రతిజగ్రాహ చ ప్రీతస్తేషాం సర్వముపాయనం ॥ **4.37.37** ॥ 1542

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే సప్తత్రింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ అష్టాత్రింశః సర్గః ॥

సలక్ష్మణేన సుగ్రీవేణ శ్రీరామపార్శ్వమాగమ్య తత్పాదయోః ప్రణమనం శ్రీరామేణ తస్యాశ్వాసనం సుగ్రీవేణ స్వకృతసైన్యసంగ్రహోద్యోగస్య కథనం తదాకర్ణ్య శ్రీరామస్య సంతోషశ్చ

ప్రతిగృహ్య చ తత్ సర్వముపాయనముపాహృతం।
వానరాన్ సాంత్వయిత్వా చ సర్వానేవ వ్యసర్జయత్ ॥ **4.38.1** ॥ 1543

విసర్జయిత్వా స హరీన్ సహస్రాన్ కృతకర్మణః।
మేనే కృతార్థమాత్మానం రాఘవం చ మహాబలం ॥ **4.38.2** ॥ 1544

స లక్ష్మణో భీమబలం సర్వవానరసత్తమం।
అబ్రవీత్ ప్రశ్రితం వాక్యం సుగ్రీవం సంప్రహర్షయన్ ॥ **4.38.3** ॥ 1545

కిష్కింధాయా వినిష్క్రమ యది తే సౌమ్య రోచతే।
తస్య తద్ వచనం శ్రుత్వా లక్ష్మణస్య సుభాషితం ॥ **4.38.4** ॥ 1546

సుగ్రీవః పరమప్రీతో వాక్యమేతదువాచ హ।
ఏవం భవతు గచ్ఛామ స్థేయం త్వచ్ఛాసనే మయా ॥ **4.38.5** ॥ 1547

తమేవముక్త్వా సుగ్రీవో లక్ష్మణం శుభలక్షణం।
విసర్జయామాస తదా తారాద్యాశ్చైవ యోషితః ॥ **4.38.6** ॥ 1548

ఏహీత్యుచ్చైర్హరివరాన్ సుగ్రీవః సముదాహరత్।
తస్య తద్ వచనం శ్రుత్వా హరయః శీఘ్రమాయయుః ॥ **4.38.7** ॥ 1549

బద్ధాంజలిపుటాః సర్వే యే స్యుః స్త్రీదర్శనక్షమాః।
తానువాచ తతః ప్రాప్తాన్ రాజార్క్షసదృశప్రభః ॥ **4.38.8** ॥ 1550

ఉపస్థాపయత క్షిప్రం శిబికాం మమ వానరాః।
శ్రుత్వా తు వచనం తస్య హరయః శీఘ్రవిక్రమాః ॥ **4.38.9** ॥ 1551

సముపస్థాపయామాసుః శిబికాం ప్రియదర్శనాం।
తాముపస్థాపితాం దృష్ట్వా శిబికాం వానరాధిపః ॥ **4.38.10** ॥ 1552

లక్ష్మణారుహ్యతాం శీఘ్రమితి సౌమిత్రిమబ్రవీత్।
ఇత్యుక్త్వా కాంచనం యానం సుగ్రీవః సూర్యసన్నిభం ॥ **4.38.11** ॥ 1553

బహుభిర్హరిభిర్యుక్తమారురోహ సలక్ష్మణః।
పాండురేణాతపత్రేణ ధ్రియమాణేన మూర్ధని ॥ **4.38.12** ॥ 1554

శుక్లైశ్చ బాలవ్యజనైర్ధూయమానైః సమంతతః।
శంఖభేరీనినాదైశ్చ బందిభిశ్చాభినందితః ॥ **4.38.13** ॥ 1555

నిర్యయౌ ప్రాప్య సుగ్రీవో రాజ్యశ్రియమనుత్తమాం।
స వానరశతైస్తీక్ష్ణైర్బహుభిః శస్త్రపాణిభిః ॥ **4.38.14** ॥ 1556

పరికీర్ణో యయౌ తత్ర యత్ర రామో వ్యవస్థితః।
స తం దేశమనుప్రాప్య శ్రేష్ఠం రామనిషేవితం ॥ **4.38.15** ॥ 1557

అవాతరన్మహాతేజాః శిబికాయాః సలక్ష్మణః।
ఆసాద్య చ తతో రామం కృతాంజలిపుటోఽభవత్ ॥ **4.38.16** ॥ 1558

కృతాంజలౌ స్థితే తస్మిన్ వానరాశ్చాభవంస్తథా।
తటాకమివ తం దృష్ట్వా రామః కుడ్మలపంకజం ॥ **4.38.17** ॥ 1559

వానరాణాం మహత్ సైన్యం సుగ్రీవే ప్రీతిమానభూత్।
పాదయోః పతితం మూర్ధ్నా తముత్థాప్య హరీశ్వరం ॥ **4.38.18** ॥ 1560

ప్రేమ్ణా చ బహుమానాచ్చ రాఘవః పరిషస్వజే।
పరిష్వజ్య చ ధర్మాత్మా నిషీదేతి తతోఽబ్రవీత్ ॥ **4.38.19** ॥ 1561

నిషణ్ణం తం తతో దృష్ట్వా క్షితౌ రామోఽబ్రవీత్ తతః।
ధర్మమర్థం చ కామం చ కాలే యస్తు నిషేవతే ॥ **4.38.20** ॥ 1562

విభజ్య సతతం వీర స రాజా హరిసత్తమ।
హిత్వా ధర్మం తథార్థం చ కామం యస్తు నిషేవతే ॥ **4.38.21** ॥ 1563

స వృక్షాగ్రే యథా సుప్తః పతితః ప్రతిబుధ్యతే।
అమిత్రాణాం వధే యుక్తో మిత్రాణాం సంగ్రహే రతః ॥ **4.38.22** ॥ 1564

త్రివర్గఫలభోక్తా చ రాజా ధర్మేణ యుజ్యతే।
ఉద్యోగసమయస్త్వేష ప్రాప్తః శత్రునిషూదన ॥ **4.38.23** ॥ 1565

సంచింత్యతాం హి పింగేశ హరిభిః సహ మంత్రిభిః।
ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవో రామం వచనమబ్రవీత్ ॥ **4.38.24** ॥ 1566

ప్రణష్టా శ్రీశ్చ కీర్తిశ్చ కపిరాజ్యం చ శాశ్వతం।
త్వత్ప్రసాదాన్మహాబాహో పునః ప్రాప్తమిదం మయా ॥ **4.38.25** ॥ 1567

తవ దేవ ప్రసాదాచ్చ భ్రాతుశ్చ జయతాం వర।
కృతం న ప్రతికుర్యాద్ యః పురుషాణాం హి దూషకః ॥ **4.38.26** ॥ 1568

ఏతే వానరముఖ్యాశ్చ శతశః శత్రుసూదన।
ప్రాప్తాశ్చాదాయ బలినః పృథివ్యాం సర్వవానరాన్ ॥ **4.38.27** ॥ 1569

ఋక్షాశ్చ వానరాః శూరా గోలాంగూలాశ్చ రాఘవ।
కాంతారవనదుర్గాణామభిజ్ఞా ఘోరదర్శనాః ॥ **4.38.28** ॥ 1570

దేవగంధర్వపుత్రాశ్చ వానరాః కామరూపిణః।
స్వైః స్వైః పరివృతాః సైన్యైర్వర్తంతే పథి రాఘవ ॥ **4.38.29** ॥ 1571

శతైః శతసహస్రైశ్చ వర్తంతే కోటిభిస్తథా।
అయుతైశ్చావృతా వీర శంకుభిశ్చ పరంతప ॥ **4.38.30** ॥ 1572

అర్బుదైరర్బుదశతైర్మధ్యైశ్చాంత్యైశ్చ వానరాః।
సముద్రాశ్చ పరార్ధాశ్చ హరయో హరియూథపాః ॥ **4.38.31** ॥ 1573

ఆగమిష్యంతి తే రాజన్ మహేంద్రసమవిక్రమాః।
మేఘపర్వతసంకాశా మేరువింధ్యకృతాలయాః ॥ **4.38.32** ॥ 1574

తే త్వామభిగమిష్యంతి రాక్షసం యోద్ధుమాహవే।
నిహత్య రావణం యుద్ధే హ్యానయిష్యంతి మైథిలీం ॥ **4.38.33** ॥ 1575

తతః సముద్యోగమవేక్ష్య వీర్యవాన్
హరిప్రవీరస్య నిదేశవర్తినః।
బభూవ హర్షాద్ వసుధాధిపాత్మజః
ప్రబుద్ధనీలోత్పలతుల్యదర్శనః ॥ **4.38.34** ॥ 1576

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే అష్టాత్రింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ఏకోనచత్వారింశః సర్గః ॥

శ్రీరామేణ సుగ్రీవం ప్రతి కృతజ్ఞతాయాః ప్రకాశనం
విభిన్నవానరయూథపతీనాం సైన్యైః సహాగమనం

ఇతి బ్రువాణం సుగ్రీవం రామో ధర్మభృతాం వరః।
బాహుభ్యాం సంపరిష్వజ్య ప్రత్యువాచ కృతాంజలిం ॥ **4.39.1** ॥ 1577

యదింద్రో వర్షతే వర్షం న తచ్చిత్రం భవిష్యతి।
ఆదిత్యోఽసౌ సహస్రాంశుః కుర్యాద్ వితిమిరం నభః ॥ **4.39.2** ॥ 1578

చంద్రమా రజనీం కుర్యాత్ ప్రభయా సౌమ్య నిర్మలాం।
త్వద్విధో వాపి మిత్రాణాం ప్రీతిం కుర్యాత్ పరంతప ॥ **4.39.3** ॥ 1579

ఏవం త్వయి న తచ్చిత్రం భవేద్ యత్ సౌమ్య శోభనం।
జానామ్యహం త్వాం సుగ్రీవ సతతం ప్రియవాదినం ॥ **4.39.4** ॥ 1580

త్వత్సనాథః సఖే సంఖ్యే జేతాస్మి సకలానరీన్।
త్వమేవ మే సుహృన్మిత్రం సాహాయ్యం కర్తుమర్హసి ॥ **4.39.5** ॥ 1581

జహారాత్మవినాశాయ మైథిలీం రాక్షసాధమః।
వంచయిత్వా తు పౌలోమీమనుహ్లాదో యథా శచీం ॥ **4.39.6** ॥ 1582

నచిరాత్ తం వధిష్యామి రావణం నిశితైః శరైః।
పౌలోమ్యాః పితరం దృప్తం శతక్రతురివారిహా ॥ **4.39.7** ॥ 1583

ఏతస్మిన్నంతరే చైవ రజః సమభివర్తత।
ఉష్ణతీవ్రాం సహస్రాంశోశ్ఛాదయద్ గగనే ప్రభాం ॥ **4.39.8** ॥ 1584

దిశః పర్యాకులాశ్చాసంస్తమసా తేన దూషితాః।
చచాల చ మహీ సర్వా సశైలవనకాననా ॥ **4.39.9** ॥ 1585

తతో నగేంద్రసంకాశైస్తీక్ష్ణదంష్ట్రైర్మహాబలైః।
కృత్స్నా సంఛాదితా భూమిరసంఖ్యేయైః ప్లవంగమైః ॥ **4.39.10** ॥ 1586

నిమేషాంతరమాత్రేణ తతస్తైర్హరియూథపైః।
కోటీశతపరీవారైర్వానరైర్హరియూథపైః ॥ **4.39.11** ॥ 1587

నాదేయైః పార్వతేయైశ్చ సాముద్రైశ్చ మహాబలైః।
హరిభిర్మేఘనిర్హ్రాదైరన్యైశ్చ వనవాసిభిః ॥ **4.39.12** ॥ 1588

తరుణాదిత్యవర్ణైశ్చ శశిగౌరైశ్చ వానరైః।
పద్మకేసరవర్ణైశ్చ శ్వేతైర్హేమకృతాలయైః ॥ **4.39.13** ॥ 1589

కోటీసహస్రైర్దశభిః శ్రీమాన్ పరివృతస్తదా।
వీరః శతబలిర్నామ వానరః ప్రత్యదృశ్యత ॥ **4.39.14** ॥ 1590

తతః కాంచనశైలాభస్తారాయా వీర్యవాన్ పితా।
అనేకైర్బహుసాహస్రైః కోటిభిః ప్రత్యదృశ్యత ॥ **4.39.15** ॥ 1591

తథాపరేణ కోటీనాం సహస్రేణ సమన్వితః।
పితా రుమాయాః సంప్రాప్తః సుగ్రీవశ్వశురో విభుః ॥ **4.39.16** ॥ 1592

పద్మకేసరసంకాశస్తరుణార్కనిభాననః।
బుద్ధిమాన్ వానరశ్రేష్ఠః సర్వవానరసత్తమః ॥ **4.39.17** ॥ 1593

అనేకైర్బహుసాహస్రైర్వానరాణాం సమన్వితః।
పితా హనుమతః శ్రీమాన్ కేసరీ ప్రత్యదృశ్యత ॥ **4.39.18** ॥ 1594

గోలాంగూలమహారాజో గవాక్షో భీమవిక్రమః।
వృతః కోటిసహస్రేణ వానరాణామదృశ్యత ॥ **4.39.19** ॥ 1595

ఋక్షాణాం భీమవేగానాం ధూమ్రః శత్రునిబర్హణః।
వృతః కోటిసహస్రాభ్యాం ద్వాభ్యాం సమభివర్తత ॥ **4.39.20** ॥ 1596

మహాచలనిభైర్ఘోరైః పనసో నామ యూథపః।
ఆజగామ మహావీర్యస్తిసృభిః కోటిభిర్వృతః ॥ **4.39.21** ॥ 1597

నీలాంజనచయాకారో నీలో నామైష యూథపః।
అదృశ్యత మహాకాయః కోటిభిర్దశభిర్వృతః ॥ **4.39.22** ॥ 1598

తతః కాంచనశైలాభో గవయో నామ యూథపః।
ఆజగామ మహావీర్యః కోటిభిః పంచభిర్వృతః ॥ **4.39.23** ॥ 1599

దరీముఖశ్చ బలవాన్ యూథపోఽభ్యాయయౌ తదా।
వృతః కోటిసహస్రేణ సుగ్రీవం సమవస్థితః ॥ **4.39.24** ॥ 1600

మైందశ్చ ద్వివిదశ్చోభావశ్విపుత్రౌ మహాబలౌ।
కోటికోటిసహస్రేణ వానరాణామదృశ్యతాం ॥ **4.39.25** ॥ 1601

గజశ్చ బలవాన్ వీరస్తిసృభిః కోటిభిర్వృతః।
ఆజగామ మహాతేజాః సుగ్రీవస్య సమీపతః ॥ **4.39.26** ॥ 1602

ఋక్షరాజో మహాతేజా జాంబవాన్నామ నామతః।
కోటిభిర్దశభిర్వ్యాప్తః సుగ్రీవస్య వశే స్థితః ॥ **4.39.27** ॥ 1603

రుమణో నామ తేజస్వీ విక్రాంతైర్వానరైర్వృతః।
ఆగతో బలవాంస్తూర్ణం కోటీశతసమావృతః ॥ **4.39.28** ॥ 1604

తతః కోటిసహస్రాణాం సహస్రేణ శతేన చ।
పృష్ఠతోఽనుగతః ప్రాప్తో హరిభిర్గంధమాదనః ॥ **4.39.29** ॥ 1605

తతః పద్మసహస్రేణ వృతః శంకుశతేన చ।
యువరాజోఽంగదః ప్రాప్తః పితుస్తుల్యపరాక్రమః ॥ **4.39.30** ॥ 1606

తతస్తారాద్యుతిస్తారో హరిభిర్భీమవిక్రమైః।
పంచభిర్హరికోటీభిర్దూరతః పర్యదృశ్యత ॥ **4.39.31** ॥ 1607

ఇంద్రజానుః కవిర్వీరో యూథపః ప్రత్యదృశ్యత।
ఏకాదశానాం కోటీనామీశ్వరస్తైశ్చ సంవృతః ॥ **4.39.32** ॥ 1608

తతో రంభస్త్వనుప్రాప్తస్తరుణాదిత్యసన్నిభః।
అయుతేన వృతశ్చైవ సహస్రేణ శతేన చ ॥ **4.39.33** ॥ 1609

తతో యూథపతిర్వీరో దుర్ముఖో నామ వానరః।
ప్రత్యదృశ్యత కోటీభ్యాం ద్వాభ్యాం పరివృతో బలీ ॥ **4.39.34** ॥ 1610

కైలాసశిఖరాకారైర్వానరైర్భీమవిక్రమైః।
వృతః కోటిసహస్రేణ హనుమాన్ ప్రత్యదృశ్యత ॥ **4.39.35** ॥ 1611

నలశ్చాపి మహావీర్యః సంవృతో ద్రుమవాసిభిః।
కోటీశతేన సంప్రాప్తః సహస్రేణ శతేన చ ॥ **4.39.36** ॥ 1612

తతో దధిముఖః శ్రీమాన్ కోటిభిర్దశభిర్వృతః।
సంప్రాప్తోఽభినదంస్తస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః ॥ **4.39.37** ॥ 1613

శరభః కుముదో వహ్నిర్వానరో రంహ ఏవ చ।
ఏతే చాన్యే చ బహవో వానరాః కామరూపిణః ॥ **4.39.38** ॥ 1614

ఆవృత్య పృథివీం సర్వాం పర్వతాంశ్చ వనాని చ।
యూథపాః సమనుప్రాప్తా యేషాం సంఖ్యా న విద్యతే ॥ **4.39.39** ॥ 1615

ఆగతాశ్చ నివిష్టాశ్చ పృథివ్యాం సర్వవానరాః।
ఆప్లవంతః ప్లవంతశ్చ గర్జంతశ్చ ప్లవంగమాః।
అభ్యవర్తంత సుగ్రీవం సూర్యమభ్రగణా ఇవ ॥ **4.39.40** ॥ 1616

కుర్వాణా బహుశబ్దాంశ్చ ప్రకృష్టా బాహుశాలినః।
శిరోభిర్వానరేంద్రాయ సుగ్రీవాయ న్యవేదయన్ ॥ **4.39.41** ॥ 1617

అపరే వానరశ్రేష్ఠాః సంగమ్య చ యథోచితం।
సుగ్రీవేణ సమాగమ్య స్థితాః ప్రాంజలయస్తదా ॥ **4.39.42** ॥ 1618

సుగ్రీవస్త్వరితో రామే సర్వాంస్తాన్ వానరర్షభాన్।
నివేదయిత్వా ధర్మజ్ఞః స్థితః ప్రాంజలిరబ్రవీత్ ॥ **4.39.43** ॥ 1619

యథాసుఖం పర్వతనిర్ఝరేషు
వనేషు సర్వేషు చ వానరేంద్రాః।
నివేశయిత్వా విధివద్ బలాని
బలం బలజ్ఞః ప్రతిపత్తుమీష్టే ॥ **4.39.44** ॥ 1620

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే ఏకోనచత్వారింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ చత్వారింశః సర్గః ॥

శ్రీరామస్యాజ్ఞయా సుగ్రీవేణ సీతాన్వేషణాయ పూర్వదిశాయాం వానరాణాం ప్రేషణం తత్రత్యానాం స్థానానాం వర్ణనం చ

అథ రాజా సమృద్ధార్థః సుగ్రీవః ప్లవగేశ్వరః।
ఉవాచ నరశార్దూలం రామం పరబలార్దనం ॥ **4.40.1** ॥ 1621

ఆగతా వినివిష్టాశ్చ బలినః కామరూపిణః।
వానరేంద్రా మహేంద్రాభా యే మద్విషయవాసినః ॥ **4.40.2** ॥ 1622

త ఇమే బహువిక్రాంతైర్బలిభిర్భీమవిక్రమైః।
ఆగతా వానరా ఘోరా దైత్యదానవసన్నిభాః ॥ **4.40.3** ॥ 1623

ఖ్యాతకర్మాపదానాశ్చ బలవంతో జితక్లమాః।
పరాక్రమేషు విఖ్యాతా వ్యవసాయేషు చోత్తమాః ॥ **4.40.4** ॥ 1624

పృథివ్యంబుచరా రామ నానానగనివాసినః।
కోట్యోఘాశ్చ ఇమే ప్రాప్తా వానరాస్తవ కింకరాః ॥ **4.40.5** ॥ 1625

నిదేశవర్తినః సర్వే సర్వే గురుహితే స్థితాః।
అభిప్రేతమనుష్ఠాతుం తవ శక్ష్యంత్యరిందమ ॥ **4.40.6** ॥ 1626

త ఇమే బహుసాహస్రైరనీకైర్భీమవిక్రమైః।
ఆగతా వానరా ఘోరా దైత్యదానవసన్నిభాః ॥ **4.40.7** ॥ 1627

యన్మన్యసే నరవ్యాఘ్ర ప్రాప్తకాలం తదుచ్యతాం।
త్వత్సైన్యం త్వద్వశే యుక్తమాజ్ఞాపయితుమర్హసి ॥ **4.40.8** ॥ 1628

కామమేషామిదం కార్యం విదితం మమ తత్త్వతః।
తథాపి తు యథాయుక్తమాజ్ఞాపయితుమర్హసి ॥ **4.40.9** ॥ 1629

తథా బ్రువాణం సుగ్రీవం రామో దశరథాత్మజః।
బాహుభ్యాం సంపరిష్వజ్య ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥ **4.40.10** ॥ 1630

జ్ఞాయతాం సౌమ్య వైదేహీ యది జీవతి వా న వా।
స చ దేశో మహాప్రాజ్ఞ యస్మిన్ వసతి రావణః ॥ **4.40.11** ॥ 1631

అధిగమ్య తు వైదేహీం నిలయం రావణస్య చ।
ప్రాప్తకాలం విధాస్యామి తస్మిన్ కాలే సహ త్వయా ॥ **4.40.12** ॥ 1632

నాహమస్మిన్ ప్రభుః కార్యే వానరేంద్ర న లక్ష్మణః।
త్వమస్య హేతుః కార్యస్య ప్రభుశ్చ ప్లవగేశ్వర ॥ **4.40.13** ॥ 1633

త్వమేవాజ్ఞాపయ విభో మమ కార్యవినిశ్చయం।
త్వం హి జానాసి మే కార్యం మమ వీర న సంశయః ॥ **4.40.14** ॥ 1634

సుహృద్ద్వితీయో విక్రాంతః ప్రాజ్ఞః కాలవిశేషవిత్।
భవానస్మద్ధితే యుక్తః సుహృదాప్తోఽర్థవిత్తమః ॥ **4.40.15** ॥ 1635

ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవో వినతం నామ యూథపం।
అబ్రవీద్ రామసాన్నిధ్యే లక్ష్మణస్య చ ధీమతః ॥ **4.40.16** ॥ 1636

శైలాభం మేఘనిర్ఘోషమూర్జితం ప్లవగేశ్వరం।
సోమసూర్యనిభైః సార్ధం వానరైర్వానరోత్తమ ॥ **4.40.17** ॥ 1637

దేశకాలనయైర్యుక్తో విజ్ఞః కార్యవినిశ్చయే।
వృతః శతసహస్రేణ వానరాణాం తరస్వినాం ॥ **4.40.18** ॥ 1638

అధిగచ్ఛ దిశం పూర్వాం సశైలవనకాననాం।
తత్ర సీతాం చ వైదేహీం నిలయం రావణస్య చ ॥ **4.40.19** ॥ 1639

మార్గధ్వం గిరిదుర్గేషు వనేషు చ నదీషు చ।
నదీం భాగీరథీం రమ్యాం సరయూం కౌశికీం తథా ॥ **4.40.20** ॥ 1640

కాలిందీం యమునాం రమ్యాం యామునం చ మహాగిరిం।
సరస్వతీం చ సింధుం చ శోణం మణినిభోదకం ॥ **4.40.21** ॥ 1641

మహీం కాలమహీం చాపి శైలకాననశోభితాం।
బ్రహ్మమాలాన్ విదేహాంశ్చ మాలవాన్ కాశికోసలాన్ ॥ **4.40.22** ॥ 1642

మాగధాంశ్చ మహాగ్రామాన్ పుండ్రాంస్త్వంగాంస్తథైవ చ।
భూమిం చ కోశకారాణాం భూమిం చ రజతాకరాం ॥ **4.40.23** ॥ 1643

సర్వం చ తద్ విచేతవ్యం మార్గయద్భిస్తతస్తతః।
రామస్య దయితాం భార్యాం సీతాం దశరథస్నుషాం ॥ **4.40.24** ॥ 1644

సముద్రమవగాఢాంశ్చ పర్వతాన్ పత్తనాని చ।
మందరస్య చ యే కోటిం సంశ్రితాః కేచిదాలయాః ॥ **4.40.25** ॥ 1645

కర్ణప్రావరణాశ్చైవ తథా చాప్యోష్ఠకర్ణకాః।
ఘోరలోహముఖాశ్చైవ జవనాశ్చైకపాదకాః ॥ **4.40.26** ॥ 1646

అక్షయా బలవంతశ్చ తథైవ పురుషాదకాః।
కిరాతాస్తీక్ష్ణచూడాశ్చ హేమాభాః ప్రియదర్శనాః ॥ **4.40.27** ॥ 1647

ఆమమీనాశనాశ్చాపి కిరాతా ద్వీపవాసినః।
అంతర్జలచరా ఘోరా నరవ్యాఘ్రా ఇతి స్మృతాః ॥ **4.40.28** ॥ 1648

ఏతేషామాశ్రయాః సర్వే విచేయాః కాననౌకసః।
గిరిభిర్యే చ గమ్యంతే ప్లవనేన ప్లవేన చ ॥ **4.40.29** ॥ 1649

యత్నవంతో యవద్వీపం సప్తరాజోపశోభితం।
సువర్ణరూప్యకద్వీపం సువర్ణాకరమండితం ॥ **4.40.30** ॥ 1650

యవద్వీపమతిక్రమ్య శిశిరో నామ పర్వతః।
దివం స్పృశతి శృంగేణ దేవదానవసేవితః ॥ **4.40.31** ॥ 1651

ఏతేషాం గిరిదుర్గేషు ప్రపాతేషు వనేషు చ।
మార్గధ్వం సహితాః సర్వే రామపత్నీం యశస్వినీం ॥ **4.40.32** ॥ 1652

తతో రక్తజలం ప్రాప్య శోణాఖ్యం శీఘ్రవాహినం।
గత్వా పారం సముద్రస్య సిద్ధచారణసేవితం ॥ **4.40.33** ॥ 1653

తస్య తీర్థేషు రమ్యేషు విచిత్రేషు వనేషు చ।
రావణః సహ వైదేహ్యా మార్గితవ్యస్తతస్తతః ॥ **4.40.34** ॥ 1654

పర్వతప్రభవా నద్యః సుభీమబహునిష్కుటాః।
మార్గితవ్యా దరీమంతః పర్వతాశ్చ వనాని చ ॥ **4.40.35** ॥ 1655

తతః సముద్రద్వీపాంశ్చ సుభీమాన్ ద్రష్టుమర్హథ।
ఊర్మిమంతం మహారౌద్రం క్రోశంతమనిలోద్ధతం ॥ **4.40.36** ॥ 1656

తత్రాసురా మహాకాయాశ్ఛాయాం గృహ్ణంతి నిత్యశః।
బ్రహ్మణా సమనుజ్ఞాతా దీర్ఘకాలం బుభుక్షితాః ॥ **4.40.37** ॥ 1657

తం కాలమేఘప్రతిమం మహోరగనిషేవితం।
అభిగమ్య మహానాదం తీర్థేనైవ మహోదధిం ॥ **4.40.38** ॥ 1658

తతో రక్తజలం భీమం లోహితం నామ సాగరం।
గత్వా ప్రేక్ష్యథ తాం చైవ బృహతీం కూటశాల్మలీం ॥ **4.40.39** ॥ 1659

గృహం చ వైనతేయస్య నానారత్నవిభూషితం।
తత్ర కైలాససంకాశం విహితం విశ్వకర్మణా ॥ **4.40.40** ॥ 1660

తత్ర శైలనిభా భీమా మందేహా నామ రాక్షసాః।
శైలశృంగేషు లంబంతే నానారూపా భయావహాః ॥ **4.40.41** ॥ 1661

తే పతంతి జలే నిత్యం సూర్యస్యోదయనం ప్రతి।
అభితప్తాః స్మ సూర్యేణ లంబంతే స్మ పునః పునః ॥ **4.40.42** ॥ 1662

నిహతా బ్రహ్మతేజోభిరహన్యహని రాక్షసాః।
తతః పాండురమేఘాభం క్షీరోదం నామ సాగరం ॥ **4.40.43** ॥ 1663

గత్వా ద్రక్ష్యథ దుర్ధర్షా ముక్తాహారమివోర్మిభిః।
తస్య మధ్యే మహాఞ్ఛ్వేతో ఋషభో నామ పర్వతః ॥ **4.40.44** ॥ 1664

దివ్యగంధైః కుసుమితైరాచితైశ్చ నగైర్వృతః।
సరశ్చ రాజతైః పద్మైర్జ్వలితైర్హేమకేసరైః ॥ **4.40.45** ॥ 1665

నామ్నా సుదర్శనం నామ రాజహంసైః సమాకులం।
విబుధాశ్చారణా యక్షాః కిన్నరాశ్చాప్సరోగణాః ॥ **4.40.46** ॥ 1666

హృష్టాః సమధిగచ్ఛంతి నలినీం తాం రిరంసవః।
క్షీరోదం సమతిక్రమ్య తదా ద్రక్ష్యథ వానరాః ॥ **4.40.47** ॥ 1667

జలోదం సాగరం శీఘ్రం సర్వభూతభయావహం।
తత్ర తత్పోపజం తేజః కృతం హయముఖం మహత్ ॥ **4.40.48** ॥ 1668

అస్యాహుస్తన్మహావేగమోదనం సచరాచరం।
తత్ర విక్రోశతాం నాదో భూతానాం సాగరౌకసాం।
శ్రూయతే చాసమర్థానాం దృష్ట్వాభూద్ వడవాముఖం ॥ **4.40.49** ॥ 1669

స్వాదూదస్యోత్తరే తీరే యోజనాని త్రయోదశ।
జాతరూపశిలో నామ సుమహాన్ కనకప్రభః ॥ **4.40.50** ॥ 1670

తత్ర చంద్రప్రతీకాశం పన్నగం ధరణీధరం।
పద్మపత్రవిశాలాక్షం తతో ద్రక్ష్యథ వానరాః ॥ **4.40.51** ॥ 1671

ఆసీనం పర్వతస్యాగ్రే సర్వదేవనమస్కృతం।
సహస్రశిరసం దేవమనంతం నీలవాససం ॥ **4.40.52** ॥ 1672

త్రిశిరాః కాంచనః కేతుస్తాలస్తస్య మహాత్మనః।
స్థాపితః పర్వతస్యాగ్రే విరాజతి సవేదికః ॥ **4.40.53** ॥ 1673

పూర్వస్యాం దిశి నిర్మాణం కృతం తత్ త్రిదశేశ్వరైః।
తతః పరం హేమమయః శ్రీమానుదయపర్వతః ॥ **4.40.54** ॥ 1674

తస్య కోటిర్దివం స్పృష్ట్వా శతయోజనమాయతా।
జాతరూపమయీ దివ్యా విరాజతి సవేదికా ॥ **4.40.55** ॥ 1675

సాలైస్తాలైస్తమాలైశ్చ కర్ణికారైశ్చ పుష్పితైః।
జాతరూపమయైర్దివ్యైః శోభతే సూర్యసన్నిభైః ॥ **4.40.56** ॥ 1676

తత్ర యోజనవిస్తారముచ్ఛ్రితం దశయోజనం।
శృంగం సౌమనసం నామ జాతరూపమయం ధ్రువం ॥ **4.40.57** ॥ 1677

తత్ర పూర్వం పదం కృత్వా పురా విష్ణుస్త్రివిక్రమే।
ద్వితీయం శిఖరే మేరోశ్చకార పురుషోత్తమః ॥ **4.40.58** ॥ 1678

ఉత్తరేణ పరిక్రమ్య జంబూద్వీపం దివాకరః।
దృశ్యో భవతి భూయిష్ఠం శిఖరం తన్మహోచ్ఛ్రయం ॥ **4.40.59** ॥ 1679

తత్ర వైఖానసా నామ వాలఖిల్యా మహర్షయః।
ప్రకాశమానా దృశ్యంతే సూర్యవర్ణాస్తపస్వినః ॥ **4.40.60** ॥ 1680

అయం సుదర్శనో ద్వీపః పురో యస్య ప్రకాశతే।
తస్మింస్తేజశ్చ చక్షుశ్చ సర్వప్రాణభృతామపి ॥ **4.40.61** ॥ 1681

శైలస్య తస్య పృష్ఠేషు కందరేషు వనేషు చ।
రావణః సహ వైదేహ్యా మార్గితవ్యస్తతస్తతః ॥ **4.40.62** ॥ 1682

కాంచనస్య చ శైలస్య సూర్యస్య చ మహాత్మనః।
ఆవిష్టా తేజసా సంధ్యా పూర్వా రక్తా ప్రకాశతే ॥ **4.40.63** ॥ 1683

పూర్వమేతత్ కృతం ద్వారం పృథివ్యా భువనస్య చ।
సూర్యస్యోదయనం చైవ పూర్వా హ్యేషా దిగుచ్యతే ॥ **4.40.64** ॥ 1684

తస్య శైలస్య పృష్ఠేషు నిర్ఝరేషు గుహాసు చ।
రావణః సహ వైదేహ్యా మార్గితవ్యస్తతస్తతః ॥ **4.40.65** ॥ 1685

తతః పరమగమ్యా స్యాద్ దిక్పూర్వా త్రిదశావృతా।
రహితా చంద్రసూర్యాభ్యామదృశ్యా తమసావృతా ॥ **4.40.66** ॥ 1686

శైలేషు తేషు సర్వేషు కందరేషు నదీషు చ।
యే చ నోక్తా మయోద్దేశా విచేయా తేషు జానకీ ॥ **4.40.67** ॥ 1687

ఏతావద్ వానరైః శక్యం గంతుం వానరపుంగవాః।
అభాస్కరమమర్యాదం న జానీమస్తతః పరం ॥ **4.40.68** ॥ 1688

అభిగమ్య తు వైదేహీం నిలయం రావణస్య చ।
మాసే పూర్ణే నివర్తధ్వముదయం ప్రాప్య పర్వతం ॥ **4.40.69** ॥ 1689

ఊర్ధ్వం మాసాన్న వస్తవ్యం వసన్ వధ్యో భవేన్మమ।
సిద్ధార్థాః సన్నివర్తధ్వమధిగమ్య చ మైథిలీం ॥ **4.40.70** ॥ 1690

మహేంద్రకాంతాం వనషండమండితాం
దిశం చరిత్వా నిపుణేన వానరాః।
అవాప్య సీతాం రఘువంశజప్రియాం
తతో నివృత్తాః సుఖినో భవిష్యథ ॥ **4.40.71** ॥ 1691

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే చత్వారింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ఏకచత్వారింశః సర్గః ॥

దక్షిణదిగ్వర్తిస్థానాని వర్ణయతా సుగ్రీవేణ తత్ర ప్రముఖవానరవీరాణాం ప్రేషణం

తతః ప్రస్థాప్య సుగ్రీవస్తన్మహద్వానరం బలం।
దక్షిణాం ప్రేషయామాస వానరానభిలక్షితాన్ ॥ **4.41.1** ॥ 1692

నీలమగ్నిసుతం చైవ హనూమంతం చ వానరం।
పితామహసుతం చైవ జాంబవంతం మహౌజసం ॥ **4.41.2** ॥ 1693

సుహోత్రం చ శరారిం చ శరగుల్మం తథైవ చ।
గజం గవాక్షం గవయం సుషేణం వృషభం తథా ॥ **4.41.3** ॥ 1694

మైందం చ ద్వివిదం చైవ సుషేణం గంధమాదనం।
ఉల్కాముఖమనంగం చ హుతాశనసుతావుభౌ ॥ **4.41.4** ॥ 1695

అంగదప్రముఖాన్ వీరాన్ వీరః కపిగణేశ్వరః।
వేగవిక్రమసంపన్నాన్ సందిదేశ విశేషవిత్ ॥ **4.41.5** ॥ 1696

తేషామగ్రేసరం చైవ బృహద్బలమథాంగదం।
విధాయ హరివీరాణామాదిశద్ దక్షిణాం దిశం ॥ **4.41.6** ॥ 1697

యే కేచన సముద్దేశాస్తస్యాం దిశి సుదుర్గమాః।
కపీశః కపిముఖ్యానాం స తేషాం సముదాహరత్ ॥ **4.41.7** ॥ 1698

సహస్రశిరసం వింధ్యం నానాద్రుమలతాయుతం।
నర్మదాం చ నదీం రమ్యాం మహోరగనిషేవితాం ॥ **4.41.8** ॥ 1699

తతో గోదావరీం రమ్యాం కృష్ణవేణీం మహానదీం।
వరదాం చ మహాభాగాం మహోరగనిషేవితాం।
మేఖలానుత్కలాంశ్చైవ దశార్ణనగరాణ్యపి ॥ **4.41.9** ॥ 1700

ఆబ్రవంతీమవంతీం చ సర్వమేవానుపశ్యత।
విదర్భానృష్టికాంశ్చైవ రమ్యాన్ మాహిషకానపి ॥ **4.41.10** ॥ 1701

తథా వంగాన్ కలింగాంశ్చ కౌశికాంశ్చ సమంతతః।
అనీక్ష్య దండకారణ్యం సపర్వతనదీగుహం ॥ **4.41.11** ॥ 1702

నదీం గోదావరీం చైవ సర్వమేవానుపశ్యత।
తథైవాంధ్రాంశ్చ పుండ్రాంశ్చ చోలాన్ పాండ్యాంశ్చ కేరలాన్ ॥ **4.41.12** ॥ 1703

అయోముఖశ్చ గంతవ్యః పర్వతో ధాతుమండితః।
విచిత్రశిఖరః శ్రీమాంశ్చిత్రపుష్పితకాననః ॥ **4.41.13** ॥ 1704

సుచందనవనోద్దేశో మార్గితవ్యో మహాగిరిః।
తతస్తామాపగాం దివ్యాం ప్రసన్నసలిలాశయాం ॥ **4.41.14** ॥ 1705

తత్ర ద్రక్ష్యథ కావేరీం విహృతామప్సరోగణైః।
తస్యాసీనం నగస్యాగ్రే మలయస్య మహౌజసం ॥ **4.41.15** ॥ 1706

ద్రక్ష్యథాదిత్యసంకాశమగస్త్యమృషిసత్తమం।
తతస్తేనాభ్యనుజ్ఞాతాః ప్రసన్నేన మహాత్మనా ॥ **4.41.16** ॥ 1707

తామ్రపర్ణీం గ్రాహజుష్టాం తరిష్యథ మహానదీం।
సా చందనవనైశ్చిత్రైః ప్రచ్ఛన్నద్వీపవారిణీ ॥ **4.41.17** ॥ 1708

కాంతేవ యువతీ కాంతం సముద్రమవగాహతే।
తతో హేమమయం దివ్యం ముక్తామణివిభూషితం ॥ **4.41.18** ॥ 1709

యుక్తం కవాటం పాండ్యానాం గతా ద్రక్ష్యథ వానరాః।
తతః సముద్రమాసాద్య సంప్రధార్యార్థనిశ్చయం ॥ **4.41.19** ॥ 1710

అగస్త్యేనాంతరే తత్ర సాగరే వినివేశితః।
చిత్రసానునగః శ్రీమాన్ మహేంద్రః పర్వతోత్తమః ॥ **4.41.20** ॥ 1711

జాతరూపమయః శ్రీమానవగాఢో మహార్ణవం।
నానావిధైర్నగైః ఫుల్లైర్లతాభిశ్చోపశోభితం ॥ **4.41.21** ॥ 1712

దేవర్షియక్షప్రవరైరప్సరోభిశ్చ శోభితం।
సిద్ధచారణసంఘైశ్చ ప్రకీర్ణం సుమనోరమం ॥ **4.41.22** ॥ 1713

తముపైతి సహస్రాక్షః సదా పర్వసు పర్వసు।
ద్వీపస్తస్యాపరే పారే శతయోజనవిస్తృతః ॥ **4.41.23** ॥ 1714

అగమ్యో మానుషైర్దీప్తస్తం మార్గధ్వం సమంతతః।
తత్ర సర్వాత్మనా సీతా మార్గితవ్యా విశేషతః ॥ **4.41.24** ॥ 1715

స హి దేశస్తు వధ్యస్య రావణస్య దురాత్మనః।
రాక్షసాధిపతేర్వాసః సహస్రాక్షసమద్యుతేః ॥ **4.41.25** ॥ 1716

దక్షిణస్య సముద్రస్య మధ్యే తస్య తు రాక్షసీ।
అంగారకేతి విఖ్యాతా ఛాయామాక్షిప్య భోజినీ ॥ **4.41.26** ॥ 1717

ఏవం నిఃసంశయాన్ కృత్వా సంశయాన్నష్టసంశయాః।
మృగయధ్వం నరేంద్రస్య పత్నీమమితతేజసః ॥ **4.41.27** ॥ 1718

తమతిక్రమ్య లక్ష్మీవాన్ సముద్రే శతయోజనే।
గిరిః పుష్పితకో నామ సిద్ధచారణసేవితః ॥ **4.41.28** ॥ 1719

చంద్రసూర్యాంశుసంకాశః సాగరాంబుసమాశ్రయః।
భ్రాజతే విపులైః శృంగైరంబరం విలిఖన్నివ ॥ **4.41.29** ॥ 1720

తస్యైకం కాంచనం శృంగ సేవతే యం దివాకరః।
శ్వేతం రాజతమేకం చ సేవతే యన్నిశాకరః।
న తం కృతఘ్నాః పశ్యంతి న నృశంసా న నాస్తికాః ॥ **4.41.30** ॥ 1721

ప్రణమ్య శిరసా శైలం తం విమార్గథ వానరాః।
తమతిక్రమ్య దుర్ధర్షం సూర్యవాన్నామ పర్వతః ॥ **4.41.31** ॥ 1722

అధ్వనా దుర్విగాహేన యోజనాని చతుర్దశ।
తతస్తమప్యతిక్రమ్య వైద్యుతో నామ పర్వతః ॥ **4.41.32** ॥ 1723

సర్వకామఫలైర్వృక్షైః సర్వకాలమనోహరైః।
తత్ర భుక్త్వా వరార్హాణి మూలాని చ ఫలాని చ ॥ **4.41.33** ॥ 1724

మధూని పీత్వా జుష్టాని పరం గచ్ఛత వానరాః।
తత్ర నేత్రమనఃకాంతః కుంజరో నామ పర్వతః ॥ **4.41.34** ॥ 1725

అగస్త్యభవనం యత్ర నిర్మితం విశ్వకర్మణా।
తత్ర యోజనవిస్తారముచ్ఛ్రితం దశయోజనం ॥ **4.41.35** ॥ 1726

శరణం కాంచనం దివ్యం నానారత్నవిభూషితం।
తత్ర భోగవతీ నామ సర్పాణామాలయః పురీ ॥ **4.41.36** ॥ 1727

విశాలరథ్యా దుర్ధర్షా సర్వతః పరిరక్షితా।
రక్షితా పన్నగైర్ఘోరైస్తీక్ష్ణదంష్ట్రైర్మహావిషైః ॥ **4.41.37** ॥ 1728

సర్పరాజో మహాఘోరో యస్యాం వసతి వాసుకిః।
నిర్యాయ మార్గితవ్యా చ సా చ భోగవతీ పురీ ॥ **4.41.38** ॥ 1729

తత్ర చానంతరోద్దేశా యే కేచన సమావృతాః।
తం చ దేశమతిక్రమ్య మహానృషభసంస్థితిః ॥ **4.41.39** ॥ 1730

సర్వరత్నమయః శ్రీమానృషభో నామ పర్వతః।
గోశీర్షకం పద్మకం చ హరిశ్యామం చ చందనం ॥ **4.41.40** ॥ 1731

దివ్యముత్పద్యతే యత్ర తచ్చైవాగ్నిసమప్రభం।
న తు తచ్చందనం దృష్ట్వా స్పృష్టవ్యం తు కదాచన ॥ **4.41.41** ॥ 1732

రోహితా నామ గంధర్వా ఘోరం రక్షంతి తద్వనం।
తత్ర గంధర్వపతయః పంచ సూర్యసమప్రభాః ॥ **4.41.42** ॥ 1733

శైలూషో గ్రామణీః శిక్షుః శుకో బభ్రుస్తథైవ చ।
రవిసోమాగ్నివపుషాం నివాసః పుణ్యకర్మణాం ॥ **4.41.43** ॥ 1734

అంతే పృథివ్యా దుర్ధర్షాస్తతః స్వర్గజితః స్థితాః।
తతః పరం న వః సేవ్యః పితృలోకః సుదారుణః ॥ **4.41.44** ॥ 1735

రాజధానీ యమస్యైషా కష్టేన తమసాఽఽవృతా।
ఏతావదేవ యుష్మాభిర్వీరా వానరపుంగవాః।
శక్యం విచేతుం గంతుం వా నాతో గతిమతాం గతిః ॥ **4.41.45** ॥ 1736

సర్వమేతత్ సమాలోక్య యచ్చాన్యదపి దృశ్యతే।
గతిం విదిత్వా వైదేహ్యాః సన్నివర్తితుమర్హథ ॥ **4.41.46** ॥ 1737

యశ్చ మాసాన్నివృత్తోఽగ్రే దృష్టా సీతేతి వక్ష్యతి।
మత్తుల్యవిభవో భోగైః సుఖం స విహరిష్యతి ॥ **4.41.47** ॥ 1738

తతః ప్రియతరో నాస్తి మమ ప్రాణాద్ విశేషతః।
కృతాపరాధో బహుశో మమ బంధుర్భవిష్యతి ॥ **4.41.48** ॥ 1739

అమితబలపరాక్రమా భవంతో
విపులగుణేషు కులేషు చ ప్రసూతాః।
మనుజపతిసుతాం యథా లభధ్వం
తదధిగుణం పురుషార్థమారభధ్వం ॥ **4.41.49** ॥ 1740

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే ఏకచత్వారింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ద్విచత్వారింశః సర్గః ॥

పశ్చిమదిగ్వర్తిస్థానాని వర్ణయతా సుగ్రీవేణ సుషేణప్రభృతివానరాణాం తత్ర ప్రేషణం

అథ ప్రస్థాప్య స హరీన్ సుగ్రీవో దక్షిణాం దిశం।
అబ్రవీన్మేఘసంకాశం సుషేణం నామ వానరం ॥ **4.42.1** ॥ 1741

తారాయాః పితరం రాజా శ్వశురం భీమవిక్రమం।
అబ్రవీత్ ప్రాంజలిర్వాక్యమభిగమ్య ప్రణమ్య చ ॥ **4.42.2** ॥ 1742

మహర్షిపుత్రం మారీచమర్చిష్మంతం మహాకపిం।
వృతం కపివరైః శూరైర్మహేంద్రసదృశద్యుతిం ॥ **4.42.3** ॥ 1743

బుద్ధివిక్రమసంపన్నం వైనతేయసమద్యుతిం।
మరీచిపుత్రాన్ మారీచానర్చిర్మాల్యాన్ మహాబలాన్ ॥ **4.42.4** ॥ 1744

ఋషిపుత్రాంశ్చ తాన్ సర్వాన్ ప్రతీచీమాదిశద్ దిశం।
ద్వాభ్యాం శతసహస్రాభ్యాం కపీనాం కపిసత్తమాః ॥ **4.42.5** ॥ 1745

సుషేణప్రముఖా యూయం వైదేహీం పరిమార్గథ।
సౌరాష్ట్రాన్ సహబాహ్లీకాంశ్చంద్రచిత్రాంస్తథైవ చ ॥ **4.42.6** ॥ 1746

స్ఫీతాంజనపదాన్ రమ్యాన్ విపులాని పురాణి చ।
పున్నాగగహనం కుక్షిం బకులోద్దాలకాకులం ॥ **4.42.7** ॥ 1747

తథా కేతకఖండాంశ్చ మార్గధ్వం హరిపుంగవాః।
ప్రత్యక్స్రోతోవహాశ్చైవ నద్యః శీతజలాః శివాః ॥ **4.42.8** ॥ 1748

తాపసానామరణ్యాని కాంతారగిరయశ్చ యే।
తత్ర స్థలీర్మరుప్రాయా అత్యుచ్చశిశిరాః శిలాః ॥ **4.42.9** ॥ 1749

గిరిజాలావృతాం దుర్గాం మార్గిత్వా పశ్చిమాం దిశం।
తతః పశ్చిమమాగమ్య సముద్రం ద్రష్టుమర్హథ ॥ **4.42.10** ॥ 1750

తిమినక్రాకులజలం గత్వా ద్రక్ష్యథ వానరాః।
తతః కేతకఖండేషు తమాలగహనేషు చ ॥ **4.42.11** ॥ 1751

కపయో విహరిష్యంతి నారికేలవనేషు చ।
తత్ర సీతాం చ మార్గధ్వం నిలయం రావణస్య చ ॥ **4.42.12** ॥ 1752

వేలాతలనివిష్టేషు పర్వతేషు వనేషు చ।
మురవీపత్తనం చైవ రమ్యం చైవ జటాపురం ॥ **4.42.13** ॥ 1753

అవంతీమంగలేపాం చ తథా చాలక్షితం వనం।
రాష్ట్రాణి చ విశాలాని పత్తనాని తతస్తతః ॥ **4.42.14** ॥ 1754

సింధుసాగరయోశ్చైవ సంగమే తత్ర పర్వతః।
మహాన్ సోమగిరిర్నామ శతశృంగో మహాద్రుమః ॥ **4.42.15** ॥ 1755

తత్ర ప్రస్థేషు రమ్యేషు సింహాః పక్షగమాః స్థితాః।
తిమిమత్స్యగజాంశ్చైవ నీడాన్యారోపయంతి తే ॥ **4.42.16** ॥ 1756

తాని నీడాని సింహానాం గిరిశృంగగతాశ్చ యే।
దృప్తాస్తృప్తాశ్చ మాతంగాస్తోయదస్వననిఃస్వనాః ॥ **4.42.17** ॥ 1757

విచరంతి విశాలేఽస్మింస్తోయపూర్ణే సమంతతః।
తస్య శృంగం దివస్పర్శం కాంచనం చిత్రపాదపం ॥ **4.42.18** ॥ 1758

సర్వమాశు విచేతవ్యం కపిభిః కామరూపిభిః।
కోటిం తత్ర సముద్రస్య కాంచనీం శతయోజనాం ॥ **4.42.19** ॥ 1759

దుర్దర్శం పారియాత్రస్య గత్వా ద్రక్ష్యథ వానరాః।
కోట్యస్తత్ర చతుర్వింశద్ గంధర్వాణాం తరస్వినాం ॥ **4.42.20** ॥ 1760

వసంత్యగ్నినికాశానాం ఘోరాణాం కామరూపిణాం।
పావకార్చిఃప్రతీకాశాః సమవేతాః సమంతతః ॥ **4.42.21** ॥ 1761

నాత్యాసాదయితవ్యాస్తే వానరైర్భీమవిక్రమైః।
నాదేయం చ ఫలం తస్మాద్ దేశాత్ కించిత్ ప్లవంగమైః ॥ **4.42.22** ॥ 1762

దురాసదా హి తే వీరాః సత్త్వవంతో మహాబలాః।
ఫలమూలాని తే తత్ర రక్షంతే భీమవిక్రమాః ॥ **4.42.23** ॥ 1763

తత్ర యత్నశ్చ కర్తవ్యో మార్గితవ్యా చ జానకీ।
నహి తేభ్యో భయం కించిత్ కపిత్వమనువర్తతాం ॥ **4.42.24** ॥ 1764

తత్ర వైదూర్యవర్ణాభో వజ్రసంస్థానసంస్థితః।
నానాద్రుమలతాకీర్ణో వజ్రో నామ మహాగిరిః ॥ **4.42.25** ॥ 1765

శ్రీమాన్ సముదితస్తత్ర యోజనానాం శతం సమం।
గుహాస్తత్ర విచేతవ్యాః ప్రయత్నేన ప్లవంగమాః ॥ **4.42.26** ॥ 1766

చతుర్భాగే సముద్రస్య చక్రవాన్ నామ పర్వతః।
తత్ర చక్రం సహస్రారం నిర్మితం విశ్వకర్మణా ॥ **4.42.27** ॥ 1767

తత్ర పంచజనం హత్వా హయగ్రీవం చ దానవం।
ఆజహార తతశ్చక్రం శంఖం చ పురుషోత్తమః ॥ **4.42.28** ॥ 1768

తస్య సానుషు రమ్యేషు విశాలాసు గుహాసు చ।
రావణః సహ వైదేహ్యా మార్గితవ్యస్తతస్తతః ॥ **4.42.29** ॥ 1769

యోజనాని చతుఃషష్టిర్వరాహో నామ పర్వతః।
సువర్ణశృంగః సుమహానగాధే వరుణాలయే ॥ **4.42.30** ॥ 1770

తత్ర ప్రాగ్జ్యోతిషం నామ జాతరూపమయం పురం।
యస్మిన్ వసతి దుష్టాత్మా నరకో నామ దానవః ॥ **4.42.31** ॥ 1771

తత్ర సానుషు రమ్యేషు విశాలాసు గుహాసు చ।
రావణః సహ వైదేహ్యా మార్గితవ్యస్తతస్తతః ॥ **4.42.32** ॥ 1772

తమతిక్రమ్య శైలేంద్రం కాంచనాంతరదర్శనం।
పర్వతః సర్వసౌవర్ణో ధారాప్రస్రవణాయుతః ॥ **4.42.33** ॥ 1773

తం గజాశ్చ వరాహాశ్చ సింహా వ్యాఘ్రాశ్చ సర్వతః।
అభిగర్జంతి సతతం తేన శబ్దేన దర్పితాః ॥ **4.42.34** ॥ 1774

యస్మిన్ హరిహయః శ్రీమాన్ మహేంద్రః పాకశాసనః।
అభిషిక్తః సురై రాజా మేఘో నామ స పర్వతః ॥ **4.42.35** ॥ 1775

తమతిక్రమ్య శైలేంద్రం మహేంద్రపరిపాలితం।
షష్టిం గిరిసహస్రాణి కాంచనాని గమిష్యథ ॥ **4.42.36** ॥ 1776

తరుణాదిత్యవర్ణాని భ్రాజమానాని సర్వతః।
జాతరూపమయైర్వృక్షైః శోభితాని సుపుష్పితైః ॥ **4.42.37** ॥ 1777

తేషాం మధ్యే స్థితో రాజా మేరురుత్తమపర్వతః।
ఆదిత్యేన ప్రసన్నేన శైలో దత్తవరః పురా ॥ **4.42.38** ॥ 1778

తేనైవముక్తః శైలేంద్రః సర్వ ఏవ త్వదాశ్రయాః।
మత్ప్రసాదాద్ భవిష్యంతి దివా రాత్రౌ చ కాంచనాః ॥ **4.42.39** ॥ 1779

త్వయి యే చాపి వత్స్యంతి దేవగంధర్వదానవాః।
తే భవిష్యంతి భక్తాశ్చ ప్రభయా కాంచనప్రభాః ॥ **4.42.40** ॥ 1780

విశ్వేదేవాశ్చ వసవో మరుతశ్చ దివౌకసః।
ఆగత్య పశ్చిమాం సంధ్యాం మేరుముత్తమపర్వతం ॥ **4.42.41** ॥ 1781

ఆదిత్యముపతిష్ఠంతి తైశ్చ సూర్యోఽభిపూజితః।
అదృశ్యః సర్వభూతానామస్తం గచ్ఛతి పర్వతం ॥ **4.42.42** ॥ 1782

యోజనానాం సహస్రాణి దశ తాని దివాకరః।
ముహూర్తార్ధేన తం శీఘ్రమభియాతి శిలోచ్చయం ॥ **4.42.43** ॥ 1783

శృంగే తస్య మహద్దివ్యం భవనం సూర్యసన్నిభం।
ప్రాసాదగణసంబాధం విహితం విశ్వకర్మణా ॥ **4.42.44** ॥ 1784

శోభితం తరుభిశ్చిత్రైర్నానాపక్షిసమాకులైః।
నికేతం పాశహస్తస్య వరుణస్య మహాత్మనః ॥ **4.42.45** ॥ 1785

అంతరా మేరుమస్తం చ తాలో దశశిరా మహాన్।
జాతరూపమయః శ్రీమాన్ భ్రాజతే చిత్రవేదికః ॥ **4.42.46** ॥ 1786

తేషు సర్వేషు దుర్గేషు సరస్సు చ సరిత్సు చ।
రావణః సహ వైదేహ్యా మార్గితవ్యస్తతస్తతః ॥ **4.42.47** ॥ 1787

యత్ర తిష్ఠతి ధర్మజ్ఞస్తపసా స్వేన భావితః।
మేరుసావర్ణిరిత్యేష ఖ్యాతో వై బ్రహ్మణా సమః ॥ **4.42.48** ॥ 1788

ప్రష్టవ్యో మేరుసావర్ణిర్మహర్షిః సూర్యసన్నిభః।
ప్రణమ్య శిరసా భూమౌ ప్రవృత్తిం మైథిలీం ప్రతి ॥ **4.42.49** ॥ 1789

ఏతావజ్జీవలోకస్య భాస్కరో రజనీక్షయే।
కృత్వా వితిమిరం సర్వమస్తం గచ్ఛతి పర్వతం ॥ **4.42.50** ॥ 1790

ఏతావద్ వానరైః శక్యం గంతుం వానరపుంగవాః।
అభాస్కరమమర్యాదం న జానీమస్తతః పరం ॥ **4.42.51** ॥ 1791

అవగమ్య తు వైదేహీం నిలయం రావణస్య చ।
అస్తం పర్వతమాసాద్య పూర్ణే మాసే నివర్తత ॥ **4.42.52** ॥ 1792

ఊర్ధ్వం మాసాన్న వస్తవ్యం వసన్ వధ్యో భవేన్మమ।
సహైవ శూరో యుష్మాభిః శ్వశురో మే గమిష్యతి ॥ **4.42.53** ॥ 1793

శ్రోతవ్యం సర్వమేతస్య భవద్భిర్దిష్టకారిభిః।
గురురేష మహాబాహుః శ్వశురో మే మహాబలః ॥ **4.42.54** ॥ 1794

భవంతశ్చాపి విక్రాంతాః ప్రమాణం సర్వ ఏవ హి।
ప్రమాణమేనం సంస్థాప్య పశ్యధ్వం పశ్చిమాం దిశం ॥ **4.42.55** ॥ 1795

దృష్టాయాం తు నరేంద్రస్య పత్న్యామమితతేజసః।
కృతకృత్యా భవిష్యామః కృతస్య ప్రతికర్మణా ॥ **4.42.56** ॥ 1796

అతోఽన్యదపి యత్కార్యం కార్యస్యాస్య ప్రియం భవేత్।
సంప్రధార్య భవద్భిశ్చ దేశకాలార్థసంహితం ॥ **4.42.57** ॥ 1797

తతః సుషేణప్రముఖాః ప్లవంగాః
సుగ్రీవవాక్యం నిపుణం నిశమ్య।
ఆమంత్ర్య సర్వే ప్లవగాధిపం తే
జగ్ముర్దిశం తాం వరుణాభిగుప్తాం ॥ **4.42.58** ॥ 1798

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే ద్విచత్వారింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ త్రిచత్వారింశః సర్గః ॥

ఉత్తరదిగ్వర్తీని స్థానాని పరిచాయయతా సుగ్రీవేణ శతబలిప్రభృతీనాం తత్ర ప్రేషణం

తతః సందిశ్య సుగ్రీవః శ్వశురం పశ్చిమాం దిశం।
వీరం శతబలిం నామ వానరం వానరేశ్వరః ॥ **4.43.1** ॥ 1799

ఉవాచ రాజా సర్వజ్ఞః సర్వవానరసత్తమః।
వాక్యమాత్మహితం చైవ రామస్య చ హితం తదా ॥ **4.43.2** ॥ 1800

వృతః శతసహస్రేణ త్వద్విధానాం వనౌకసాం।
వైవస్వతసుతైః సార్ధం ప్రవిష్టః సర్వమంత్రిభిః ॥ **4.43.3** ॥ 1801

దిశం హ్యుదీచీం విక్రాంతాం హిమశైలావతంసికాం।
సర్వతః పరిమార్గధ్వం రామపత్నీం యశస్వినీం ॥ **4.43.4** ॥ 1802

అస్మిన్ కార్యే వినిర్వృత్తే కృతే దాశరథేః ప్రియే।
ఋణాన్ముక్తా భవిష్యామః కృతార్థార్థవిదాం వరాః ॥ **4.43.5** ॥ 1803

కృతం హి ప్రియమస్మాకం రాఘవేణ మహాత్మనా।
తస్య చేత్ప్రతికారోఽస్తి సఫలం జీవితం భవేత్ ॥ **4.43.6** ॥ 1804

అర్థినః కార్యనిర్వృత్తిమకర్తురపి యశ్చరేత్।
తస్య స్యాత్ సఫలం జన్మ కిం పునః పూర్వకారిణః ॥ **4.43.7** ॥ 1805

ఏతాం బుద్ధిం సమాస్థాయ దృశ్యతే జానకీ యథా।
తథా భవద్భిః కర్తవ్యమస్మత్ప్రియహితైషిభిః ॥ **4.43.8** ॥ 1806

అయం హి సర్వభూతానాం మాన్యస్తు నరసత్తమః।
అస్మాసు చ గతః ప్రీతిం రామః పరపురంజయః ॥ **4.43.9** ॥ 1807

ఇమాని బహుదుర్గాణి నద్యః శైలాంతరాణి చ।
భవంతః పరిమార్గంతు బుద్ధివిక్రమసంపదా ॥ **4.43.10** ॥ 1808

తత్ర మ్లేచ్ఛాన్ పులిందాంశ్చ శూరసేనాంస్తథైవ చ।
ప్రస్థలాన్ భరతాంశ్చైవ కురూంశ్చ సహ మద్రకైః ॥ **4.43.11** ॥ 1809

కాంబోజయవనాంశ్చైవ శకానాం పత్తనాని చ।
అనీక్ష్య దరదాంశ్చైవ హిమవంతం విచిన్వథ ॥ **4.43.12** ॥ 1810

లోధ్రపద్మకఖండేషు దేవదారువనేషు చ।
రావణః సహ వైదేహ్యా మార్గితవ్యస్తతస్తతః ॥ **4.43.13** ॥ 1811

తతః సోమాశ్రమం గత్వా దేవగంధర్వసేవితం।
కాలం నామ మహాసానుం పర్వతం తం గమిష్యథ ॥ **4.43.14** ॥ 1812

మహత్సు తస్య శైలేషు పర్వతేషు గుహాసు చ।
విచిన్వత మహాభాగాం రామపత్నీమనిందితాం ॥ **4.43.15** ॥ 1813

తమతిక్రమ్య శైలేంద్రం హేమగర్భం మహాగిరిం।
తతః సుదర్శనం నామ పర్వతం గంతుమర్హథ ॥ **4.43.16** ॥ 1814

తతో దేవసఖో నామ పర్వతః పతగాలయః।
నానాపక్షిసమాకీర్ణో వివిధద్రుమభూషితః ॥ **4.43.17** ॥ 1815

తస్య కాననఖండేషు నిర్ఝరేషు గుహాసు చ।
రావణః సహ వైదేహ్యా మార్గితవ్యస్తతస్తతః ॥ **4.43.18** ॥ 1816

తమతిక్రమ్య చాకాశం సర్వతః శతయోజనం।
అపర్వతనదీవృక్షం సర్వసత్త్వవివర్జితం ॥ **4.43.19** ॥ 1817

తత్తు శీఘ్రమతిక్రమ్య కాంతారం రోమహర్షణం।
కైలాసం పాండురం ప్రాప్య హృష్టా యూయం భవిష్యథ ॥ **4.43.20** ॥ 1818

తత్ర పాండురమేఘాభం జాంబూనదపరిష్కృతం।
కుబేరభవనం రమ్యం నిర్మితం విశ్వకర్మణా ॥ **4.43.21** ॥ 1819

విశాలా నలినీ యత్ర ప్రభూతకమలోత్పలా।
హంసకారండవాకీర్ణా అప్సరోగణసేవితా ॥ **4.43.22** ॥ 1820

తత్ర వైశ్రవణో రాజా సర్వలోకనమస్కృతః।
ధనదో రమతే శ్రీమాన్ గుహ్యకైః సహ యక్షరాట్ ॥ **4.43.23** ॥ 1821

తస్య చంద్రనికాశేషు పర్వతేషు గుహాసు చ।
రావణః సహ వైదేహ్యా మార్గితవ్యస్తతస్తతః ॥ **4.43.24** ॥ 1822

క్రౌంచం తు గిరిమాసాద్య బిలం తస్య సుదుర్గమం।
అప్రమత్తైః ప్రవేష్టవ్యం దుష్ప్రవేశం హి తత్ స్మృతం ॥ **4.43.25** ॥ 1823

వసంతి హి మహాత్మానస్తత్ర సూర్యసమప్రభాః।
దేవైరభ్యర్థితాః సమ్యగ్ దేవరూపా మహర్షయః ॥ **4.43.26** ॥ 1824

క్రౌంచస్య తు గుహాశ్చాన్యాః సానూని శిఖరాణి చ।
నిర్దరాశ్చ నితంబాశ్చ విచేతవ్యాస్తతస్తతః ॥ **4.43.27** ॥ 1825

అవృక్షం కామశైలం చ మానసం విహగాలయం।
న గతిస్తత్ర భూతానాం దేవానాం న చ రక్షసాం ॥ **4.43.28** ॥ 1826

స చ సర్వైర్విచేతవ్యః ససానుప్రస్థభూధరః।
క్రౌంచం గిరిమతిక్రమ్య మైనాకో నామ పర్వతః ॥ **4.43.29** ॥ 1827

మయస్య భవనం తత్ర దానవస్య స్వయంకృతం।
మైనాకస్తు విచేతవ్యః ససానుప్రస్థకందరః ॥ **4.43.30** ॥ 1828

స్త్రీణామశ్వముఖీనాం తు నికేతస్తత్ర తత్ర తు।
తం దేశం సమతిక్రమ్య ఆశ్రమం సిద్ధసేవితం ॥ **4.43.31** ॥ 1829

సిద్ధా వైఖానసా యత్ర వాలఖిల్యాశ్చ తాపసాః।
వందితవ్యాస్తతః సిద్ధాస్తపసా వీతకల్మషాః ॥ **4.43.32** ॥ 1830

ప్రష్టవ్యా చాపి సీతాయాః ప్రవృత్తిర్వినయాన్వితైః।
హేమపుష్కరసంఛన్నం తత్ర వైఖానసం సరః ॥ **4.43.33** ॥ 1831

తరుణాదిత్యసంకాశైర్హంసైర్విచరితం శుభైః।
ఔపవాహ్యాః కుబేరస్య సార్వభౌమ ఇతి స్మృతః ॥ **4.43.34** ॥ 1832

గజాః పర్యేతి తం దేశం సదా సహ కరేణుభిః।
తత్ సరః సమతిక్రమ్య నష్టచంద్రదివాకరం।
అనక్షత్రగణం వ్యోమ నిష్పయోదమనాదితం ॥ **4.43.35** ॥ 1833

గభస్తిభిరివార్కస్య స తు దేశః ప్రకాశ్యతే।
విశ్రామ్యద్భిస్తపః సిద్ధైర్దేవకల్పైః స్వయంప్రభైః ॥ **4.43.36** ॥ 1834

తం తు దేశమతిక్రమ్య శైలోదా నామ నిమ్నగా।
ఉభయోస్తీరయోస్తస్యాః కీచకా నామ బేణవః ॥ **4.43.37** ॥ 1835

తే నయంతి పరం తీరం సిద్ధాన్ ప్రత్యానయంతి చ।
ఉత్తరాః కురవస్తత్ర కృతపుణ్యప్రతిశ్రయాః ॥ **4.43.38** ॥ 1836

తతః కాంచనపద్మాభిః పద్మినీభిః కృతోదకాః।
నీలవైదూర్యపత్రాఢ్యా నద్యస్తత్ర సహస్రశః ॥ **4.43.39** ॥ 1837

రక్తోత్పలవనైశ్చాత్ర మండితాశ్చ హిరణ్మయైః।
తరుణాదిత్యసంకాశా భాంతి తత్ర జలాశయాః ॥ **4.43.40** ॥ 1838

మహార్హమణిపత్రైశ్చ కాంచనప్రభకేసరైః।
నీలోత్పలవనైశ్చిత్రైః స దేశః సర్వతో వృతః ॥ **4.43.41** ॥ 1839

నిస్తులాభిశ్చ ముక్తాభిర్మణిభిశ్చ మహాధనైః।
ఉద్ధూతపులినాస్తత్ర జాతరూపైశ్చ నిమ్నగాః ॥ **4.43.42** ॥ 1840

సర్వరత్నమయైశ్చిత్రైరవగాఢా నగోత్తమైః।
జాతరూపమయైశ్చాపి హుతాశనసమప్రభైః ॥ **4.43.43** ॥ 1841

నిత్యపుష్పఫలాస్తత్ర నగాః పత్రరథాకులాః।
దివ్యగంధరసస్పర్శాః సర్వకామాన్ స్రవంతి చ ॥ **4.43.44** ॥ 1842

నానాకారాణి వాసాంసి ఫలంత్యన్యే నగోత్తమాః।
ముక్తావైదూర్యచిత్రాణి భూషణాని తథైవ చ।
స్త్రీణాం యాన్యనురూపాణి పురుషాణాం తథైవ చ ॥ **4.43.45** ॥ 1843

సర్వర్తుసుఖసేవ్యాని ఫలంత్యన్యే నగోత్తమాః।
మహార్హమణిచిత్రాణి ఫలంత్యన్యే నగోత్తమాః ॥ **4.43.46** ॥ 1844

శయనాని ప్రసూయంతే చిత్రాస్తరణవంతి చ।
మనఃకాంతాని మాల్యాని ఫలంత్యత్రాపరే ద్రుమాః ॥ **4.43.47** ॥ 1845

పానాని చ మహార్హాణి భక్ష్యాణి వివిధాని చ।
స్త్రియశ్చ గుణసంపన్నా రూపయౌవనలక్షితాః ॥ **4.43.48** ॥ 1846

గంధర్వాః కిన్నరాః సిద్ధా నాగా విద్యాధరాస్తథా।
రమంతే సతతం తత్ర నారీభిర్భాస్వరప్రభాః ॥ **4.43.49** ॥ 1847

సర్వే సుకృతకర్మాణః సర్వే రతిపరాయణాః।
సర్వే కామార్థసహితా వసంతి సహ యోషితః ॥ **4.43.50** ॥ 1848

గీతవాదిత్రనిర్ఘోషః సోత్కృష్టహసితస్వనః।
శ్రూయతే సతతం తత్ర సర్వభూతమనోరమః ॥ **4.43.51** ॥ 1849

తత్ర నాముదితః కశ్చిన్నాత్ర కశ్చిదసత్ప్రియః।
అహన్యహని వర్ధంతే గుణాస్తత్ర మనోరమాః ॥ **4.43.52** ॥ 1850

సమతిక్రమ్య తం దేశముత్తరః పయసాం నిధిః।
తత్ర సోమగిరిర్నామ మధ్యే హేమమయో మహాన్ ॥ **4.43.53** ॥ 1851

ఇంద్రలోకగతా యే చ బ్రహ్మలోకగతాశ్చ యే।
దేవాస్తం సమవేక్షంతే గిరిరాజం దివం గతాః ॥ **4.43.54** ॥ 1852

స తు దేశో విసూర్యోఽపి తస్య భాసా ప్రకాశతే।
సూర్యలక్ష్మాభివిజ్ఞేయస్తపతేవ వివస్వతా ॥ **4.43.55** ॥ 1853

భగవాంస్తత్ర విశ్వాత్మా శంభురేకాదశాత్మకః।
బ్రహ్మా వసతి దేవేశో బ్రహ్మర్షిపరివారితః ॥ **4.43.56** ॥ 1854

న కథంచన గంతవ్యం కురూణాముత్తరేణ వః।
అన్యేషామపి భూతానాం నానుక్రామతి వై గతిః ॥ **4.43.57** ॥ 1855

స హి సోమగిరిర్నామ దేవానామపి దుర్గమః।
తమాలోక్య తతః క్షిప్రముపావర్తితుమర్హథ ॥ **4.43.58** ॥ 1856

ఏతావద్ వానరైః శక్యం గంతుం వానరపుంగవాః।
అభాస్కరమమర్యాదం న జానీమస్తతః పరం ॥ **4.43.59** ॥ 1857

సర్వమేతద్ విచేతవ్యం యన్మయా పరికీర్తితం।
యదన్యదపి నోక్తం చ తత్రాపి క్రియతాం మతిః ॥ **4.43.60** ॥ 1858

తతః కృతం దాశరథేర్మహత్ప్రియం
మహత్ప్రియం చాపి తతో మమ ప్రియం।
కృతం భవిష్యత్యనిలానలోపమా
విదేహజాదర్శనజేన కర్మణా ॥ **4.43.61** ॥ 1859

తతః కృతార్థాః సహితాః సబాంధవా
మయార్చితాః సర్వగుణైర్మనోరమైః।
చరిష్యథోర్వీం ప్రతి శాంతశత్రవః
సహప్రియా భూతధరాః ప్లవంగమాః ॥ **4.43.62** ॥ 1860

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే త్రిచత్వారింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ చతుశ్చత్వారింశః సర్గః ॥

శ్రీరామేణ హనుమతే ముద్రికాం ప్రదాయ తస్య దక్షిణదిశి ప్రేషణం

విశేషేణ తు సుగ్రీవో హనూమత్యర్థముక్తవాన్ ।
స హి తస్మిన్ హరిశ్రేష్ఠే నిశ్చితార్థోఽర్థసాధనే ॥ **4.44.1** ॥ 1861

అబ్రవీచ్చ హనూమంతం విక్రాంతమనిలాత్మజం ।
సుగ్రీవః పరమప్రీతః ప్రభుః సర్వవనౌకసాం ॥ **4.44.2** ॥ 1862

న భూమౌ నాంతరిక్షే వా నాంబరే నామరాలయే ।
నాప్సు వా గతిసంగం తే పశ్యామి హరిపుంగవ ॥ **4.44.3** ॥ 1863

సాసురాః సహగంధర్వాః సనాగనరదేవతాః ।
విదితాః సర్వలోకాస్తే ససాగరధరాధరాః ॥ **4.44.4** ॥ 1864

గతిర్వేగశ్చ తేజశ్చ లాఘవం చ మహాకపే ।
పితుస్తే సదృశం వీర మారుతస్య మహౌజసః ॥ **4.44.5** ॥ 1865

తేజసా వాపి తే భూతం న సమం భువి విద్యతే ।
తద్ యథా లభ్యతే సీతా తత్త్వమేవానుచింతయ ॥ **4.44.6** ॥ 1866

త్వయ్యేవ హనుమన్నస్తి బలం బుద్ధిః పరాక్రమః ।
దేశకాలానువృత్తిశ్చ నయశ్చ నయపండిత ॥ **4.44.7** ॥ 1867

తతః కార్యసమాసంగమవగమ్య హనూమతి।
విదిత్వా హనుమంతం చ చింతయామాస రాఘవః ॥ **4.44.8** ॥ 1868

సర్వథా నిశ్చితార్థోఽయం హనూమతి హరీశ్వరః।
నిశ్చితార్థతరశ్చాపి హనూమాన్ కార్యసాధనే ॥ **4.44.9** ॥ 1869

తదేవం ప్రస్థితస్యాస్య పరిజ్ఞాతస్య కర్మభిః।
భర్తా పరిగృహీతస్య ధ్రువః కార్యఫలోదయః ॥ **4.44.10** ॥ 1870

తం సమీక్ష్య మహాతేజా వ్యవసాయోత్తరం హరిం।
కృతార్థ ఇవ సంహృష్టః ప్రహృష్టేంద్రియమానసః ॥ **4.44.11** ॥ 1871

దదౌ తస్య తతః ప్రీతః స్వనామాంకోపశోభితం।
అంగులీయమభిజ్ఞానం రాజపుత్ర్యాః పరంతపః ॥ **4.44.12** ॥ 1872

అనేన త్వాం హరిశ్రేష్ఠ చిహ్నేన జనకాత్మజా।
మత్సకాశాదనుప్రాప్తమనుద్విగ్నానుపశ్యతి ॥ **4.44.13** ॥ 1873

వ్యవసాయశ్చ తే వీర సత్త్వయుక్తశ్చ విక్రమః।
సుగ్రీవస్య చ సందేశః సిద్ధిం కథయతీవ మే ॥ **4.44.14** ॥ 1874

స తద్ గృహ్య హరిశ్రేష్ఠః కృత్వా మూర్ధ్ని కృతాంజలిః।
వందిత్వా చరణౌ చైవ ప్రస్థితః ప్లవగర్షభః ॥ **4.44.15** ॥ 1875

స తత్ ప్రకర్షన్ హరిణాం మహద్ బలం
బభూవ వీరః పవనాత్మజః కపిః।
గతాంబుదే వ్యోమ్ని విశుద్ధమండలః
శశీవ నక్షత్రగణోపశోభితః ॥ **4.44.16** ॥ 1876

అతిబల బలమాశ్రితస్తవాహం
హరివర విక్రమ విక్రమైరనల్పైః।

పవనసుత యథాధిగమ్యతే సా
జనకసుతా హనుమంస్తథా కురుష్వ ॥ **4.44.17** ॥ 1877

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే చతుశ్చత్వారింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ పంచచత్వారింశః సర్గః ॥

విభిన్నా దిశః ప్రతి గచ్ఛతాం వానరాణాం సుగ్రీవసమక్షే
స్వీయసోత్సాహవచసాం శ్రావణం

సర్వాంశ్చాహూయ సుగ్రీవః ప్లవగాన్ ప్లవగర్షభః।
సమస్తాంశ్చాబ్రవీద్ రాజా రామకార్యార్థసిద్ధయే ॥ **4.45.1** ॥ 1878

ఏవమేతద్ విచేతవ్యం భవద్భిర్వానరోత్తమైః।
తదుగ్రశాసనం భర్తుర్విజ్ఞాయ హరిపుంగవాః ॥ **4.45.2** ॥ 1879

శలభా ఇవ సంచాద్య మేదినీం సంప్రతస్థిరే।
రామః ప్రస్రవణే తస్మిన్ న్యవసత్ సహలక్ష్మణః ॥ **4.45.3** ॥ 1880

ప్రతీక్షమాణస్తం మాసం సీతాధిగమనే కృతః।
ఉత్తరాం తు దిశం రమ్యాం గిరిరాజసమావృతాం ॥ **4.45.4** ॥ 1881

ప్రతస్థే సహసా వీరో హరిః శతబలిస్తదా।
పూర్వాం దిశం ప్రతియయౌ వినతో హరియూథపః ॥ **4.45.5** ॥ 1882

తారాంగదాదిసహితః ప్లవగః పవనాత్మజః।
అగస్త్యాచరితామాశాం దక్షిణాం హరియూథపః ॥ **4.45.6** ॥ 1883

పశ్చిమాం చ దిశం ఘోరాం సుషేణః ప్లవగేశ్వరః।
ప్రతస్థే హరిశార్దూలో దిశం వరుణపాలితాం ॥ **4.45.7** ॥ 1884

తతః సర్వా దిశో రాజా చోదయిత్వా యథాతథం।
కపిసేనాపతిర్వీరో ముమోద సుఖితః సుఖం ॥ **4.45.8** ॥ 1885

ఏవం సంచోదితాః సర్వే రాజ్ఞా వానరయూథపాః।
స్వాం స్వాం దిశమభిప్రేత్య త్వరితాః సంప్రతస్థిరే ॥ **4.45.9** ॥ 1886

నదంతశ్చోన్నదంతశ్చ గర్జంతశ్చ ప్లవంగమాః।
క్ష్వేడంతో ధావమానాశ్చ వినదంతో మహాబలాః ॥ **4.45.10** ॥ 1887

ఏవం సంచోదితాః సర్వే రాజ్ఞా వానరయూథపాః।
ఆనయిష్యామహే సీతాం హనిష్యామశ్చ రావణం ॥ **4.45.11** ॥ 1888

అహమేకో వధిష్యామి ప్రాప్తం రావణమాహవే।
తతశ్చోన్మథ్య సహసా హరిష్యే జనకాత్మజాం ॥ **4.45.12** ॥ 1889

వేపమానాం శ్రమేణాద్య భవద్భిః స్థీయతామితి।
ఏక ఏవాహరిష్యామి పాతాలాదపి జానకీం ॥ **4.45.13** ॥ 1890

విధమిష్యామ్యహం వృక్షాన్ దారయిష్యామ్యహం గిరీన్।
ధరణీం దారయిష్యామి క్షోభయిష్యామి సాగరాన్ ॥ **4.45.14** ॥ 1891

అహం యోజనసంఖ్యాయాః ప్లవేయం నాత్ర సంశయః।
శతయోజనసంఖ్యాయాః శతం సమధికం హ్యహం ॥ **4.45.15** ॥ 1892

భూతలే సాగరే వాపి శైలేషు చ వనేషు చ।
పాతాలస్యాపి వా మధ్యే న మమాచ్ఛిద్యతే గతిః ॥ **4.45.16** ॥ 1893

ఇత్యేకైకస్తదా తత్ర వానరా బలదర్పితాః।
ఊచుశ్చ వచనం తస్య హరిరాజస్య సన్నిధౌ ॥ **4.45.17** ॥ 1894

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే పంచచత్వారింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ షట్చత్వారింశః సర్గః ॥

సుగ్రీవేణ శ్రీరామం ప్రతి స్వకీయభూమండలభ్రమణవృత్తాంతస్య ప్రతిపాదనం

గతేషు వానరేంద్రేషు రామః సుగ్రీవమబ్రవీత్।
కథం భవాన్ విజానీతే సర్వం వై మండలం భువః ॥ **4.46.1** ॥ 1895

సుగ్రీవశ్చ తతో రామమువాచ ప్రణతాత్మవాన్।
శ్రూయతాం సర్వమాఖ్యాస్యే విస్తరేణ వచో మమ ॥ **4.46.2** ॥ 1896

యదా తు దుందుభిం నామ దానవం మహిషాకృతిం।
ప్రతికాలయతే వాలీ మలయం ప్రతి పర్వతం ॥ **4.46.3** ॥ 1897

తదా వివేశ మహిషో మలయస్య గుహాం ప్రతి।
వివేశ వాలీ తత్రాపి మలయం తజ్జిఘాంసయా ॥ **4.46.4** ॥ 1898

తతోఽహం తత్ర నిక్షిప్తో గుహాద్వారి వినీతవత్।
న చ నిష్క్రామతే వాలీ తదా సంవత్సరే గతే ॥ **4.46.5** ॥ 1899

తతః క్షతజవేగేన ఆపుపూరే తదా బిలం।
తదహం విస్మితో దృష్ట్వా భ్రాతుః శోకవిషార్దితః ॥ **4.46.6** ॥ 1900

అథాహం గతబుద్ధిస్తు సువ్యక్తం నిహతో గురుః।
శిలా పర్వతసంకాశా బిలద్వారి మయా కృతా ॥ **4.46.7** ॥ 1901

అశక్నువన్నిష్క్రమితుం మహిషో వినశిష్యతి।
తతోఽహమాగాం కిష్కింధాం నిరాశస్తస్య జీవితే ॥ **4.46.8** ॥ 1902

రాజ్యం చ సుమహత్ ప్రాప్య తారాం చ రుమయా సహ।
మిత్రైశ్చ సహితస్తత్ర వసామి విగతజ్వరః ॥ **4.46.9** ॥ 1903

ఆజగామ తతో వాలీ హత్వా తం వానరర్షభః।
తతోఽహమదదాం రాజ్యం గౌరవాద్ భయయంత్రితః ॥ **4.46.10** ॥ 1904

స మాం జిఘాంసుర్దుష్టాత్మా వాలీ ప్రవ్యథితేంద్రియః।
పరికాలయతే వాలీ ధావంతం సచివైః సహ ॥ **4.46.11** ॥ 1905

తతోఽహం వాలినా తేన సోఽనుబద్ధః ప్రధావితః।
నదీశ్చ వివిధాః పశ్యన్ వనాని నగరాణి చ ॥ **4.46.12** ॥ 1906

ఆదర్శతలసంకాశా తతో వై పృథివీ మయా।
అలాతచక్రప్రతిమా దృష్టా గోష్పదవత్ కృతా ॥ **4.46.13** ॥ 1907

పూర్వాం దిశం తతో గత్వా పశ్యామి వివిధాన్ ద్రుమాన్।
పర్వతాన్ సదరీన్ రమ్యాన్ సరాంసి వివిధాని చ ॥ **4.46.14** ॥ 1908

ఉదయం తత్ర పశ్యామి పర్వతం ధాతుమండితం।
క్షీరోదం సాగరం చైవ నిత్యమప్సరసాలయం ॥ **4.46.15** ॥ 1909

పరికాల్యమానస్తదా వాలినాభిద్రుతో హ్యహం।
పునరావృత్య సహసా ప్రస్థితోఽహం తదా విభో ॥ **4.46.16** ॥ 1910

దిశస్తస్యాస్తతో భూయః ప్రస్థితో దక్షిణాం దిశం।
వింధ్యపాదపసంకీర్ణాం చందనద్రుమశోభితాం ॥ **4.46.17** ॥ 1911

ద్రుమశైలాంతరే పశ్యన్ భూయో దక్షిణతోఽపరాం।
అపరాం చ దిశం ప్రాప్తో వాలినా సమభిద్రుతః ॥ **4.46.18** ॥ 1912

స పశ్యన్ వివిధాన్ దేశానస్తం చ గిరిసత్తమం।
ప్రాప్య చాస్తం గిరిశ్రేష్ఠముత్తరం సంప్రధావితః ॥ **4.46.19** ॥ 1913

హిమవంతం చ మేరుం చ సముద్రం చ తథోత్తరం।
యదా న విందే శరణం వాలినా సమభిద్రుతః ॥ **4.46.20** ॥ 1914

తతో మాం బుద్ధిసంపన్నో హనుమాన్ వాక్యమబ్రవీత్।
ఇదానీం మే స్మృతం రాజన్ యథా వాలీ హరీశ్వరః ॥ **4.46.21** ॥ 1915

మతంగేన తదా శప్తో హ్యస్మిన్నాశ్రమమండలే।
ప్రవిశేద్ యది వై వాలీ మూర్ధాస్య శతధా భవేత్ ॥ **4.46.22** ॥ 1916

తత్ర వాసః సుఖోఽస్మాకం నిరుద్విగ్నో భవిష్యతి।
తతః పర్వతమాసాద్య ఋష్యమూకం నృపాత్మజ ॥ **4.46.23** ॥ 1917

న వివేశ తదా వాలీ మతంగస్య భయాత్ తదా।
ఏవం మయా తదా రాజన్ ప్రత్యక్షముపలక్షితం।
పృథివీమండలం సర్వం గుహామస్మ్యగతస్తతః ॥ **4.46.24** ॥ 1918

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే షట్చత్వారింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ సప్తచత్వారింశః సర్గః ॥

పూర్వాదిషు తిసృషు దిక్షు ప్రవిష్టానాం వానరాణాం సనైరాశ్యం నివర్తనం

దర్శనార్థం తు వైదేహ్యాః సర్వతః కపికుంజరాః।
వ్యాదిష్టాః కపిరాజేన యథోక్తం జగ్మురంజసా ॥ **4.47.1** ॥ 1919

తే సరాంసి సరిత్కక్షానాకాశం నగరాణి చ।
నదీదుర్గాంస్తథా దేశాన్ విచిన్వంతి సమంతతః ॥ **4.47.2** ॥ 1920

సుగ్రీవేణ సమాఖ్యాతాః సర్వే వానరయూథపాః।
తత్ర దేశాన్ విచిన్వంతి సశైలవనకాననాన్ ॥ **4.47.3** ॥ 1921

విచిత్య దివసం సర్వే సీతాధిగమనే ధృతాః।
సమాయాంతి స్మ మేదిన్యాం నిశాకాలేషు వానరాః ॥ **4.47.4** ॥ 1922

సర్వర్తుకాంశ్చ దేశేషు వానరాః సఫలద్రుమాన్।
ఆసాద్య రజనీం శయ్యాం చక్రుః సర్వేష్వహఃసు తే ॥ **4.47.5** ॥ 1923

తదహః ప్రథమం కృత్వా మాసే ప్రస్రవణం గతాః।
కపిరాజేన సంగమ్య నిరాశాః కపికుంజరాః ॥ **4.47.6** ॥ 1924

విచిత్య తు దిశం పూర్వాం యథోక్తాం సచివైః సహ।
అదృష్ట్వా వినతః సీతామాజగామ మహాబలః ॥ **4.47.7** ॥ 1925

దిశమప్యుత్తరాం సర్వాం వివిచ్య స మహాకపిః।
ఆగతః సహ సైన్యేన భీతః శతబలిస్తదా ॥ **4.47.8** ॥ 1926

సుషేణః పశ్చిమామాశాం వివిచ్య సహ వానరైః।
సమేత్య మాసే పూర్ణే తు సుగ్రీవముపచక్రమే ॥ **4.47.9** ॥ 1927

తం ప్రస్రవణపృష్ఠస్థం సమాసాద్యాభివాద్య చ।
ఆసీనం సహ రామేణ సుగ్రీవమిదమబ్రువన్ ॥ **4.47.10** ॥ 1928

విచితాః పర్వతాః సర్వే వనాని గహనాని చ।
నిమ్నగాః సాగరాంతాశ్చ సర్వే జనపదాశ్చ యే ॥ **4.47.11** ॥ 1929

గుహాశ్చ విచితాః సర్వా యాశ్చ తే పరికీర్తితాః।
విచితాశ్చ మహాగుల్మా లతావితతసంతతాః ॥ **4.47.12** ॥ 1930

గహనేషు చ దేశేషు దుర్గేషు విషమేషు చ।
సత్త్వాన్యతిప్రమాణాని విచితాని హతాని చ।
యే చైవ గహనా దేశా విచితాస్తే పునః పునః ॥ **4.47.13** ॥ 1931

ఉదారసత్త్వాభిజనో హనూమాన్
స మైథిలీం జ్ఞాస్యతి వానరేంద్ర।
దిశం తు యామేవ గతా తు సీతా
తామాస్థితో వాయుసుతో హనూమాన్ ॥ **4.47.14** ॥ 1932

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే సప్తచత్వారింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ అష్టచత్వారింశః సర్గః ॥

దక్షిణదిగ్గతైర్వానరైః సీతానుసంధానస్య ప్రారంభణం

సహ తారాంగదాభ్యాం తు సహసా హనుమాన్ కపిః।
సుగ్రీవేణ యథోద్దిష్టం గంతుం దేశం ప్రచక్రమే ॥ **4.48.1** ॥ 1933

స తు దూరముపాగమ్య సర్వైస్తైః కపిసత్తమైః।
తతో విచిత్య వింధ్యస్య గుహాశ్చ గహనాని చ ॥ **4.48.2** ॥ 1934

పర్వతాగ్రనదీదుర్గాన్ సరాంసి విపులద్రుమాన్।
వృక్షఖండాంశ్చ వివిధాన్ పర్వతాన్ వనపాదపాన్ ॥ **4.48.3** ॥ 1935

అన్వేషమాణాస్తే సర్వే వానరాః సర్వతోదిశం।
న సీతాం దదృశుర్వీరా మైథిలీం జనకాత్మజాం ॥ **4.48.4** ॥ 1936

తే భక్షయంతో మూలాని ఫలాని వివిధాన్యపి।
అన్వేషమాణా దుర్ధర్షా న్యవసంస్తత్ర తత్ర హ ॥ **4.48.5** ॥ 1937

స తు దేశో దురన్వేషో గుహాగహనవాన్ మహాన్।
నిర్జలం నిర్జనం శూన్యం గహనం ఘోరదర్శనం ॥ **4.48.6** ॥ 1938

తాదృశాన్యప్యరణ్యాని విచిత్య భృశపీడితాః।
స దేశశ్చ దురన్వేష్యో గుహాగహనవాన్ మహాన్ ॥ **4.48.7** ॥ 1939

త్యక్త్వా తు తం తతో దేశం సర్వే వై హరియూథపాః।
దేశమన్యం దురాధర్షం వివిశుశ్చాకుతోభయాః ॥ **4.48.8** ॥ 1940

యత్ర వంధ్యఫలా వృక్షా విపుష్పాః పర్ణవర్జితాః।
నిస్తోయాః సరితో యత్ర మూలం యత్ర సుదుర్లభం ॥ **4.48.9** ॥ 1941

న సంతి మహిషా యత్ర న మృగా న చ హస్తినః।
శార్దూలాః పక్షిణో వాపి యే చాన్యే వనగోచరాః ॥ **4.48.10** ॥ 1942

న చాత్ర వృక్షా నౌషధ్యో న వల్ల్యో నాపి వీరుధః।
స్నిగ్ధపత్రాః స్థలే యత్ర పద్మిన్యః ఫుల్లపంకజాః ॥ **4.48.11** ॥ 1943

ప్రేక్షణీయాః సుగంధాశ్చ భ్రమరైశ్చ వివర్జితాః।
కండుర్నామ మహాభాగః సత్యవాదీ తపోధనః ॥ **4.48.12** ॥ 1944

మహర్షిః పరమామర్షీ నియమైర్దుష్ప్రధర్షణః।
తస్య తస్మిన్ వనే పుత్రో బాలకో దశవార్షికః ॥ **4.48.13** ॥ 1945

ప్రణష్టో జీవితాంతాయ క్రుద్ధస్తేన మహామునిః।
తేన ధర్మాత్మనా శప్తం కృత్స్నం తత్ర మహద్వనం ॥ **4.48.14** ॥ 1946

అశరణ్యం దురాధర్షం మృగపక్షివివర్జితం।
తస్య తే కాననాంతాంస్తు గిరీణాం కందరాణి చ ॥ **4.48.15** ॥ 1947

ప్రభవాణి నదీనాం చ విచిన్వంతి సమాహితాః।
తత్ర చాపి మహాత్మానో నాపశ్యంజనకాత్మజాం ॥ **4.48.16** ॥ 1948

హర్తారం రావణం వాపి సుగ్రీవప్రియకారిణః।
తే ప్రవిశ్య తు తం భీమం లతాగుల్మసమావృతం ॥ **4.48.17** ॥ 1949

దదృశుర్భీమకర్మాణమసురం సురనిర్భయం।
తం దృష్ట్వా వానరా ఘోరం స్థితం శైలమివాసురం ॥ **4.48.18** ॥ 1950

గాఢం పరిహితాః సర్వే దృష్ట్వా తం పర్వతోపమం।
సోఽపి తాన్ వానరాన్ సర్వాన్ నష్టాః స్థేత్యబ్రవీద్ బలీ ॥ **4.48.19** ॥ 1951

అభ్యధావత సంక్రుద్ధో ముష్టిముద్యమ్య సంగతం।
తమాపతంతం సహసా వాలిపుత్రోఽంగదస్తదా ॥ **4.48.20** ॥ 1952

రావణోఽయమితి జ్ఞాత్వా తలేనాభిజఘాన హ।
స వాలిపుత్రాభిహతో వక్త్రాచ్ఛోణితముద్వమన్ ॥ **4.48.21** ॥ 1953

అసురో న్యపతద్ భూమౌ పర్యస్త ఇవ పర్వతః।
తే తు తస్మిన్ నిరుచ్ఛ్వాసే వానరా జితకాశినః ॥ **4.48.22** ॥ 1954

వ్యచిన్వన్ ప్రాయశస్తత్ర సర్వం తే గిరిగహ్వరం।
విచితం తు తతః సర్వం సర్వే తే కాననౌకసః ॥ **4.48.23** ॥ 1955

అన్యదేవాపరం ఘోరం వివిశుర్గిరిగహ్వరం।
తే విచిత్య పునః ఖిన్నా వినిష్పత్య సమాగతాః।
ఏకాంతే వృక్షమూలే తు నిషేదుర్దీనమానసాః ॥ **4.48.24** ॥ 1956

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే అష్టచత్వారింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ఏకోనపంచాశః సర్గః ॥

అంగదగంధమాదనాభ్యామాశ్వాసితానాం వానరాణాం పునః సోత్సాహమన్వేషణే ప్రవృత్తిః

అథాంగదస్తదా సర్వాన్ వానరానిదమబ్రవీత్।
పరిశ్రాంతో మహాప్రాజ్ఞః సమాశ్వాస్య శనైర్వచః ॥ **4.49.1** ॥ 1957

వనాని గిరయో నద్యో దుర్గాణి గహనాని చ।
దరీ గిరిగుహాశ్చైవ విచితాః సర్వమంతతః ॥ **4.49.2** ॥ 1958

తత్ర తత్ర సహాస్మాభిర్జానకీ న చ దృశ్యతే।
తథా రక్షోఽపహర్తా చ సీతాయాశ్చైవ దుష్కృతీ ॥ **4.49.3** ॥ 1959

కాలశ్చ నో మహాన్ యాతః సుగ్రీవశ్చోగ్రశాసనః।
తస్మాద్ భవంతః సహితా విచిన్వంతు సమంతతః ॥ **4.49.4** ॥ 1960

విహాయ తంద్రీం శోకం చ నిద్రాం చైవ సముత్థితాం।
విచినుధ్వం తథా సీతాం పశ్యామో జనకాత్మజాం ॥ **4.49.5** ॥ 1961

అనిర్వేదం చ దాక్ష్యం చ మనసశ్చాపరాజయం।
కార్యసిద్ధికరాణ్యాహుస్తస్మాదేతద్ బ్రవీమ్యహం ॥ **4.49.6** ॥ 1962

అద్యాపీదం వనం దుర్గం విచిన్వంతు వనౌకసః।
ఖేదం త్యక్త్వా పునః సర్వం వనమేవ విచిన్వతాం ॥ **4.49.7** ॥ 1963

అవశ్యం కుర్వతాం తస్య దృశ్యతే కర్మణః ఫలం।
పరం నిర్వేదమాగమ్య నహి నోన్మీలనం క్షమం ॥ **4.49.8** ॥ 1964

సుగ్రీవః క్రోధనో రాజా తీక్ష్ణదండశ్చ వానరాః।
భేతవ్యం తస్య సతతం రామస్య చ మహాత్మనః ॥ **4.49.9** ॥ 1965

హితార్థమేతదుక్తం వః క్రియతాం యది రోచతే।
ఉచ్యతాం హి క్షమం యత్ తత్ సర్వేషామేవ వానరాః ॥ **4.49.10** ॥ 1966

అంగదస్య వచః శ్రుత్వా వచనం గంధమాదనః।
ఉవాచ వ్యక్తయా వాచా పిపాసాశ్రమఖిన్నయా ॥ **4.49.11** ॥ 1967

సదృశం ఖలు వో వాక్యమంగదో యదువాచ హ।
హితం చైవానుకూలం చ క్రియతామస్య భాషితం ॥ **4.49.12** ॥ 1968

పునర్మార్గామహే శైలాన్ కందరాంశ్చ శిలాంస్తథా।
కాననాని చ శూన్యాని గిరిప్రస్రవణాని చ ॥ **4.49.13** ॥ 1969

యథోద్దిష్టాని సర్వాణి సుగ్రీవేణ మహాత్మనా।
విచిన్వంతు వనం సర్వే గిరిదుర్గాణి సంగతాః ॥ **4.49.14** ॥ 1970

తతః సముత్థాయ పునర్వానరాస్తే మహాబలాః।
వింధ్యకాననసంకీర్ణాం విచేరుర్దక్షిణాం దిశం ॥ **4.49.15** ॥ 1971

తే శారదాభ్రప్రతిమం శ్రీమద్రజతపర్వతం।
శృంగవంతం దరీవంతమధిరుహ్య చ వానరాః ॥ **4.49.16** ॥ 1972

తత్ర లోధ్రవనం రమ్యం సప్తపర్ణవనాని చ।
విచిన్వంతో హరివరాః సీతాదర్శనకాంక్షిణః ॥ **4.49.17** ॥ 1973

తస్యాగ్రమధిరూఢాస్తే శ్రాంతా విపులవిక్రమాః।
న పశ్యంతి స్మ వైదేహీం రామస్య మహిషీం ప్రియాం ॥ **4.49.18** ॥ 1974

తే తు దృష్టిగతం దృష్ట్వా తం శైలం బహుకందరం।
అధ్యారోహంత హరయో వీక్షమాణాః సమంతతః ॥ **4.49.19** ॥ 1975

అవరుహ్య తతో భూమిం శ్రాంతా విగతచేతసః।
స్థితా ముహూర్తం తత్రాథ వృక్షమూలముపాశ్రితాః ॥ **4.49.20** ॥ 1976

తే ముహూర్తం సమాశ్వస్తాః కించిద్భగ్నపరిశ్రమాః।
పునరేవోద్యతాః కృత్స్నాం మార్గితుం దక్షిణాం దిశం ॥ **4.49.21** ॥ 1977

హనుమత్ప్రముఖాస్తావత్ ప్రస్థితాః ప్లవగర్షభాః।
వింధ్యమేవాదితః కృత్వా విచేరుశ్చ సమంతతః ॥ **4.49.22** ॥ 1978

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే ఏకోనపంచాశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ పంచాశః సర్గః ॥

క్షుత్తృడభిభూతానాం వానరాణామేకస్యాం గుహాయాం ప్రవేశస్తత్ర తైర్దివ్యవృక్షసరోవరభవనానామేకస్యా వృద్ధాయాస్తపస్విన్యాశ్చావలోకనం హనుమతా తాం ప్రతి తస్యాః పరిచయస్య జిజ్ఞాసనం

సహ తారాంగదాభ్యాం తు సంగమ్య హనుమాన్ కపిః।
విచినోతి చ వింధ్యస్య గుహాశ్చ గహనాని చ ॥ **4.50.1** ॥ 1979

సింహశార్దూలజుష్టాశ్చ గుహాశ్చ పరితస్తదా।
విషమేషు నగేంద్రస్య మహాప్రస్రవణేషు చ ॥ **4.50.2** ॥ 1980

ఆసేదుస్తస్య శైలస్య కోటిం దక్షిణపశ్చిమాం।
తేషాం తత్రైవ వసతాం స కాలో వ్యత్యవర్తత ॥ **4.50.3** ॥ 1981

స హి దేశో దురన్వేష్యో గుహాగహనవాన్ మహాన్।
తత్ర వాయుసుతః సర్వం విచినోతి స్మ పర్వతం ॥ **4.50.4** ॥ 1982

పరస్పరేణ రహితా అన్యోన్యస్యావిదూరతః।
గజో గవాక్షో గవయః శరభో గంధమాదనః ॥ **4.50.5** ॥ 1983

మైందశ్చ ద్వివిదశ్చైవ హనూమాన్ జాంబవానపి।
అంగదో యువరాజశ్చ తారశ్చ వనగోచరః ॥ **4.50.6** ॥ 1984

గిరిజాలావృతాన్ దేశాన్ మార్గిత్వా దక్షిణాం దిశం।
విచిన్వంతస్తతస్తత్ర దదృశుర్వివృతం బిలం ॥ **4.50.7** ॥ 1985

దుర్గమృక్షబిలం నామ దానవేనాభిరక్షితం।
క్షుత్పిపాసాపరీతాస్తు శ్రాంతాస్తు సలిలార్థినః ॥ **4.50.8** ॥ 1986

అవకీర్ణం లతావృక్షైర్దదృశుస్తే మహాబిలం।
తత్ర క్రౌంచాశ్చ హంసాశ్చ సారసాశ్చాపి నిష్క్రమన్ ॥ **4.50.9** ॥ 1987

జలార్ద్రాశ్చక్రవాకాశ్చ రక్తాంగాః పద్మరేణుభిః।
తతస్తద్ బిలమాసాద్య సుగంధి దురతిక్రమం ॥ **4.50.10** ॥ 1988

విస్మయవ్యగ్రమనసో బభూవుర్వానరర్షభాః।
సంజాతపరిశంకాస్తే తద్ బిలం ప్లవగోత్తమాః ॥ **4.50.11** ॥ 1989

అభ్యపద్యంత సంహృష్టాస్తేజోవంతో మహాబలాః।
నానాసత్త్వసమాకీర్ణం దైత్యేంద్రనిలయోపమం ॥ **4.50.12** ॥ 1990

దుర్దర్శమివ ఘోరం చ దుర్విగాహ్యం చ సర్వశః।
తతః పర్వతకూటాభో హనూమాన్ మారుతాత్మజః ॥ **4.50.13** ॥ 1991

అబ్రవీద్ వానరాన్ ఘోరాన్ కాంతారవనకోవిదః।
గిరిజాలావృతాన్ దేశాన్ మార్గిత్వా దక్షిణాం దిశం ॥ **4.50.14** ॥ 1992

వయం సర్వే పరిశ్రాంతా న చ పశ్యామ మైథిలీం।
అస్మాచ్చాపి బిలాద్ధంసాః క్రౌంచాశ్చ సహ సారసైః ॥ **4.50.15** ॥ 1993

జలార్ద్రాశ్చక్రవాకాశ్చ నిష్పతంతి స్మ సర్వశః।
నూనం సలిలవానత్ర కూపో వా యది వా హ్రదః ॥ **4.50.16** ॥ 1994

తథా చేమే బిలద్వారే స్నిగ్ధాస్తిష్ఠంతి పాదపాః।
ఇత్యుక్తాస్తద్ బిలం సర్వే వివిశుస్తిమిరావృతం ॥ **4.50.17** ॥ 1995

అచంద్రసూర్యం హరయో దదృశూ రోమహర్షణం।
నిశామ్య తస్మాత్ సింహాంశ్చ తాంస్తాంశ్చ మృగపక్షిణః ॥ **4.50.18** ॥ 1996

ప్రవిష్టా హరిశార్దూలా బిలం తిమిరసంవృతం।
న తేషాం సజ్జతే దృష్టిర్న తేజో న పరాక్రమః ॥ **4.50.19** ॥ 1997

వాయోరివ గతిస్తేషాం దృష్టిస్తమసి వర్తతే।
తే ప్రవిష్టాస్తు వేగేన తద్ బిలం కపికుంజరాః ॥ **4.50.20** ॥ 1998

ప్రకాశం చాభిరామం చ దదృశుర్దేశముత్తమం।
తతస్తస్మిన్ బిలే భీమే నానాపాదపసంకులే ॥ **4.50.21** ॥ 1999

అన్యోన్యం సంపరిష్వజ్య జగ్ముర్యోజనమంతరం।
తే నష్టసంజ్ఞాస్తృషితాః సంభ్రాంతాః సలిలార్థినః ॥ **4.50.22** ॥ 2000

పరిపేతుర్బిలే తస్మిన్ కంచిత్ కాలమతంద్రితాః।
తే కృశా దీనవదనాః పరిశ్రాంతాః ప్లవంగమాః ॥ **4.50.23** ॥ 2001

ఆలోకం దదృశుర్వీరా నిరాశా జీవితే యదా।
తతస్తం దేశమాగమ్య సౌమ్యా వితిమిరం వనం ॥ **4.50.24** ॥ 2002

దదృశుః కాంచనాన్ వృక్షాన్ దీప్తవైశ్వానరప్రభాన్।
సాలాంస్తాలాంస్తమాలాంశ్చ పున్నాగాన్ వంజులాన్ ధవాన్ ॥ **4.50.25** ॥ 2003

చంపకాన్ నాగవృక్షాంశ్చ కర్ణికారాంశ్చపుష్పితాన్।
స్తబకైః కాంచనైశ్చిత్రై రక్తైః కిసలయైస్తథా ॥ **4.50.26** ॥ 2004

ఆపీడైశ్చ లతాభిశ్చ హేమాభరణభూషితాన్।
తరుణాదిత్యసంకాశాన్ వైదూర్యమయవేదికాన్ ॥ **4.50.27** ॥ 2005

బిభ్రాజమానాన్ వపుషా పాదపాంశ్చ హిరణ్మయాన్।
నీలవైదూర్యవర్ణాశ్చ పద్మినీః పతగైర్వృతాః ॥ **4.50.28** ॥ 2006

మహద్భిః కాంచనైర్వృక్షైర్వృతా బాలార్కసన్నిభైః।
జాతరూపమయైర్మత్స్యైర్మహద్భిశ్చాథ పంకజైః ॥ **4.50.29** ॥ 2007

నలినీస్తత్ర దదృశుః ప్రసన్నసలిలాయుతాః।
కాంచనాని విమానాని రాజతాని తథైవ చ ॥ **4.50.30** ॥ 2008

తపనీయగవాక్షాణి ముక్తాజాలావృతాని చ।
హైమరాజతభౌమాని వైదూర్యమణిమంతి చ ॥ **4.50.31** ॥ 2009

దదృశుస్తత్ర హరయో గృహముఖ్యాని సర్వశః।
పుష్పితాన్ ఫలినో వృక్షాన్ ప్రవాలమణిసన్నిభాన్ ॥ **4.50.32** ॥ 2010

కాంచనభ్రమరాంశ్చైవ మధూని చ సమంతతః।
మణికాంచనచిత్రాణి శయనాన్యాసనాని చ ॥ **4.50.33** ॥ 2011

వివిధాని విశాలాని దదృశుస్తే సమంతతః।
హైమరాజతకాంస్యానాం భాజనానాం చ రాశయః ॥ **4.50.34** ॥ 2012

అగురూణాం చ దివ్యానాం చందనానాం చ సంచయాన్।
శుచీన్యభ్యవహారాణి మూలాని చ ఫలాని చ ॥ **4.50.35** ॥ 2013

మహార్హాణి చ యానాని మధూని రసవంతి చ।
దివ్యానామంబరాణాం చ మహార్హాణాం చ సంచయాన్ ॥ **4.50.36** ॥ 2014

కంబలానాం చ చిత్రాణామజినానాం చ సంచయాన్।
తత్ర తత్ర చ విన్యస్తాన్ దీప్తాన్ వైశ్వానరప్రభాన్ ॥ **4.50.37** ॥ 2015

దదృశుర్వానరాః శుభ్రాంజాతరూపస్య సంచయాన్।
తత్ర తత్ర విచిన్వంతో బిలే తత్ర మహాప్రభాః ॥ **4.50.38** ॥ 2016

దదృశుర్వానరాః శూరాః స్త్రియం కాంచిదదూరతః।
తాం చ తే దదృశుస్తత్ర చీరకృష్ణాజినాంబరాం ॥ **4.50.39** ॥ 2017

తాపసీం నియతాహారాం జ్వలంతీమివ తేజసా।
విస్మితా హరయస్తత్ర వ్యవతిష్ఠంత సర్వశః।
పప్రచ్ఛ హనుమాంస్తత్ర కాసి త్వం కస్య వా బిలం ॥ **4.50.40** ॥ 2018

తతో హనూమాన్ గిరిసన్నికాశః
కృతాంజలిస్తామభివాద్య వృద్ధాం।
పప్రచ్ఛ కా త్వం భవనం బిలం చ
రత్నాని చేమాని వదస్వ కస్య ॥ **4.50.41** ॥ 2019

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే పంచాశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ఏకపంచాశః సర్గః ॥

హనుమతా పృష్టయా తాపస్యా స్వాత్మనస్తస్య దివ్యస్థానస్య చ పరిచయం దత్త్వా వానరాణాం భోజనాయ నిమంత్రణం

ఇత్యుక్త్వా హనుమాంస్తత్ర చీరకృష్ణాజినాంబరాం।
అబ్రవీత్ తాం మహాభాగాం తాపసీం ధర్మచారిణీం ॥ **4.51.1** ॥ 2020

ఇదం ప్రవిష్టాః సహసా బిలం తిమిరసంవృతం।
క్షుత్పిపాసాపరిశ్రాంతాః పరిఖిన్నాశ్చ సర్వశః ॥ **4.51.2** ॥ 2021

మహద్ ధరణ్యా వివరం ప్రవిష్టాః స్మ పిపాసితాః।
ఇమాంస్త్వేవంవిధాన్ భావాన్ వివిధానద్భుతోపమాన్ ॥ **4.51.3** ॥ 2022

దృష్ట్వా వయం ప్రవ్యథితాః సంభ్రాంతా నష్టచేతసః।
కస్యైతే కాంచనా వృక్షాస్తరుణాదిత్యసన్నిభాః ॥ **4.51.4** ॥ 2023

శుచీన్యభ్యవహారాణి మూలాని చ ఫలాని చ।
కాంచనాని విమానాని రాజతాని గృహాణి చ ॥ **4.51.5** ॥ 2024

తపనీయగవాక్షాణి మణిజాలావృతాని చ।
పుష్పితాః ఫలవంతశ్చ పుణ్యాః సురభిగంధయః ॥ **4.51.6** ॥ 2025

ఇమే జాంబూనదమయాః పాదపాః కస్య తేజసా।
కాంచనాని చ పద్మాని జాతాని విమలే జలే ॥ **4.51.7** ॥ 2026

కథం మత్స్యాశ్చ సౌవర్ణా దృశ్యంతే సహ కచ్ఛపైః।
ఆత్మనస్త్వనుభావాద్ వా కస్య వైతత్తపోబలం ॥ **4.51.8** ॥ 2027

అజానతాం నః సర్వేషాం సర్వమాఖ్యాతుమర్హసి।
ఏవముక్తా హనుమతా తాపసీ ధర్మచారిణీ ॥ **4.51.9** ॥ 2028

ప్రత్యువాచ హనూమంతం సర్వభూతహితే రతా।
మయో నామ మహాతేజా మాయావీ వానరర్షభ ॥ **4.51.10** ॥ 2029

తేనేదం నిర్మితం సర్వం మాయయా కాంచనం వనం।
పురా దానవముఖ్యానాం విశ్వకర్మా బభూవ హ ॥ **4.51.11** ॥ 2030

యేనేదం కాంచనం దివ్యం నిర్మితం భవనోత్తమం।
స తు వర్షసహస్రాణి తపస్తప్త్వా మహద్వనే ॥ **4.51.12** ॥ 2031

పితామహాద్ వరం లేభే సర్వమౌశనసం ధనం।
విధాయ సర్వం బలవాన్ సర్వకామేశ్వరస్తదా ॥ **4.51.13** ॥ 2032

ఉవాస సుఖితః కాలం కంచిదస్మిన్ మహావనే।
తమప్సరసి హేమాయాం సక్తం దానవపుంగవం ॥ **4.51.14** ॥ 2033

విక్రమ్యైవాశనిం గృహ్య జఘానేశః పురందరః।
ఇదం చ బ్రహ్మణా దత్తం హేమాయై వనముత్తమం ॥ **4.51.15** ॥ 2034

శాశ్వతః కామభోగశ్చ గృహం చేదం హిరణ్మయం।
దుహితా మేరుసావర్ణేరహం తస్యాః స్వయంప్రభా ॥ **4.51.16** ॥ 2035

ఇదం రక్షామి భవనం హేమాయా వానరోత్తమ।
మమ ప్రియసఖీ హేమా నృత్తగీతవిశారదా ॥ **4.51.17** ॥ 2036

తయాదత్తవరా చాస్మి రక్షామి భవనం మహత్।
కిం కార్యం కస్య వా హేతోః కాంతారాణి ప్రపద్యథ ॥ **4.51.18** ॥ 2037

కథం చేదం వనం దుర్గం యుష్మాభిరుపలక్షితం।
శుచీన్యభ్యవహారాణి మూలాని చ ఫలాని చ।
భుక్త్వా పీత్వా చ పానీయం సర్వం మే వక్తుమర్హసి ॥ **4.51.19** ॥ 2038

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే ఏకపంచాశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ద్విపంచాశః సర్గః ॥

స్వయంప్రభయా పృష్టైర్వానరైస్తాం ప్రతి స్వవృత్తాంతస్య వర్ణనం తస్యాః ప్రభావేణ చ గుహాతో బహిర్నిష్క్రమ్య తేషాం సాగరతటే గమనం

అథ తానబ్రవీత్ సర్వాన్ విశ్రాంతాన్ హరియూథపాన్।
ఇదం వచనమేకాగ్రా తాపసీ ధర్మచారిణీ ॥ **4.52.1** ॥ 2039

వానరా యది వః ఖేదః ప్రణష్టః ఫలభక్షణాత్।
యది చైతన్మయా శ్రావ్యం శ్రోతుమిచ్ఛామి తాం కథాం ॥ **4.52.2** ॥ 2040

తస్యాస్తద్ వచనం శ్రుత్వా హనూమాన్ మారుతాత్మజః।
ఆర్జవేన యథాతత్త్వమాఖ్యాతుముపచక్రమే ॥ **4.52.3** ॥ 2041

రాజా సర్వస్య లోకస్య మహేంద్రవరుణోపమః।
రామో దాశరథిః శ్రీమాన్ ప్రవిష్టో దండకావనం ॥ **4.52.4** ॥ 2042

లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా వైదేహ్యా సహ భార్యయా।
తస్య భార్యా జనస్థానాద్ రావణేన హృతా బలాత్ ॥ **4.52.5** ॥ 2043

వీరస్తస్య సఖా రాజ్ఞః సుగ్రీవో నామ వానరః।
రాజా వానరముఖ్యానాం యేన ప్రస్థాపితా వయం ॥ **4.52.6** ॥ 2044

అగస్త్యచరితామాశాం దక్షిణాం యమరక్షితాం।
సహైభిర్వానరైర్ముఖ్యైరంగదప్రముఖైర్వయం ॥ **4.52.7** ॥ 2045

రావణం సహితాః సర్వే రాక్షసం కామరూపిణం।
సీతయా సహ వైదేహ్యా మార్గధ్వమితి చోదితాః ॥ **4.52.8** ॥ 2046

విచిత్య తు వనం సర్వం సముద్రం దక్షిణాం దిశం।
వయం బుభుక్షితాః సర్వే వృక్షమూలముపాశ్రితాః ॥ **4.52.9** ॥ 2047

వివర్ణవదనాః సర్వే సర్వే ధ్యానపరాయణాః।
నాధిగచ్ఛామహే పారం మగ్నాశ్చింతామహార్ణవే ॥ **4.52.10** ॥ 2048

చారయంతస్తతశ్చక్షుర్దృష్టవంతో మహద్ బిలం।
లతాపాదపసంఛన్నం తిమిరేణ సమావృతం ॥ **4.52.11** ॥ 2049

అస్మాద్ధంసా జలక్లిన్నాః పక్షైః సలిలరేణుభిః।
కురరాః సారసాశ్చైవ నిష్పతంతి పతత్రిణః ॥ **4.52.12** ॥ 2050

సాధ్వత్ర ప్రవిశామేతి మయా తూక్తాః ప్లవంగమాః।
తేషామపి హి సర్వేషామనుమానముపాగతం ॥ **4.52.13** ॥ 2051

అస్మిన్ నిపతితాః సర్వేఽప్యథ కార్యత్వరాన్వితాః।
తతో గాఢం నిపతితా గృహ్య హస్తైః పరస్పరం ॥ **4.52.14** ॥ 2052

ఇదం ప్రవిష్టాః సహసా బిలం తిమిరసంవృతం।
ఏతన్నః కార్యమేతేన కృత్యేన వయమాగతాః ॥ **4.52.15** ॥ 2053

త్వాం చైవోపగతాః సర్వే పరిద్యూనా బుభుక్షితాః।
ఆతిథ్యధర్మదత్తాని మూలాని చ ఫలాని చ ॥ **4.52.16** ॥ 2054

అస్మాభిరుపయుక్తాని బుభుక్షాపరిపీడితైః।
యత్ త్వయా రక్షితాః సర్వే మ్రియమాణా బుభుక్షయా ॥ **4.52.17** ॥ 2055

బ్రూహి ప్రత్యుపకారార్థం కిం తే కుర్వంతు వానరాః।
ఏవముక్తా తు సర్వజ్ఞా వానరైస్తైః స్వయంప్రభా ॥ **4.52.18** ॥ 2056

ప్రత్యువాచ తతః సర్వానిదం వానరయూథపాన్।
సర్వేషాం పరితుష్టాస్మి వానరాణాం తరస్వినాం ॥ **4.52.19** ॥ 2057

చరంత్యా మమ ధర్మేణ న కార్యమిహ కేనచిత్।
ఏవముక్తః శుభం వాక్యం తాపస్యా ధర్మసంహితం ॥ **4.52.20** ॥ 2058

ఉవాచ హనుమాన్ వాక్యం తామనిందితలోచనాం।
శరణం త్వాం ప్రపన్నాః స్మః సర్వే వై ధర్మచారిణీం ॥ **4.52.21** ॥ 2059

యః కృతః సమయోఽస్మాసు సుగ్రీవేణ మహాత్మనా।
స తు కాలో వ్యతిక్రాంతో బిలే చ పరివర్తతాం ॥ **4.52.22** ॥ 2060

సా త్వమస్మాద్ బిలాదస్మానుత్తారయితుమర్హసి।
తస్మాత్ సుగ్రీవవచనాదతిక్రాంతాన్ గతాయుషః ॥ **4.52.23** ॥ 2061

త్రాతుమర్హసి నః సర్వాన్ సుగ్రీవభయశంకితాన్।
మహచ్చ కార్యమస్మాభిః కర్తవ్యం ధర్మచారిణి ॥ **4.52.24** ॥ 2062

తచ్చాపి న కృతం కార్యమస్మాభిరిహ వాసిభిః।
ఏవముక్తా హనుమతా తాపసీ వాక్యమబ్రవీత్ ॥ **4.52.25** ॥ 2063

జీవతా దుష్కరం మన్యే ప్రవిష్టేన నివర్తితుం।
తపసః సుప్రభావేణ నియమోపార్జితేన చ ॥ **4.52.26** ॥ 2064

సర్వానేవ బిలాదస్మాత్ తారయిష్యామి వానరాన్।
నిమీలయత చక్షూంషి సర్వే వానరపుంగవాః ॥ **4.52.27** ॥ 2065

నహి నిష్క్రమితుం శక్యమనిమీలితలోచనైః।
తతో నిమీలితాః సర్వే సుకుమారాంగులైః కరైః ॥ **4.52.28** ॥ 2066

సహసా పిదధుర్దృష్టిం హృష్టా గమనకాంక్షయా।
వానరాస్తు మహాత్మానో హస్తరుద్ధముఖాస్తదా ॥ **4.52.29** ॥ 2067

నిమేషాంతరమాత్రేణ బిలాదుత్తారితాస్తయా।
ఉవాచ సర్వాంస్తాంస్తత్ర తాపసీ ధర్మచారిణీ ॥ **4.52.30** ॥ 2068

నిఃసృతాన్ విషమాత్ తస్మాత్ సమాశ్వాస్యేదమబ్రవీత్।
ఏష వింధ్యో గిరిః శ్రీమాన్ నానాద్రుమలతాయుతః ॥ **4.52.31** ॥ 2069

ఏష ప్రస్రవణః శైలః సాగరోఽయం మహోదధిః।
స్వస్తి వోఽస్తు గమిష్యామి భవనం వానరర్షభాః।
ఇత్యుక్త్వా తద్ బిలం శ్రీమత్ ప్రవివేశ స్వయంప్రభా ॥ **4.52.32** ॥ 2070

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే ద్విపంచాశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ త్రిపంచాశః సర్గః ॥

నివర్తనాయ నియతమవధిమతీత్యాపి కార్యస్యాసాధనాత్
సుగ్రీవస్యోగ్రదండతో విభ్యతామంగదప్రభృతీనాం కపీనాముపోష్య ప్రాణాన్
పరిత్యక్తుం నిశ్చయః

తతస్తే దదృశుర్ఘోరం సాగరం వరుణాలయం।
అపారమభిగర్జంతం ఘోరైరూర్మిభిరాకులం ॥ **4.53.1** ॥ 2071

మయస్య మాయావిహితం గిరిదుర్గం విచిన్వతాం।
తేషాం మాసో వ్యతిక్రాంతో యో రాజ్ఞా సమయః కృతః ॥ **4.53.2** ॥ 2072

వింధ్యస్య తు గిరేః పాదే సంప్రపుష్పితపాదపే।
ఉపవిశ్య మహాత్మానశ్చింతామాపేదిరే తదా ॥ **4.53.3** ॥ 2073

తతః పుష్పాతిభారాగ్రాన్ లతాశతసమావృతాన్।
ద్రుమాన్ వాసంతికాన్ దృష్ట్వా బభూవుర్భయశంకితాః ॥ **4.53.4** ॥ 2074

తే వసంతమనుప్రాప్తం ప్రతివేద్య పరస్పరం।
నష్టసందేశకాలార్థా నిపేతుర్ధరణీతలే ॥ **4.53.5** ॥ 2075

తతస్తాన్ కపివృద్ధాంశ్చ శిష్టాంశ్చైవ వనౌకసః।
వాచా మధురయాఽఽభాష్య యథావదనుమాన్య చ ॥ **4.53.6** ॥ 2076

స తు సింహవృషస్కంధః పీనాయతభుజః కపిః।
యువరాజో మహాప్రాజ్ఞ అంగదో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ **4.53.7** ॥ 2077

శాసనాత్ కపిరాజస్య వయం సర్వే వినిర్గతాః।
మాసః పూర్ణో బిలస్థానాం హరయః కిం న బుధ్యత ॥ **4.53.8** ॥ 2078

వయమాశ్వయుజే మాసి కాలసంఖ్యావ్యవస్థితాః।
ప్రస్థితాః సోఽపిచాతీతః కిమతః కార్యముత్తరం ॥ **4.53.9** ॥ 2079

భవంతః ప్రత్యయం ప్రాప్తా నీతిమార్గవిశారదాః।
హితేష్వభిరతా భర్తుర్నిసృష్టాః సర్వకర్మసు ॥ **4.53.10** ॥ 2080

కర్మస్వప్రతిమాః సర్వే దిక్షు విశ్రుతపౌరుషాః।
మాం పురస్కృత్య నిర్యాతాః పింగాక్షప్రతిచోదితాః ॥ **4.53.11** ॥ 2081

ఇదానీమకృతార్థానాం మర్తవ్యం నాత్ర సంశయః।
హరిరాజస్య సందేశమకృత్వా కః సుఖీ భవేత్ ॥ **4.53.12** ॥ 2082

అస్మిన్నతీతే కాలే తు సుగ్రీవేణ కృతే స్వయం।
ప్రాయోపవేశనం యుక్తం సర్వేషాం చ వనౌకసాం ॥ **4.53.13** ॥ 2083

తీక్ష్ణః ప్రకృత్యా సుగ్రీవః స్వామిభావే వ్యవస్థితః।
న క్షమిష్యతి నః సర్వానపరాధకృతో గతాన్ ॥ **4.53.14** ॥ 2084

అప్రవృత్తౌ చ సీతాయాః పాపమేవ కరిష్యతి।
తస్మాత్ క్షమమిహాద్యైవ గంతుం ప్రాయోపవేశనం ॥ **4.53.15** ॥ 2085

త్యక్త్వా పుత్రాంశ్చ దారాంశ్చ ధనాని చ గృహాణి చ।
ధ్రువం నో హింసతే రాజా సర్వాన్ ప్రతిగతానితః ॥ **4.53.16** ॥ 2086

వధేనాప్రతిరూపేణ శ్రేయాన్ మృత్యురిహైవ నః।
న చాహం యౌవరాజ్యేన సుగ్రీవేణాభిషేచితః ॥ **4.53.17** ॥ 2087

నరేంద్రేణాభిషిక్తోఽస్మి రామేణాక్లిష్టకర్మణా।
స పూర్వం బద్ధవైరో మాం రాజా దృష్ట్వా వ్యతిక్రమం ॥ **4.53.18** ॥ 2088

ఘాతయిష్యతి దండేన తీక్ష్ణేన కృతనిశ్చయః।
కిం మే సుహృద్భిర్వ్యసనం పశ్యద్భిర్జీవితాంతరే।
ఇహైవ ప్రాయమాసిష్యే పుణ్యే సాగరరోధసి ॥ **4.53.19** ॥ 2089

ఏతచ్ఛ్రుత్వా కుమారేణ యువరాజేన భాషితం।
సర్వే తే వానరశ్రేష్ఠాః కరుణం వాక్యమబ్రువన్ ॥ **4.53.20** ॥ 2090

తీక్ష్ణః ప్రకృత్యా సుగ్రీవః ప్రియారక్తశ్చ రాఘవః।
సమీక్ష్యాకృతకార్యాంస్తు తస్మింశ్చ సమయే గతే ॥ **4.53.21** ॥ 2091

అదృష్టాయాం చ వైదేహ్యాం దృష్ట్వా చైవ సమాగతాన్।
రాఘవప్రియకామాయ ఘాతయిష్యత్యసంశయం ॥ **4.53.22** ॥ 2092

న క్షమం చాపరాద్ధానాం గమనం స్వామిపార్శ్వతః।
ప్రధానభూతాశ్చ వయం సుగ్రీవస్య సమాగతాః ॥ **4.53.23** ॥ 2093

ఇహైవ సీతామన్వీక్ష్య ప్రవృత్తిముపలభ్య వా।
నో చేద్ గచ్ఛామ తం వీరం గమిష్యామో యమక్షయం ॥ **4.53.24** ॥ 2094

ప్లవంగమానాం తు భయార్దితానాం
శ్రుత్వా వచస్తార ఇదం బభాషే।
అలం విషాదేన బిలం ప్రవిశ్య
వసామ సర్వే యది రోచతే వః ॥ **4.53.25** ॥ 2095

ఇదం హి మాయావిహితం సుదుర్గమం
ప్రభూతవృక్షోదకభోజ్యపేయకం।

ఇహాస్తి నో నైవ భయం పురందరా -
న్న రాఘవాద్ వానరరాజతోఽపి వా ॥ **4.53.26** ॥ 2096

శ్రుత్వాంగదస్యాపి వచోఽనుకూల -
మూచుశ్చ సర్వే హరయః ప్రతీతాః।
యథా న హన్యేమ తథా విధాన -
మసక్తమద్యైవ విధీయతాం నః ॥ **4.53.27** ॥ 2097

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే త్రిపంచాశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ చతుఃపంచాశః సర్గః ॥

భేదనీత్యా వానరాన్ స్వపక్షే సమానీయ హనుమతాంగదస్యాత్మనా సహ చలితుం ప్రబోధనం

తథా బ్రువతి తారే తు తారాధిపతివర్చసి।
అథ మేనే హృతం రాజ్యం హనూమానంగదేన తత్ ॥ **4.54.1** ॥ 2098

బుద్ధ్యా హ్యష్టాంగయా యుక్తం చతుర్బలసమన్వితం।
చతుర్దశగుణం మేనే హనూమాన్ వాలినః సుతం ॥ **4.54.2** ॥ 2099

ఆపూర్యమాణం శశ్వచ్చ తేజోబలపరాక్రమైః।
శశినం శుక్లపక్షాదౌ వర్ధమానమివ శ్రియా ॥ **4.54.3** ॥ 2100

బృహస్పతిసమం బుద్ధ్యా విక్రమే సదృశం పితుః।
శుశ్రూషమాణం తారస్య శుక్రస్యేవ పురందరం ॥ **4.54.4** ॥ 2101

భర్తురర్థే పరిశ్రాంతం సర్వశాస్త్రవిశారదః।
అభిసంధాతుమారేభే హనూమానంగదం తతః ॥ **4.54.5** ॥ 2102

స చతుర్ణాముపాయానాం తృతీయముపవర్ణయన్।
భేదయామాస తాన్ సర్వాన్ వానరాన్ వాక్యసంపదా ॥ **4.54.6** ॥ 2103

తేషు సర్వేషు భిన్నేషు తతోఽభీషయదంగదం।
భీషణైర్వివిధైర్వాక్యైః కోపోపాయసమన్వితైః ॥ **4.54.7** ॥ 2104

త్వం సమర్థతరః పిత్రా యుద్ధే తారేయ వై ధ్రువం।
దృఢం ధారయితుం శక్తః కపిరాజ్యం యథా పితా ॥ **4.54.8** ॥ 2105

నిత్యమస్థిరచిత్తా హి కపయో హరిపుంగవ।
నాజ్ఞాప్యం విషహిష్యంతి పుత్రదారం వినా త్వయా ॥ **4.54.9** ॥ 2106

త్వాం నైతే హ్యనురంజేయుః ప్రత్యక్షం ప్రవదామి తే।
యథాయం జాంబవాన్ నీలః సుహోత్రశ్చ మహాకపిః ॥ **4.54.10** ॥ 2107

నహ్యహం తే ఇమే సర్వే సామదానాదిభిర్గుణైః।
దండేన న త్వయా శక్యాః సుగ్రీవాదపకర్షితుం ॥ **4.54.11** ॥ 2108

విగృహ్యాసనమప్యాహుర్బలేన బలీయసా।
ఆత్మరక్షాకరస్తస్మాన్న విగృహ్ణీత దుర్బలః ॥ **4.54.12** ॥ 2109

యాం చేమాం మన్యసే ధాత్రీమేతద్ బిలమితి శ్రుతం।
ఏతల్లక్ష్మణబాణానామీషత్ కార్యం విదారణం ॥ **4.54.13** ॥ 2110

స్వల్పం హి కృతమింద్రేణ క్షిపతా హ్యశనిం పురా।
లక్ష్మణో నిశితైర్బాణైర్భింద్యాత్ పత్రపుటం యథా ॥ **4.54.14** ॥ 2111

లక్ష్మణస్య చ నారాచా బహవః సంతి తద్విధాః।
వజ్రాశనిసమస్పర్శా గిరీణామపి దారకాః ॥ **4.54.15** ॥ 2112

అవస్థానం యదైవ త్వమాసిష్యసి పరంతప।
తదైవ హరయః సర్వే త్యక్ష్యంతి కృతనిశ్చయాః ॥ **4.54.16** ॥ 2113

స్మరంతః పుత్రదారాణాం నిత్యోద్విగ్నా బుభుక్షితాః।
ఖేదితా దుఃఖశయ్యాభిస్త్వాం కరిష్యంతి పృష్ఠతః ॥ **4.54.17** ॥ 2114

స త్వం హీనః సుహృద్భిశ్చ హితకామైశ్చ బంధుభిః।
తృణాదపి భృశోద్విగ్నః స్పందమానాద్ భవిష్యసి ॥ **4.54.18** ॥ 2115

న చ జాతు న హింస్యుస్త్వాం ఘోరా లక్ష్మణసాయకాః।
అపవృత్తం జిఘాంసంతో మహావేగా దురాసదాః ॥ **4.54.19** ॥ 2116

అస్మాభిస్తు గతం సార్ధం వినీతవదుపస్థితం।
ఆనుపూర్వ్యాత్తు సుగ్రీవో రాజ్యే త్వాం స్థాపయిష్యతి ॥ **4.54.20** ॥ 2117

ధర్మరాజః పితృవ్యస్తే ప్రీతికామో దృఢవ్రతః।
శుచిః సత్యప్రతిజ్ఞశ్చ స త్వాం జాతు న నాశయేత్ ॥ **4.54.21** ॥ 2118

ప్రియకామశ్చ తే మాతుస్తదర్థం చాస్య జీవితం।
తస్యాపత్యం చ నాస్త్యన్యత్ తస్మాదంగద గమ్యతాం ॥ **4.54.22** ॥ 2119

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే చతుఃపంచాశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ పంచపంచాశః సర్గః ॥

అంగదసహితానాం వానరాణాం ప్రాయోపవేశనం

శ్రుత్వా హనుమతో వాక్యం ప్రశ్రితం ధర్మసంహితం।
స్వామిసత్కారసంయుక్తమంగదో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ **4.55.1** ॥ 2120

స్థైర్యమాత్మమనఃశౌచమానృశంస్యమథార్జవం।
విక్రమశ్చైవ ధైర్యం చ సుగ్రీవే నోపపద్యతే ॥ **4.55.2** ॥ 2121

భ్రాతుర్జ్యేష్ఠస్య యో భార్యాం జీవతో మహిషీం ప్రియాం।
ధర్మేణ మాతరం యస్తు స్వీకరోతి జుగుప్సితః ॥ **4.55.3** ॥ 2122

కథం స ధర్మం జానీతే యేన భ్రాత్రా దురాత్మనా।
యుద్ధాయాభినియుక్తేన బిలస్య పిహితం ముఖం ॥ **4.55.4** ॥ 2123

సత్యాత్ పాణిగృహీతశ్చ కృతకర్మా మహాయశాః।
విస్మృతో రాఘవో యేన స కస్య సుకృతం స్మరేత్ ॥ **4.55.5** ॥ 2124

లక్ష్మణస్య భయేనేహ నాధర్మభయభీరుణా।
ఆదిష్టా మార్గితుం సీతా ధర్మస్తస్మిన్ కథం భవేత్ ॥ **4.55.6** ॥ 2125

తస్మిన్ పాపే కృతఘ్నే తు స్మృతిభిన్నే చలాత్మని।
ఆర్యః కో విశ్వసేజ్జాతు తత్కులీనో విశేషతః ॥ **4.55.7** ॥ 2126

రాజ్యే పుత్రః ప్రతిష్ఠాప్యః సగుణో నిర్గుణోఽపి వా।
కథం శత్రుకులీనం మాం సుగ్రీవో జీవయిష్యతి ॥ **4.55.8** ॥ 2127

భిన్నమంత్రోఽపరాద్ధశ్చ భిన్నశక్తిః కథం హ్యహం।
కిష్కింధాం ప్రాప్య జీవేయమనాథ ఇవ దుర్బలః ॥ **4.55.9** ॥ 2128

ఉపాంశుదండేన హి మాం బంధనేనోపపాదయేత్।
శఠః క్రూరో నృశంసశ్చ సుగ్రీవో రాజ్యకారణాత్ ॥ **4.55.10** ॥ 2129

బంధనాచ్చ్యావసాదాన్మే శ్రేయః ప్రాయోపవేశనం।
అనుజానంతు మాం సర్వే గృహం గచ్ఛంతు వానరాః ॥ **4.55.11** ॥ 2130

అహం వః ప్రతిజానామి న గమిష్యామ్యహం పురీం।
ఇహైవ ప్రాయమాసిష్యే శ్రేయో మరణమేవ మే ॥ **4.55.12** ॥ 2131

అభివాదనపూర్వం తు రాజా కుశలమేవ చ।
అభివాదనపూర్వం తు రాఘవౌ బలశాలినౌ ॥ **4.55.13** ॥ 2132

వాచ్యస్తాతో యవీయాన్ మే సుగ్రీవో వానరేశ్వరః।
ఆరోగ్యపూర్వం కుశలం వాచ్యా మాతా రుమా చ మే ॥ **4.55.14** ॥ 2133

మాతరం చైవ మే తారామాశ్వాసయితుమర్హథ।
ప్రకృత్యా ప్రియపుత్రా సా సానుక్రోశా తపస్వినీ ॥ **4.55.15** ॥ 2134

వినష్టమిహ మాం శ్రుత్వా వ్యక్తం హాస్యతి జీవితం।
ఏతావదుక్త్వా వచనం వృద్ధాంస్తానభివాద్య చ ॥ **4.55.16** ॥ 2135

వివేశ చాంగదో భూమౌ రుదన్ దర్భేషు దుర్మనాః।
తస్య సంవిశతస్తత్ర రుదంతో వానరర్షభాః ॥ **4.55.17** ॥ 2136

నయనేభ్యః ప్రముముచురుష్ణం వై వారి దుఃఖితాః।
సుగ్రీవం చైవ నిందంతః ప్రశంసంతశ్చ వాలినం ॥ **4.55.18** ॥ 2137

పరివార్యాంగదం సర్వే వ్యవసన్ ప్రాయమాసితుం।
తద్ వాక్యం వాలిపుత్రస్య విజ్ఞాయ ప్లవగర్షభాః ॥ **4.55.19** ॥ 2138

ఉపస్పృశ్యోదకం సర్వే ప్రాఙ్ముఖాః సముపావిశన్।
దక్షిణాగ్రేషు దర్భేషు ఉదక్తీరం సమాశ్రితాః ॥ **4.55.20** ॥ 2139

ముమూర్షవో హరిశ్రేష్ఠా ఏతత్ క్షమమితి స్మ హ।
రామస్య వనవాసం చ క్షయం దశరథస్య చ ॥ **4.55.21** ॥ 2140

జనస్థానవధం చైవ వధం చైవ జటాయుషః।
హరణం చైవ వైదేహ్యా వాలినశ్చ వధం తథా।
రామకోపం చ వదతాం హరీణాం భయమాగతం ॥ **4.55.22** ॥ 2141

స సంవిశద్భిర్బహుభిర్మహీధరో
మహాద్రికూటప్రతిమైః ప్లవంగమైః।
బభూవ సన్నాదితనిర్దరాంతరో
భృశం నదద్భిర్జలదైరివాంబరం ॥ **4.55.23** ॥ 2142

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే పంచపంచాశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ షట్పంచాశః సర్గః ॥

సంపాతేర్వానరాణాం భయం తేషాం ముఖాజటాయుషో వధం నిశమ్య
సంపాతేర్దుఃఖం స్వమధోఽవరోపయితుం తస్య వానరాన్ ప్రత్యనునయః

ఉపవిష్టాస్తు తే సర్వే యస్మిన్ ప్రాయం గిరిస్థలే।
హరయో గృధ్రరాజశ్చ తం దేశముపచక్రమే ॥ **4.56.1** ॥ 2143

సంపాతిర్నామ నామ్నా తు చిరజీవీ విహంగమః।
భ్రాతా జటాయుషః శ్రీమాన్ విఖ్యాతబలపౌరుషః ॥ **4.56.2** ॥ 2144

కందరాదభినిష్క్రమ్య స వింధ్యస్య మహాగిరేః।
ఉపవిష్టాన్ హరీన్ దృష్ట్వా హృష్టాత్మా గిరమబ్రవీత్ ॥ **4.56.3** ॥ 2145

విధిః కిల నరం లోకే విధానేనానువర్తతే।
యథాయం విహితో భక్ష్యశ్చిరాన్మహ్యముపాగతః ॥ **4.56.4** ॥ 2146

పరంపరాణాం భక్షిష్యే వానరాణాం మృతం మృతం।
ఉవాచైతద్ వచః పక్షీ తాన్ నిరీక్ష్య ప్లవంగమాన్ ॥ **4.56.5** ॥ 2147

తస్య తద్ వచనం శ్రుత్వా భక్ష్యలుబ్ధస్య పక్షిణః।
అంగదః పరమాయస్తో హనూమంతమథాబ్రవీత్ ॥ **4.56.6** ॥ 2148

పశ్య సీతాపదేశేన సాక్షాద్ వైవస్వతో యమః।
ఇమం దేశమనుప్రాప్తో వానరాణాం విపత్తయే ॥ **4.56.7** ॥ 2149

రామస్య న కృతం కార్యం న కృతం రాజశాసనం।
హరీణామియమజ్ఞాతా విపత్తిః సహసాఽఽగతా ॥ **4.56.8** ॥ 2150

వైదేహ్యాః ప్రియకామేన కృతం కర్మ జటాయుషా।
గృధ్రరాజేన యత్ తత్ర శ్రుతం వస్తదశేషతః ॥ **4.56.9** ॥ 2151

తథా సర్వాణి భూతాని తిర్యగ్యోనిగతాన్యపి।
ప్రియం కుర్వంతి రామస్య త్యక్త్వా ప్రాణాన్ యథా వయం ॥ **4.56.10** ॥ 2152

అన్యోన్యముపకుర్వంతి స్నేహకారుణ్యయంత్రితాః।
తతస్తస్యోపకారార్థం త్యజతాత్మానమాత్మనా ॥ **4.56.11** ॥ 2153

ప్రియం కృతం హి రామస్య ధర్మజ్ఞేన జటాయుషా।
రాఘవార్థే పరిశ్రాంతా వయం సంత్యక్తజీవితాః ॥ **4.56.12** ॥ 2154

కాంతారాణి ప్రపన్నాః స్మ న చ పశ్యామ మైథిలీం।
స సుఖీ గృధ్రరాజస్తు రావణేన హతో రణే।
ముక్తశ్చ సుగ్రీవభయాద్ గతశ్చ పరమాం గతిం ॥ **4.56.13** ॥ 2155

జటాయుషో వినాశేన రాజ్ఞో దశరథస్య చ।
హరణేన చ వైదేహ్యాః సంశయం హరయో గతాః ॥ **4.56.14** ॥ 2156

రామలక్ష్మణయోర్వాసమరణ్యే సహ సీతయా।
రాఘవస్య చ బాణేన వాలినశ్చ తథా వధః ॥ **4.56.15** ॥ 2157

రామకోపాదశేషాణాం రక్షసాం చ తథా వధం।
కైకేయ్యా వరదానేన ఇదం చ వికృతం కృతం ॥ **4.56.16** ॥ 2158

తదసుఖమనుకీర్తితం వచో
భువి పతితాంశ్చ నిరీక్ష్య వానరాన్।

భృశచకితమతిర్మహామతిః
కృపణముదాహృతవాన్ స గృధ్రరాట్ ॥ **4.56.17** ॥ 2159

తత్ తు శ్రుత్వా తథా వాక్యమంగదస్య ముఖోద్గతం।
అబ్రవీద్ వచనం గృధ్రస్తీక్ష్ణతుండో మహాస్వనః ॥ **4.56.18** ॥ 2160

కోఽయం గిరా ఘోషయతి ప్రాణైః ప్రియతరస్య మే।
జటాయుషో వధం భ్రాతుః కంపయన్నివ మే మనః ॥ **4.56.19** ॥ 2161

కథమాసీజ్జనస్థానే యుద్ధం రాక్షసగృధ్రయోః।
నామధేయమిదం భ్రాతుశ్చిరస్యాద్య మయా శ్రుతం ॥ **4.56.20** ॥ 2162

ఇచ్ఛేయం గిరిదుర్గాచ్చ భవద్భిరవతారితుం।
యవీయసో గుణజ్ఞస్య శ్లాఘనీయస్య విక్రమైః ॥ **4.56.21** ॥ 2163

అతిదీర్ఘస్య కాలస్య పరితుష్టోఽస్మి కీర్తనాత్।
తదిచ్ఛేయమహం శ్రోతుం వినాశం వానరర్షభాః ॥ **4.56.22** ॥ 2164

భ్రాతుర్జటాయుషస్తస్య జనస్థాననివాసినః।
తస్యైవ చ మమ భ్రాతుః సఖా దశరథః కథం ॥ **4.56.23** ॥ 2165

యస్య రామః ప్రియః పుత్రో జ్యేష్ఠో గురుజనప్రియః।
సూర్యాంశుదగ్ధపక్షత్వాన్న శక్నోమి విసర్పితుం।
ఇచ్ఛేయం పర్వతాదస్మాదవతర్తుమరిందమాః ॥ **4.56.24** ॥ 2166

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే షట్పంచాశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ సప్తపంచాశః సర్గః ॥

**సంపాతిం పర్వతశిఖరాదవతార్యాంగదేన తం ప్రతి
జటాయుర్వధవృత్తాంతస్య నివేదనం రామసుగ్రీవయోర్మైత్రీం వాలినో వధం
చ నిశామ్య స్వప్రాయోపవేశనస్య యత్కారణం తస్య వర్ణనం**

శోకాద్ భ్రష్టస్వరమపి శ్రుత్వా వానరయూథపాః।
శ్రద్దధుర్నైవ తదాక్యం కర్మణా తస్య శంకితాః ॥ **4.57.1** ॥ 2167

తే ప్రాయముపవిష్టాస్తు దృష్ట్వా గృధ్రం ప్లవంగమాః।
చక్రుర్బుద్ధిం తదా రౌద్రాం సర్వాన్ నో భక్షయిష్యతి ॥ **4.57.2** ॥ 2168

సర్వథా ప్రాయమాసీనాన్ యది నో భక్షయిష్యతి।
కృతకృత్యా భవిష్యామః క్షిప్రం సిద్ధిమితో గతాః ॥ **4.57.3** ॥ 2169

ఏతాం బుద్ధిం తతశ్చక్రుః సర్వే తే హరియూథపాః।
అవతార్య గిరేః శృంగాద్ గృధ్రమాహాంగదస్తదా ॥ **4.57.4** ॥ 2170

బభూవర్క్షరజో నామ వానరేంద్రః ప్రతాపవాన్।
మమార్యః పార్థివః పక్షిన్ ధార్మికౌ తస్య చాత్మజౌ ॥ **4.57.5** ॥ 2171

సుగ్రీవశ్చైవ వాలీ చ పుత్రౌ ఘనబలావుభౌ।
లోకే విశ్రుతకర్మాభూద్ రాజా వాలీ పితా మమ ॥ **4.57.6** ॥ 2172

రాజా కృత్స్నస్య జగత ఇక్ష్వాకూణాం మహారథః।
రామో దాశరథిః శ్రీమాన్ ప్రవిష్టో దండకావనం ॥ **4.57.7** ॥ 2173

లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా వైదేహ్యా సహ భార్యయా।
పితుర్నిదేశనిరతో ధర్మం పంథానమాశ్రితః ॥ **4.57.8** ॥ 2174

తస్య భార్యా జనస్థానాద్ రావణేన హృతా బలాత్।
రామస్య తు పితుర్మిత్రం జటాయుర్నామ గృధ్రరాట్ ॥ **4.57.9** ॥ 2175

దదర్శ సీతాం వైదేహీం హ్రియమాణాం విహాయసా।
రావణం విరథం కృత్వా స్థాపయిత్వా చ మైథిలీం।
పరిశ్రాంతశ్చ వృద్ధశ్చ రావణేన హతో రణే ॥ **4.57.10** ॥ 2176

ఏవం గృధ్రో హతస్తేన రావణేన బలీయసా।
సంస్కృతశ్చాపి రామేణ జగామ గతిముత్తమాం ॥ **4.57.11** ॥ 2177

తతో మమ పితృవ్యేణ సుగ్రీవేణ మహాత్మనా।
చకార రాఘవః సఖ్యం సోఽవధీత్ పితరం మమ ॥ **4.57.12** ॥ 2178

మమ పిత్రా నిరుద్ధో హి సుగ్రీవః సచివైః సహ।
నిహత్య వాలినం రామస్తతస్తమభిషేచయత్ ॥ **4.57.13** ॥ 2179

స రాజ్యే స్థాపితస్తేన సుగ్రీవో వానరేశ్వరః।
రాజా వానరముఖ్యానాం తేన ప్రస్థాపితా వయం ॥ **4.57.14** ॥ 2180

ఏవం రామప్రయుక్తాస్తు మార్గమాణాస్తతస్తతః।
వైదేహీం నాధిగచ్ఛామో రాత్రౌ సూర్యప్రభామివ ॥ **4.57.15** ॥ 2181

తే వయం దండకారణ్యం విచిత్య సుసమాహితాః।
అజ్ఞానాత్ తు ప్రవిష్టాః స్మ ధరణ్యా వివృతం బిలం ॥ **4.57.16** ॥ 2182

మయస్య మాయావిహితం తద్ బిలం చ విచిన్వతాం।
వ్యతీతస్తత్ర నో మాసో యో రాజ్ఞా సమయః కృతః ॥ **4.57.17** ॥ 2183

తే వయం కపిరాజస్య సర్వే వచనకారిణః।
కృతాం సంస్థామతిక్రాంతా భయాత్ ప్రాయముపాసితాః ॥ **4.57.18** ॥ 2184

క్రుద్ధే తస్మింస్తు కాకుత్స్థే సుగ్రీవే చ సలక్ష్మణే।
గతానామపి సర్వేషాం తత్ర నో నాస్తి జీవితం ॥ **4.57.19** ॥ 2185

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే సప్తపంచాశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ అష్టపంచాశః సర్గః ॥

సంపాతినా స్వకీయపక్షదాహవృత్తస్య వర్ణనం సీతాయా రావణస్య చ నివాసస్థానస్య కథనం వానరాణాం సాహాయ్యేన సముద్రతటం గత్వా తేన భ్రాత్రే జలాంజలిదానం

ఇత్యుక్తః కరుణం వాక్యం వానరైస్త్యక్తజీవితైః।
సబాష్పో వానరాన్ గృధ్రః ప్రత్యువాచ మహాస్వనః ॥ **4.58.1** ॥ 2186

యవీయాన్ స మమ భ్రాతా జటాయుర్నామ వానరాః।
యమాఖ్యాత హతం యుద్ధే రావణేన బలీయసా ॥ **4.58.2** ॥ 2187

వృద్ధభావాదపక్షత్వాచ్ఛృణ్వంస్తదపి మర్షయే।
నహి మే శక్తిరస్త్యద్య భ్రాతుర్వైరవిమోక్షణే ॥ **4.58.3** ॥ 2188

పురా వృత్రవధే వృత్తే స చాహం చ జయైషిణౌ।
ఆదిత్యముపయాతౌ స్వో జ్వలంతం రశ్మిమాలినం ॥ **4.58.4** ॥ 2189

ఆవృత్యాకాశమార్గేణ జవేన స్వర్గతౌ భృశం।
మధ్యం ప్రాప్తే తు సూర్యే తు జటాయురవసీదతి ॥ **4.58.5** ॥ 2190

తమహం భ్రాతరం దృష్ట్వా సూర్యరశ్మిభిరర్దితం।
పక్షాభ్యాం ఛాదయామాస స్నేహాత్ పరమవిహ్వలం ॥ **4.58.6** ॥ 2191

నిర్దగ్ధపక్షః పతితో వింధ్యేఽహం వానరర్షభాః।
అహమస్మిన్ వసన్ భ్రాతుః ప్రవృత్తిం నోపలక్షయే ॥ **4.58.7** ॥ 2192

జటాయుషస్త్వేవముక్తో భ్రాత్రా సంపాతినా తదా।
యువరాజో మహాప్రజ్ఞః ప్రత్యువాచాంగదస్తదా ॥ **4.58.8** ॥ 2193

జటాయుషో యది భ్రాతా శ్రుతం తే గదితం మయా।
ఆఖ్యాహి యది జానాసి నిలయం తస్య రక్షసః ॥ **4.58.9** ॥ 2194

అదీర్ఘదర్శినం తం వై రావణం రాక్షసాధమం।
అంతికే యది వా దూరే యది జానాసి శంస నః ॥ **4.58.10** ॥ 2195

తతోఽబ్రవీన్మహాతేజా భ్రాతా జ్యేష్ఠో జటాయుషః।
ఆత్మానురూపం వచనం వానరాన్ సంప్రహర్షయన్ ॥ **4.58.11** ॥ 2196

నిర్దగ్ధపక్షో గృధ్రోఽహం గతవీర్యః ప్లవంగమాః।
వాజ్మాత్రేణ తు రామస్య కరిష్యే సాహ్యముత్తమం ॥ **4.58.12** ॥ 2197

జానామి వారుణాన్ లోకాన్ విష్ణోస్త్రైవిక్రమానపి।
దేవాసురవిమర్దాంశ్చ హ్యమృతస్య విమంథనం ॥ **4.58.13** ॥ 2198

రామస్య యదిదం కార్యం కర్తవ్యం ప్రథమం మయా।
జరయా చ హృతం తేజః ప్రాణాశ్చ శిథిలా మమ ॥ **4.58.14** ॥ 2199

తరుణీ రూపసంపన్నా సర్వాభరణభూషితా।
హ్రియమాణా మయా దృష్టా రావణేన దురాత్మనా ॥ **4.58.15** ॥ 2200

క్రోశంతీ రామరామేతి లక్ష్మణేతి చ భామినీ।
భూషణాన్యపవిధ్యంతీ గాత్రాణి చ విధున్వతీ ॥ **4.58.16** ॥ 2201

సూర్యప్రభేవ శైలాగ్రే తస్యాః కౌశేయముత్తమం।
అసితే రాక్షసే భాతి యథా వా తడిదంబుదే ॥ **4.58.17** ॥ 2202

తాం తు సీతామహం మన్యే రామస్య పరికీర్తనాత్।
శ్రూయతాం మే కథయతో నిలయం తస్య రక్షసః ॥ **4.58.18** ॥ 2203

పుత్రో విశ్రవసః సాక్షాద్ భ్రాతా వైశ్రవణస్య చ।
అధ్యాస్తే నగరీం లంకాం రావణో నామ రాక్షసః ॥ **4.58.19** ॥ 2204

ఇతో దీప్తే సముద్రస్య సంపూర్ణే శతయోజనే।
తస్మిన్ లంకా పురీ రమ్యా నిర్మితా విశ్వకర్మణా ॥ **4.58.20** ॥ 2205

జాంబూనదమయైర్ద్వారైశ్చిత్రైః కాంచనవేదికైః।
ప్రాసాదైర్హేమవర్ణైశ్చ మహద్భిః సుసమాకృతా ॥ **4.58.21** ॥ 2206

ప్రాకారేణార్కవర్ణేన మహతా చ సమన్వితా।
తస్యాం వసతి వైదేహీ దీనా కౌశేయవాసినీ ॥ **4.58.22** ॥ 2207

రావణాంతఃపురే రుద్ధా రాక్షసీభిః సురక్షితా।
జనకస్యాత్మజాం రాజ్ఞస్తస్యాం ద్రక్ష్యథ మైథిలీం ॥ **4.58.23** ॥ 2208

లంకాయామథ గుప్తాయాం సాగరేణ సమంతతః।
సంప్రాప్య సాగరస్యాంతం సంపూర్ణం శతయోజనం ॥ **4.58.24** ॥ 2209

ఆసాద్య దక్షిణం తీరం తతో ద్రక్ష్యథ రావణం।
తత్రైవ త్వరితాః క్షిప్రం విక్రమధ్వం ప్లవంగమాః ॥ **4.58.25** ॥ 2210

జ్ఞానేన ఖలు పశ్యామి దృష్ట్వా ప్రత్యాగమిష్యథ।
ఆద్యః పంథాః కులింగానాం యే చాన్యే ధాన్యజీవినః ॥ **4.58.26** ॥ 2211

ద్వితీయో బలిభోజానాం యే చ వృక్షఫలాశనాః।
భాసాస్తృతీయం గచ్ఛంతి క్రౌంచాశ్చ కురరైః సహ ॥ **4.58.27** ॥ 2212

శ్యేనాశ్చతుర్థం గచ్ఛంతి గృధ్రా గచ్ఛంతి పంచమం।
బలవీర్యోపపన్నానాం రూపయౌవనశాలినాం ॥ **4.58.28** ॥ 2213

షష్ఠస్తు పంథా హంసానాం వైనతేయగతిః పరా।
వైనతేయాచ్చ నో జన్మ సర్వేషాం వానరర్షభాః ॥ **4.58.29** ॥ 2214

గర్హితం తు కృతం కర్మ యేన స్మ పిశితాశినః।
ప్రతికార్యం చ మే తస్య వైరం భ్రాతృకృతం భవేత్ ॥ **4.58.30** ॥ 2215

ఇహస్థోఽహం ప్రపశ్యామి రావణం జానకీం తథా।
అస్మాకమపి సౌపర్ణం దివ్యం చక్షుర్బలం తథా ॥ **4.58.31** ॥ 2216

తస్మాదాహారవీర్యేణ నిసర్గేణ చ వానరాః।
ఆయోజనశతాత్ సాగ్రాద్ వయం పశ్యామ నిత్యశః ॥ **4.58.32** ॥ 2217

అస్మాకం విహితా వృత్తిర్నిసర్గేణ చ దూరతః।
విహితా వృక్షమూలే తు వృత్తిశ్చరణయోధినాం ॥ **4.58.33** ॥ 2218

ఉపాయో దృశ్యతాం కశ్చిల్లంఘనే లవణాంభసః।
అభిగమ్య తు వైదేహీం సమృద్ధార్థా గమిష్యథ ॥ **4.58.34** ॥ 2219

సముద్రం నేతుమిచ్ఛామి భవద్భిర్వరుణాలయం।
ప్రదాస్యామ్యుదకం భ్రాతుః స్వర్గతస్య మహాత్మనః ॥ **4.58.35** ॥ 2220

తతో నీత్వా తు తం దేశం తీరే నదనదీపతేః।
నిర్దగ్ధపక్షం సంపాతిం వానరాః సుమహౌజసః ॥ **4.58.36** ॥ 2221

తం పునః ప్రాపయిత్వా చ తం దేశం పతగేశ్వరం।
బభూవుర్వానరా హృష్టాః ప్రవృత్తిముపలభ్య తే ॥ **4.58.37** ॥ 2222

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే అష్టపంచాశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ఏకోనషష్టితమః సర్గః ॥

సంపాతినా స్వపుత్రస్య సుపార్శ్వస్య ముఖతః శ్రుతాయాః సీతారావణదర్శనసంబంధిఘటనాయా వర్ణనం

తతస్తదమృతాస్వాదం గృధ్రరాజేన భాషితం।
నిశమ్య వదతా హృష్టాస్తే వచః ప్లవగర్షభాః ॥ **4.59.1** ॥ 2223

జాంబవాన్ వానరశ్రేష్ఠః సహ సర్వైః ప్లవంగమైః।
భూతలాత్ సహసోత్థాయ గృధ్రరాజానమబ్రవీత్ ॥ **4.59.2** ॥ 2224

క్వ సీతా కేన వా దృష్టా కో వా హరతి మైథిలీం।
తదాఖ్యాతు భవాన్ సర్వం గతిర్భవ వనౌకసాం ॥ **4.59.3** ॥ 2225

కో దాశరథిబాణానాం వజ్రవేగనిపాతినాం।
స్వయం లక్ష్మణముక్తానాం న చింతయతి విక్రమం ॥ **4.59.4** ॥ 2226

స హరీన్ ప్రతిసమ్ముక్తాన్ సీతాశ్రుతిసమాహితాన్।
పునరాశ్వాసయన్ ప్రీత ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥ **4.59.5** ॥ 2227

శ్రూయతామిహ వైదేహ్యా యథా మే హరణం శ్రుతం।
యేన చాపి మమాఖ్యాతం యత్ర చాయతలోచనా ॥ **4.59.6** ॥ 2228

అహమస్మిన్ గిరౌ దుర్గే బహుయోజనమాయతే।
చిరాన్నిపతితో వృద్ధః క్షీణప్రాణపరాక్రమః ॥ **4.59.7** ॥ 2229

తం మామేవంగతం పుత్రః సుపార్శ్వో నామ నామతః।
ఆహారేణ యథాకాలం బిభర్తి పతతాం వరః ॥ **4.59.8** ॥ 2230

తీక్ష్ణకామాస్తు గంధర్వాస్తీక్ష్ణకోపా భుజంగమాః।
మృగాణాం తు భయం తీక్ష్ణం తతస్తీక్ష్ణక్షుధా వయం ॥ **4.59.9** ॥ 2231

స కదాచిత్ క్షుధార్తస్య మమాహారాభికాంక్షిణః।
గతసూర్యేఽహని ప్రాప్తో మమ పుత్రో హ్యనామిషః ॥ **4.59.10** ॥ 2232

స మయాఽఽహారసంరోధాత్ పీడితః ప్రీతివర్ధనః।
అనుమాన్య యథాతత్త్వమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ **4.59.11** ॥ 2233

అహం తాత యథాకాలమామిషార్థీ ఖమాప్లుతః।
మహేంద్రస్య గిరేర్ద్వారమావృత్య సుసమాశ్రితః ॥ **4.59.12** ॥ 2234

తత్ర సత్త్వసహస్రాణాం సాగరాంతరచారిణాం।
పంథానమేకోఽధ్యవసం సన్నిరోద్ధమవాఙ్ముఖః ॥ **4.59.13** ॥ 2235

తత్ర కశ్చిన్మయా దృష్టః సూర్యోదయసమప్రభాం।
స్త్రియమాదాయ గచ్ఛన్ వై భిన్నాంజనచయోపమః ॥ **4.59.14** ॥ 2236

సోఽహమభ్యవహారార్థం తౌ దృష్ట్వా కృతనిశ్చయః।
తేన సామ్నా వినీతేన పంథానమనుయాచితః ॥ **4.59.15** ॥ 2237

నహి సామోపపన్నానాం ప్రహర్తా విద్యతే భువి।
నీచేష్వపి జనః కశ్చిత్ కిమంగ బత మద్విధః ॥ **4.59.16** ॥ 2238

స యాతస్తేజసా వ్యోమ సంక్షిపన్నివ వేగితః।
అథాహం ఖేచరైర్భూతైరభిగమ్య సభాజితః ॥ **4.59.17** ॥ 2239

దిష్ట్యా జీవతి సీతేతి హ్యబ్రువన్ మాం మహర్షయః।
కథంచిత్ సకలత్రోఽసౌ గతస్తే స్వస్త్యసంశయం ॥ **4.59.18** ॥ 2240

ఏవముక్తస్తతోఽహం తైః సిద్ధైః పరమశోభనైః।
స చ మే రావణో రాజా రక్షసాం ప్రతివేదితః ॥ **4.59.19** ॥ 2241

పశ్యన్ దాశరథేర్భార్యాం రామస్య జనకాత్మజాం।
భ్రష్టాభరణకౌశేయాం శోకవేగపరాజితాం ॥ **4.59.20** ॥ 2242

రామలక్ష్మణయోర్మామ క్రోశంతీం ముక్తమూర్ధజాం।
ఏష కాలాత్యయస్తాత ఇతి వాక్యవిదాం వరః ॥ **4.59.21** ॥ 2243

ఏతదర్థం సమగ్రం మే సుపార్శ్వః ప్రత్యవేదయత్।
తచ్ఛ్రుత్వాపి హి మే బుద్ధిర్నాసీత్ కాచిత్ పరాక్రమే ॥ **4.59.22** ॥ 2244

అపక్షో హి కథం పక్షీ కర్మ కించిత్ సమారభేత్।
యత్ తు శక్యం మయా కర్తుం వాగ్బుద్ధిగుణవర్తినా ॥ **4.59.23** ॥ 2245

శ్రూయతాం తత్ర వక్ష్యామి భవతాం పౌరుషాశ్రయం।
వాఙ్మతిభ్యాం హి సర్వేషాం కరిష్యామి ప్రియం హి వః ॥ **4.59.24** ॥ 2246

యద్ధి దాశరథేః కార్యం మమ తన్నాత్ర సంశయః।
తద్ భవంతో మతిశ్రేష్ఠా బలవంతో మనస్వినః ॥ **4.59.25** ॥ 2247

ప్రహితాః కపిరాజేన దేవైరపి దురాసదాః।
రామలక్ష్మణబాణాశ్చ విహితాః కంకపత్రిణః ॥ **4.59.26** ॥ 2248

త్రయాణామపి లోకానాం పర్యాప్తాస్తాణనిగ్రహే।
కామం ఖలు దశగ్రీవస్తేజోబలసమన్వితః।
భవతాం తు సమర్థానాం న కించిదపి దుష్కరం ॥ **4.59.27** ॥ 2249

తదలం కాలసంగేన క్రియతాం బుద్ధినిశ్చయః।
నహి కర్మసు సజ్జంతే బుద్ధిమంతో భవద్విధాః ॥ **4.59.28** ॥ 2250

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే ఏకోనషష్టితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ షష్టితమః సర్గః ॥

సంపాతేరాత్మకథా

తతః కృతోదకం స్నాతం తం గృధ్రం హరియూథపాః।
ఉపవిష్టా గిరౌ రమ్యే పరివార్య సమంతతః ॥ **4.60.1** ॥ 2251

తమంగదముపాసీనం తైః సర్వైర్హరిభిర్వృతం।
జనితప్రత్యయో హర్షాత్ సంపాతిః పునరబ్రవీత్ ॥ **4.60.2** ॥ 2252

కృత్వా నిఃశబ్దమేకాగ్రాః శృణ్వంతు హరయో మమ।
తథ్యం సంకీర్తయిష్యామి యథా జానామి మైథిలీం ॥ **4.60.3** ॥ 2253

అస్య వింధ్యస్య శిఖరే పతితోఽస్మి పురానఘ।
సూర్యతాపపరీతాంగో నిర్దగ్ధః సూర్యరశ్మిభిః ॥ **4.60.4** ॥ 2254

లబ్ధసంజ్ఞస్తు షడ్రాత్రాద్ వివశో విహ్వలన్నివ।
వీక్షమాణో దిశః సర్వా నాభిజానామి కించన ॥ **4.60.5** ॥ 2255

తతస్తు సాగరాఞ్శైలాన్ నదీః సర్వాః సరాంసి చ।
వనాని చ ప్రదేశాంశ్చ నిరీక్ష్య మతిరాగతా ॥ **4.60.6** ॥ 2256

హృష్టపక్షిగణాకీర్ణః కందరోదరకూటవాన్।
దక్షిణస్యోదధేస్తీరే వింధ్యోఽయమితి నిశ్చితః ॥ **4.60.7** ॥ 2257

ఆసీచ్ఛాత్రాశ్రమం పుణ్యం సురైరపి సుపూజితం।
ఋషిర్నిశాకరో నామ యస్మిన్నుగ్రతపాఽభవత్ ॥ **4.60.8** ॥ 2258

అష్టౌ వర్షసహస్రాణి తేనాస్మిన్నృషిణా గిరౌ।
వసతో మమ ధర్మజ్ఞే స్వర్గతే తు నిశాకరే ॥ **4.60.9** ॥ 2259

అవతీర్య చ వింధ్యాగ్రాత్ కృచ్ఛ్రేణ విషమాచ్ఛనైః।
తీక్ష్ణదర్భాం వసుమతీం దుఃఖేన పునరాగతః ॥ **4.60.10** ॥ 2260

తమృషిం ద్రష్టుకామోఽస్మి దుఃఖేనాభ్యాగతో భృశం।
జటాయుషా మయా చైవ బహుశోఽధిగతో హి సః ॥ **4.60.11** ॥ 2261

తస్యాశ్రమపదాభ్యాశే వవుర్వాతాః సుగంధినః।
వృక్షో నాపుష్పితః కశ్చిదఫలో వా న దృశ్యతే ॥ **4.60.12** ॥ 2262

ఉపేత్య చాశ్రమం పుణ్యం వృక్షమూలముపాశ్రితః।
ద్రష్టుకామః ప్రతీక్షే చ భగవంతం నిశాకరం ॥ **4.60.13** ॥ 2263

అథ పశ్యామి దూరస్థమృషిం జ్వలితతేజసం।
కృతాభిషేకం దుర్ధర్షముపావృత్తముదఙ్ముఖం ॥ **4.60.14** ॥ 2264

తమృక్షాః సృమరా వ్యాఘ్రాః సింహా నానాసరీసృపాః।
పరివార్యోపగచ్ఛంతి దాతారం ప్రాణినో యథా ॥ **4.60.15** ॥ 2265

తతః ప్రాప్తమృషిం జ్ఞాత్వా తాని సత్త్వాని వై యయుః।
ప్రవిష్టే రాజని యథా సర్వం సామాత్యకం బలం ॥ **4.60.16** ॥ 2266

ఋషిస్తు దృష్ట్వా మాం తుష్టః ప్రవిష్టశ్చాశ్రమం పునః।
ముహూర్తమాత్రాన్నిర్గమ్య తతః కార్యమపృచ్ఛత ॥ **4.60.17** ॥ 2267

సౌమ్య వైకల్యతాం దృష్ట్వా రోష్ణాం తే నావగమ్యతే।
అగ్నిదగ్ధావిమౌ పక్షౌ ప్రాణాశ్చాపి శరీరకే ॥ **4.60.18** ॥ 2268

గృధ్రౌ ద్వౌ దృష్టపూర్వౌ మే మాతరిశ్వసమౌ జవే।
గృధ్రాణాం చైవ రాజానౌ భ్రాతరౌ కామరూపిణౌ ॥ **4.60.19** ॥ 2269

జ్యేష్ఠోఽవితస్త్వం సంపాతే జటాయురనుజస్తవ।
మానుషం రూపమాస్థాయ గృహ్ణీతాం చరణౌ మమ ॥ **4.60.20** ॥ 2270

కిం తే వ్యాధిసముత్థానం పక్షయోః పతనం కథం।
దండో వాయం ధృతః కేన సర్వమాఖ్యాహి పృచ్ఛతః ॥ **4.60.21** ॥ 2271

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే షష్టితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ఏకషష్టితమః సర్గః ॥

సంపాతినా నిశాకరమునిం ప్రతి స్వపుంఖదాహకారణస్య వర్ణనం

తతస్తద్ దారుణం కర్మ దుష్కరం సహసా కృతం।
ఆచచక్షే మునేః సర్వం సూర్యానుగమనం తథా ॥ **4.61.1** ॥ 2272

భగవన్ వ్రణయుక్తత్వాల్లజ్జయా చాకులేంద్రియః।
పరిశ్రాంతో న శక్నోమి వచనం పరిభాషితుం ॥ **4.61.2** ॥ 2273

అహం చైవ జటాయుశ్చ సంఘర్షాద్ గర్వమోహితౌ।
ఆకాశం పతితౌ దూరాజ్జిజ్ఞాసంతౌ పరాక్రమం ॥ **4.61.3** ॥ 2274

కైలాసశిఖరే బద్ధ్వా మునీనామగ్రతః పణం।
రవిః స్యాదనుయాతవ్యో యావదస్తం మహాగిరిం ॥ **4.61.4** ॥ 2275

అప్యావాం యుగపత్ ప్రాప్తావపశ్యావ మహీతలే।
రథచక్రప్రమాణాని నగరాణి పృథక్ పృథక్ ॥ **4.61.5** ॥ 2276

క్వచిద్ వాదిత్రఘోషశ్చ క్వచిద్ భూషణనిఃస్వనః।
గాయంతీః స్మాంగనా బహ్వ్యః పశ్యావో రక్తవాससః ॥ **4.61.6** ॥ 2277

తూర్ణముత్పత్య చాకాశమాదిత్యపదమాస్థితౌ।
ఆవామాలోకయావస్తద్ వనం శాద్వలసంస్థితం ॥ **4.61.7** ॥ 2278

ఉపలైరివ సంఛన్నా దృశ్యతే భూః శిలోచ్చయైః।
ఆపగాభిశ్చ సంవీతా సూత్రైరివ వసుంధరా ॥ **4.61.8** ॥ 2279

హిమవాంశ్చైవ వింధ్యశ్చ మేరుశ్చ సుమహాగిరిః।
భూతలే సంప్రకాశంతే నాగా ఇవ జలాశయే ॥ **4.61.9** ॥ 2280

తీవ్రః స్వేదశ్చ ఖేదశ్చ భయం చాసీత్ తదావయోః।
సమావిశత మోహశ్చ తతో మూర్ఛ్చా చ దారుణా ॥ **4.61.10** ॥ 2281

న చ దిగ్ జ్ఞాయతే యామ్యా న చాగ్నేయీ న వారుణీ।
యుగాంతే నియతో లోకో హతో దగ్ధ ఇవాగ్నినా ॥ **4.61.11** ॥ 2282

మనశ్చ మే హతం భూయశ్చక్షుః ప్రాప్య తు సంశ్రయం।
యత్నేన మహతా హ్యస్మిన్ మనః సంధాయ చక్షుషీ ॥ **4.61.12** ॥ 2283

యత్నేన మహతా భూయో భాస్కరః ప్రతిలోకితః।
తుల్యపృథ్వీప్రమాణేన భాస్కరః ప్రతిభాతి నౌ ॥ **4.61.13** ॥ 2284

జటాయుర్మామనాపృచ్ఛ్య నిపపాత మహీం తతః।
తం దృష్ట్వా తూర్ణమాకాశాదాత్మానం ముక్తవానహం ॥ **4.61.14** ॥ 2285

పక్షాభ్యాం చ మయా గుప్తో జటాయుర్న ప్రదహ్యత।
ప్రమాదాత్ తత్ర నిర్దగ్ధః పతన్ వాయుపథాదహం ॥ **4.61.15** ॥ 2286

ఆశంకే తం నిపతితం జనస్థానే జటాయుషం।
అహం తు పతితో వింధ్యే దగ్ధపక్షో జడీకృతః ॥ **4.61.16** ॥ 2287

రాజ్యాచ్చ హీనో భ్రాత్రా చ పక్షాభ్యాం విక్రమేణ చ।
సర్వథా మర్తుమేవేచ్ఛన్ పతిష్యే శిఖరాద్ గిరేః ॥ **4.61.17** ॥ 2288

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కింధాకాండే ఏకషష్టితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ద్విషష్టితమః సర్గః ॥

సంపాతిం సాంత్వయతా నిశాకరేణ భావిశ్రీరామకార్యే సాహాయ్యకరణాయ జీవనం ధారయితుం తం ప్రత్యాదేశదానం

ఏవముక్త్వా మునిశ్రేష్ఠమరుదం భృశదుఃఖితః।
అథ ధ్యాత్వా ముహూర్తం చ భగవానిదమబ్రవీత్ ॥ **4.62.1** ॥ 2289

పక్షౌ చ తే ప్రపక్షౌ చ పునరన్యో భవిష్యతః।
చక్షుషీ చైవ ప్రాణాశ్చ విక్రమశ్చ బలం చ తే ॥ **4.62.2** ॥ 2290

పురాణే సుమహత్కార్యం భవిష్యం హి మయా శ్రుతం।
దృష్టం మే తపసా చైవ శ్రుత్వా చ విదితం మమ ॥ **4.62.3** ॥ 2291

రాజా దశరథో నామ కశ్చిదిక్ష్వాకువర్ధనః।
తస్య పుత్రో మహాతేజా రామో నామ భవిష్యతి ॥ **4.62.4** ॥ 2292

అరణ్యం చ సహ భ్రాత్రా లక్ష్మణేన గమిష్యతి।
తస్మిన్నర్థే నియుక్తః సన్ పిత్రా సత్యపరాక్రమః ॥ **4.62.5** ॥ 2293

నైరృతో రావణో నామ తస్య భార్యాం హరిష్యతి।
రాక్షసేంద్రో జనస్థానే అవధ్యః సురదానవైః ॥ **4.62.6** ॥ 2294

సా చ కామైః ప్రలోభ్యంతీ భక్ష్యైర్భోజ్యైశ్చ మైథిలీ।
న భోక్ష్యతి మహాభాగా దుఃఖమగ్నా యశస్వినీ ॥ **4.62.7** ॥ 2295

పరమాన్నం చ వైదేహ్యా జ్ఞాత్వా దాస్యతి వాసవః।
యదన్నమమృతప్రఖ్యం సురాణామపి దుర్లభం ॥ **4.62.8** ॥ 2296

తదన్నం మైథిలీ ప్రాప్య విజ్ఞాయేంద్రాదిదం త్వితి।
అగ్రముద్ధృత్య రామాయ భూతలే నిర్వపిష్యతి ॥ **4.62.9** ॥ 2297

యది జీవతి మే భర్తా లక్ష్మణో వాపి దేవరః।
దేవత్వం గచ్ఛతోర్వాపి తయోరన్నమిదం త్వితి ॥ **4.62.10** ॥ 2298

ఏష్యంతి ప్రేషితాస్తత్ర రామదూతాః ప్లవంగమాః।
ఆఖ్యేయా రామమహిషీ త్వయా తేభ్యో విహంగమ ॥ **4.62.11** ॥ 2299

సర్వథా తు న గంతవ్యమీదృశైః క్వ గమిష్యసి।
దేశకాలౌ ప్రతీక్షస్వ పక్షౌ త్వం ప్రతిపత్స్యసే ॥ **4.62.12** ॥ 2300

ఉత్సహేయమహం కర్తుమద్యైవ త్వాం సపక్షకం।
ఇహస్థస్త్వం హి లోకానాం హితం కార్యం కరిష్యసి ॥ **4.62.13** ॥ 2301

త్వయాపి ఖలు తత్ కార్యం తయోశ్చ నృపపుత్రయోః।
బ్రాహ్మణానాం గురూణాం చ మునీనాం వాసవస్య చ ॥ **4.62.14** ॥ 2302

ఇచ్ఛామ్యహమపి ద్రష్టుం భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ।
నేచ్ఛే చిరం ధారయితుం ప్రాణాంస్త్యక్ష్యే కలేవరం।
మహర్షిస్త్వబ్రవీదేవం దృష్టతత్త్వార్థదర్శనః ॥ **4.62.15** ॥ 2303

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే ద్విషష్టితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ త్రిషష్టితమః సర్గః ॥

సంపాతేర్నవపుంఖోద్గమస్తస్య వానరాణాం ప్రోత్సాహనం కృత్వా తత ఉడ్డయనం వానరాణాం తతో దక్షిణస్యాం ప్రస్థానం చ

ఏతైరన్యైశ్చ బహుభిర్వాక్యైర్వాక్యవిశారదః।
మాం ప్రశస్యాభ్యనుజ్ఞాప్య ప్రవిష్టః స స్వమాలయం ॥ **4.63.1** ॥ 2304

కందరాత్ తు విసర్పిత్వా పర్వతస్య శనైః శనైః।
అహం వింధ్యం సమారుహ్య భవతః ప్రతిపాలయే ॥ **4.63.2** ॥ 2305

అద్య త్వేతస్య కాలస్య వర్షం సాగ్రశతం గతం।
దేశకాలప్రతీక్షోఽస్మి హృది కృత్వా మునేర్వచః ॥ **4.63.3** ॥ 2306

మహాప్రస్థానమాసాద్య స్వర్గతే తు నిశాకరే।
మాం నిర్దహతి సంతాపో వితర్కైర్బహుభిర్వృతం ॥ **4.63.4** ॥ 2307

ఉదితాం మరణే బుద్ధిం మునివాక్యైర్నివర్తయే।
బుద్ధిర్యా తేన మే దత్తా ప్రాణానాం రక్షణే మమ ॥ **4.63.5** ॥ 2308

సా మేఽపనయతే దుఃఖం దీప్తేవాగ్నిశిఖా తమః।
బుధ్యతా చ మయా వీర్యం రావణస్య దురాత్మనః ॥ **4.63.6** ॥ 2309

పుత్రః సంతర్జితో వాగ్భిర్న త్రాతా మైథిలీ కథం।
తస్యా విలపితం శ్రుత్వా తౌ చ సీతావియోజితౌ ॥ **4.63.7** ॥ 2310

న మే దశరథస్నేహాత్ పుత్రేణోత్పాదితం ప్రియం।
తస్య త్వేవం బ్రువాణస్య సంహతైర్వానరైః సహ ॥ **4.63.8** ॥ 2311

ఉత్పేతతుస్తదా పక్షౌ సమక్షం వనచారిణాం।
స దృష్ట్వా స్వాం తనుం పక్షైరుద్గతైరరుణచ్ఛదైః ॥ **4.63.9** ॥ 2312

ప్రహర్షమతులం లేభే వానరాంశ్చేదమబ్రవీత్।
నిశాకరస్య రాజర్షేః ప్రసాదాదమితౌజసః ॥ **4.63.10** ॥ 2313

ఆదిత్యరశ్మినిర్దగ్ధౌ పక్షౌ పునరుపస్థితౌ।
యౌవనే వర్తమానస్య మమాసీద్ యః పరాక్రమః ॥ **4.63.11** ॥ 2314

తమేవాద్యావగచ్ఛామి బలం పౌరుషమేవ చ।
సర్వథా క్రియతాం యత్నః సీతామధిగమిష్యథ ॥ **4.63.12** ॥ 2315

పక్షలాభో మమాయం వః సిద్ధిప్రత్యయకారకః।
ఇత్యుక్త్వా తాన్ హరీన్ సర్వాన్ సంపాతిః పతగోత్తమః ॥ **4.63.13** ॥ 2316

ఉత్పపాత గిరేః శృంగాజ్జిజ్ఞాసుః ఖగమో గతిం।
తస్య తద్ వచనం శ్రుత్వా ప్రతిసంహృష్టమానసాః।
బభూవుర్హరిశార్దూలా విక్రమాభ్యుదయోన్ముఖాః ॥ **4.63.14** ॥ 2317

అథ పవనసమానవిక్రమాః
ప్లవగవరాః ప్రతిలబ్ధపౌరుషాః।
అభిజిదభిముఖాం దిశం యయు -
ర్జనకసుతాపరిమార్గణోన్ముఖాః ॥ **4.63.15** ॥ 2318

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే త్రిషష్టితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ చతుఃషష్టితమః సర్గః ॥

సముద్రస్య విశాలతామాలోక్య విషీదతో వానరాన్ సాంత్వయిత్వాంగదస్య తాన్ ప్రతి పృథక్ పృథక్ సముద్రలంఘనశక్తివిషయకః ప్రశ్నః

ఆఖ్యాతా గృధ్రరాజేన సముత్పత్య ప్లవంగమాః।
సంగతాః ప్రీతిసంయుక్తా వినేదుః సింహవిక్రమాః ॥ **4.64.1** ॥ 2319

సంపాతేర్వచనం శ్రుత్వా హరయో రావణక్షయం।
హృష్టాః సాగరమాజగ్ముః సీతాదర్శనకాంక్షిణః ॥ **4.64.2** ॥ 2320

అభిగమ్య తు తం దేశం దదృశుర్భీమవిక్రమాః।
కృత్స్నం లోకస్య మహతః ప్రతిబింబమవస్థితం ॥ **4.64.3** ॥ 2321

దక్షిణస్య సముద్రస్య సమాసాద్యోత్తరాం దిశం।
సన్నివేశం తతశ్చక్రుర్హరివీరా మహాబలాః ॥ **4.64.4** ॥ 2322

ప్రసుప్తమివ చాన్యత్ర క్రీడంతమివ చాన్యతః।
క్వచిత్ పర్వతమాత్రైశ్చ జలరాశిభిరావృతం ॥ **4.64.5** ॥ 2323

సంకులం దానవేంద్రశ్చ పాతాలతలవాసిభిః।
రోమహర్షకరం దృష్ట్వా విషేదుః కపికుంజరాః ॥ **4.64.6** ॥ 2324

ఆకాశమివ దుష్పారం సాగరం ప్రేక్ష్య వానరాః।
విషేదుః సహితాః సర్వే కథం కార్యమితి బ్రువన్ ॥ **4.64.7** ॥ 2325

విషణ్ణాం వాహినీం దృష్ట్వా సాగరస్య నిరీక్షణాత్।
ఆశ్వాసయామాస హరీన్ భయార్తాన్ హరిసత్తమః ॥ **4.64.8** ॥ 2326

న విషాదే మనః కార్యం విషాదో దోషవత్తరః।
విషాదో హంతి పురుషం బాలం క్రుద్ధ ఇవోరగః ॥ **4.64.9** ॥ 2327

యో విషాదం ప్రసహతే విక్రమే సముపస్థితే।
తేజసా తస్య హీనస్య పురుషార్థో న సిద్ధ్యతి ॥ **4.64.10** ॥ 2328

తస్యాం రాత్ర్యాం వ్యతీతాయామంగదో వానరైః సహ।
హరివృద్ధైః సమాగమ్య పునర్మంత్రమమంత్రయత్ ॥ **4.64.11** ॥ 2329

సా వానరాణాం ధ్వజినీ పరివార్యాంగదం బభౌ।
వాసవం పరివార్యేవ మరుతాం వాహినీ స్థితా ॥ **4.64.12** ॥ 2330

కోఽన్యస్తాం వానరీం సేనాం శక్తః స్తంభయితుం భవేత్।
అన్యత్ర వాలితనయాదన్యత్ర చ హనూమతః ॥ **4.64.13** ॥ 2331

తతస్తాన్ హరివృద్ధాంశ్చ తచ్చ సైన్యమరిందమః।
అనుమాన్యాంగదః శ్రీమాన్ వాక్యమర్థవదబ్రవీత్ ॥ **4.64.14** ॥ 2332

క ఇదానీం మహాతేజా లంఘయిష్యతి సాగరం।
కః కరిష్యతి సుగ్రీవం సత్యసంధమరిందమం ॥ **4.64.15** ॥ 2333

కో వీరో యోజనశతం లంఘయేత ప్లవంగమః।
ఇమాంశ్చ యూథపాన్ సర్వాన్ మోచయేత్ కో మహాభయాత్ ॥ **4.64.16** ॥ 2334

కస్య ప్రసాదాద్ దారాంశ్చ పుత్రాంశ్చైవ గృహాణి చ।
ఇతో నివృత్తాః పశ్యేమ సిద్ధార్థాః సుఖినో వయం ॥ **4.64.17** ॥ 2335

కస్య ప్రసాదాద్ రామం చ లక్ష్మణం చ మహాబలం।
అభిగచ్ఛేమ సంహృష్టాః సుగ్రీవం చ వనౌకసం ॥ **4.64.18** ॥ 2336

యది కశ్చిత్ సమర్థో వః సాగరప్లవనే హరిః।
స దదాత్విహ నః శీఘ్రం పుణ్యామభయదక్షిణాం ॥ **4.64.19** ॥ 2337

అంగదస్య వచః శ్రుత్వా న కశ్చిత్ కించిదబ్రవీత్।
స్తిమితేవాభవత్ సర్వా సా తత్ర హరివాహినీ ॥ **4.64.20** ॥ 2338

పునరేవాంగదః ప్రాహ తాన్ హరీన్ హరిసత్తమః।
సర్వే బలవతాం శ్రేష్ఠా భవంతో దృఢవిక్రమాః।
వ్యపదేశకులే జాతాః పూజితాశ్చాప్యభీక్ష్ణశః ॥ **4.64.21** ॥ 2339

నహి వో గమనే సంగః కదాచిత్ కస్యచిద్ భవేత్।
బ్రువధ్వం యస్య యా శక్తిః ప్లవనే ప్లవగర్షభాః ॥ **4.64.22** ॥ 2340

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే చతుఃషష్టితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ పంచషష్టితమః సర్గః ॥

పర్యాయేణ వానరైః స్వస్వదూరగమనశక్తిపరిమాణస్య ప్రతిపాదనం జాంబవదంగదయోః సంలాపో జాంబవతో హనుమంతం ప్రేరయితుం తత్పార్శ్వే గమనం

అథాంగదవచః శ్రుత్వా తే సర్వే వానరర్షభాః।
స్వం స్వం గతౌ సముత్సాహమూచుస్తత్ర యథాక్రమం ॥ **4.65.1** ॥ 2341

గజో గవాక్షో గవయః శరభో గంధమాదనః।
మైందశ్చ ద్వివిదశ్చైవ సుషేణో జాంబవాంస్తథా ॥ **4.65.2** ॥ 2342

ఆబభాషే గజస్తత్ర ప్లవేయం దశయోజనం।
గవాక్షో యోజనాన్యాహ గమిష్యామీతి వింశతిం ॥ **4.65.3** ॥ 2343

శరభో వానరస్తత్ర వానరాంస్తానువాచ హ।
త్రింశతం తు గమిష్యామి యోజనానాం ప్లవంగమాః ॥ **4.65.4** ॥ 2344

ఋషభో వానరస్తత్ర వానరాంస్తానువాచ హ।
చత్వారింశద్ గమిష్యామి యోజనానాం న సంశయః ॥ **4.65.5** ॥ 2345

వానరాంస్తు మహాతేజా అబ్రవీద్ గంధమాదనః।
యోజనానాం గమిష్యామి పంచాశత్తు న సంశయః ॥ **4.65.6** ॥ 2346

మైందస్తు వానరస్తత్ర వానరాంస్తానువాచ హ।
యోజనానాం పరం షష్టిమహం ప్లవితుముత్సహే ॥ **4.65.7** ॥ 2347

తతస్తత్ర మహాతేజా ద్వివిదః ప్రత్యభాషత।
గమిష్యామి న సందేహః సప్తతిం యోజనాన్యహం ॥ **4.65.8** ॥ 2348

సుషేణస్తు మహాతేజాః సత్త్వవాన్ కపిసత్తమః।
అశీతిం ప్రతిజానేఽహం యోజనానాం పరాక్రమే ॥ **4.65.9** ॥ 2349

తేషాం కథయతాం తత్ర సర్వాంస్తాననుమాన్య చ।
తతో వృద్ధతమస్తేషాం జాంబవాన్ ప్రత్యభాషత ॥ **4.65.10** ॥ 2350

పూర్వమస్మాకమప్యాసీత్ కశ్చిద్ గతిపరాక్రమః।
తే వయం వయసః పారమనుప్రాప్తాః స్మ సాంప్రతం ॥ **4.65.11** ॥ 2351

కిం తు నైవం గతే శక్యమిదం కార్యముపేక్షితుం।
యదర్థం కపిరాజశ్చ రామశ్చ కృతనిశ్చయౌ ॥ **4.65.12** ॥ 2352

సాంప్రతం కాలమస్మాకం యా గతిస్తాం నిబోధత।
నవతిం యోజనానాం తు గమిష్యామి న సంశయః ॥ **4.65.13** ॥ 2353

తాంశ్చ సర్వాన్ హరిశ్రేష్ఠాంజాంబవానిదమబ్రవీత్।
న ఖల్వేతావదేవాసీద్ గమనే మే పరాక్రమః ॥ **4.65.14** ॥ 2354

మయా వైరోచనే యజ్ఞే ప్రభవిష్ణుః సనాతనః।
ప్రదక్షిణీకృతః పూర్వం క్రమమాణస్త్రివిక్రమం ॥ **4.65.15** ॥ 2355

స ఇదానీమహం వృద్ధః ప్లవనే మందవిక్రమః।
యౌవనే చ తదాసీన్మే బలమప్రతిమం పరం ॥ **4.65.16** ॥ 2356

సంప్రత్యేతావదేవాద్య శక్యం మే గమనే స్వతః।
నైతావతా చ సంసిద్ధిః కార్యస్యాస్య భవిష్యతి ॥ **4.65.17** ॥ 2357

అథోత్తరముదారార్థమబ్రవీదంగదస్తదా।
అనుమాన్య తదా ప్రాజ్ఞో జాంబవంతం మహాకపిః ॥ **4.65.18** ॥ 2358

అహమేతద్ గమిష్యామి యోజనానాం శతం మహత్।
నివర్తనే తు మే శక్తిః స్యాన్న వేతి న నిశ్చితం ॥ **4.65.19** ॥ 2359

తమువాచ హరిశ్రేష్ఠం జాంబవాన్ వాక్యకోవిదః।
జ్ఞాయతే గమనే శక్తిస్తవ హర్యృక్షసత్తమ ॥ **4.65.20** ॥ 2360

కామం శతసహస్రం వా నహ్యేష విధిరుచ్యతే।
యోజనానాం భవాఞ్శక్తో గంతుం ప్రతినివర్తితుం ॥ **4.65.21** ॥ 2361

నహి ప్రేషయితా తాత స్వామీ ప్రేష్యః కథంచన।
భవతాయం జనః సర్వః ప్రేష్యః ప్లవగసత్తమ ॥ **4.65.22** ॥ 2362

భవాన్ కలత్రమస్మాకం స్వామిభావే వ్యవస్థితః।
స్వామీ కలత్రం సైన్యస్య గతిరేషా పరంతప ॥ **4.65.23** ॥ 2363

అపి వై తస్య కార్యస్య భవాన్ మూలమరిందమ।
తస్మాత్ కలత్రవత్ తాత ప్రతిపాల్యః సదా భవాన్ ॥ **4.65.24** ॥ 2364

మూలమర్థస్య సంరక్ష్యమేష కార్యవిదాం నయః।
మూలే హి సతి సిధ్యంతి గుణాః సర్వే ఫలోదయాః ॥ **4.65.25** ॥ 2365

తద్ భవానస్య కార్యస్య సాధనం సత్యవిక్రమ।
బుద్ధివిక్రమసంపన్నో హేతురత్ర పరంతప ॥ **4.65.26** ॥ 2366

గురుశ్చ గురుపుత్రశ్చ త్వం హి నః కపిసత్తమ।
భవంతమాశ్రిత్య వయం సమర్థా హ్యర్థసాధనే ॥ **4.65.27** ॥ 2367

ఉక్తవాక్యం మహాప్రాజ్ఞం జాంబవంతం మహాకపిః।
ప్రత్యువాచోత్తరం వాక్యం వాలిసూనురథాంగదః ॥ **4.65.28** ॥ 2368

యది నాహం గమిష్యామి నాన్యో వానరపుంగవః।
పునః ఖల్విదమస్మాభిః కార్యం ప్రాయోపవేశనం ॥ **4.65.29** ॥ 2369

నహ్యకృత్వా హరిపతేః సందేశం తస్య ధీమతః।
తత్రాపి గత్వా ప్రాణానాం న పశ్యే పరిరక్షణం ॥ **4.65.30** ॥ 2370

స హి ప్రసాదే చాత్యర్థకోపే చ హరిరీశ్వరః।
అతీత్య తస్య సందేశం వినాశో గమనే భవేత్ ॥ **4.65.31** ॥ 2371

తత్తథా హ్యస్య కార్యస్య న భవత్యన్యథా గతిః।
తద్ భవానేవ దృష్టార్థః సంచింతయితుమర్హతి ॥ **4.65.32** ॥ 2372

సోఽంగదేన తదా వీరః ప్రత్యుక్తః ప్లవగర్షభః।
జాంబవానుత్తమం వాక్యం ప్రోవాచేదం తతోఽంగదం ॥ **4.65.33** ॥ 2373

తస్య తే వీర కార్యస్య న కించిత్ పరిహాస్యతే।
ఏష సంచోదయామ్యేనం యః కార్యం సాధయిష్యతి ॥ **4.65.34** ॥ 2374

తతః ప్రతీతం ప్లవతాం వరిష్ఠ -
మేకాంతమాశ్రిత్య సుఖోపవిష్టం।
సంచోదయామాస హరిప్రవీరో
హరిప్రవీరం హనుమంతమేవ ॥ **4.65.35** ॥ 2375

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే పంచషష్టితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ షట్షష్టితమః సర్గః ॥

హనుమదుత్పత్తికథాం శ్రావయిత్వా జాంబవతా సముద్రలంఘనాయ తస్య ప్రోత్సాహనం

అనేకశతసాహస్రీం విషణ్ణాం హరివాహినీం।
జాంబవాన్ సముదీక్ష్యైవం హనూమంతమథాబ్రవీత్ ॥ **4.66.1** ॥ 2376

వీర వానరలోకస్య సర్వశాస్త్రవిదాం వర।
తూష్ణీమేకాంతమాశ్రిత్య హనూమన్ కిం న జల్పసి ॥ **4.66.2** ॥ 2377

హనూమన్హరిరాజస్య సుగ్రీవస్య సమో హ్యసి।
రామలక్ష్మణయోశ్చాపి తేజసా చ బలేన చ ॥ **4.66.3** ॥ 2378

అరిష్టనేమినః పుత్రో వైనతేయో మహాబలః।
గరుత్మానివ విఖ్యాత ఉత్తమః సర్వపక్షిణాం ॥ **4.66.4** ॥ 2379

బహుశో హి మయా దృష్టః సాగరే స మహాబలః।
భుజంగానుద్ధరన్ పక్షీ మహాబాహుర్మహాబలః ॥ **4.66.5** ॥ 2380

పక్షయోర్యద్ బలం తస్య భుజవీర్యబలం తవ।
విక్రమశ్చాపి వేగశ్చ న తే తేనాపహీయతే ॥ **4.66.6** ॥ 2381

బలం బుద్ధిశ్చ తేజశ్చ సత్త్వం చ హరిపుంగవ।
విశిష్టం సర్వభూతేషు కిమాత్మానం న సజ్జసే ॥ **4.66.7** ॥ 2382

అప్సరాఽప్సరసాం శ్రేష్ఠా విఖ్యాతా పుంజికస్థలా।
అంజనేతి పరిఖ్యాతా పత్నీ కేసరిణో హరేః ॥ **4.66.8** ॥ 2383

విఖ్యాతా త్రిషు లోకేషు రూపేణాప్రతిమా భువి।
అభిశాపాదభూత్ తాత కపిత్వే కామరూపిణీ ॥ **4.66.9** ॥ 2384

దుహితా వానరేంద్రస్య కుంజరస్య మహాత్మనః।
మానుషం విగ్రహం కృత్వా రూపయౌవనశాలినీ ॥ **4.66.10** ॥ 2385

విచిత్రమాల్యాభరణా కదాచిత్ క్షౌమధారిణీ।
అచరత్ పర్వతస్యాగ్రే ప్రావృడంబుదసన్నిభే ॥ **4.66.11** ॥ 2386

తస్యా వస్త్రం విశాలాక్ష్యాః పీతం రక్తదశం శుభం।
స్థితాయాః పర్వతస్యాగ్రే మారుతోఽపాహరచ్ఛనైః ॥ **4.66.12** ॥ 2387

స దదర్శ తతస్తస్యా వృత్తావూరూ సుసంహతౌ।
స్తనౌ చ పీనౌ సహితౌ సుజాతం చారు చాననం ॥ **4.66.13** ॥ 2388

తాం బలాదాయతశ్రోణీం తనుమధ్యాం యశస్వినీం।
దృష్ట్వైవ శుభసర్వాంగీం పవనః కామమోహితః ॥ **4.66.14** ॥ 2389

స తాం భుజాభ్యాం దీర్ఘాభ్యాం పర్యష్వజత మారుతః।
మన్మథావిష్టసర్వాంగో గతాత్మా తామనిందితాం ॥ **4.66.15** ॥ 2390

సా తు తత్రైవ సంభ్రాంతా సువ్రతా వాక్యమబ్రవీత్।
ఏకపత్నీవ్రతమిదం కో నాశయితుమిచ్ఛతి ॥ **4.66.16** ॥ 2391

అంజనాయా వచః శ్రుత్వా మారుతః ప్రత్యభాషత।
న త్వాం హింసామి సుశ్రోణి మా భూత్ తే మనసో భయం ॥ **4.66.17** ॥ 2392

మనసాస్మి గతో యత్ త్వాం పరిష్వజ్య యశస్విని।
వీర్యవాన్ బుద్ధిసంపన్నస్తవ పుత్రో భవిష్యతి ॥ **4.66.18** ॥ 2393

మహాసత్త్వో మహాతేజా మహాబలపరాక్రమః।
లంఘనే ప్లవనే చైవ భవిష్యతి మయా సమః ॥ **4.66.19** ॥ 2394

ఏవముక్తా తతస్తుష్టా జననీ తే మహాకపే।
గుహాయాం త్వాం మహాబాహో ప్రజజ్ఞే ప్లవగర్షభ ॥ **4.66.20** ॥ 2395

అభ్యుత్థితం తతః సూర్యం బాలో దృష్ట్వా మహావనే।
ఫలం చేతి జిఘృక్షుస్త్వముత్పుత్యాభ్యుత్పతో దివం ॥ **4.66.21** ॥ 2396

శతాని త్రీణి గత్వాథ యోజనానాం మహాకపే।
తేజసా తస్య నిర్ధూతో న విషాదం గతస్తతః ॥ **4.66.22** ॥ 2397

త్వామప్యుపగతం తూర్ణమంతరిక్షం మహాకపే।
క్షిప్తమింద్రేణ తే వజ్రం కోపావిష్టేన తేజసా ॥ **4.66.23** ॥ 2398

తదా శైలాగ్రశిఖరే వామో హనురభజ్యత।
తతో హి నామధేయం తే హనుమానితి కీర్తితం ॥ **4.66.24** ॥ 2399

తతస్త్వాం నిహతం దృష్ట్వా వాయుర్గంధవహః స్వయం।
త్రైలోక్యం భృశసంక్రుద్ధో న వవౌ వై ప్రభంజనః ॥ **4.66.25** ॥ 2400

సంభ్రాంతాశ్చ సురాః సర్వే త్రైలోక్యే క్షుభితే సతి।
ప్రసాదయంతి సంక్రుద్ధం మారుతం భువనేశ్వరాః ॥ **4.66.26** ॥ 2401

ప్రసాదితే చ పవనే బ్రహ్మా తుభ్యం వరం దదౌ।
అశస్త్రవధ్యతాం తాత సమరే సత్యవిక్రమ ॥ **4.66.27** ॥ 2402

వజ్రస్య చ నిపాతేన విరుజం త్వాం సమీక్ష్య చ।
సహస్రనేత్రః ప్రీతాత్మా దదౌ తే వరముత్తమం ॥ **4.66.28** ॥ 2403

స్వచ్ఛందతశ్చ మరణం తవ స్యాదితి వై ప్రభో।
స త్వం కేసరిణః పుత్రః క్షేత్రజో భీమవిక్రమః ॥ **4.66.29** ॥ 2404

మారుతస్యౌరసః పుత్రస్తేజసా చాపి తత్సమః।
త్వం హి వాయుసుతో వత్స ప్లవనే చాపి తత్సమః ॥ **4.66.30** ॥ 2405

వయమద్య గతప్రాణా భవానస్మాసు సాంప్రతం।
దాక్ష్యవిక్రమసంపన్నః కపిరాజ ఇవాపరః ॥ **4.66.31** ॥ 2406

త్రివిక్రమే మయా తాత సశైలవనకాననా।
త్రిఃసప్తకృత్వః పృథివీ పరిక్రాంతా ప్రదక్షిణం ॥ **4.66.32** ॥ 2407

తథా చౌషధయోఽస్మాభిః సంచితా దేవశాసనాత్।
నిర్మథ్యమమృతం యాభిస్తదానీం నో మహద్బలం ॥ **4.66.33** ॥ 2408

స ఇదానీమహం వృద్ధః పరిహీనపరాక్రమః।
సాంప్రతం కాలమస్మాకం భవాన్ సర్వగుణాన్వితః ॥ **4.66.34** ॥ 2409

తద్ విజృంభస్వ విక్రాంత ప్లవతాముత్తమో హ్యసి।
త్వద్వీర్యం ద్రష్టుకామా హి సర్వా వానరవాహినీ ॥ **4.66.35** ॥ 2410

ఉత్తిష్ఠ హరిశార్దూల లంఘయస్వ మహార్ణవం।
పరా హి సర్వభూతానాం హనుమన్ యా గతిస్తవ ॥ **4.66.36** ॥ 2411

విషణ్ణా హరయః సర్వే హనుమన్ కిముపేక్షసే।
విక్రమస్వ మహావేగ విష్ణుస్త్రీన్ విక్రమానివ ॥ **4.66.37** ॥ 2412

తతః కపీనామృషభేణ చోదితః
ప్రతీతవేగః పవనాత్మజః కపిః।
ప్రహర్షయంస్తాం హరివీరవాహినీం
చకార రూపం మహదాత్మనస్తదా ॥ **4.66.38** ॥ 2413

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే షట్షష్టితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ సప్తషష్టితమః సర్గః ॥

హనుమతా సముద్రం లంఘయితుముత్సాహస్య ప్రకాశనం జాంబవతా తస్య ప్రశంసనం వేగేనోత్పవనాయ హనుమతో మహేంద్రపర్వత ఆరోహణం

తం దృష్ట్వా జృంభమాణం తే క్రమితుం శతయోజనం।
వేగేనాపూర్యమాణం చ సహసా వానరోత్తమం ॥ **4.67.1** ॥ 2414

సహసా శోకముత్సృజ్య ప్రహర్షేణ సమన్వితాః।
వినేదుస్తుష్టువుశ్చాపి హనూమంతం మహాబలం ॥ **4.67.2** ॥ 2415

ప్రహృష్టా విస్మితాశ్చాపి తే వీక్షంతే సమంతతః।
త్రివిక్రమం కృతోత్సాహం నారాయణమివ ప్రజాః ॥ **4.67.3** ॥ 2416

సంస్తూయమానో హనుమాన్ వ్యవర్ధత మహాబలః।
సమావిధ్య చ లాంగూలం హర్షాద్ బలముపేయివాన్ ॥ **4.67.4** ॥ 2417

తస్య సంస్తూయమానస్య వృద్ధైర్వానరపుంగవైః।
తేజసాఽఽపూర్యమాణస్య రూపమాసీదనుత్తమం ॥ **4.67.5** ॥ 2418

యథా విజృంభతే సింహో వివృతే గిరిగహ్వరే।
మారుతస్యౌరసః పుత్రస్తథా సంప్రతి జృంభతే ॥ **4.67.6** ॥ 2419

అశోభత ముఖం తస్య జృంభమాణస్య ధీమతః।
అంబరీషోపమం దీప్తం విధూమ ఇవ పావకః ॥ **4.67.7** ॥ 2420

హరీణాముత్థితో మధ్యాత్ సంప్రహృష్టతనూరుహః।
అభివాద్య హరీన్ వృద్ధాన్ హనూమానిదమబ్రవీత్ ॥ **4.67.8** ॥ 2421

ఆరుజన్ పర్వతాగ్రాణి హుతాశనసఖోఽనిలః।
బలవానప్రమేయశ్చ వాయురాకాశగోచరః ॥ **4.67.9** ॥ 2422

తస్యాహం శీఘ్రవేగస్య శీఘ్రగస్య మహాత్మనః।
మారుతస్యౌరసః పుత్రః ప్లవనేనాస్మి తత్సమః ॥ **4.67.10** ॥ 2423

ఉత్సహేయం హి విస్తీర్ణమాలిఖంతమివాంబరం।
మేరుం గిరిమసంగేన పరిగంతుం సహస్రశః ॥ **4.67.11** ॥ 2424

బాహువేగప్రణున్నేన సాగరేణాహముత్సహే।
సమాప్లావయితుం లోకం సపర్వతనదీహ్రదం ॥ **4.67.12** ॥ 2425

మమోరుజంఘావేగేన భవిష్యతి సముత్థితః।
సముత్థితమహాగ్రాహః సముద్రో వరుణాలయః ॥ **4.67.13** ॥ 2426

పన్నగాశనమాకాశే పతంతం పక్షిసేవితం।
వైనతేయమహం శక్తః పరిగంతుం సహస్రశః ॥ **4.67.14** ॥ 2427

ఉదయాత్ ప్రస్థితం వాపి జ్వలంతం రశ్మిమాలినం।
అనస్తమితమాదిత్యమహం గంతుం సముత్సహే ॥ **4.67.15** ॥ 2428

తతో భూమిమసంస్పృష్ట్వా పునరాగంతుముత్సహే।
ప్రవేగేనైవ మహతా భీమేన ప్లవగర్షభాః ॥ **4.67.16** ॥ 2429

ఉత్సహేయమతిక్రాంతుం సర్వానాకాశగోచరాన్।
సాగరాఞ్శోషయిష్యామి దారయిష్యామి మేదినీం ॥ **4.67.17** ॥ 2430

పర్వతాంశ్చూర్ణయిష్యామి ప్లవమానః ప్లవంగమః।
హరిష్యామ్యురువేగేన ప్లవమానో మహార్ణవం ॥ **4.67.18** ॥ 2431

లతానాం వివిధం పుష్పం పాదపానాం చ సర్వశః।
అనుయాస్యతి మామద్య ప్లవమానం విహాయసా ॥ **4.67.19** ॥ 2432

భవిష్యతి హి మే పంథాః స్వాతేః పంథా ఇవాంబరే।
చరంతం ఘోరమాకాశముత్పతిష్యంతమేవ చ ॥ **4.67.20** ॥ 2433

ద్రక్ష్యంతి నిపతంతం చ సర్వభూతాని వానరాః।
మహామేరుప్రతీకాశం మాం ద్రక్ష్యధ్వం ప్లవంగమాః ॥ **4.67.21** ॥ 2434

దివమావృత్య గచ్ఛంతం గ్రసమానమివాంబరం।
విధమిష్యామి జీమూతాన్ కంపయిష్యామి పర్వతాన్।
సాగరం శోషయిష్యామి ప్లవమానః సమాహితః ॥ **4.67.22** ॥ 2435

వైనతేయస్య వా శక్తిర్మమ వా మారుతస్య వా।
ఋతే సుపర్ణరాజానం మారుతం వా మహాబలం।
న తద్ భూతం ప్రపశ్యామి యన్మాం ప్లుతమనువ్రజేత్ ॥ **4.67.23** ॥ 2436

నిమేషాంతరమాత్రేణ నిరాలంబనమంబరం।
సహసా నిపతిష్యామి ఘనాద్ విద్యుదివోత్థితా ॥ **4.67.24** ॥ 2437

భవిష్యతి హి మే రూపం ప్లవమానస్య సాగరం।
విష్ణోః ప్రక్రమమాణస్య తదా త్రీన్ విక్రమానివ ॥ **4.67.25** ॥ 2438

బుద్ధ్యా చాహం ప్రపశ్యామి మనశ్చేష్టా చ మే తథా।
అహం ద్రక్ష్యామి వైదేహీం ప్రమోదధ్వం ప్లవంగమాః ॥ **4.67.26** ॥ 2439

మారుతస్య సమో వేగే గరుడస్య సమో జవే।
అయుతం యోజనానాం తు గమిష్యామీతి మే మతిః ॥ **4.67.27** ॥ 2440

వాసవస్య సవజ్రస్య బ్రహ్మణో వా స్వయంభువః।
విక్రమ్య సహసా హస్తాదమృతం తదిహానయే ॥ **4.67.28** ॥ 2441

లంకాం వాపి సముత్క్షిప్య గచ్ఛేయమితి మే మతిః।
తమేవం వానరశ్రేష్ఠం గర్జంతమమితప్రభం ॥ **4.67.29** ॥ 2442

ప్రహృష్టా హరయస్తత్ర సముదైక్షంత విస్మితాః।
తచ్చాస్య వచనం శ్రుత్వా జ్ఞాతీనాం శోకనాశనం ॥ **4.67.30** ॥ 2443

ఉవాచ పరిసంహృష్టో జాంబవాన్ ప్లవగేశ్వరః।
వీర కేసరిణః పుత్ర వేగవన్ మారుతాత్మజ ॥ **4.67.31** ॥ 2444

జ్ఞాతీనాం విపులః శోకస్త్వయా తాత ప్రణాశితః।
తవ కల్యాణరుచయః కపిముఖ్యాః సమాగతాః ॥ **4.67.32** ॥ 2445

మంగలాన్యర్థసిద్ధ్యర్థం కరిష్యంతి సమాహితాః।
ఋషీణాం చ ప్రసాదేన కపివృద్ధమతేన చ ॥ **4.67.33** ॥ 2446

గురూణాం చ ప్రసాదేన సంప్లవ త్వం మహార్ణవం।
స్థాస్యామశ్చైకపాదేన యావదాగమనం తవ ॥ **4.67.34** ॥ 2447

త్వద్గతాని చ సర్వేషాం జీవనాని వనౌకసాం।
తతశ్చ హరిశార్దూలస్తానువాచ వనౌకసః ॥ **4.67.35** ॥ 2448

కోఽపి లోకే న మే వేగం ప్లవనే ధారయిష్యతి।
ఏతానీహ నగస్యాస్య శిలాసంకటశాలినః ॥ **4.67.36** ॥ 2449

శిఖరాణి మహేంద్రస్య స్థిరాణి చ మహంతి చ।
యేషు వేగం గమిష్యామి మహేంద్రశిఖరేష్వహం ॥ **4.67.37** ॥ 2450

నానాద్రుమవికీర్ణేషు ధాతునిష్పందశోభిషు।
ఏతాని మమ వేగం హి శిఖరాణి మహాంతి చ ॥ **4.67.38** ॥ 2451

ప్లవతో ధారయిష్యంతి యోజనానామితః శతం।
తతస్తు మారుతప్రఖ్యః స హరిర్మారుతాత్మజః।
ఆరురోహ నగశ్రేష్ఠం మహేంద్రమరిమర్దనః ॥ **4.67.39** ॥ 2452

వృతం నానావిధైః పుష్పైర్మృగసేవితశాద్వలం।
లతాకుసుమసంబాధం నిత్యపుష్పఫలద్రుమం ॥ **4.67.40** ॥ 2453

సింహశార్దూలసహితం మత్తమాతంగసేవితం।
మత్తద్విజగణోద్ఘుష్టం సలిలోత్పీడసంకులం ॥ **4.67.41** ॥ 2454

మహద్భిరుచ్ఛ్రితం శృంగైర్మహేంద్రం స మహాబలః।
విచచార హరిశ్రేష్ఠో మహేంద్రసమవిక్రమః ॥ **4.67.42** ॥ 2455

పాదాభ్యాం పీడితస్తేన మహాశైలో మహాత్మనా।
రరాస సింహాభిహతో మహాన్ మత్త ఇవ ద్విపః ॥ **4.67.43** ॥ 2456

ముమోచ సలిలోత్పీడాన్ విప్రకీర్ణశిలోచ్చయః।
విత్రస్తమృగమాతంగః ప్రకంపితమహాద్రుమః ॥ **4.67.44** ॥ 2457

నానాగంధర్వమిథునైః పానసంసర్గకర్కశైః।
ఉత్పతద్భిర్విహంగైశ్చ విద్యాధరగణైరపి ॥ **4.67.45** ॥ 2458

త్యజ్యమానమహాసానుః సన్నిలీనమహోరగః।
శైలశృంగశిలోత్పాతస్తదాభూత్ స మహాగిరిః ॥ **4.67.46** ॥ 2459

నిఃశ్వసద్భిస్తదా తైస్తు భుజగైరర్థనిఃసృతైః।
సపతాక ఇవాభాతి స తదా ధరణీధరః ॥ **4.67.47** ॥ 2460

ఋషిభిస్తాససంభ్రాంతైస్త్యజ్యమానః శిలోచ్చయః।
సీదన్ మహతి కాంతారే సార్థహీన ఇవాధ్వగః ॥ **4.67.48** ॥ 2461

స వేగవాన్ వేగసమాహితాత్మా
హరిప్రవీరః పరవీరహంతా।
మనః సమాధాయ మహానుభావో
జగామ లంకాం మనసా మనస్వీ ॥ **4.67.49** ॥ 2462

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే సప్తషష్టితమః సర్గః ॥